

శ్రీ రస్తు

అంధరాష్ట్రము.

272

రా.ల.

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారిచే

విరచితము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

All Rights Reserved.]

1959

[Price Rs. 2—8—0

అంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు. అ.	
అచ్చతెనుగురామాయణము	2 8	
ఆడవిమల్లెలు, ఎనమండ్రనారాయణ		
మూర్తిగారిది	1 0	
అనిరుద్ధచరిత్రము, కనుపర్తి అబ్బయ్య		
మాత్యప్రణీతము	1 0	
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	2 0	
అనుభవసాము	1 0	
అప్పకవీయము, శ్రీగుడుగురామమూర్తి		
పంతులుగారి విమర్శతో నున్నది	0	
అంబరీషాపాఖ్యానము, పటిక		
(భాగవతము)	0 8	
అంజనేయదండకము హనుమద్దండక	0 4	
అంధ్రభాగవతము, పాతనామాత్యప్రణీ		
తము, 2 సంపుటములు	1 5 0	
శ్రీమదాంధ్రభారతము-పద్యకావ్యము,		
అనేకవ్రాతపతుల సహాయమున చిరకా		
లమునుండి సంపూర్ణపరిశ్రమముతో		
బరిష్కరింపబడినది.		
ఆది, సభాపర్వములుగలసంపుటము	4 0	
ఆరణ్యపర్వము	4 0	
విరాటోదోగ్యపద్యములు	4 0	
భీష్మద్రోణపర్వములు	4 0	
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు	4 0	
శాంతిపర్వము	4 0	
అనుకాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస		
మాసల మహాబ్రహ్మసానిక, స్వర్గా		
రోహణపర్వములుగల సంపుటం	4 0	
ఆదిపంచకము ఒక టేసంపుటము	1 1 4	

	ప్రతి 1-కి రు. అ.	
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	7 8	
శాంతిపర్వము	7 8	
అనందరంగరాట్టండము, కాలింగ	2 8	
అంధ్రభారత విమర్శనము మల్లాది		
సూర్యనారాయణశాస్త్రిది	1 8	
అంధ్రశ్రీమద్రామాయణము; కావ్య		
స్వలితీర్థ జనమంచిశేషాద్రిశర్		
కృతిము, 3 సంపుటములు	5 0	
డిటో 7 సంపుటములు	18 0	
అంధ్రభాషాభూషణము	0 8	
అంధ్ర నామసంగ్రహము అంధ్ర		
నామశేషము, సాంబసిఘంటువు,		
టీకాను కమణి కాసహితము		
కాలింగబైండు	2 0	
అంధ్రచంద్రాంగము పటిక	1 4	
కవిస శయవిచ్ఛేదము, అడిదము		
సూరకవిది	1 4	
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాప		
రాజప్రణీతము, చక్కనికూర్పుగి	0	
ఉత్తరహరివంశము, నాచనసోమనాథ		
కృతము	3 0	
కళాపూర్ణోదయము,	4 0	
లఘుటీకతో	6 0	
కాశీఖండము, చక్కనికొత్తకూర్పుగి	8	
కుచేణాపాఖ్యానము, పటిక, (భాగవ)	0 8	
డిటో గట్టుపభువుకృతము	1 0	
కృష్ణరాయవిజయము, కుమారధూర్జటి		
కృతము	0 12	
గద్యపద్యసంగ్రహము	1 0	

రవ్వనుద్బోధ. వాక్

శ్రీ ర స్తు

ఆంధ్ర తాత్పర్యము.

272

58.0.

శ్రీ భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారిచే

విరచితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

వారిచే బ్రకటితము

All Rights Reserved.

PRINTED AT
THE 'CHANDRIKA' PRESS
Madras—1959.

ఆంధ్ర రాష్ట్రము

1. వ ప్రకరణము.

జై నా శ్రమము

“ఆంధ్ర రాష్ట్రమున కింత విరోధముగఁ బని నేయువారుందురని నేను స్వప్నమం జైన ననుకొనలేదు. ఈధూర్తవర్తనులకు శృంగభంగ మగు నుదిన మెన్నఁదో కదా? చిరకాలమునుండియు మా యాంధ్ర సామ్రాజ్యమునకుఁ బ్రబల శత్రువులైయున్న యీకుతంత్రపరాయణులను జూచి పాపము దేవి దీర్ఘ విచారమున కుష్కించుచున్నది. వీరనారియు మహాపతివ్రతయు నగు నాసాధ్వీమణి పరిపాలనమునందుండుట యీమాండలిక రాజమండలమునకుఁ దలవంపు కలుగుచున్నదట! సామ్రాజ్యమున నంతఃకలహాన్ని యుద్భవించుట కిదియే కదా ముఖ్యకారణము. ఈకలహాన్ని రుధిరధారలతోఁ గాని చల్లారదు. తమదేశక్షేమమును బ్రజాక్షేమమును లేకమును బాటింపక యన్యదేశీయులగు దేవగిరియాదవుల కుట్రలతోఁ జేరిన పాండ్యచోళాది సామంతభూకాంతులు నిరంతర దురాలోచనాయత్తదిత్తులై తమకొఱకుఁ దామే గోతులు త్రవ్వకొనుచున్నారు. ఈ యంతర్నాటక మెంతవఱకుఁ గొనసాగునో చూచెదఁగాక. ఈకపటనాటకమునకు నూత్రధారుఁడు జై నాచార్యుఁడు. పారిపార్శ్వకుఁడు ప్రతాపదేవుఁడు. కథానాయకుఁడు పాండ్యరాజు. ఆంధ్రదేశచక్రవర్తినియుగు రుద్రమదేవి నీ మువ్వురు హతకులును హృదయశూలములవలె బాధించుచున్నవారు. ఈదుష్టత్రయము నంతమొనర్చి దేవికిఁ గలతాపత్రయమును దొలఁగించి, సర్వేశ్వరుండు రక్షించుఁగాక.....అందునకు సందేహ మేమి? అప్రయత్నముగ నాకు లభించిన యాయుత్తర మప్రతిహతముగ బ్రహ్మస్త్రమువంటిది కదా? మాయావియగు జై నాచార్యుఁడు పన్నుచుండిన కపటవ్యూహమును భేదించుట కింతకన్న నుత్తమసాధన మేమున్నది? అదిగో! ఆహవమల్లుఁడు చెప్పిన జై నా శ్రమోపాంతప్రదేశచిహ్నములు కాన్పించుచున్నవి. నిర్మలవారిపూరమగు నీ కాసారమును, దత్తీరమునందేకల మహోన్నతమగు నీవటవృక్షమును, ఒండొంటిలో నంటి కడుదట్టముగ వ్యాపించిన యీకొండగుట్టలును, బాద మిడుట

కైనఁ జోటియక కడుఁజిక్కగ నల్లకొనిన యీ బెదురుపాదలును, నేను గమ్య
సానమును సమీపించినట్లు తెలుపుచున్నయవి. అదిగో! ఈ ప్రక్కనుండిపోయి,
కనుచూపుమేర గల యా మామిడితోటలోఁ బ్రవేశించినచో జై నాశ్రమ
మునఁ బ్రవేశించినట్లులేక?

అని యనుకొనుచు, ఏకశిలానగరమున, కైదాలు శ్రోమలదూరమున నున్న
యడవులలో నుండి తురంగారూఢుడై యొక రాజభటుఁడు పోవుచుండెను. అది
సాయంకాలము నాలుగుగంటలవేళ. మండువేసవి యయ్యు, రాజ్యకార్యాతు
రుడై యారాజభటుఁడు మధ్యాహ్నమునుండియు నత్యంతవేగమునఁ బ్రయా
ణము నేయుచుండుటచే నాతఁడు ధరించిన సిపాయిదుస్తులు చెమటచేఁ దడిసి
ముద్దయైనవి. ఆయువకుని ముఖపద్మమునఁ గ్రమ్మిన ఘర్త బిందువులు మకరందబిం
దువులను భ్రాంతిఁగొని, యాశ్రయించిన కొదమతుమ్మెదలబారువలె నిగనిగలాడు
చక్కని చిక్కని బుగ్గమీసములును, అదృష్టదేవతకు రంగస్థలమో యనువికాల
మగు ఫాలభాగమును, ఆరాజసేవకుఁడు కేవల సేవకమాత్రుడేకాక యున్నతనంశ
సంఘాతుఁడగు నొక రాజకుమారుడై యుండనోపు నని భ్రాంతి కొలుపుచుం
డెను. స్వప్రాణరక్షణార్థమై యొరయం దిమిడ్చిన కరవాలమొక్కటి తప్ప వాని
యొద్ద నింకెట్టి యాయుధములును లేవు. ఇట్టి గంభీరాకారముతో నామామిడి
తోటలోఁ బ్రవేశించి, యావీరపురుషుఁడు జై నాశ్రమమును సమీపించెను.

ఆయాశ్రమము మున్యాశ్రమమువలెఁ గాక పాడుపడిన యొకప్రాతదేవా
లయమువలెఁ గళాహీనమై కనఁబడుచుండెను. ఆయాశ్రమగృహము కడుచిన్న
దియై, యెడఁబడుగజములకై వారములొ నొకగదివలె నుండెను. నాలుగుప్రక్కల
నిటికగోడలును, బైనఁ బెంకుటికప్పును జాటును దట్టముగ నావరించిన ముళ్లదొంక
లును, ద్వారమునకుఁ గలశిథిలకవాటమును దప్ప వర్ణనార్హ మగు విశేష మేమియు
నందుఁ గనఁబడలేదు. ఆగుడియందు నట్టనడుమ జేగురుమయమగు నాంజనేయశిలా
విగ్రహ మొకటి యున్నది. ఆవిగ్రహముపైఁ బీటలువాతిన యొక బొక్కిగంట
ప్రేలాడుచుండెను. ఆగుడియే జై నాశ్రమ మని యాహవముల్లుఁడు తన కెఱింగించి
యున్నందున నారాజవీరుఁ డచ్చటికివచ్చి గట్టముడిగి చెంతనున్న యొకమామిడి
చెట్టునకుఁ గట్టి నిట్టూర్పులు విడుచుచు లోనఁ బ్రవేశించెను. నిర్మానుష్యముగు నా
గుడియం దొక్క యాంజనేయవిగ్రహము తప్ప జై నాచార్యుఁడు కాని, వాని
శిష్యులు గాని వానికంటికిఁ గానరాలేదు. అందుచే నతఁ డాశ్చర్య మభినయిం
చుచు గుడినలువంకలఁ గలయఁజూచి, వెలుపలికి వచ్చి గుడిచుట్టుఁ బ్రదక్షిణము
చేయుచుఁ దన కనుచూపుమేరలో నొక యిల్లుగాని, జనసంచారచిహ్నములుగాని
కానవచ్చునేమోయని చక్కఁగఁ బరీక్షించెను. అట్లు పరీక్షించి కొంతవర కిటునటు
సంచరించి, విసిగి, గుడిద్వారముకడకు వచ్చి నిశ్చేష్టుడై ముక్కుపై ప్రేలిడుకొని,

“ఓహో! ఎంత వింతగనున్నది? ఆహవములునిమాటలు విని నేను సంపూర్ణముగ మోసపోయితి. అతఁడు చెప్పిన యీగుడియే జై నాశ్రమమని నమ్మకొని, వృథా ప్రయాస మొందితిని. నాబుద్ధిమాండ్యమునే నిందించుకొనవలెఁ గాని వాని ననవలసినపని లేదు. తనపేరు విన్నమాత్రముననే యాంధ్రదేశమును గడగడ లాడించుచు, దేవగిరి పాండ్యచోళాదిమహారాజుల నెల్ల నతిసూక్ష్మముగా వశపఱుచుకొని బంతులవలె నాడించుచు, నాఁటినంద వంశమునకుఁ జాణక్యనివలెఁ గాకతీయరాజవంశమును నిర్మూలముఁ గావించెదనని ప్రతినపట్టిన మహామాయావియగు నాజై నాచార్యుఁ డెక్కడ? ఊరును బేరును లేక యెక్కడనో పడియుండిన యీచిన్నప్రాంతగుడియందు నివసించుట యెక్కడ? దురాశచే వానిమాటలు నమ్మి నేను నిష్కరణముగ మోసపోయితిని, ఆంధ్ర సామ్రాజ్యమునకును, గాకతీయరాజవంశమునకును బ్రబలశత్రువుగు నాజై నాచార్యహతకుని బట్టితెచ్చినవారికిఁ గోరినకోర్కు లీదేర్చెద నని దేవి యొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ విని, యేకశిలానగరమందలి యనేక రాజోద్యోగస్థులును, రాజసేవకులును దత్ప్రియత్నము అతిదీక్షతో నొనర్చుచున్నారట. ఔను. నిజమే! అట్టి దీర్ఘశత్రువునుబట్టి తెచ్చినవారికి దేవి యిది యది యనక కోరినయెడలఁ, దనప్రాణములు సైతము బహుమాన మొసంగునంతటి దానశీల యని యెవ్వ రెఱుంగరు? పంచభూతములు సాక్షిగ బహుమానాపేక్ష లేకమును లేక, కేవల దేశక్షేమముకొఱకే, యాజై నహతకుని మర్త్యహము కనిపెట్టవలయునని యాటుమాసములనుండి నే నొనర్చుచుండిన ప్రయత్నము లన్నియు వ్యర్థమై పోయినవి. సీతాదేవి కాంజనేయునివలె రుద్రమదేవికి నేను మహాపకార మొనర్పఁ గలనని యనుకొంటిని. ఛీ! ఇంక నా బ్రదుకెందుకు?

అని మెల్లఁగ లోనఁ బ్రవేశించి, యచ్చటి హనుమద్విగ్రహమునకుఁ గట్టె దుట నిలువంబడి, కన్నులుమూసి చేతులు మోడ్చి, తనలో నేమో కొంతసేపటి వఱకు ధ్యానించి, పిదప మీద వ్రేలాడుచుండిన బొక్కిగంట నొక్కమాటు బక్కుబక్కున మ్రోయించెను. అట్లు మ్రోయించి, యాతఁ డెందుచేతనో తనదృష్టి యంతయు విగ్రహమునందే యుంచి, యూరక తెప్పవ్రాల్పక చూడ నారంభించెను. కొంతవఱ కట్లు చూచి, చూచి, యొక్కమాటు త్రుళ్లిపడి వెనుకకు జరిగి, “అహ! ఎంతవింత? ఈశిలావిగ్రహమునకుఁ బ్రాణమున్నదా? లేక నాకు మతి భ్రమము కలుగుచున్నదా? ఈవిగ్రహము జరిగి నావైపున కెట్లు రాఁగలుగుచున్నది? అదిగో! ఎట్లు ప్రాణుచున్నదో? ఇది మతిభ్రమముగాదు. మాయా

కిరాత వేషముతో నాటి కిరీటిని బరీక్షింప నెంచిన త్రిపురాంతకదేవునివలె, నన్నుఁ బరీక్షింపవలె నని, శిలావిగ్రహరూపముతో నంజనీకుమారుఁ డిట్టులవతరించెను గాఁబోలు? అయినమాత్ర మేమిభయమున్నది? భయంకరము లగు యుద్ధరంగములయందు రిపుకంఠఖండనమున నారితీరినకరవాలము నాహస్తము నలంకరింప, దేవాసురుల కైన నన్నెదిరింపవచ్చునా?”

అని తటాలున నొరయందలిఖడ్గము నూడఁ బెట్టికి,

“ఓయీ! దానవాన్వయారణ్యదావానలా! వాయుకుమారా! నీవు నిక్కముగ నన్నుఁబరీక్షింప నెంచినయెడల నాయుధపాణివై నిల్వము. నీ వెంతటిబలశాలి వైనను, నే నుత్తమక్షత్రియపుత్రుఁడ నగుటచే నిరాయుధులతోఁ బోరాడఁ జాలను. ఇంక నీశిలావిగ్రహరూపమును విడిచి, ప్రత్యక్షముగ నాతో మాట్లాడుము.”

అని పలికినంత నే “నీ వెవ్వరు? ఎచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి?” అనుమాట లాకసి కముగ నావిగ్రహములోనుండి వెలువడి, యావీరపురుషునకు స్పష్టముగ వినఁ బడియెను. తోడనే యతఁడు శరీరమంతయుఁ గంపమొంద, మఱింతఛైర్యము వహించి, చేతనున్న కరవాలమును సవరించుచు, “ఓయీ! మానుమంతా! నే నెవ్వఁడ నైన నేమి? రాజకార్యధురంధరుఁడనై జై నాచార్యునికొఱకు వచ్చుచున్నాఁ డను.” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినతనె యాశిలావిగ్రహము వెనుకనుండి, పదునె నిమిదేండ్లప్రాయము గల యొకజైనవిగ్రహము వచ్చి, వానికట్టెదుట నిలువఁబడి “అయ్యా! నీ వెచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి; నీతో నెవ రెవరు వచ్చిరి?” అని ప్రశ్నింప నారంభించెను. కోఁతివలె వికారాకారముతోఁ దనయెదుట నిలువఁబడిన యాజైనుని జూచి, యచ్చటి శిలావిగ్రహమునకు వెనుకనున్న సౌరంగమును గని పెట్టి, యారాజకుమారుఁ డిదివఱకుఁ దాను వహించియున్న భ్రాంతి విడిచి, కడు విచిత్రమగు నాగుడియే జై నాశ్రమ మని గ్రహించి, వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడఁగెను.

“ఓయీ! నేను మధురానగరమునుండి వచ్చినాఁడను. నావెంట నెవ్వరును లేరు. ఆచార్యులవా రేమి చేయుచున్నారు?

“జపము చేసికొనుచున్నారు. నీవు లోనికి రావచ్చును. కాని నాపేరు మాను మంతుఁ డని నీ కెవరు చెప్పిరి?

“నీముఖసౌందర్యమే నీపేరు చెప్పుచున్నది. ఇంక నధిక ప్రసంగమును విడిచి నన్ను లోనికిఁ గోనిపొమ్ము.”

ఆమాటలకు ఆతఁడు నవ్వుచు సారంగమునఁ బ్రవేశించెను. ఆవీరపురుషుఁ
డును మెల్లగ వానివెంటనే లోనికి దిగ నారంభించెను. తోడనే యచ్చటి శిలా
విగ్రహ మెప్పటియట్లు గుహాద్వారమును మూసివేసెను.

2-వ ప్రకరణము

రుద్రాంబ

ఆంధ్రదేశమును బరిపాలించిన చక్రవర్తినులలో నొక్క రుద్రమదేవి తప్ప
నామెకుఁ బూర్వులలోఁ గాని, తరువాతవారిలో గాని స్త్రీలెవ్వరును సింహాసనా
రోహణ మొనర్చి యుండలేదు. అందుచే నొక్క రుద్రమదేవియే యాంధ్రదేశము
నకుఁ బ్రథమచక్రవర్తిని. తన తండ్రియగు గణపతిదేవునకుఁ బుత్రసంతతి లేక
పోవుటచేతను, తాను రాజ్యసింహాసనము నలంకరింపకమున్నే తనభర్త పరలోక
గతుం డగుటచేతను, తనకుఁగూడ “ఉత్తక్క-రుద్యమ్మ”లను నిరువురు కుమారికలు
తప్ప కుమారకులు గలుగకపోవుటచేతను, రుద్రాంబయే తండ్రి మరణానంతరమున
రాజ్యభారమును వహింపవలసివచ్చెను. గణపతిదేవుఁడు తన యవసానసమయమున
నాజ్ఞాపించినరీతిగా, శివదేవయ మొదలగు మంత్రిశ్రేణులును, జన్నిగదేవమహా
రాజు మొదలగు సేనానాయకులును, బ్రసానిత్యనాయఁడు మొదలుగాఁగల భృత్య
వరులును, ద్రిలింగరాజ్యమునకు రాజధానియగు వీకశిలానగరమున మహాత్సవా
ముతో రుద్రాంబను బట్టాభిషిక్తురాలి నొనర్చి రత్నసింహాసనముపైఁ గూర్చుండఁ
బెట్టిరి. అందుచే నాంధ్రసామ్రాజ్యపీఠము నలంకరించిన యొక యాఁడుదాని పాద
ములకు మ్రొక్కుట వీరపురుషాగ్రగణ్యులగు కొందఱు మాండలికరాజులకుఁ దల
వంపుగా దోఁచెను. చక్రవర్తినియొడఁ గలభయముచేఁ బైకేమియు ననలేక, తా
మియవమానమును భరింపలేక, యామె నెట్లులైన రాజ్యపీఠమునుండి తొలగింప
వలయునని దీక్షవహించి, రాజద్రోహులగు నా సామంతభూకాంతులు లేనుఁగు
దేశమునకుఁ బ్రబలశత్రువులగు దేవగిరి ప్రభువులతో లోలోనఁ గుట్రలు సేయ
నారంభించిరి.

ఇంతియొ కాక, శైవమతాభిలాషియు, శైవమతప్రబలద్వేషియు నగు గణ
పతిదేవుఁడు, తనరాజధానియందు నివసించుచుండిన యనేక శైవులను మతద్వేష
ముచే నాశనము గావించెను. ముప్పదియాఱు శైవగ్రామముల నంత మొనరించెను.
మఱియు శైవదేవాలయములఁ గూలఁద్రోయించి, తిరుగఁబడిన శైవుల నెల్లఁ జంపించు

చుండుటచేత, దిక్కులేనివారై, హతశేషులు దేశము విడిచి, కొండలయందును, నడవులయందును జేరుకొని, యజ్ఞాతవాస మొనరించుచుండిరి. ఇతరవిషయముల యందు గణపతిదేవుఁ డెంతటి ప్రశంసనీయుఁడైనను, మతవిషయమునందుమాత్రము కేవలము ధూర్తవర్తనుఁడని చెప్పక తీరదు. ఈమతద్వేషము క్రమక్రమముగా రాజకీయద్వేషముగా మారినందున, నాంధ్రదేశమునకుఁ, గాకతీయరాజవంశమునకును బ్రబలశత్రువులై జైనులెల్లరుఁ దవ్నాశనముఁ గోరి పగ దీర్చుకొనుటకు లోలోనఁ బ్రయత్నించుచు, సమయముకొఱకు నిరీక్షించుచుండిరి. రుద్రాంబ పట్టాభిషేకానంతరము రాజ్యమునఁ గల్గిన యల్లకల్లోలమువలన జైనులు తమపని ప్రారంభించి, రాజద్రోహులలో నేకీభవించి, తమ శత్రుత్వమును దీర్చుకొనసాగిరి.

పాపము రుద్రాంబ రత్నపీఠము నలంకరించి, నలువంకల శత్రుజనపూరిత మగు నాంధ్రదేశమును దిలకించి, స్త్రీజనసామాన్య మగు నద్వైతము వహింపక, వీరనారియై ఖడ్గపాణియై దేశకంటకుల సంహరించి రాజ్యమునం దంతట శాంతి నెలకొల్పవలయునని, తానును దగిన ప్రయత్నము లొనర్చుచుండెను. రుద్రమదేవినిఁ గూర్చియు, నామేశత్రువులను గూర్చియు మిగిలిన సంగతులు, చదువరులు ముందు తెలిసికొనఁగలరు.

ఒకనాఁటి సాయంకాలమున దేవి తనయంతఃపురమున మీఁది మేడయందుఁ గలదాబాపైఁ జల్ల గాలిలో నుచితాసనాసీనయై తనలో నేదోయొక యుత్తరమును జదువుకొనుచుండెను. ఆమె కిరువంకల నామె కుమార్తె లిర్వరును నిశ్శబ్దముగాఁ గూర్చుండియుండిరి. ఆయుత్తరము చదువుచున్నంతసేపును దేవి ముఖితక్షణము లొకప్పుడు సంతోషమును మఱియొకప్పుడు శోషమును గుఱింపఁ జేయుచుండెను; ఆయుత్తరమందలి సంగతి యేమని కుమార్తెలు తల్లిని బ్రశ్నింపలేదు. చెప్పరాని రాజకీయరహస్యములను దేవి తన కుమార్తెలకు సైతమును దెలియనీక యతిగూఢముగా నుంచుట యామె స్వభావము. చెప్పఁదగిన విషయము లడుగ నక్కఱలేకయే యామె చెప్పచుండును. అందుచేతనే యుమ్మక్కయు రుయ్యమ్మయు, దల్లి నేమియుఁ బ్రశ్నింపక యూరకుండిరి. ఉత్తరమంతయు ముగించిన తరువాత దేవి యొక్క నిట్టూర్పు విడిచి ప్రక్కకుఁ జూచి, “ఏకవీరా! యిటురా!” అని సన్నని కంఠస్వరముతోఁ బిలిచెను. తోడనే సమీపమందేయున్న మేడగదిలో నుండి షోడశశరద్వయస్కమగు నొక జగన్మోహనాకారసుందరబాలికారత్నము నిలుకడగన్న మెఱుంగుతీవతెఱుంగున చెంగునవచ్చి వినయవిధేయయై దేవికట్టెదుట నిలువం బడియెను. నల్లని శరీరచ్ఛాయగలిగి, తగుమాత్రము చక్కదనముతో నొప్పు

నాస్త్రీలు మువ్వరు సమిత లావణ్యరాశి యగు నేకవీర నూరక తెప్ప వ్రాల్పక చూడసాగిరి. అట్లు చూచి, దేవి—

“ఏకవీరా! ఇంతవరకు నేమి చేయుచున్నావు?”

“దేవీ! గంధముఁ దీయుచున్నాను, నన్నేల పిలిచితిరి?”

“ఏమియును లేదు. నేటి మధ్యాహ్నమున మీయన్నయొద్దనుండి యుత్తరము వచ్చి నది. ఇందులో నీయోగ త్సేమములనుగూర్చి వ్రాసినాఁడు. నిన్ను దయతో నాదరింపవలె ననియుఁ దెలియక చేసిన తప్పులను మన్నింపవలయుననియు వ్రాసినందున నీసంగతి నీకుఁ జెప్పవలయునని రప్పించితిని.”

“అమ్మా! తక్కినసంగతులు నేను వినఁగూడదా?”

“వినవచ్చును. రహస్యములుకావు. జై నాచార్యుని మర్త్యహముఁ గనిపెట్టుటకై విశ్వప్రయత్నము లొనర్చుచున్నాఁడట. తనకుఁ దెలిసిన శత్రురహస్యముల నెప్పటి వప్పుడు మనకుఁ దెలియఁ జేయుచుండునట! ఇంక నేమేమో కొన్ని సంగతులు వ్రాసినాఁడు. పాప మాతఁడు మారాజ్యమునుగూర్చి మిక్కిలి విశ్వాసముతోఁ బనిసేయుచున్నాఁడు. వాని భక్తివిశ్వాసములును ధైర్యసాహసములును బ్రశంసనీయములు. ముందు ముందు వానికిఁ దగిన ప్రత్యుపకారము జరుపఁబడును.”

ఆమాటలు విని యుమ్మక్క తల్లినిఁ జూచి,

“అమ్మా! జై నులను బట్టుకొనుటకుఁ ద్రిపురాంతకుఁ దేంతప్రయత్నించుచున్నాఁడో కాని, వానిపేరన్న మనశత్రువులకందఱికి సింహస్వప్నమైనది. నిజముగా నట్టి వీరాగ్రేసరుఁడు మనపరివారములో లేడుసుమా—ఒక్క కుమార దేవుఁడు తప్ప—”

అది విని దేవి వెంటనే యేకవీరను జూచి,

“ఓసీ! ఏకవీరా! కుమారదేవుఁ డన్న జ్ఞప్తికి వచ్చినది. నీవొక్కసారి వాని నిచ్చటికిఁ దీసికొని రమ్మ. —అ—వలదు. కుమారదేవునికొఱకు నిన్నుఁ బంపరాదు. దాసీ లెవ్వరు నిచట కనఁబడరేల?”

అని యడుగ నేకవీర చిటునవ్వు నవ్వుచు,

“అమ్మా! నేనుమాత్రము మీదాసిని గానా? మీసెలవుప్రకార మిప్పుడే పోయి, యా సుందరవిగ్రహునిఁ దోడ్కొని వచ్చెదను.”

“వలదు. కుమారదేవునికడకు నీవుపోయినయెడల ముప్పు వచ్చును. నీవు సామాన్య రాలవు కావు.”

“దేవీ! మొదట మీరు సెలవిచ్చిన కార్యమును నేను జేయక విడిచిపెట్టెదనా?”

ఇదిగో! ఇప్పుడే పోయి తీసికొని వచ్చెదను.”

“ఓసీ గయ్యానీ! ఎంతనడిచానవే? సెలవిచ్చినపని చేయక మానఁజాలవా? ఎంత

భక్తి? ఈభక్తి నామీఁదనా? కుమారదేవునిమీఁదనా?”

అని పలుకుచుండ నేకవీర వినిపించుకొనక యచ్చటనుండి పరుగుపరుగునఁ బోయెను. అది చూచి వారు మువ్వురును తమలోఁ దాము నవ్వుకొనసాగిరి. అప్పుడు ముక్కు తల్లినిఁ జూచి,

“అమ్మా! నీవు రహస్యము గనిపెట్టలేదు కాని, యేకవీర తనప్రాణములైదును మన కుమారదేవునకు ధారవోసి యున్నది. కుమారదేవుఁడుగూడ నట్టిసిలియందే యున్నాఁడు. అంత యనురాగముతో నున్నవారికి మన మేల పెండ్లి చేయఁ గూడదు?”

“అమ్మా! వారియన్యోన్యమురాగము నే నెఱుంగనిదికాదు. కాని, ముందువెనుక లరయక, వారిదాంపత్యమునకు నే నిప్పు డంగీకరించినయెడల నిప్పటియల్లరు లతోఁ బాటు బంధువిరోధములఁగూడ మనకుఁ దటస్థింపఁగలవు. అందుచే—”

“అమ్మా! బంధువిరోధమా! నా కేమియు బోధపడలేదు,”

“నీకెట్లు బోధపడఁగలదు? నిన్నగాక మొన్నపట్టిన పసిబిడ్డవు! తెలియదని యూరకుండక ప్రతివిషయమునఁ బ్రవేశించుచుందువు. స్పష్టముగా విప్పి చెప్పినఁ గాని తెలిసికొన లేవు. ఇదిగో విను. నీచెల్లెలి పేరు రుక్మయ్య. ఆమె భర్త యన్నమదేవుఁడు. అన్నమదేవునకుఁ దమ్ముడే యీ కుమారదేవుఁడు. మగ పిల్లలు లేక ముద్దుముచ్చటలకొఱకు వానిని నేను జేతనుంచుకొనినంతమాత్ర మున స్వతంత్రించి, యే రాజకుమార్తె నైనఁదెచ్చి పెండ్లిసేయుటకు మారుగా, నూరును బేరును లేక మనయింటఁజేరిన దరిద్రురాలగు నేకవీరను గూర్చిన యెడల, నన్నమదేవునకును మనకును నింకఁ గలలో నైనఁ జుట్టపుఁజూపు లుండునా? ఇప్పుడు బోధపడినదా?”

అని పలుకఁ, దనతల్లికిఁ గోపము వచ్చినట్లు భావించి యుమ్మక్కు మాటు మాటాడక యూరకుండెను.

3-వ ప్రకరణము

పరస్పరసంభాషణము

అంతఃపురమంతయు నెంతవెదకినను బ్రయునిసందర్శన మేకవీరకు లభింప లేదు. కొంతసేపువఱకు నామె యచ్చటచ్చట నన్వేషించి, తుద కంతఃపురారామ సీమఁ బ్రవేశించి, యచ్చటి లతాగృహములఁ బరీక్షింపసాగెను.

ఏకవీర వెలనాటిదేశపు రాజకన్యక. ఆమె పూర్వులు వెలనాటిరాజులకడ ముఖ్యమంత్రులుగను సేనానాయకులుగను బనిసేయుచుండుటచేత నాకుటుంబ మష్టేశ్వర్యశోభితమై రాజిల్లుచుండెనని చెప్ప నక్కఱలేదు. కాని చంచలలక్ష్మి యాకుటుంబమునం దెంతోకాలము నిలువలేదు. + క్రీ. శ, 1228-వ సంవత్సరమున గణపతిదేవుఁడు తనకు వకులు గాని వెలనాటిరాజులనెల్ల జయించి, యాయుధ ములఁ దనపైఁ దిరుగఁబడినవారి నెల్ల నాశనముగావించుచు నారాజ్యమంతయుఁ దనపరిపాలనముక్రిందికిఁ దెచ్చుకొనెను. ఆకలహమునందే యేకవీరపితామహుఁడు శత్రువులచేఁ జంపఁబడెను. పిదప గణపతిదేవుఁడు వెలనాటికి రాజధాని యైన ధనదుపురమునందలి యైశ్వర్యమంతయుఁ జూరఁగొని యేకశిలానగరమునకుఁ జేర్చుటచేతఁ బాప మేకవీరతండ్రి యాయుపద్రవములవలన నిరుద్యోగియై నిరుపేదయై కుటుంబపోషణముకొరకుఁ బడరానికష్టములు పడవలసివచ్చెను. వెలనాటి సీమ జయించివతరువాత గణపతిదేవుఁ డచ్చటి రాజబంధువులతోడను, సైన్యాధి పతులతోడను సంబంధబాంధవ్యములు జరిపి, యనేకుల కన్నతోద్యోగము లొసంగెను గాని, యేకవీరకుటుంబమువారు తన్నెదిరించినవారిలో ముఖ్యులైనందున వారి నిండుకయైన సత్కరింపలేదు. ఏసంపదయు లేనప్పుడు సంతానసంపదకు లోప ముండదుకావున, నైశ్వర్యములో నున్నప్పుడు సంతానభాగ్యము లేదని విచారించు చుండిన తలిదండ్రులకు దరిద్రావస్థ తటస్థించినంతనే యాకొఱఁత పూర్తియైనది.

త్రిపురాంతకదేవుఁడును, ఏకవీరయు బాల్యావస్థయం దున్నప్పుడే తండ్రి పరలోకగతుం డైనందున నాకుటుంబదారిద్ర్యము మఱింత యధికమైనది. కన్నబిడ్డలకు వేళపట్టునఁ బట్టెడన్నమును బెట్టలేక, పాపము దీసురాలగుతల్లి వారినిఁ జూచి పుట్టెడు దుఃఖముతో నిరంతరము శుష్కించుచుండెను. ఇట్లు మహాకష్టముతో దినమును గడుపుచు, ఏకభుక్తవ్రతములును, ఏకాదశీ వ్రతములును జరుపుచు, జ్ఞానము వచ్చువఱకు నా పసిబిడ్డలను దల్లి కడుగారాబ మునఁ బెంచి పెద్దలఁ జేసెను. రుద్రమదేవి తన పట్టాభిషేకానంతరమున నొకమారు వెలనాటిసీమను సందర్శింపవలయునని పోయినప్పు డావృద్ధురాజు

దేవిని దర్శించి; తనబిడ్డల నామెపాదములపైఁ బడవేసి వారిని రక్షింపవలయు నని ప్రార్థించెను. కరుణార్ద్రహృదయ యగురుద్రమదేవి యేకవీరను దనచెంత నుంచుకొని పోషించుచుఁ దగినవాని కిచ్చి పెండ్లిచేసెద నని వాగ్దానము చేసెను గాని, త్రిపురాంతకునకుమాత్ర ముద్యోగ మొసంగి తనకడ నుంచుకొనుట కంగీకరింపలేదు. తగిన భక్తివిశ్వాసములు చూపువఱకు నాకుటుంబమువారి కుద్యోగమునొసంగుట యామె కిష్టము లేకపోయినను, జాలిగుండె గలదేవి తగినంతధన మొసంగి, వారిదారిద్ర్యమును దొలగించి, శత్రువులతో నేకీభవింపక, తనపక్షమున నిలిచి పనిచేసినయెడలఁ ద్రిపురాంతకునకు గొప్పయుద్యోగ మొసంగునట్లు ఖరారుచేసి, యేకవీరను దనవెంటఁ దీసికొనిపోయెను. ఇంక నీప్రసంగ మింతటితోఁ జాలించి, మనము ప్రస్తుతకథాభాగము ననుసరింతము.

నాటి సాయంసమయమున నయ్యుద్యానవనవాటికయం దొకనెలరాల తిన్నెపైఁ గూర్చుండి, దీర్ఘలాంచనానిమగ్నుడై యున్నదమారదేవుని మారసుందరవిగ్రహమును గన్నులారఁ జూచి, యేకవీర బ్రహ్మనందభరితయై, నిశ్శబ్దముగ వెనుకనుండి వానిని సమీపించి, మెల్లఁగఁ దన రెండుచేతులును జూచి, వానికన్నులను మూసి, కంఠస్వరమును మార్చి, “నే నెవరో పోల్చుకొనవలయు” నని ప్రశ్నించెను. అంతవఱకును దీర్ఘవిచారమున మునింగియున్న కుమారదేవుఁడొక్కమారు త్రుళ్లిపడి కన్నులు మూయఁబడియున్నందున నిటునటుఁ జూడలేక, చిటునవ్వు నవ్వుచు,

“ఎవరా? నాకన్నులు మూసినవారు, రుద్రమృతదినగారు కాఁబోలు!”

“కాదు,”

“ఉమ్మక్క వదినగారు కాఁబోలు?”

“కాదు,”

“కానియెడల రుద్రమృతగానై యుండవలయును.”

“కాదు,”

“సరే! నీ రెవ్వరును గానియెడల నింకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? నీ వేకవీరవు.”

“ఔను,”

అని పకపక నవ్వుచు నేకవీర వానికన్నులను విప్పి కట్టెదుటకుఁ బోయి నిలుగంబడెను. తోడనే యెడలంతయు ఝల్లుమన సాక్షాత్కరించిన వనలక్ష్మినలఁ గనకట్టెదుట నిలువఁబడిన యేకవీరను జూచి, భయసంభ్రమముల చిత్తమున ముల్లడిగొన నామెతో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“ప్రియా! నీ వింత సాహస మునకు వని నే నెన్నఁడు ననుకొనలేదు సుమా!”

“ఏమి? ఏమి సాహసము చేసితిని?”

“మన మిరువురము నీ సుందరోద్వానవనమందలి యీ నెలరాలతిన్నెపైఁ గూర్చుండి, యీ చల్లగాలిలో హాయిగ ముచ్చటించుకొనుచున్నా మని తెలిసినయెడల దేవి నిన్నును నన్నును బ్రదుకనిచ్చునా? నీ విచ్చటి కేల వచ్చితివి?”

“ఓహో! ఇదియేనా సాహసము? పోనిమ్ము. నీతో మాటాడిరావలసినదని దేవియే నన్నిచ్చటికిఁ బంపించినయెడల నీ కీభయ మవసరము లేదు కదా?”

“నిజమే కాని, యట్లెన్నఁడును జరుగ నేరదు. మన పరస్పరానురాగమును లేశము నిష్టపడకున్నదేవి, నాతో మాటాడి రమ్మని నిన్నుఁ బంపించునా? ఇది నేను నమ్మజాలను.”

“మనోహరా! మాయన్న గారువ్రాసినయుత్తరమును జదువుచుఁ గూర్చుండి, దేవియే నన్నుఁ బిలిచి, నిన్నుఁ దోడ్కొని రమ్మని పంపించినది. యబద్ధము గాదు.”

“అలాగా? సరే! ఆయుత్తరము నాకు వినిపింపవలయునని కాఁబోలు! అదియును గాక, దేవి తీర్థయాత్రకుఁ గూడ బయలుదేర నున్నది. ఆవిషయమై సావకాశ ముగ నాలోచింపవలయునని నిన్ను నే నాకు నెల విచ్చినది.”

“మనోహరా? ఏమి తీర్థయాత్ర? ఎప్పుడు ప్రయాణము?”

“ప్రయాణ మెప్పుడో యింకను నిశ్చయము కాలేదు. ఉమ్మక్కవదినగారికిఁ బుత్ర సంతానము లభించుటకయి బుద్ధగణపతి నారాధింపఁగోరి వడ్లెపల్లెకును, అచ్చటి నుండి యేకవీరామహాదేవినిఁ గొలుచుటకయి మొగిలచెర్లకును దేవి బయలు దేరును.”

“అలాగా? ఏకవీరామహాదేవిని దర్శించినవారి కొక్కపుత్రసంతానభాగ్యమే కలుగునా? లేక యెట్టిమనోభీష్ట మున్నను నెఱవేఱునా?”

“అదంతయు నాకుఁ దెలియదు కాని యాదేవత నారాధించువారికిఁ బుత్రలాభము కలుగునని యనేకుల నమ్మకము.”

“ఔను, నిజమై యుండవచ్చును. మనోహరా! దేవిగారితో నీవుఁ గూడ బయలు దేరవలయునా?”

“అట్లే తోచుచున్నది. దేవి నన్ను రమ్మని నిర్బంధించుచున్నందునఁ బోవక తప్పదు.”

“బాగున్నది. ఏకవీరారాధనమువలన నీకుఁ గూడఁ బుత్రలాభము కలుగుఁగాక.”

“సుందరీ! నీచమత్కారోక్తులు నాకుఁ గ్రొత్తవికావుకదా? ఇంక నీపరిహాసములు గట్టిపెట్టి మనము పోవుదము పడ. ఆలస్యమైనచో దేవి యాగ్రహించును.”

అవ ప్రకరణము

మోహంకురము

“స్త్రీ యైన నేమి? పురుషుడైన నేమి? యైశ్వర్యమున్న నేమి? లేకున్న నేమి? లోకజ్ఞానము కావలయును, బంధుప్రీతి యుండవలయును. తనభర్తకు నేను వినతండ్రి కుమారుడను గాని పరుడను గాను కదా? ఆపాపాత్తురాలు నన్ను దగినట్లు గౌరవింపవలదా? కన్నులు నెత్తి కెక్క మిన్నును మన్నును గానక, యిట్లు మిట్టిపడుచుండుట కీపాటియైశ్వర్యము కలవారు లోకములో లేరా? తనకు మఱియె రాజకుటుంబములో జేరినవాడ నగునన్నుగూడ సాటి సేనానాయకులందఱితో బాటు, తప్పు చేసినప్పుడు శిక్షించుచుండుట న్యాయమేనా? ఇదియేనా నాయందలి గౌరవభావము? నన్ను గౌరవింపక పోవుటయే కాక, యొకనాడైన రాజకీయవిషయములనుగూర్చి నాతో నాలోచించెనా? పట్టాభిషేకమునాడు, రాజకుటుంబములోనివా రగుకుమార సింహుడు మొదలగువారికి లభించిన బహుమానములే నాకుగూడ లభించునని యనుకొంటిని; కాని, ముద్దకొఱకే చేరుకొనినట్లు సైన్యాధిపతుల కొసంగినదుస్తులును బహుమానములును నా కొసంగుట నన్నెంత పరాభవించుట? నన్నింత పరిభవించిన యా మదాంధురాలికి దగినప్రాయశ్చిత్తము నేను జేయవలదా? అందుకు దగిన తరుణమిదియే కదా! జైనులును బౌద్ధులు మొదలగు ప్రముఖు లందఱును గత్తికట్టి, రాజ్యమునుండి యీముండ నీడ్చివేయుటకు బ్రయత్నించుచున్నారకదా! ఇందేమి తప్పున్నది? మగడు చచ్చినంత నే తానుగూడఁ జచ్చినట్లొకమూలఁ బడియుండక తగుదు నని గద్దెపై కెక్కుట యెంతవంత? ఎంతనవ్వుబాటు? వీరపురుషగ్రగణ్యుల మగు మాయట్టివారి కెంత తలవంపు? మొదలే యక్తాయుక్తవిచక్షణజ్ఞానము లేని యొక సామాన్యస్త్రీ, అందులో విధవ. ఆపైని సామ్రాజ్యగర్వముచే విఱివీగుచుండిన దుష్టచిత్త. ఎంత సామంతులైనను మహారాజులమని చెప్పుకొనుచున్న మాండలిక ప్రభువు లీముండ పాదముల కెట్లు నమస్కరింపఁగలరు? గాలిచే నెగిరి, యెంగిలివిస్తరి పడినమేడవలె, శునకము వసించిన కనకాసనమువలె నీచండాలు రాలిసంపర్కముచే విఖ్యాతి వహించిన యాంధ్ర సామ్రాజ్యపీఠ మెంత యపవిత్రమైనది? ఇట్టి మహాపాపములు నివారింపకున్నయెడ మాబోటి మహాపురుషులజన్మ మెందుకు? నాకార్యక్రమము సానుకూలముగఁ గొనసాగుటకై జైనాచార్యుఁ డొకఁడు నాకు గుడిభుజమువలెఁ బని సేయుచున్నవాఁడు కదా? వానిని ఒట్టుకొనుటకై త్రిపురాంతకదేవుడను నొక కుఱ్ఱ దూరక

మిట్టిపడుచున్నాడట! కాని మహామాయావి యగు జై నాచార్యుని మరగ్న
హము దేవతలైనఁ గనిపెట్టఁ గలరా? ఇది వట్టిభ్రాంతి. ఎందుకైన మంచిదని
చెప్పి, చిన్నపాము నైనఁ బెద్దకట్టతోనె కొట్టవలయును గావున నాత్రిపురాం
తకహతకుని వెదకిపట్టి, వెంటనే కడతేర్చవలయునని మొన్ననే జై నాచార్యు
నితోఁజెప్పి తగిన యేర్పాటు గావించితిని. ఇంక స్వయముగా నాచేతులతో
నేనే కడతేర్చవలసిన రెండవవాఁడు నాకుమారుఁడు—ఆఁ—కాదు కాదు,
కుమారదేవుఁడు?—ఏమిది? నానోటనుండి యెట్టియమంగళవాక్య మేల వెడలి
నది? కార్యతత్పరుఁడనై యుండుటచే మనసునకు నిలుకడ లేనందున నిటు
పారఁబడితినిగాని, నాకుమారునే నేను గడతేర్చుకొందునా? ఇంతకుఁ గార్య
వేదు లిట్టిశుభాశుభనూచకములఁ బాటింపరుగదా? కుమారదేవునిఁ గడతేర్చు
టకై నే నిదివరకే యొకయుక్తి పన్నియుంటిని. ఆమందభాగ్యుఁడు తన
ప్రాణము లెదును నేకవీరకు ధారవోసియున్న వాఁడుకదా? అందుచే నేకవీర కట్టు
లైన వానియం దసహ్యము బుట్టించి, యామె నాకుమారునిఁ బెండ్లియాడునట్లు
చేసినయెడల, వాఁడు మోహాతిశయమున శుష్కించి శుష్కించి, తుదకు గతిం
పక మానఁడు. అల్పాయువగుటచేతనే యకాలమరణమునకై దైవము వాని
నిచ్చటఁజేర్చినాఁడు. ఈవిధముగాఁ గుమారదేవుఁడు గతించిన యెడల వాని
యన్నయు, రాజమహేంద్రవరప్రాంతాధికారియునగు అన్నమదేవునకు, దేవిపై
బట్టరానియాగ్రహము జనింపకమానదు. అట్లుఁ దైనయన్నమదేవుఁడుఁ గూడ
శత్రువుఁ దైనయెడల నింక రుద్రమదేవి వలలోఁ జిక్కిన దిక్కుమాలినపక్షియే
కదా!

“వాహ్వా! నాబుద్ధికుశలత యెంత ప్రశంసనీయ మైనది? నానూత్నగ్రహణశక్తియు,
నాదురాలోచనమును, నాకే యాశ్చర్యమును బుట్టించుచున్నవి. ఇంతటిమహా
నీయుఁడ నగు నాతో విరోధముఁ దెచ్చుకొనినదేవి వట్టి నిర్భాగ్యురాలుగదా?
కొండపై నున్నకోతిని గొనివచ్చినట్లు, ఎచ్చటనో యున్నకుమారదేవునిఁ
దెచ్చుటకన్న, మాముదులనాగరాజును జెంతనుంచుకొని పెంచుకొను మని చెవి
నిలుగట్టుకొని బోధించితిని. ఇంతకు యోగము బాగు లేనప్పుడు, బుద్ధిమంతుల
యలోచనము నెత్తికెక్కదుకదా! ఇంక నీసంగతు లిట్లుంచి, ప్రస్తుతము నేను
జేయవలసినదేమో యోచింపవలయును. నాకుమారుఁడు నాగరాజు మిక్కిలి
సుందరాంగుఁడే కాని, మంచిబుద్ధిమంతుఁడే కాని, వట్టి సోమరిపోతు,
లోకజ్ఞానహీనుఁడు, స్త్రీలను వలలో వేసికొనుటకుఁ దగినంతచతురుఁడు
కాఁడు. కేవలము తృప్తమువంటివాఁడు. కుక్కతోఁకను బట్టి గోదా
వరి యీడినట్లు వీని నాధారముఁ జేసికొని నే నీయంతర్నాటక
మాడింపవలసియున్నది. అందుచే మిక్కిలి జాణ యగునేకవీరను వశము

చేసికొనుటకుఁ దగినంతచతురమతిని కేసి, యామెపై మోహమును బుట్టించి, నాకుమారుని రాజోద్యానవనములోఁ బ్రవేశపెట్టెనను. పాఠశాలలోఁ బ్రవేశించి పనికిరాకపోయినను, ఉద్యానవనములోఁ బ్రవేశించిన కొంతవఱకున లోకజ్ఞానము సంపాదింపకపోయెను.”

అని యొకనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ దనమందిరమునఁ గూర్చుండి, రుద్రమ దేవి నేనానాయకుఁడును గృహశత్రువు నగుప్రతాపదేవుఁడు కుతంత్రపరాయణుడై దురాలోచనము లొనర్చుచుండెను. వాని క్రూరస్వభావము వాని చెడుతలంపులవలననే కాక, యాకారమువలనఁ గూడ మనము గ్రహింపవచ్చును. వికారాకారము గలయానల్లని మోటువిగ్రహమునకు దాదాపుగ నలువదియైదేం డుండకపోవు. చాలకాలమునుండియు నతఁడు కాకతీయులకొలుపునందే పని చేయుచుండెను. మొదటినుండియు నాతఁడు దుస్స్వభావము కలవాడే యైనను, రాజకుటుంబమునకుఁ గొంచెము సంబంధించినవాఁడగుటచే గణపతిదేవుఁడుగాని, రుద్రమదేవిగాని, వాని నుద్యోగమునుండి తొలగింపలేదు. రుద్రమదేవి రాజ్యమునకు వచ్చినంతనే యాదుష్టుని దూరముగా నుంచవలసినదని, శివదేవయ మొదలగుమంత్రశేఖరు లామెకు బోధించిరిగాని, యట్లు చేసినయెడల నాతఁడు పోయి శత్రువులలో నేకీభవించు ననియు, నందువలన రాజ్యములోని యల్లకల్లోలము మఱింత యధిక మగు ననియుఁ జెప్పి, దేవి యందుకు సమ్మతించలేదు. ఆనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ బ్రతాపదేవుఁడు చావడిగదిలోఁ గూర్చుండి, కపటచింతన మొనర్చుచుఁ బ్రక్కనున్న గదివైపు చూచి, “నాయనా! నాగరాజా! నీ వొకమారిటు రమ్మ.” అని తనకుమారునిఁ బిలిచెను. తోడనే రూపురేఖలకుఁ దండ్రికిఁ దక్కువ కాని నాగరాజు, ఏనాఁడును దైలసంపర్క మెఱుంగని చింపిరిజుట్టు మొగముపైఁ గ్రమ్ముచుండఁ, దెల్లనిమిడిగుడ్డును నల్లనిదాకమొగమును జూపరుల నవ్వించుచుండ నీటిలో ముంచినను, అగ్నిలోఁ బడవేసినను జెక్కు చెదరని నల్లని మలినవస్త్రములు ధరించి, నిద్దురమత్తుచేఁ గన్నులు నులుముకొనుచు జ్యేష్ఠాదేవి ముద్దుకుమారునివలెఁ దండ్రియెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే ప్రతాపదేవుఁడత్యాదరమున వానిని జేరఁదీసి, చెంతఁ గూర్చుండఁజెట్టి, మెల్లఁగా నిట్లు ప్రసంగించెను.

“నాయనా! నాబంగారుకొండా! నాముద్దులమాటా! ఇంతవరకు నేమిసేయుచున్నావోయి? ప్రాద్దున నుండియు నిన్నుఁజూడకుండుటచే నాకన్నులు కాయలు గాచినవి. ఏదీ ఒక్కముద్దు.”

అని ముద్దు పెట్టుకొని,

“కుమారా! నీకొక పరమరహస్య మెఱింగింపవలయునని పిలిచితిని.”

“తండ్రీ! వద్దు, వద్దు. అంతపరమరహస్య మైనయెడల నాతోఁ జెప్పవద్దు. రహస్యమును నేను దాచి యుంచలేను.”

“పోనిమ్ము. అది కేవలమును రహస్యముగాదు. నీ కొక చక్కనినీతి యుపదేశింపవలె నని నేను పిలిచితిని.”

“నాయనా! నీతి యుపదేశించుటకు నే నవినీతుఁడనుగానే? కడుపునిండఁ దినుటకుఁగాని, మెత్తగాఁ బరుండుటకుఁ గాని, పనికిరాని యీవట్టినీతులతో నా కేమి పనియున్నది? నారెప్పలు మాసికొని పోవుచున్నవి. నన్ను విడిచిపెట్టుము. హాయిగాఁ బోయి పరుండెదను.”

“ఓరీ నిర్భాగ్యుడా! నీనెత్తిమీద నాయినపగ జెలతల్లి యాజ్యేష్ఠాదేవి తాండవమాడుచున్నదిరా? కుమారా యిటు చూడుము. ఒక్కసంగతి చెప్పెదను వినుము. నీవు వయోవంతుఁడవైతివి కదా! వినాహమాడుట నీకిష్టము లేదా?”

“నాకిష్టము లేదు.”

“నాయనా! ఎందుచేత?”

“ఇష్టము లేకపోవుటచేత”

కుమారా! అటు గాదు. నామాటవిను. నీవంటి వయోవంతులు విలువగల సన్నని వలువలు ధరించి యువతీమణులహృదయము లాకర్షించు శృంగారవేషములతో, శృంగారచేష్టలతో, సన్ననికూనిరాగములతో వెన్నెలరాత్రులలో వీధులయందుఁ దిరుగుచు, సకలశుభభోగములు ననుభవించుచుండ, నీ వేల యిట్లు పనికిమాలిన మొద్దుపెలివి? కుమారా! సంసారసౌఖ్యములకు నీవు విముఖుఁడవై యున్నయెడల, మనవంశ మెట్లు వృద్ధి కాఁగలదు? వీసౌఖ్యమునకైన మితి యున్నదికాని, సుందరీసౌఖ్యమునకుమాత్రము పరిమితి లేదు సుమా! నీకుఁ గావలసినయెడల నప్పరస్త్రిలనైనఁ దెప్పింపఁగలను. రంభాసంభోగమైన మొనఁగూర్పఁగలను. అందుకు సిద్ధముగా నుండుము.”

“నాయనా! రంభాసంభోగ మనుచున్నావు. నన్నుఁ గడతేగ్బదవా యేమి?”

“పాపము కాంతించుఁ గాక. కుమారా! యట్టియమంగళము లుచ్చరింపకుము. అప్పరసల కప్పరసయై, రంభకు రంభయై, ప్రత్యేకముగ నీకొఱకే సృజింపఁబడిన మోహినీవిగ్రహ మైనయేకవీరను నీ వెన్నడైనఁ జూచితివా?”

“చూచితిని.”

“నిండుజన్మనమును బై కలికించుచున్న యాయంగ సౌష్ఠ్యమును బాగుగఁ గనిపెట్టితివా?”

“కనిపెట్టితిని.”

“వయోవంతులకుఁ జూటుకుచుటుకు మను నాలేడికన్నుల వెడలు బెళువచూపుల యందలి మోహప్రభావమును గుర్రెఱింగితివా.”

“గుర్రెఱింగితిని.”

“రాకాశరచ్చంద్రసన్నిభం బైనయామందహాససుందరవదనము నెన్నఁదైన ముద్దాడఁగోరితివా?”

“ఁగోరితిని.”

“అట్టి లావణ్యరాశి, యట్టిజగన్మోహిని, యాబంగారుబొమ్మ భార్య యగుటకన్న వేఱుభాగ్య మున్నదా?”

“లేదు.”

“అందుచేత నోవెఱ్ఱినాయనా! నాచిన్ని నాగన్నా! నీ వింక నీపాడునిద్రను గట్టి పెట్టి ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు రాజోద్యానవనమున కేగుచు, నచ్చటికిఁ బూలు గోయుటకై వచ్చునేకవీరను సందర్శించుచు, నీచతురవచన రచనానైపుణ్యముచేతను, దాపసాంగసల నైన మోహింపఁజేయు నీసుందర ముఖసుందహాసములచేతను, నీలమేఘచ్ఛాయల నవఘలించు నీశరీరలావణ్యాతిశయముచేతను, ఆమెహృదయమును గరగించి, వలచి, మెచ్చి, మెప్పించి, యమితలావణ్యనిధాన మగు నాసుందరియశావనమును నీవేల యనుభవింపరాదు?”

“సాధ్యమైనయెడల ననుభవింపవచ్చును.”

“ఓరీపిచ్చినాగన్నా! పనిఁ బూని ప్రయత్నించినయెడలఁ బురుషునకు సాధ్యము కానికార్య మొకటి యున్నదటోయి? ఆచక్కనిచుక్క, యామోహంపుఁ దునుక, యాబంగారుబొమ్మ కడుసూక్ష్మముగ నీకు లభించునట్లు చేసెదను. ఆమెతో సకలసౌఖ్యములు ననుభవించుచు నాకుఁ గన్నులపండు వొనర్పుము. నావెఱ్ఱితండ్రి! నేను జెప్పినట్లు నడుచుకొనుము. ఈపూట కింతతోఁ జాలును. రాత్రి భోజనమైన తరువాత నీకు కొన్నిక్రొత్తపాఠములను బోధించెదను. ఇంకఁ బోయి నీపనిచూచుకొనుము.”

రవ ప్రకరణము

ఉద్వేగము

ప్రతాపదేవునిబోధనలవలనఁ గ్రమక్రమముగ నేకవీరపై మోహముంకు రించి, నాగరాజుహృదయ మామెవంకకుఁ బరుగెత్త నారంభించెను. ఆరీతిసే యతఁడు ప్రతిదినమును దనకుమారునకు బోధించుచుండుటచేత నామోహప్రసంగ మంతయుఁ దలకెక్కి, తొలుత నేపాపమెఱుంగని నాగరాజుపడుచు దనతాప పీడితుడై నిరంతరము నేకవీరను సంస్మరించుకొనుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. తండ్రి చెప్పినయాలోచనము ప్రకారము అతఁడు ప్రతిదినమునందును సాయం కాలముల రాజోద్యానవనమున కేగుచు నేకవీరనిమిత్త మచ్చట నిరీక్షించుచు వచ్చె ను; గాని పాప మొకనాడైన వాని కామెదర్శనభాగ్యము లభింపలేదు. ఇట్లెన్నో దినములు వ్యర్థముగాఁ దిరిగి తిరిగి, పాప మామందభాగ్యుడై విఫలమనోరథుడై, తనతండ్రి తన పైకివిడిచిన మోహపిశాచము తనకు నిద్రాహారములు లేకుండఁ జేయ. దీర్ఘ విచారమున నిరంతరమును కుష్కింప నారంభించెను. తండ్రిబోధిం చిన క్రొత్తపాఠమువలన, సుగంధలైలములతోఁ జక్కఁగఁ దల దువ్వుకొను టయుఁ, జలువచేసిన సన్నని జరీదుస్తుల నొయ్యారముగ ధరింపఁ గల్గుటయుఁ, బూలమాలికలచేఁ గంఠసీను నలంకరించుకొనుటయు, సుగంధద్రవ్యములతో విటాగ్రేసురునివలె నిరంతరము రాజవీధులయందుఁ దిరుగుచుండుటయుఁ, గాన వచ్చిన ప్రతికాంతను మోహబుద్ధిచే, దేరిపారఁ జూచుచుండుటయు, మొదలగు విద్యలను నాగరాజుమూలాగ్రముగ నేర్చుకొని, తనతండ్రి వడిన ప్రయాసమును గొంత సార్థకము చేసెను. ఎన్నిదినములు ప్రయత్నించినను, ముచ్చట కైన నేక వీరదర్శనము వానికి లభింపకపోవుటచేత వానిపిచ్చి మోహము దినదినాభివృద్ధియై, మితిమీరి, నిద్దురలోనెతము నేకవీరనే స్మరింపఁజేయుచుండెను. ఆఁకలియు దప్పియు మాన్పి, యామోహపిశాచ మొక్కొక్కనాడు పాపము నాగరాజు నుద్యానవనమునకుఁ గొనిపోయి, యదయము మొదలు సాయంకాలము చీకటి పడువఱకు నచ్చటనే చరింపఁజేయుచుండెను. నాగరాజు హృదయక్షేత్రమునఁ బ్రతాపదేవుడై నాటినమోహబీజము మొలచి, మొలకలెత్తి, చిగిర్చి, పుష్పించి, ఫలోన్ముఖమునకురాక మారతాపరుంఝామారుతముచే నిలుకడ లేక కొట్టు కొనుచుఁ గుదుళ్లతోఁగూడఁ గూలిపోవుటకు సిద్ధముగా నుండెను.

తీర్థయాత్రాకుతూహలచిత్తయై రుద్రమదేవి. ప్రయాణసన్నాహములో నున్న సంగతి చదువరు లిదివరలో వినియేయున్నారు. శత్రువుల యార్భాటములు కొంత

కాంతించుకొంటు, నీ ప్రయాణము నిలుపు చేయవలయుననియు, సాహసించి బయలుదేరినచోఁ బ్రమాదములు తటస్థింపవచ్చుననియు, గుమారజేవుఁడు మొదలగువారలు దేవికి బోధించిరి; కాని, యామె వినక, కొంతపరివారమును దోడుగాఁ గొని, తన కొమార్తెలతోడను, గుమారసింహునితోడను, నొకసుముహూర్తమున బయలుదేరుటకు నిశ్చయించెను. గుమారజేవుని వియోగము సహింపలేక, యేకవీర తానుగూడఁ బ్రయాణమగుటకుఁ బ్రయత్నించెను గాని, కార్యము లేకపోయినది. ఆ ప్రయాణములోఁ దన ప్రియురాలిని వెంట నిడుకొనవలయు నని, గుమారసింహుఁడు గూడ వీలై నన్నివిధముల యత్నించెను. ఏకవీర ముచ్చటపడుచున్నదని యనేకులచే దేవికిఁ జెప్పించెను. ఏకవీరను మేము చెంత నుంచుకొనెద మని గుమార్తెలుసైతము దల్లిని వేఁడుకొనిరి. కాని, యెందఁ జెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను దేవి యేకవీరరాకట.లేశమును సమర్థింపలేదు. కడకు వారందఱును బ్రయాణ సిద్ధులై బయలుదేరుచున్నప్పుడు పాప మేకవీర దీనవదనయై సాహసించి, స్వయముగానే దేవిని ప్రార్థించెను. అందువలనఁగూడ లేశమును లాభము లేకపోయినది. ప్రియవియోగవిచారమున నేమియుఁ దోఁపక, పాప మేకవీర భిన్నవదనయై, నాటిసాయంకాలమున నొంటరిగ నుద్యానవనములో నొకమూలఁ గూర్చుండి, తన మనోహరునిదర్శనభాగ్యము మరల నెప్పటికిఁ బ్రాప్త మగునో యని చింతించుచుండెను.

ప్రతిదినము నాయారామసీమలో రెండుజేళ్లల ఫహరా యిచ్చుచుండిన నాగరాజు, తన యదృష్టవశమున, నాటిసాయంకాలమున నేకవీరను సందర్శింపఁ గలిగెను. పెన్నిధిఁ గన్న పేదవోలె నామె కంటఁబడినంతనే యామంద భాగ్యుఁడు మోహాతిశయమునఁ బిచ్చివానివలె గంతులు వేయుచు, సంతోషమును బట్టలేక, కేరుచుఁ బరుగుపరుగున వచ్చి, యామెయెదుట నిలిచి,

“అహా! ఏకవీరా! నీదర్శనభాగ్య మెన్నాళ్లకుఁ గల్గినదే? నీనిమిత్తము తిరుగ లేక తిరుగలేక నాకాళ్లు పట్టుపట్టినవి. నీకొఱకు నేనెంత పరితపించుచుంటినో చైవ మెఱుఁగును. ఏదీ ఒక్కమాటు నీమద్దుమొగ మెత్తి కన్నులార నన్ను వీక్షింపుము.”

అని తండ్రి చెప్పినపాఠము నచ్చట నప్పగించుచుండ, నావికారాకారునిఁ జూచి, యేకవీర.

“ఓరీ! నీవు ప్రతాపదేవునికుమారుఁడవు కావా? నీపేరు నాగరాజేనా!”

“ఔను, నాపేరు నాగరాజే! నాసౌందర్యాతిశయమున నన్ను రతిరాజనికూడ నీవంటికన్యకలు పిలుచుచుందురు. నుండరీ! ఏదీ? ఒక్కముద్దు!”

“ఛీ! మూర్ఖుడా! మొద్దునలెనున్న నీకు మద్దుగూడఁ గావలయువా? నీమద్దు ముక్కలై నట్టులే యున్నది. ఇచ్చటనుండి పొమ్ము!”

“ప్రేయసీ! ప్రియా! మద్దుగుమ్మా! చిలుకలకొలికి!.....తరువాత?

.....ఆఁ—జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఓరిబోడి! ఓననబోడి! నన్ను రక్షింపుము. నీపాదములను బట్టుకొనెదను. నీవే యింకదిక్కు”—

“దురాత్మా! నీవు నేఁడు త్రాగి వచ్చితివా యేమి? నోటికి వచ్చినట్లు ప్రేలుచున్నావు. నీగతి యేమగునో చూచుకొనుము.”

“ఓసీ! దుష్టచిత్తా! మంచిమాటలచే నన్నుఁ జేపట్టెదవా లేదా? లేనిచో నిదిగో కత్తి! ఎంతపాడుగుగా నున్నదో చూడు. చాగ్రత్త!”

“ఓహూ! నీబ్రతుకునకుఁ గత్తికూడ నున్నదా? ఏదీ చూచెదను.”

అని తటాలున వానిచేతిలోని ఖడ్గము లాగికొని,

“దురాత్మా! ఏమనిరా ప్రేలుచున్నావు? మరల నోరెత్తు, నీపని యేమగునో?”

ఆమాటలకు నాగరాజు గడగడలాడుచు,

“ఏకవీరా! ఏకవీరా! వద్దువద్దు! నన్నుఁ జగపివేయకుము. నీబిడ్డఁడను. నీవు పెంచిన కుక్కను. నన్ను ప్రాణములతో నుండనిమ్ము. నావలన నేమియుఁ దప్పలేదు. నాతండ్రి నీయొద్ద నప్పగింపు మన్న పాఠము నప్పగించుచున్నాను.”

“అలాగా? సరే! అట్టులే నయెడల నోరెత్తక, చల్లఁగ వచ్చినదారి నే యింటికిఁ బోయి ప్రాణములను దక్కించుకొనుము.”

“పోయెదను గాని, నామాట నేమి చేసితివి? నన్నుఁ బెండ్లాడవా? ఈమాత్రముపకారము చేయఁగూడదా? నీకు శత్రుఁడను గానుకదా? ఏకవీరా! నీకు నమస్కారము! పదివేల నమస్కారములు. నన్ను విడిచి పెట్టుకు. దగ్గరకు రమ్మ! నన్నుఁ గొఁగిలించుకొనుము. మద్దాడుము. అబ్బబ్బా! ఇంక భరింపలేను. ఇదిగో సాష్టాంగ నమస్కారము.”

అని యామె పాదములపైఁ బడెను. అతికోమలములగు నామె పాదముల స్పృశించినంత నే, లేశమును జ్ఞానములేక వానిశరీరముపై చ్చుతి తప్పిపోయెను. అది కనిపెట్టి యేకవీర యిదియే శమయమని, యెంచి మెల్లఁగ నచ్చటనుండి తప్పించుకొని యంతఃపురమునకుఁ బోయెను.

తరువాత నానిర్భాగ్యుడు కొంతసేపునకుఁ దలివితెచ్చుకొని, లేచి, యిటు నటుఁ జూచి—

“ఏకవీరా! ఏకవీరా! ఎచ్చట నున్నావు? అయ్యో! మాటాడవేమి? నన్నొంట రిగ విడిచి నీవేల పాటిపోయితివి? నీకు నేనేమి యపరాధము చేసితిని? అయ్యయ్యో! నా కింకేది దిక్కు? నిన్ను విడిచి నేనెట్లు బ్రతుకఁగలను? అబ్బబ్బా! ఏకవీరా! రక్షింపుము! రక్షింపుము! నాప్రాణములు పోవుచున్నవి. నీకొక కేడ్వలేక నానో రండిపోవుచున్నది? నీకు నమస్కారము, నన్నుఁ జేపట్టుము, నీవు చెప్పినట్లు విందును, నీపాదము లొత్తెదను, ప్రాణము పోవుచున్నది. రావేమి? రావేమి? హా తండ్రీ! నాగొంతుక యెంతకోసితి వోయి? నాకింకేది దిక్కు? నేనెట్లు బ్రదుకఁగలను? అయ్యయ్యయ్య య్యయ్యో!”

అని తటాలున నేలపైబడి మూర్ఛ వోయెను.

ఆహా! పాపము నాగరాజు గతి యెంతకు వచ్చినది? అట్లు మూర్ఛిల్లి, కొంత సేపునకుఁ దటాలున లేచి, గంతులు వేయుచుఁ జప్పట్లు చఱచుచుఁ బాటలు పాడుచు—

“ఏదీ ఏకవీర? నాముద్దులమూట, నాబంగారు బొమ్మ, నాచక్కనిచుక్క. అదిగో! అదిగో! పాటిపోవుచున్నది. అవిగో చిలుకలు. ఆపిట్ట లెందు కెగురుచున్నవి? చెట్లకు నాకులకు నేమి సంబంధ మున్నది? ఏమిసంబంధమా? ఏకవీర. ఏక వీరకు నాకు నేమి సంబంధము? అది యాకాశము, ఇదిభూమి. అదిగో యేక వీర. అదిగో మాతండ్రీ వచ్చుచున్నాఁడు. రా! రా! నీవు వచ్చి నన్నేమి చేయఁగలవు? వాహ్వా! వాహ్వా! ఓహోహో! హీహీహీహీ! ఏకవీరా! అబ్బబ్బా! నన్ను గట్టిగాఁ గొఁగిలించుకొనకుము. ఆఁ—ఆఁ—వద్దు. వద్దు. కత్తియైతికు. చూడు. చూడు. నే నెంత చక్కనివాడనో, ఊఁ—ఊఁ— ఏక్కడికీ బాటిపోయిదవు? పదపద. నిన్ను వెంటఁ దరిమెదను.”

అని పరుగుపరుగున నెచ్చటికో పరుగెత్తసాగెను.

6-వ ప్రకరణము

అచార్యుని కార్యస్థానము

నాటి సాయంకాలమున నాగుడిసారంగములోఁ బ్రవేశించిన వీరపురుషుని సంగతి యేమయ్యెనో మన మీప్రకరణములోఁ గనుఁగొనవలసియున్నది. మెట్లు దిగుచు నందకారమయ మగు నా సారంగములోఁ బ్రవేశించి, యాపురుషుఁడు జైనునివెంట లోనికిఁ బోవుచుండెను. ఆసోపాన పంక్తి తిన్నఁగాఁ గట్టఁబడక, మూఁడు నాలుగు స్థలములయందు, వంపులుదిరిగి యుండుటచేత, నభ్యాస మున్న వారు తప్ప, నితరు లాచీఁకటిలోఁ బోవుట కష్టసాధ్యము. అందుచే జైనుఁడు మెల్లఁగ వానిచేయి పట్టుకొని చేయి జాగ్రత్తోఁ దీసికొనిపోవుచు, మఱుపు వచ్చినప్పుడెల్లఁ బ్రక్కకుఁ దిరుగుమని వానికిఁ జెప్పచుండెను. ఆ దిగునప్పుడు గ్రహచారమువలన మెట్లు దప్పి. కాలు జాఱిపడినయెడలఁ గ్రిందఁ బడిన వాఁడు, కలికములోనికిఁ గానరాకుండఁ జితికి మద్దయగును. ఆసారంగ ములో రాతితోఁ గట్టఁబడిన యటువదిసోపానము లున్నవి. ఆసోపానము లన్ని యుఁ గడచి, క్రిందికిఁ బోయినంత నే యారాజపురుషునకుఁ గొంచెము వెలుతురు కానరా నారంభించెను. మెట్లు దాటిన తరువాత నున్నని గచ్చుచీడీపైఁ బ్రవేశించి, పదిగజములదూరము నడచినంత నే, దీపములకాంతితోఁ బ్రకాశించుచున్న యొక పెద్దచావడి వారికిఁ గనంబడెను. సారంగములోఁ బ్రవేశించినప్పటినుండియు, నిరువంకలనున్న విచిత్రములును, లోపలిభాగమందలి విశేషములును గనిపెట్టవల యునని యిటునటుఁ జూచుచు, నారాజకుమారుఁ డెంతయో ప్రయత్నించెను; గాని, యయ్యంతర్భాగమున వలసినంత వెలుతురు లేకపోవుటచేత వానిప్రయ త్నము వ్యర్థమైనది.

ఇరువది గజముల పొడవును, బదిగజముల వెడల్పును గలిగి, పాలగచ్చతో నిర్మింపఁబడిన యాచావడిలోఁ బ్రవేశించి, యారాజపురుషుఁడు వజ్రీవానివలె నిటు నటుఁ జూడ నారంభించెను.

ఎచ్చటఁ జూచినను విచ్చలవిడిగఁ గానవచ్చుచుండిన దీపస్తుంభముల కాల తిలో వందలకొలఁది జైనులు వానికంటఁబడ నారంభించిరి. కొందఱు అశ్విత్తభ మెఱయుఖడ్గములకు మఱింత సానపట్టుచుండిరి. దృఢకాయు లగు కొందఱు ఎచ్చట చచ్చట నొండొరులతో మల్లయుద్ధ మొనర్చుచుండిరి. కొందఱు విలువిద్య నధ్యసించు చుండిరి. మరికొందఱు అతిదీర్ఘము లగు తమకోదండములకు సరియగుకోలలు చెక్కుకొనుచుండిరి. వేలకొలఁదిగట్టలుగాఁ గట్టఁబడిన యీటెలు శూలములు భాకులు పరిశువులు మొదలగు నాయుధవిశేషములను గొందఱెచ్చటికో నూసి

కొని పోవుచుండిరి. ఈవింత లన్నియుఁజూచుచుఁజూడనియట్లు నటించుచు, ఆవీర పురుషుఁడు, చావడిలో నొక వ్యాఘ్రాసనముపైఁ గూర్చుండి దీర్ఘాలోచనమునమునిఁగి యున్న జై నాచార్యుని సందర్శించెను. కాషాయాంబరములును, రుద్రాక్షమాలికలును, దెల్లగఁ బండిపోయిన గడ్డమును, అల్లిబిల్లిగ నల్లకొనిన దీర్ఘములగు జడలును గలిగి, తాపసవేషమున నున్నయా జై నాచార్యునకు దెబ్బదిసంవత్సరముల వయ సుండును. అనూతనపురుషుని వెంటఁగొనివచ్చిన జై నుఁడు గురువుగారికి నమస్కరించి “ఆర్యా ! ఈతఁడు మధురానగరమునుండి పాండ్యరాజు సందేశమును గొనివచ్చినాఁడు.” అని చెప్పి యచ్చటినుండి వెంటనే వెడలిపోయెను. ఆమాటలు విని, జై నముఖ్యుఁ డావీరపురుషుని గంభీరాకారమును దేరిపారఁజూచి, తన వ్యాఘ్రాజినముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టి, “వత్సా ! నీపేరేమి ! పాండ్యరాజు నిన్నెందుకొక కిచ్చటికిఁ బంపించెను ?” అని యడుగ, నతఁడు “స్వామీ ! నా పేరు, ఆహవముల్లఁ డందురు. నేను పాండ్యసైన్యములకు నాయకుఁడను. మా ప్రభువుగా రిచ్చినయుత్తరముఁ గొని తమకడకు వచ్చినాఁడను” అని చెప్పి యొక యుత్తరమును దీసి వాని కొసంగెను. జై నస్వామి యాయుత్తర మందుకొని చెంత నున్న దీపపుఁగాంతిలో నిట్లు చదువ నారంభించెను.

“దేవతాంశసంభూతు లగు శ్రీ జై నాచార్యులవారిపాదముల కభివందనము లొనర్చుచుఁ బాండ్యభూపతి వ్రాసికొనిన వినయపూర్వక విజ్ఞాపనము. దేవా ! తమయనుగ్రహమువలనఁ జోర రాజులు మనకుఁ బ్రాణమిత్రులై సర్వవిధముల మనకార్యములకుఁ దోడ్పడుచున్నారు. దేవగిరి ప్రభువులు మనకన్న వేయిరెట్లధికాతురులై యుండుటచేత, వారిసాహాయ్యముకొఱకు మనము లేశమును బ్రయత్నింపవలసిన యవసరము లేదు. రుద్రమదేవి సామంతులలోఁ గొందఱు లోలోఁపన నామెకు శత్రువులే యయ్యె, బహిరంగముగా మనలోఁ గలయుటకు వెనుదీయుచున్నారు. మఱికొందఱు సంగ్రామరంగమున మీపక్షముననే పనిచేసెదమని రాయబాగము లంపుచున్నారు. అందుచే నిశ్చయముగా మనము కార్యక్రమమునకు దిగినప్పు డెవరెవరు మనకుఁ దోడ్పయ్యెదకో యిప్పుడు నిర్ణయించుట కష్టము. ఏది మొటులున్నను రుద్రమదేవితో ధర్మయుద్ధమొనర్చి గెలుపొందుట కలలోని వార్త. అందుచే దగిన కుతంత్రములు పన్ని, రహస్యముగఁ గోటను ముట్టగించి, మోసముచేసీయే మనము కార్యమును సాధించు కొనవలసియున్నది. అకుతంత్రములను గూర్చి, మీరును బ్రతాపదేవుఁడును గలిసి యాలోచించుట నాసమత్తము. ఏకశిలానగరమందలి యుద్ధప్రయత్నములను, గోటలోని సమాచారములును, సైన్యములసంఖ్యావిశేషమును మొదలగు రహస్యములు ప్రతాపదేవునివలన సంపాదించి, మాకుఁ దెలియ

జేసినయెడల మాయద్ధప్రయత్నములకుఁ గొంతలాభకరముగా నుండును. ఎవఁడో త్రిపురాంతకదేవుఁ డనువాఁడు మిమ్ము వెదకిపట్టి దేవి కప్పుఁ జెప్పవలయు నని, యతి నీక్షతోఁ జనిసేయచున్నవాఁడట! కావునఁ దమరు జాగ్రత్తతో నుండవలయును. వానిజాడలను గుర్రతేఱిగి పట్టికొనిరావలయునని నాచారుల నిదివఱకే పంపించి, వెదకించుచున్నాఁడను. ఈయుత్తరము తెచ్చినమా సేనాని యగు నా హవమల్లుఁడు మిగిలినసంగతులను మీ కెఱిఁగింపఁగలఁడు. సర్వేశ్వరుఁడు మనకార్యములకుఁ దోడఁగుఁగాక, విశేషములులేవు. దయయుంచవలెను. చిత్తగింపవలెను.

విధేయుఁడు,

జటవర్త సుందరపాండ్యమహారాజు.”

అని యుత్తరమంతయుఁ జదివి, కొంతసేపువఱకుఁ దనలో నేమో యాలోచించి, రెండుమూఁడుసారులు తల పంకించి, యారాజవీరునితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“అహవమల్లా! నీవెక్కివచ్చినగుట్టము బైటనుండిపోయినది కాబోలు! దాని సంరక్షణమునకై నాచారులను బంపించెదను. మధురానగరములో యుద్ధప్రయత్నము లేమైన నారంభింపఁబడినవా? నీ వొక సేనానాయకుఁడవై యుండియు, సామాన్యసేనకునివలె నీయుత్తరమును గొనివచ్చుట కేమి కారణము?”

“దేవా! త్రిపురాంతకుఁడు మిమ్మాఁ జెట్టుకొనుట కంతప్రయత్నించుచున్నవాఁడో, వానినిఁ బట్టి పాండ్యరాజున కప్పుఁ జెప్పవలయునని నే నంత ప్రయత్నించుచున్నాను. అందుచే నాప్రయత్నము కొనసాగించుకొనుటకును, మీ కీయుత్తరమును సమర్పించుకొనుటకును, నేనే స్వయముగా బయలుదేరవలసివచ్చినది.”

“అలాగా! ఆత్రిపురాంతకుఁడు నన్నుఁ జెట్టుకొనఁగల్గుననుమాట కలలోని వార్త. కాని, వాని చాకచక్యమును, బుద్ధివిశేషమును మాత్రము కొనియాడక తప్పదు.”

“స్వామీ! ఎందుచేత?”

“ఎందుచేతనా? వాఁడెవఁడో, ఎంతవయస్సుకలవాఁడో, ఎట్టియాకారమువాఁడో యుఱిఁగినవా రెవ్వరును లేరు. వానియం దెట్టిగొప్పశక్తి యున్నదోకాని, నే నతిరహస్యముగా వ్రాసి పంపిన కొన్నియుత్తరములు చేతఁ జిక్కించుకొని కొన్నివిషయములలో నాప్రయత్నములకు భంగము గల్గించినాఁడు. అతిరహస్యముగ మనము చేయుచున్నప్రయత్నముల నాతఁ డెట్లు తెలిసికొనఁగలుగు

చున్నాఁడో వింతగానున్నది. నేనుగూడఁ గొందఱు గూఢచారులను బంపించి, వానిని బట్టించుటకై ప్రయత్నించుచున్నాను.”

“దేవా ! యాత్రిపురాంతకుఁడు మనచేఁ జిక్కుకలుకు మనప్రయత్నములు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగుట దుర్లభము. ఇందుచే నిరంతరమును వానికొఱకు నే నతిదీక్షతో వెదకుచున్నాఁడను. ఈవిషయములోఁ దమరు ప్రయాసపడ నవసరము లేదు.”

“మేలు వత్సా ! మేలు మీయట్టివయోవంతు లెల్లరును సర్వవిధముల నాకుఁ దోడ్పడెదరని యెంచియే శృద్ధుఁడ నయ్య నేనింతటిమహాకార్యమును దలపెట్టుకొంటిని. నిష్కరణముగ మాజై నమతమును నాశనమునర్చి, మాజై నులకొంపలను గూల్చి ముష్టింత బాధపెట్టిన యాగణపతిదేవునివంశమును నిర్మూలముచేసి, యాతనిరాజ్యమును, వీలైనన్నివిధముల విధ్వంస మొనర్పకన్నయెడల మా బ్రదుకు లెందుకు? ఎందఱో సామంతులు నాయాజ్ఞకు ఒదులై నేను జెప్పినట్లు ప్రవర్తింప వాగ్దానములు చేసియున్నారు. వాగ్దానములే కాక క్రియలు గూడ జరుపుచున్నారు. అయినను...”

“స్వామీ ! ఈవిషయము లన్నియు నే నెఱుంగనివి కావు. మనమందఱమును గలిసి, త్రిణమాత్రలో రుద్రమదేవి నోడించి, యాంధ్రసామ్రాజ్యమును వశపఱుచుకొనఁగలమని నాకు ధైర్యమున్నది. కాని యట్లు వశపఱుచుకొనిన తరువాత రాజ్యపీఠముపై నధివసించువా రెవరో యని నాకు సందేహముగా నున్నది.”

“కుమారా ! ఎవరును గారు. ఏ నప్రయత్నములకు శక్తివంచనలేక తోడ్పడుచు, యుద్ధరంగములో మనకు సాహాయ్యముచేసిన సామంతరాజుల కందఱికిని, వారువారు చేసినయుపకారములను బట్టి యీరాజ్యమంతయు భాగించి పంచి పెట్టెదను.”

“స్వామీ ! మీరు చక్కఁగా నాలోచించితిరి. ఇందువలన మొదటినుండియుఁ గట్టపడి పనిచేసినవారి కందఱికిని దగినప్రతిఫలములు ముట్టఁగలవు. ముగములు ముడుచుకొనక యందఱును సంతిసించెదరు; కాని, యన్నివంతులలో మాపాండ్యరాజువంతు పెద్దదై యుండుట న్యాయముని నేను దలంచెదను.”

“అందుకు సందేహ మేమి? నేను నిష్పక్షపాతముతోడనే పంచిపెట్టెదను. ఇందులో నన్యాయము జరుగ నేరదు.”

“దేవా ! నేనిప్పటినుండియు మీ కాశ్రితుఁడను. నన్నుఁ గూడ నొకచిన్న బాగీరునకు నాయకునిగాఁ జేసినయెడల మీపేరు చెప్పుకొని బ్రదుకునుందును.”

“నాయనా ! తప్పక యట్లే చేసెదను. నీతో నింకను మఱికొన్ని రహస్యములు మాటాడవలసియున్నవి. మన యేకాంతస్థలమునకుఁ బోయి, హాయిగాఁ బ్రసంగించుకొందము. రా.”

అని చెప్పి, వాని నెచ్చటికో తీసికొనిపోయెను.

7-వ ప్రకరణము

ఇంకొకయుపాయము

“మొదట నే ననుకొనిన దొకటి—ఇప్పుడు జరిగిన దొకటి. ఏయుద్దేశముతో నాగ రాజున కేకవీరయందు మోహము పుట్టించితిని? యా యుద్దేశము సంపూర్ణముగా విఫలమైనది. ఛీ ! ఎందుకును బనికిరాని యిట్టిమూర్ఖునిఁ దనయునిగాఁ బడయుటకు నే నెంతపాపము చేసియుంటిని? ఆ నేక జన్మములనుండి నేను జేయుచున్న మహాపాపముంతయు నిట్లు మూర్తిభవించి పుత్రాకారముతో నన్ను బాధించుచున్నది. పొట్ట చీల్చి పట్టపగలు కాగడాలతో వెదకినను నొక్క యక్కరమైనఁ గానరాని, యిట్టి మూర్ఖుఁడు తనయుఁడైయున్న నేమి? చన్న నేమి? లోకముతోఁబాటుగ నాకుఁగూడ, నొకచక్కని—చతురత గల—చదువుకొనిన—చెప్పుచేతలకు లొంగిన—ఒక్కకుమారుఁ డున్నయెడల నీ కుమారదేవు నేకశిలానగరమునఁ బ్రవేశింప నిత్తునా? సౌందర్యవతి నని విజ్ఞప్తపీఠుచున్న యీయేకవీర ముప్పొద్దులఁ గుక్కవలె నాయుంటిచుట్టును దిరుగునట్లు చేయకుందునా?—ఆరుద్ర మదివి నాపాదములపైఁబడి, నన్ను బ్రార్థించి, నాకుమారునిఁ బెంచుకొనునట్లుచేసి, యాంధ్ర రాష్ట్రమంతయు నేకచ్ఛత్రముగ నేనే పరిపాలింపకుందునా? ఎందుకు? ఈగొంతెమ్మకోరికలతో నిప్పు దేమి లాభమున్నది? శనిగ్రహమువలె నీకుఁడమూర్ఖుఁడు నాకు దాపరించుటచేత నేను బన్నినవ్యూహమంతయు గంగలోఁ గలిసిపోయినది. ఇంక గతింపినదానినిఁ గూర్చి విచారించిన నేమి ప్రయోజన మున్నది? ఒక విషయమునుగూర్చి, యనేకవిధములఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఒకప్రయత్నము వ్యర్థమైనంతమాత్రమున నిరుత్సాహ మూనుట బుద్ధిమంతులలక్షణము గాదు. కుమారదేవుఁడు కడలేరుటకే కదా ఏకవీరను వశముచేసికొనవలయునని ప్రయత్నించితిని? అంతమాత్రము కింతప్రయాస మేల? ఏకవీర నంతమొనర్చినయెడలఁ గుమారదేవుఁడుఁగూడ వెంటనే యంతరించును. మొదటనే నా కీయుపాయముతోఁచి యుండినచో, నీపాటికి సాప్రయత్నము సఫల మయియుండును. పోనిము.

ఇప్పుడైన నేమైనది? ఒకటి, రెండుదినములలో—విషప్రయోగమునఁగాని—
 ఖడ్గప్రయోగమునఁగాని, యేకవీరను దుడమఁజేసి—అబ్బబ్బ! ఎంతఘోర
 మొనర్పవలసివచ్చినది? నిండుయోధనమున నున్న యట్టి జగన్మోహనవిగ్రహము
 ప్రపంచములో నెవ్వరికి నుపచరింపకుండ, వ్యర్థముగా నంతరించుచున్న దని
 నేను విచారించుచున్నాను. నిష్కారణముగఁ జంపించుటకన్న నేనే యామెను
 బెండ్లాడుట కేల ప్రయత్నింపరాదు? నేను జక్కనివాడనుగానా? రసజ్ఞుఁ
 డనుగానా? వార్ధక మింకను నన్ను దొంగితొంగి చూచుచున్నది కాని యావే
 శింపలేదే? ఏకవీర నన్నేల బెండ్లాడదు? ఈస్వల్పవిషయమునుగూర్చి యింత
 దూర మాలోచింపవలసిన పనిలేదు. ఎట్లు చేసినను జేయవచ్చును. కాని, తీర్థ
 యాత్రకై బయలుదేరిన రుద్ర మదేవి.....ఆ—బాగున్నది. ఈయుపా
 యమువలనఁ గాఁగలకార్యము గంధర్వులే చేసి రనునట్లు నా కెట్టిప్రయాస
 మును గలుగకుండ నాయత్నము ఫలింపఁగలదు. ఇప్పుడే యుత్తరమువ్రాసి
 పాండ్యరాజునకుఁ బంపెదను. ఆ—పాండ్యరాజునకా? నాయుత్తర మాతని
 కందుసరికిఁ గార్యము మించిపోదా? బోను. నిజమే! ఈకార్యభారము జై నా
 చార్యునిమీఁద నే యుంచవలసి యున్నది. ఇంకను బాముప్రొద్దున్నది కదా!
 సాయంకాలముగుసరికి నాయుత్తరము వాని కందఁగలదు.....బలే!
 రుద్రమా! నీవు నీకుమార్తెలతోఁగూడ మరల తేమముగా నగరులోఁ బ్రవేశిం
 చినచో మిక్కిలి యదృష్టవంతురాలవే! కాని నీ కీగండము గడచునని
 నాకు ధైర్యము లేదు. కైలాసపర్వతమునుండి దిగి, యాత్రి పురాంతకదేవుఁడు
 ప్రత్యక్షముగవచ్చి నిన్ను రక్షించినచోఁ జెప్పలేను గాని, లేకున్నచో నీకుఁ
 గుటుంబమరణము తప్పదు. నీజాతకములో నిట్టి చెడుద్రోగ ముండుటచేతనే
 పెనుభూతమువలె నీ కీనీర్థయాత్ర సంఘటించినది.....

అని యనుకొనుచు, రుద్ర మదేవి తీర్థయాత్రకు బయలుదేరిన మఱునాటి
 సాయంకాలమునఁ బ్రతాపదేవుఁడు తనచావడిగదిలోఁ గూర్చుండి, జై నాచార్యుని
 పేర నుత్తరము వ్రాయుటకు నారంభించెను. వ్రాయవలసిన సంగతు లన్నియు గడు
 దూరముగ నాలోచించి, వ్రాయుచు, వ్రాసినసంగతియే మరలఁ దనలోఁ దాను
 జడువుకొనుచు, నొకగంటసేపున కాయుత్తరమును బూర్తి చేసెను. అట్లు పూర్తి
 చేసి, యాయుత్తరమును బలపై నుంచి, చావడికి నీకి వచ్చి 'భిజ్జలా! భిజ్జలా!
 అని రెండు మూడుసార్లు గట్టిగాఁ బిలిచెను. కాని వానికెవ్వరును బ్రత్యుత్తర
 మీయలేదు. భిజ్జలుఁడు జై నాచార్యుఁ డప్పగించిన ప్రతాపదేవుని సేవకుఁడు
 ప్రతాపదేవుఁ డతిరహస్యములైన యుత్తరములనువ్రాసి వీనిచేతనే జై నాచార్యున

కందఁజేయుచుండును. ప్రతాపదేవుఁడు వానికొఱ కిటునటు వెదకి తిన్నగఁ జెరటి లోని కేఁగి, యచ్చట నొకచీడీపై నిద్రించుచుండిన బిజ్జలుని లేపి, తనవెంట నిడి కొని మరల వచ్చి తనగదిలోఁ బ్రవేశించెను. ప్రవేశించినతోడనే బల్లపై నాతఁ డుంచినయుత్తరము వానికిఁ గానరాలేదు. రెండునిముసములక్రిందట బల్లపై నుంచిన యుత్తర మింతలో నేమైనదని యాశ్చర్యపడుచు, గాలిచే నెగిరిపోయి యుండునని తలంచి, యాగదిలో నాలుగుమూలల నతిశ్రద్ధతో వెదకెను. బిజ్జలు నిచేఁ గూడ వెదకించెను; కాని కార్యము లేకపోయినది. అతిరహస్యముగు నా బాబు పరులచేతిలోఁ బడినచోఁ దన కింకనూజేండ్లును నిండుటకు సందియము లేదని యనుకొనుచు, నోట మాటలేక, యొడలంతయుఁ జెమటలు క్రమ్మ గద్గద స్వరముతో “బిజ్జలా! బిజ్జలా! ఏమిసాధనము? నాకొంప మునుఁగునుగాఁబోలు? పద. పద. వీధిలోని కెగిరి పోయినదేమో చూతము.” అని ప్రతాపదేవుఁడు గుమ్మము దాఁటి పైకివచ్చి యరుగుచివర నిలువఁబడియుండిన నాగరాజును జూచెను. ఆయుత్తరము వానిచేతిలోనే యున్నది. అది కనిపెట్టి ప్రతాపదేవుఁడు మెల్లఁగ వానిని సమీపించి, మంచిమాటలతో—

“నాయనా! నాగరాజా! ఆయుత్తరము నిటు లెమ్ము! నీకు మంచివస్తు విచ్చెదను!”

“ఏమివస్తు విచ్చెదవు? ఈయుత్తర మెవరికి? ఏకవీరకా? ఏదీ ఏకవీర యెచ్చట నున్నది? నాప్రియురా లేమి చేయుచున్నది? లేదు. లేదు. లేదు. ఇంక రాదు. ఫీఫీ! పో! నాలో మాటాడకు.”

“కుమారా! ఆయుత్తరము నాకిచ్చి నెసియెడల నీ కేకవీర నిప్పించెదను. కావున నిటు లెమ్ము.”

“ఏకవీర నిప్పించెదవా? ఆహాహా! ఏదీ? ఎచ్చట నున్నది? ఉద్యానవనములో నున్నదా? ఇదిగో పోయెదను.”

అని పరుగెత్తఁబోవుచుండఁ బ్రతాపదేవుఁడును బిజ్జలుఁడును వాని నడ్డ గించి, యాయుత్తరమును బలవంతముగఁ దీసికొనవలయునని ప్రయత్నించిరి! కాని యాపిచ్చివాఁ డాయుత్తరమును వారికి స్వాధీనముగావీక రెండు చేతులతో గట్టిగఁ బట్టుకొని, మెల్లఁగ నందలి యుత్తరములను జదువుచు

“ఆ—ఆ—అమ్మయ్యో! అమ్మయ్యో! రుద్రమదేవినే? రుద్రమదేవినే? పాప మామె యేమి చేసినది? అయ్యయ్యో! దేవినే చంపించెదవా? తండ్రి! నన్నింత మోసపుచ్చిన యేకవీరను జంపింపరాదా?

అని యాయుత్తరములోని రహస్యములను వెడలఁగఁక్కుచుండఁ బ్రతాప దేవుఁడు గడగడవడకుచు, నెవరైన వచ్చుచుండిరేమో యని యిటునటు చూచుచు,

“నాయనా! నామాట వినుము. ఆయుతరము నిటు లేస్తు. నిన్నింత మోస పుచ్చిన యాయేకవీరను దప్పక చంపించెదను.”

అని పలికినంతనే నాగరాజు తటాలున నాయుతరము నచ్చటఁ బాఱవేసి యరుగుపై నుండి చెంగున వీధిలోని కుఱికి, వీధులవెంటఁ బరుగెత్తుచు

“ఏకవీరా! నీపనిగరి, కాచకో! కాచకో! మాతండ్రి నిన్నుఁ జంపక మానఁడు. ఎచ్చట నున్నావు? రా! రా! ఇదిగో కత్తి! అడుగో మాతండ్రి! పో! పో! పో! పో! పో! రా! రా! యిటు రా! లే! లే! యికలే!...”

అని కేకలువేయ నారంభించెను. అందుచేఁ బ్రతాపదేవుఁ దేకవీరను జంప నున్నాఁ డనువదంతి యతిస్వల్పకాలములోనే పట్టణమునం దంతట వ్యాపించెను.

రిచ ప్ర క రణ ము

❖ ఏకవీరాదేవియాలయము ❖

వడ్డెపల్లెలో బుద్ధగణపతిని దర్శించి, రుద్రమదేవి తనపరివారముతో నచ్చటి నుండి మొగిలిచెర్లకు బయలుదేరెను. అచ్చట నవతరించిన యేకవీరాదేవి ప్రత్యక్ష దేవత యని యానాటి యాఁధ్రులచే విక్కిలి భక్తిభజనములతోఁ గొల్వఁబడు చుండెను. జనుదగ్గి మహామనిభార్యయు, బరశురామునకుఁ దల్లియు నగుదేవికాదేవియే యాయేకవీరాదేవియై యవతరించెనట! ఈదేవత యాదిశక్తియపరాక తారమేయట! ఆకాలములో నుత్సవదినములయం దేకవీరాదేవియెదుట బవినీలు పరశురాముని కథలు శ్రవణానందముగఁ బాడుచుండుట యాచారమై యున్నది. ఈదేవత సంతానహీనుల వానోరథముల నేఱవేర్చు కల్పవల్లి యను నమ్మకమున దూరదేశములనుండి సైతము వచ్చి భక్తిపూర్వకముగ సేవించి, యరులు వానోరథారముల నాదేవికి విన్నవించుకొని పోవుచుందురు. ఎడతెరిపిలేకుండ యాత్రస్థులచ్చటికి వచ్చి పోవుచుండుటచేతఁ బ్రతిదినము నాయేకవీరాలయములో నాదేవతయెదుట నిత్యకల్యాణములును, నిత్యోత్సవములు నవిచ్చిన్నముగా జరుగుచుఁ కన్నులపండువుగా నుండుచుండును.

మొగిలిచెర్లలో నిర్మింపఁబడిన యేకవీరాలయము దాదాపుగ నేవైపుచూచి నను మూఁడునాలుగు ఫర్లాంగుల కైవారముగలిగి చుట్టును, బలీష్ఠమును నత్యున్నతమును నగు గొప్పప్రాకారముతో నొకచిన్న దుర్గమువలె నొప్పుచుండెను. ఆప్రాకారమునకుఁ దూర్పుదిక్కునఁ గలముఖద్వారము, రెండువైపుల నతిభయంకరము లగు

కాతినీహములతోడను, జూపఱుల వృద్ధయము లాకర్షించు చెక్కడపుఁబనుల
తోడను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండెను. పందలకొలఁది యినుపమేకులతోఁ
గడుదృఢములై యున్నతద్వార కవాటములు రాత్రులయందు పదిగంటలవఱకుఁ
దెలువఁబడి యుండును. కాని, పూజారులును గోవెలతో సంబంధించిన తదితరదాస
దాసీజనములును, దఱచుగాఁ దిరుగుచుండుటకై రెండుమూఁడు చిన్నచిన్న ద్వా
రము లచ్చటచ్చట నున్నవి. ఆప్రాకారములో నట్టనడుమనే మహాన్నతశిఖరము
లతో నొప్పుచు, నల్లరాతితోఁ గట్టఁబడిన దేవియాలయము ప్రకాశించుచుండును.
ఆదేవికోవెలకు నలువంకలఁ గలచిన్నచిన్నగుళ్లలో, భైరవేశ్వరుఁడు, వీరభద్రేశ్వ
రుఁడు, కేశవస్వామి, మైలారదేవుఁడు మొదలగు దైవములు సదాభక్తులచే నారా
ధింపఁబడుచుందురు. ఆయాలములో వరుగుతోఁ బ్రాకారకుడ్యమునకు నంటి
పూవులు, ఫలములు, మిఠాయిలు, తమలపాకులు, ఆటవస్తువులుమొదలకు సామ
గ్రులతో సదా పెక్కుదుకాణములు పేర్పఁబడియుండును. ఆలయమునకు వెనుక
భాగమున యాత్రస్థుల బసలనిమిత్తము వరుసగాఁ జిన్నచిన్న నలువదిగదులు కట్టఁ
బడినవి. కాని, యాగదులన్నియు నివాసయోగ్యములు కాకపోవుటచేతను, వర్ణ
విచక్షణతలేకుండ నన్నిజాతులవారు వానిలో బసచేయుచుండుటచేతను గ్రమ
క్రమముగ యాత్రస్థులు వాని నుపయోగించుట మానిపేసిరి. అందుచే నవి యన్ని
యుఁ దదితరోపయోగములకొఱకు జనులచే వినియోగింపఁడుచున్నవి.

కేవలము పట్టణమును గాక పల్లెయుఁ గాక, సామాన్యగ్రామ మగు మొగిలి
చెల్లయందుఁ బ్రవేశించి, యాలయమునం దొక ప్రక్కగుడారములు వేయించి,
యందుఁ దనపరివారముతో రుద్రమదేవి యైగుదినములవఱకు నివసించెను. అయైదు
దినములును దేవి గొప్పయత్సవములు చేయించి, యతివైధవముతో నాదేవత నారా
ధించెను. అనేకులగు నిరుపేదలను సత్కరించి, యఖండమగు నన్నదానమును
జేయించెను. ఆదినములలో రెండుపూటలును దేవి తనకుమాత్రైలతోడను, గుమార
దేవునితోడను బాదచారియై పోయి యేకవీరాదేవిని దర్శించుచుండెను. అట్లే
యైదవనాఁటి సాయంకాలమునఁ గూడ నామె యాలయములోనికి వచ్చెను. అప్పు
డప్పుడే చీకట్లు లారంభించుచుండినందున నాలయమునం దంతట దీపములు వెలి
గింపఁబడినవి. చుట్టుప్రక్కలఁ గల యాలయములయందలి జేగంటలమ్రోతలు
చెవుల బ్రద్దలు సేయుచుండెను. కర్పూరహారతులు గలపల్లెరములు గొని పూజారు
లిటునటుఁ దిరుగుచుండిరి. పలువిధము లగుపూలమాలికలను గైకొని, మాలాకా
రులు భక్తులకు విక్రయించుచుండిరి. అది కృష్ణపక్ష మగుటచే నాయాలయప్రాంత
మునందు జనసంచారముగల భాగములు తప్పనితరస్థలములు దట్టముగఁ జీకట్టులతో

నిండియుండెను. అట్టి సమయమున రుద్రమదేవి యేకవీరాదేవికి భోగరాగములు చేయించుచుఁ దనకుటుంబముతోఁగూడ నామెను గొల్పుచుండెను.

గర్భాలయములో నొకనెలరాలలిన్నెపై నమర్పఁబడిన యతిమనోహరమగు నేకవీరాదేవి విగ్రహమును జూచి, భక్తులెల్లరు నానుందరవిగ్రహసందర్శనము వలనఁ దమజన్మములు సార్థకము లయ్యెనని సంతసించుచుందురు. ఏమరుపాటునఁ జూచినవారు తద్విగ్రహస్వాభావిక సౌందర్యమువలన నెనిమిదేండ్లప్రాయము గల యొకబాలిక యాతిన్నెపై నిలువఁబడియున్నదని బ్రమయించుచుందరని వ్రాయుట కన్నఁ దదంగ సౌష్ఠ్యమును జేరుగ కర్ణింప నక్కరలేదు. సత్కవీశ్వరునికృతివలె స్వభావము చెడకుండ నా విగ్రహమునకుఁ గలయవయవము లన్నియు నాయాభాగములకుఁ దగిన వర్ణములతోఁ జిత్రింపఁబడి, యపరబ్రహ్మ యనఁదగు నావిగ్రహ కారుని సృష్టి వైచిత్ర్యమును వెల్లడి నేయఁచుండెను. స్త్రీలు ధరింపవలసిన యలంకారవిశేషము లెన్ని యున్నవో యన్నియు నావిగ్రహమును నలంకరించియుండెను. దొండపండువంటి పెదవియు గుంటలువడిన చక్కనిపాలబుగ్గులును, మంద హాసమును స్ఫురింపఁజేయు నాముఖలాఽణ్యమును, భక్తులతోఁ బ్రత్యక్షముగ నాదేవత మాటాడుచుండినట్లులే తోఁపించుచుండెను.

నలువంకల నఖండముగఁ బ్రకాశించుచుండిన దీపములకాంతిలో నాఁటి రాత్రి గర్భాలయమునందు దేవికట్టెదుట నిలువంబడి రుద్రాంబ తనకొమార్తెల చేతను, గుమారదేవునిచేతను నాదేవతకు మ్రొక్కించి, భక్తిపూర్వకములగు పెక్కు మ్రొక్కులు తానును మ్రొక్కి, మకుళితకరకమలయై, నిమిలితలోచనయై, “ఓ జగదంబా! కాత్యాయనీ! భగవతీ! ఏకవీరా! నిరంతరము నీ చరణారవిందధ్యానా మృతపానానందుల మగుమమ్మఁ గృతార్థుల నొనర్పుము. నాకుమారికలకుఁ బుత్ర సంతానభాగ్యమును గటాక్షించి మావంశము నుద్ధరింపుము. మాయాంధ్ర రాష్ట్రపీఠమున నుచిత మగు పుత్రభిక్షుమును బెట్టి నిశ్శత్రుకముగ మాసామ్రాజ్యమును బరిపాలింపుము” అని పలువిధములఁ బ్రార్థించెను. అట్లు ప్రార్థించి, పిమ్మట రుద్రాంబ వారందఱితో నాలయమునకుఁ బ్రదక్షిణ మొనర్పవలయు నని వెలుపలికి వచ్చి ద్వారముకడ వేచియున్న తన పరివారములోని కొందఱు భటులను వెనుక నిడుకొని ప్రక్కనుండి బయలుదేరెను. కరదీపికలతో మొదట నిరువురు రాజభటులు నడచుచుండ, వారివెనుక రుద్రాంబయ్య. నామెవెనుక నుమ్మక్కయ్యఁ బ్రక్కనే రుయ్యమ్మయ్యఁ జిట్టచివరఁ గొంతపరివారముతోఁ గుమారదేవుఁడును నడచుచుండిరి. అప్పుడుమ్మక్క తనవెనుక నున్న కుమారదేవునిఁ జూచి, “కుమారదేవా! నీమనోరథమును నెఱవేర్చుమని యేకవీరను భక్తిపూర్వకముగఁ బ్రార్థించితివా లేదా!”

అని పరిహాసించి నది విని రుద్రుడు “అక్కా ! ఇప్పుడే కాదు, మనోరథసిద్ధికై కుమారదేవుఁ డేకవీర నాశ్రయించి చాలకాలమైనది.” అని వానిని మఱింత హెచ్చరించెను. ఆమాటలకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక కుమారదేవుఁడు తనలోఁ దానే చిఱునవ్వు నవ్వుకొని యూరకుండెను. ఇట్టి పరిహాసప్రసంగములతోఁ బ్రదక్షిణము సేయుచు, దురకు వారందఱు నొకసన్నని సందులోనుండి పోవలసి వచ్చినది.

ఏకవీరాలయమునకును దానివెనుకనున్న కేశవస్వామియాలయమునకును మధ్య నున్న సందు కడుసన్ననిదై యిద్దరుమనుష్యులు విశాలముగా నడచుటకుఁ దగినంత వెడల్పుమాత్రము కలిగియుండెను. రమారమి నలువదిగజముల పొడవుగల యా సందు నతిక్రమించినఁ గాని మరల విశాలముగు ప్రదేశము గోచరము గాదు. పగటివేళలయందు బిచ్చకాండ్రు కొందఱాసందు నాశ్రయించి, ప్రదక్షిణము సేయుటకై వచ్చుభక్తుల నడ్డగించి, తమకు బిచ్చము పెట్టువలకు మార్గమీయక యల్లరివెట్టుచుందురు. రాత్రులయం దాప్రక్క జనసంచార మంతగా నుండినందున నాప్రాంతమునందు దీపములు పెట్టవలసినయవసరము లేదు. ముందు కరదీపికలతో నడచుచుండిన రాజభటుల వెనుక రుద్రాంబ పోవుచుఁ దనపరివార మంతటితో నాసందులోఁ బ్రవేశించెను. అట్లు ప్రవేశించి కొన్నియడుగులదూరము నడచినంత నే యాకస్తికముగ నాసందులో ముందువై పునుండి భయంకరాకారులగు కొందఱు ధూర్తు లాయుధపాణులై పరుగుపరుగునవచ్చి తటాలున నాయరువురి రాజభటులపైఁ బడి, తళతళ లాడుఖడ్గములతోఁ ద్రుళ్లిపడునట్లు వారికిరములను రెప్పపాటున ఖండించి పాతవేసి, రుద్రమదేవిని బట్టుకొని యీడ్చుకొని పోవుచుండిరి.

9. వ ప్ర క రణ ము.

అ ప ద

క్రిందటిప్రకరణములో వర్ణించినప్రకార మాకస్తికముగ శత్రువులు పైఁ బడి రుద్రమదేవి నీడ్చుకొని పోవుచుండ, నిరాయుధయై యుండుటచే నామె యేమియుఁ జేయలేక పోయెను. వెనుక నున్న కుమారదేవుఁడును దత్పరివారమును బరుగుపరుగునవచ్చి శత్రువులపైఁ బడుట కాసన్ననిసందులో నవకాశము కలుగ లేదు. రుద్రమదేవి పెద్దపెట్టునఁ గేకలువేయుచుఁ గుమారదేవునిఁ బరివారమును బిల్చుచుండ, నాధూర్తులు మాటాడకుండ నామెదొడలు దగ్గరగా నొక్కి, తల్లి దురవస్థకై యేడ్చుచుండిన కుమార్తెలనుగూడఁ బట్టుకొనిరి. ఇంతలోఁ గుమార

దేవుడును రాజభటులునుగూడఁ బ్రక్కనున్న కేశవస్వామి యాలయముచుట్టు తిరిగి, పరుగుపరుగున వచ్చి గుందుమొగనున్న ధూర్తకోటిపైఁ బడిరి. తోడనే యప్పు డిరుతెగలవారికిని బోరు ఘోరముగా జరుగ నారంభించెను. కుమారవిక్రముం డగుకుమారదేవుడు నిజపాణితలము నలంకరించిన చందాసీచే నాచందా లుర నెల్ల ఖండించుచు, “భయము లేదు. భయము లేదు. ధైర్యముతో నుండుడు” అని రుద్రమదేవినిఁ దత్కుమారికలను హెచ్చరించెను. అవీరాగ్రేసరుని కంఠ స్వరము వినినంతనే, యొక్కడిలేని ధైర్యమువహించి, యాదుష్టులమధ్యఁ జిక్కి యున్న దేవి వానికొఱ కిటునటుఁ జూడసాగెను. అట్లు చూచుచుండఁగనే నిజ ఖడ్గకలాకాశలమునఁ దనకడ్డముగ నున్న శత్రువీరులఁ గడతేర్చుచు నిమిషమాత్రములోఁ గుమారదేవుఁ డామెకుఁ బ్రత్యక్షమై “దేవీ! నీసేవకుఁ డిచ్చటనే యున్నాడు. కంఠమునఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు నీ కెట్టియాపదయు రానీయఁడు.” అని బిగ్గరగఁ బలుకుచు వెంటనే యావీరాగ్రేసరుఁడు రుద్రాంబ రెండుచేతులును వెనుకకు విఱిచికట్టి పట్టుకొనిన జైనవిగ్రహమును రెప్పపట్టున రెండుతునియలుగాఁ దెగనఱికి వానిచేతిలో నున్నకరవాలమును గైకొని, తటాలున దేవి కం దిచ్చెను. నిరాయుధ యగుటయే కాక, యస్వాధీనహస్తయై యంతవఱకు వెలవెలఁ బోవుచుండిన యాదీనురాలు కుమారదేవుని యనుగ్రహమున ఖడ్గపాణియగుటయే తడవుగఁ దనచుట్టు నావరించిన శత్రు సేనపై దుమికి, యావీరనారి, తాను నిల్చిన ప్రదేశము నిశ్శత్రుకముగాఁ జేసికొనియెను, అంతతో విడువక తటాలున గుందులోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటఁ దనకుమార్తెలను బట్టుకొనిన ధూర్తవరనులకెల్ల మహాకాళియై వారి నంత మొనరించి, కొండలు రాజభటులసాహాయ్యముతో వారి నిరువురను త్రేమముగా గుడారములోనికిఁ బంపివేసి యా కూరకాంత మరల రంగ సలమునఁ బ్రవేశించెను.

అతిస్వల్పకాలముననే యీవై పరీత్యము నలువంకల వ్యాపించెను. గుడారములందును దదితర ప్రదేశములయందును నాఁటిరాత్రి, స్వేచ్ఛగా సంచరించుచుండిన పరివార జనులందఱును దద్వార్త వినుటయే తడవుగ బిరబిర నాయుధ పాణులై పరుగుపరుగున వచ్చి రుద్రాంబను గలిసికొనిరి. దేవి కాపదజనించినదని విని తక్షణమే తమతమ యంగళ్లు మూసివేసి, చేపాటికఱలతో వరక్షలును, జేగంటలతోఁ బూజారులును, దటాలునఁ జేతికి దొరకిన సాధనములను గైకొని ధైర్యవంతు లగుకొండలు గ్రామస్థులును, గుంపు గుంపులుగ వచ్చి యాప్రదేశము నలంకరించిరి. మునుఁగులో గుద్దులాటవలె నా కటికిచీకటిలో నాఁటిరాత్రి ఘోరసంగ్రామ మారంభించి, యిరుతెగలవారు వందలకొలఁది గడతేరుచుండిరి. ఆసందుప్రక్క నున్న ప్రదేశ మంతయుఁ బ్రాకారకుడ్యమువఱకు మిక్కిలి వికాలమై యుద్ధరంగముగా నుండుట కనుకూలముగనే యుండెను. తగిన రణ

కొశలముగాని, తగిన సాధనసామగ్రిగాని, లేకపోయినను, గేవల భిక్షివిశ్వాసములచే దేవికిఁ దోడ్పడవచ్చిన గ్రామస్థులెల్లరు రణనిపుణు లగు శత్రువుల యార్భాటముల కోర్వలేక, కొలఁది నిముసములలోనే యనేకులు హతులై హత శేషులు పలాయితులైరి. వడగండ్లవానవలె నెడతెఱపి లేనియమ్మల వాన వర్షించుచుండుటచేఁ బరివార మంతయు నల్లకల్లోలమై కుమారదేవ రుద్రాంబలవెనుక శరణుఁజొచ్చెను. దక్షయాగవిధ్వంసమునాఁటి వీరభద్రునివలె భయంకరాకారుఁడై కన్నులనుండి వెడలు క్రోధానలజ్వాలలు, శత్రుకోటిపైఁ బ్రజ్వలించుఁజేయుచుఁ, బరివారమును బురికొల్పుచు, దేవికి ధైర్యముగఱపుచుఁ, గుమారదేవుఁడప్పు డత్యద్భుతముగ నొక్కమారు చెలరేగి, రిపుసేనపైబడి కదళీకాంతారవిచ్ఛేదముగతి చేదించి, శత్రుతతిని బీనుంగులపెంట గావించి, తుణమాత్రమున నారణరంగము భూతబేతాళాద్యుగ్రపిశాచగణములకు నాట్యకాలగా నొనర్చెను. లేళ్లమందలపై నమందరయమ్మన లంఘించుకొదమసింగము తెఱంగున నారాచసింగ మట్టు విజృంభించినంతనే దదార్భాటమును భరింపలేక జంఝామారుతవిదళితమేఘ మండలమువలె గతశేష మగురిపుసేన నలువంకలకుఁ జెదరి, హాహాకారములతో “మురారిదేవా! హరిహరదేవా!” అని కేకలు వేయసాగెను. తోడనే తద్వాహినీపతులగు హరిహరదేవ మురారిదేవు లిరువురును జెదరినసేనలఁ బ్రోవుసేసికొని ప్రాణములకుఁ దెగించి, కైఁబడి యాక్రోధావేశమున దేవి పరివారమును మూఁడు వంతులు నాశనము గావించిరి. మరల రుద్రమదేవినిఁ బట్టుకొనవలయునని కొందఱు ధూర్తు లావంకకుఁ బరువెత్తుచుండఁ గుమారదేవుఁడు వారల నడ్డగించి, శత్రువులకుఁ గాలపాశమువంటి తన దక్షిణబాహుదండమును బైకెత్తినంతనే కోపాతిశయమున వానికంతమునకు గుఱి చూచి, మురారిదేవుఁడు తన ఖడ్గమును రివ్వన వానిఁజేకి విసరెను; కాని యాకరవాలము గుఱితప్పి, కంతముప్రక్కనుండి వాని కుడిభుజమును సగమువఱకుఁ దెగనఱికి, పాపము మనకుమారదేవునిఁ బ్రాణమాత్రావశిష్టు నొనర్చెను. గాయమునుండి ప్రవహించు రుధిరధారలతోడనే, తనశక్తియంతయు నశింప గదదస్వరముతో “దేవీ! నాపని ముగిసినది. నీవు జాగ్రత్త” అని యఱచుచు నేలపైఁబడి మార్చిలెను.

అయ్యాక్రందనధ్వని చెవులఁ బడినంతనే రుద్రాంబ కెవ్వనఁ గేకవేసి, శరీరమును మఱచి, మహిషాసురమర్దనివలె శత్రుచ్ఛేదన మొనర్చుచుఁ దన మేనల్లునకుఁ దోడ్పడవలె నని ముందునకుఁ ద్రోవచేసికొనఁ జొచ్చెను; కాని పాప మింకొక్కడితోఁద? ఖడ్గమును గిరగిరఁ ద్రిప్పుచు నామె నాలుగైదడుగులిడుసరికి మిక్కిలి దృఢమగు నొకచేపాటి కఱతో నామె మోకాళ్ళపై బలవత్తరమగు నొక చెట్టు తగుల నావీరనారి చప్పున నేలఁ జతికిలఁబడి “హరహరా!” యని నిట్టూ

ద్వలు విడువఁజొచ్చెను. తోడనే హరిహరదేవుడు “మేలు మురారిదేవా! మేలు! ఇదియే సమయము. కరచరణములు బంధించి యామెను బ్రాణములతోఁ గూడ మన ప్రభువున కప్పగింతము” అని కేకలు వేయుచు జెప్పెను. అట్లు చెప్పటయే తడవుగ హరిహరునిశిరముపై వెనుకనుండి యాకస్తికముగ, బిడుగువంటి యొకమహాఘాతము వడినంతనే, యీ మందభాగ్యుడు కపాలము పగిలి, “చచ్చితిని. చచ్చితిని. మురారిదేవా! రక్షింపుము” అని యటచుచు నేలపైబడికొట్టుకొనసాగెను.

ఆయుపద్రవ మెట్టిదియో యని మురారిదేవుడు తనపరివారముతో నించుక కదలినంతనే, యేనుగుతుండములవంటి యినుపదండములతో నుద్దండబలకాలు రగు కొందఱు వీరాగ్రేసరులతో నొక నూతనపురుషుఁ డాశక్తు సేనపైఁ బడి, యడ్డమువచ్చినవారికెల్లఁ గపాలమోక్ష ప్రాప్తి కలిగింప నారంభించెను. ఒక్కొక్క యినుపదండపుష్పాంత్రతో గుంపుగుంపులుగాఁ గూడినశక్తువు లెల్లరు యాపు రేఖలు గానరాకుండఁ జిలికి ముద్దలై విపరీతముగ నాశనము గావింపఁబడుచుండ నాపై పరీత్యమునకు భయపడి హతశేషు లెల్లరుఁ దత్క్షణమునఁ గాందిశీభక్తలై మాయమైరి. ఆనూతనవీరాగ్రేసరుఁడు వారిని వెంటఁ దఱుముచు, నెంతవెదకినను, మురారిదేవుడు ముచ్చటకైనను గానరాడయ్యె. ఆవింత చూచి, రుద్రమదేవి బ్రహ్మనందభరితయై “నాయనా! కుమారదేవుడు, కుమారదేవుడు, చూడు, తండ్రి! చూడు!” అని కేకలు వేయసాగెను. కాని యా యల్లకల్లలములో నా కేకలు వానిచెవిని బడలేదు. అందుచే దేవి తానే మెల్లఁగ లేచి, కుమారదేవునికై యారణ్యసల మంతయు నన్వేషింప నారంభించెను; కాని కుమారదేవుఁ డెచ్చట నామె దృష్టిపథమునఁ బడలేదు. శక్తువులను గొంతవఱకు వెంటఁ దఱిమి యా నూతనవీరుఁడు తనపరివారముతో మరల వచ్చి దేవినిఁ గలసికొనెను. వారందఱుఁ గూడి తదాలయప్రాంతమునఁ గుమారదేవునకై మిక్కిలి శ్రమపడిరి. ఆశ్రమవ్యర్థమైనందున దేవిసంతాపమునకు మేరలేకపోయెను.

10-వ ప్రకరణము

ప్రయాణప్రయత్నము

మధురానగరమున కుత్తరముగాఁ గావేరినదీప్రాంతస్థితారణ్యములలో నొక పర్వతప్రదేశమునఁ గల తాటియాకులయింటి యరుగులపైఁ గూర్చుండి, యొక నాటి యుదయమునఁ గొందఱుకాపులు తమలోఁ దాము మాటాడుకొనుచుండిరి. ఆయింటిముందరఁ గల చింతచెట్లమధ్య నుండియే, మధురానగరి బాటసారులు

రాకపోకలు జరుపుచుందురు. ఆప్రాంతమునందచ్చటచ్చటఁ గలగొండగుట్టలవలనఁ దురంగారూఢులును బాదచాగులుమాత్ర మే యామార్గమునుండి వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. బండిప్రయాణము సేయువారికి వేటొకమార్గ మేర్పడియున్నది. ఏగ్రామమున కేగువారికైనను నామార్గము మిక్కిలి చేరువ యగుటచే, మార్గమధ్యమున నచ్చటచ్చటఁ గొండగట్టు లున్నను సాధారణముగ బాటసారు లాదారి నే ప్రయాణ మొనర్చుచుందురు.

మీఁద వివరించినట్లు లామార్గమునఁ బ్రక్కనే కట్టఁబడిన యిల్లు మంటి గోడలును దాటియాకుల నేతయు లేకుండినయెడల నొకపెద్ద దివాణ మని చెప్పవచ్చును; కాని యా యింటిచుట్టును బ్రాకారకుడ్యప్రాయముగఁ బెరిగిన కొండగుట్టలును, ఆ కొండగుట్టలమధ్య నత్యున్నతముగ బలిసిన వెదురు దొంకలును దద్ద్రహావరణమును లేశమును బైకిఁ గానరానీయక, మార్గస్థులకంటి కొకచిన్న పాకవలె మాత్రము తోఁపించుచుండెను. లోనఁ బ్రవేశించి పరిశీలించినయెడలఁ దదంతర్భాగమునఁ బెద్దపెద్దచావడులును, ననేకమంటపములును, లెక్కలేనన్ని గదులును, జూపలులకు మిక్కిలి యక్కజమును గల్గించును. ఇవి యన్నియు దాఁటినవెనుక, చిట్టచివర రమారమి రెండువందలగుఱములతో నొక గుఱ్ఱాలకాలయు, దానిప్రక్కనే, యపరిమితమగు యుద్ధసామగ్రితో నిండిన యొక యాయుధాగారమును, మఱింత యాశ్చర్యమును బుట్టించును. ఆ గృహాంతర్భాగమించుమించుగ నైదాసువందలు సంఖ్యగల వీరపురుషుల కాధారమై యుండుచుండెను. అన్నిగుఱములతోడను, నంతటి యుద్ధసామగ్రితోడను, నావీరులందఱు నా పర్వతప్రాంతమునఁ బ్రమాదకరమగు నా తాటియాకులయింటిలో నేల నివసించుచుండిరో యని చదువరులు ప్రశ్నింపవచ్చును; కాని యావీరుల కాగృహము, స్వకార్యార్థనిర్మిత తాత్కాలికగృహము గాని, కాశ్వతావాసము గాదు. అది యునుగాక, యందలి వీరవరులెల్లరు నెలకు నాలుగైదుదినములు తప్పఁ దక్కిన దినములలోఁ దమ వాహనములతోడను, యుద్ధసామగ్రులతోడను నెచ్చటికో పోయి తిరుగుచునే యుందురు.

ఆనాటియుదయమున నాయింటి యరుఁగుపైఁ గూర్చుండి సంభాషించుచుండిన కాపు లెల్లరును రణనిపుణు లగువీరభటులే. ఇరువదిదినముల క్రిందట వారందఱును రణసన్నద్ధులై తమతమ సాధనసామగ్రులతో బయలుదేరి యెచ్చటికో పోయి, రెండుదినముల క్రిందటనే తిరిగి వచ్చి యిల్లు చేరుకొనిరి. ఇల్లు చేరి నంతనే తమప్రభు వొకటిరెండుదినములలో వచ్చెద నని చెప్పి మరల నెచ్చటికో వెడలిపోయినందున నాటి యుదయమున వారందఱును వానికొఱకే యెదురు

చూచుచు, వానినిఁ గూర్చియే ముచ్చటించుకొనుచుండిరి. ఇంతలో జాముప్రా ద్దెక్కినది. అప్పు డాపరివారములోని యొక పురుషుఁడు తనచేత నున్నవానినిఁ జూచుచు, “రంగా! మన వెంకన్న యుదయమునుండియు నెచ్చటను గానరాఁ దేమి!” యని ప్రశ్నించెను, తోడనే రంగఁడు వాని వీక్షించి, “కొంతదూరము పోయి, మనప్రభువు వచ్చుచుండునేమో చూచి రమని వెంకన్నను బంపించితిని. వాఁడుగూడ నెందుచేతనో యింకను దిరిగి రాలేదు.” అని బదులు చెప్పి యూర కుండెను. ఆపరివారమున కంతకును రంగఁడే నాయకుఁడుగా నియమింపఁబడి నందునఁ బ్రభువు లేనప్పు డాతఁడే చేయవలసిన యేర్పాటులన్నియుఁ జేయు చుండును. వారట్లు మాటాడుకొనుచుండ నరుగుచివరఁ గూర్చుండి ప్రక్క కతి దీక్షతో నిదానించి చూచుచున్న యొక పురుషుఁడు తటాలున లేచి, “అదిగో మనప్రభువుగారు తురంగారూఢులై వచ్చుచున్నారు. వానిప్రక్కనే నడచుచు నధిక ప్రసంగ ప్రీతుఁ డగు మనవెట్టివెంకన్న యెడతెరపి లేకుండ నెట్లు మాటాడు చున్నాఁడో చూడుఁడు” అని కేకలు వేసి చెప్పెను. తోడనే వారందఱును ముందునకుఁ బోయి యత్యాతుకతతో నావంకఁ జూడసాగిరి. ఆశ్రితులకుఁ బ్రభు సందర్శన మతిసంభ్రమము గదా?

అప్పుడు చెఱకువిల్లును జిలుక వాహనమును గైకొని భూలోకమున నవతరిం చిన లక్ష్మీకుమారునివలె హయారూఢుఁడగు నొక సుందర రాజకుమారుఁ డేతెంచి, తన వాహనమును దిగి, వారికట్టెగుట నిలువంబడియెను. అపాద మస్త్రమును దెల్లని సిపాయిదుస్తులు ధరించిన యా రాజకుమారున కచ్చటి పరివారమంతయు నమస్కరింప, నాతఁ డేకారణముననో యూరక వెలవెలఁ బోవఁజొచ్చెను. ఆ పరివారమంతయు నది కనిపెట్టెను గాని, యందుకుఁ గారణముమాత్ర మూహింప లేదు. ఆ రాజకుమారుని ముఖలక్షణములను గనిపెట్టి తమప్రభువున కిట్టి శ్రోత మార్పు లేల సంభవించెనో యని యాశ్చర్యమొందుచు, రాజకార్యాతురుఁడై మనసు స్వస్థత లేకయుండుటచే కుష్ఠించి, యిట్టి నూతనముఖలక్షణముల వహించె నని మరలఁ దమలోఁ దాము వారందఱును సమర్థించుకొనిరి. అధిక ప్రసంగవినోదుఁ డగువెంకన్న ముందునకు వచ్చి, “రంగా! రంగా! పాపము మనప్రభువుగా రెంతవెదకినను గుమారసింహునిబాడలు గానరాలేదట.” అని చెప్పుచుండ రంగఁడు వానిని మందలించి, “వెంకన్నా నిన్ను నేనేమియు నడుగ లేదు. నీ యధిక ప్రసంగ మింకఁ గట్టిపెట్టు.” మార్గస్థు లెవరైన నీ వెట్టిమాటలు వినినచో మాకొంప మునుఁగును.” అని పలికి, యా రాజకుమారునిఁ జూచి, “దేవా! ఏకారణముచేతనో నేఁడు మీరు మాకుఁ గ్రోతపురుషులవలెఁ గన్పించు చున్నారు. మీనోట నొకమాటయు వెలువడదన్నది. ఇంతకును గుమార సింహుని గూర్చినవిచారమే ప్రబలకారణమని నా యుద్దేశము. తమరు లోనికి దయచేసినయెడల సావధానముగఁ గూర్చుండి నాలుగుసంగతులు నాలో

చింతము. ఇట్లు విచారించిన నేమిలాభము !” అని పలికి, రంగడు వానిని లోనికిఁ గొనిపోయెను. వారి వెంటనే తక్కినవారును లోనఁ బ్రవేశించి, యాయరువురి రహస్యప్రసంగమున కభ్యంతరము గలుగకుండ నెవరిపనిమీఁద వారు చల్లఁగా సాగిపోయిరి.

కొండగుహవలె నెంత నడచినను దిరుగని యయింటిలోఁ బ్రవేశించి పోవుచు, నా రాజకుమారుఁ డిటు నటుఁ జూచుచు కెట్టివానివలె నటింపసాగెను. ఆ యింటిలో లేశమును బరిచయములేని క్రొత్తపురుషునివలె నాతఁడు లోనికిఁగెను చుండ, ముందుఁ బోవుచున్న రంగఁడు వానినడతను లేశమును గనిపెట్టలేదు. అట్లు పోయిపోయి, సాధారణముగాఁ దనప్రభువుతో నత్యంతరహస్యములగు రాజకీయ విషయములను బ్రసంగించుటకు వాడుచుండిన యొకచీకటిగదిలోఁ బ్రవేశింప, వానివెంటనే యా రాజకుమారుఁడను లోనఁ బ్రవేశించెను. అచ్చటనున్న తాటి యాకులచాపపై నిరువురును గూర్చుండి యీ విధముగా సంభాషింపఁ దొడంగిరి.

“దేవా! కుమారదేవునిఁ దమ రెచ్చటెచ్చట వెదకితిరి? వానిజాడ లేశమైనఁ గాన రాలేదా? పాపము శత్రువులు వానిని బలవంతముగఁ జంపివేసియుండరు కదా?”

“రంగా! నే నెచ్చటెచ్చట వెదకితిను, యేయే ప్రదేశముల సంచరించితిను యా గతించినసంగతులు నన్నింక నడుగవలదు. కుమారదేవుని కెట్టియాపద సంభవించియుండును, వానికొఱకు మనము ముందు చేయవలసిన యేర్పాటు లేమో బుద్ధిమంతుఁడవు గావున నాలోచించి చెప్పము.”

“స్వామి! యాకుమారదేవుఁడు బలవంతముగ మధురానగరమునకే కొనిపోఁబడి యుండునని నా నమ్మకము. దేవాలయములలో, రుద్రహదేవి నెదిరించినధూర్తులలో ననేకులు పాండ్యరాజుసైనిపలే యని మనము వినియుంటిమి కదా? అందుచే జైనాచార్యుఁడు పాండ్యరాజునకు వ్రాసియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము మనకు గొప్పయాధాంమైయున్నది. కావున దానిని గైకొని తమరు మధురానగరమునకు—”

“రంగా! జైనాచార్యుఁ డన్న జ్ఞప్తికి వచ్చినది. ఈమధ్య జరిగిన యీ యల్లరు లలో నాయుత్తర మేమి చేసితిను జ్ఞాపకము రాకున్నది. నీచేతి కీయలేదా?”

“స్వామి! ఆ యుత్తరము నాయొద్దనే యున్నది. పోలేదు.”

“సరే! సంతోషమే! రంగా! నిజముగా నాకు మతిపోయినది సుమా! నాయాకారము నాకే క్రొత్తగాఁ దోచుచుండ మీయందఱికి వింతగా నుండుట యాశ్చర్యము.”

ర్యమా ? ఏది యెట్టులయినను నేటి మధ్యాహ్నముననే నేను మధురానగరమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెదను.”

“దేవా ! కార్యతర్పరతచే మీరు ముందు వెనుక లాలోచింపక తొందరపడుచున్నారు. ఆ యుత్తరములో మనము కొన్ని సంగతులు సవరణచేసి, యత్యవసరము లగు మఱి కొన్ని సంగతులనుగూర్చి దీర్ఘముగా నాలోచింపవలసియున్నది. అందుచే సావకాశముగా మీరు రేపుడయమున బయలుదేరినచో సాయంకాలమునకు మధురానగరమును జేరుకొనఁగలరు.”

“రంగా ! అట్టులై నయెడల మధ్యాహ్నము భోజనానంతరమునఁ గూర్చుండి మన మన్ని సంగతులు జాగ్రత్తగా విమర్శింతము.”

11-వ ప్రకరణము

పాండ్య రాజు

మనక ధాకాలమునాటికి దక్షిణహిందూదేశమునఁ గల రాజ్యములలోఁ బాండ్యరాజ్యమే మిక్కిలి ప్రబలమైనది. కాకతీయులపైఁ గత్తువహించినవారిలోఁ బాండ్యరాజులే ప్రముఖులు. మనపురాణములలోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన మధురానగరమే యీ రాజ్యమునకు రాజధాని. రుద్రమదేవి నాఁడే కాక, చాలకాలము నుండియు నీ వంశమువారికిఁ బాండ్యరాజులు ప్రబలశత్రువులై యుండుచుండిరి. గణపతిదేవుని పరిపాలనమునం దీరెండువంశములవారికిని గలశత్రుత్వము మఱింత యధికమై ప్రబలినది. ఒకప్పుడు పాండ్యరాజులు మొదలగు దాక్షిణాత్యప్రభువులందఱునుగూడి, కాంచీపురమున నున్న తెలుఁగుచోడులను బాఱఁదోలి యాపట్టణము నాక్రమించుకొన నిరాధారు లగుచోడరాజులు గణపతిదేవుని శరణువేడుకొనిరి. అప్పు డాచక్రవర్తి యపరిమితవాహినీయుతుఁడై దక్షిణదేశముపై దండెత్తివచ్చి, దాక్షిణాత్యుల నెల్ల రణరంగమున శిక్షించి, కాంచీపురమును మరలఁ జోడరాజుల కిప్పించెను. విక్రమసింహపుర మనునామాంతరము గల నెల్లూరు నాక్రమించుటకై జోడరాజులెల్లరుఁ డమలోఁ దాము పోరాడుచు, నొక పక్షము వారు పాండ్యరాజులసాహాయ్యము కోరినందున జటవర్త శుందరపాడ్యమహారాజు, మనుమసిద్ధి తండ్రియగు తిక్కరాజు మరణానంతరమున ననేకపర్యాయములు కాంచీపురమును విక్రమసింహపురమును నాక్రమించి, యాయాస్థలముల యందుఁ దనయధికారమును స్థిరముగా నెలకొల్పుటకై పెక్కుప్రయత్నము లాచ

రించెను. కాని, రెండవపక్షమువారగు చోడరాజులప్రార్థనముపై గణపతిదేవుడు ప్రతిపర్యాయమును బాండ్వరాజు నోడించుచు నెల్లారునుండియుఁ గాంచీపురము నుండియు వానిని బారఁదోలుచు వచ్చెను.

పైని వివరించిన కారణములచేఁ గాకతీయపాండ్వరాజులకుఁ దరుచుగాఁ బోరాటములు జరుగుచునే యున్నవి. ఆందు వైరిజనభీకరుం డగుగణపతిదేవుడు గతించుటయు, నాంధ్రరాజపీఠముపై నొకసామాన్యస్త్రీ యగురుద్రాంబ యధిపతించు టయు, ననేక మాండలిక ప్రభువు లామెపరిపాలనమునకు సమ్మతింపక విరోధముగాఁ బనిసేయుచుండుటయు, సంభవించినందున జటవర్ బ్రహ్మానందభరితుడై యదియే తగినయద నని తన శత్రుత్వమును దీర్చుకొనుటకు విశ్వప్రయత్న మొనర్పసాగెను.

ఒక నాటినుధ్యాహ్నమునఁ బాండ్వరాజు, తన కార్యస్థానమునందు నొక పచ్చనిపట్టుసోఫాపైఁ గూర్చుండి, క్రోధారుణవదనుడై దీర్ఘలోచన మొనర్చుచుండెను. అప్పు డతఁడు సామాన్యముగు తెల్లనియంగీయును, బెల్లనివస్త్రమును మాత్రము ధరించియుండెను. గుండెలవఱకు వ్రేలాడుచుండిన చిక్కనిగడ్డమును, బొడ్డవైన కోరమీసమును, బెద్దతలకట్టును, నాతఁడు వార్ధకారంభుఁ డని చెప్పుచున్నవి. ఆజానుబాహుఁడై యెనను గడు నల్లని చాయ గలవానిశరీరముల కందుకుఁ దగిన లావుమాత్రము లేదు. ఆచావడిలో నాతఁడు కూర్చుండినయాసనమునకుఁ గట్టెదుటనే యున్న స్తంభమునకుఁ జేరఁబడి, యొక పురుషుఁడు భయకంపితశరీరుడై చేతులు జోడించి నిలువఁబడి యుండెను. పలువిధములగు నాసనములతోడను రత్నపుఁ గంబళులతోడను జిత్రపటములతోడను గడుమనోహరముగా నున్న యాచావడిలో వారిరువురును దప్ప మూఁడవవా రెవ్వరునులేరు. కొంత సేపువరకు నట్లు జటవర్ తనలో దీర్ఘలోచనమొనర్చి యొక నిట్టూర్పువిడిచి తనయెదుటనున్న పురుషుని, గ్రూరదృష్టితోఁజూచుచు “ఓరీ! మూర్ఖ! నీవింకను నాయెదుటనే నిలిచియున్నావా? చాలుచాలు! నీ ప్రతాపమునకు సంతసించితిని. ఇంక నిచ్చటనుండి దయచేయవచ్చును. మీయట్టి వట్టి ప్రయోజకులను నమ్ముకొని నేను మిక్కిలి మోసవోయితిని. నేను దలపెట్టిన కార్యములన్నియు నిట్టులే వ్యర్థములై పోవుచున్నవి. ఛీ! పశువా! హరిహరదేవునివలె నీవుఁగూడ గడతేరియుండినచో నాకీవిచారము లేకపోయియుండును. ఏమిమహాకార్యము చేసితివని ప్రాణములతో నాయెదుటకు రాఁగలిగితివి? కుమారదేవునిఁబట్టి తెచ్చుటయా? ఇంతకన్నఁ జేతఁ జిక్కిన యారుద్రము దేవినిఁబట్టి తెచ్చినయెడల నేనెంత సంతసించియుండును? నాకార్యక్రమ మంతయు నెంత జయ ప్రదముగఁ గొనసాగియుండును? నిరంతరమును దనతపస్సంతయు నాకొఱకే ధారపోయుచున్న యాజ్ఞానాచార్యుఁ డెంత యుష్పాంగి యుండును?

ఈసంగతి వినినచో నాతఁడు నాయం దెట్టి విరక్తిభావము వహించునో యని మిక్కిలి సందేహించుచున్నాను. వానికడకు నాయుత్తరము గొనిపోయిన యాహవ మల్లుఁడుఁ గూడ నేటివరకుఁ దిరిగి రాలేదు. ఓరి నిర్భాగ్యుఁడా! నాయెదుట నుండకపో! నీ వదృష్టవంతుఁడ వగుటచే నేఁడు నీప్రాణములుదక్కినవి. చెరలో నున్నకుమారదేవునికడకుఁబోయి నేను చెప్పినట్లు వానికి బోధింపుము. రెండు మూఁడుదినములలో నెట్లులైన వానిని నీ వొప్పింపలేనియెడల నీయుద్యోగము గాని నీప్రాణములు గాని నీకు దక్కవు. పో! ఇచ్చట నుండకు.”

అని కఠినముగాఁబలుక మురారిదేవుఁ డచ్చట నుండక సెలవుగైకొని మెల్లఁగ నావలకు సాగిపోయెను. తరువాత జటవర్త కొన్నినిముసములవరకు నచ్చటనే చింతానిమగ్నుఁడై కూర్చుండి యంతఃపురమున కేగవలయునని కాఁబోలు మెల్లగా లేచెను. లేచినంతనే పరుగున నొక సేవకుఁ డచ్చటి కరుదెంచి వినయవిధే యుఁడై నమస్కరించి “దేవా! జై నాచార్యుని ప్రత్యుత్తరముఁగొని యొక రాజ కుమారుఁడు వచ్చినాఁడు. సెలవైనచో” — అని చెప్పించుండ నాతిరతితో నా రాజు, “ఏమేమి? ఒక రాజకుమారుఁడా వచ్చినాఁడు? ఎవఁ డా రాజకుమారుఁడు? మనయాహవమల్లుఁడు రాలేదా? సరే! వెంటనే వాని నిచ్చటకుఁ దొడ్కొని రమ్మ” అని పలికి, యతఁడు మరల దనయాసనముపైఁ గూర్చుండెను. ప్రభువాజ్ఞ నను సరించి యా సేవకుఁడు వెంటనే పోయి, కొంతసేపున కొక నూతనపురుషునితో మరల నచ్చటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే యాసుందరాకారుని సహజలావణ్యాతిశయ మున కచ్చేరువొందుచు, వెట్టివానివలె వాని నాపాదముస్తకము రెప్పవ్రాల్చక చూచుచు, నాతఁడు మ్రొక్కినమ్రొక్కు లందుకొనుచు, నారాజకుమారుఁ డొసంగిన యుత్తరమును గైకొని పాండ్యరాజు తనలో నిట్లు చదువుకొనసాగెను.

“శ్రీరస్తు చిరంజీవియైన జటవర్తసుందర పాండ్యమహారాజును బుత్తపాత్రాభి వృద్ధియా, మనోరథసిద్ధియు నగునట్లు దీవించి, జై నాచార్యుఁడు వ్రాసినసంగతు లేమనఁగా — కుమారా!

నీవు వ్రాసినయుత్తరమును జూచి, కార్యక్రమమునందు నీకుఁ గల పట్టుదల నెఱింగి బ్రహ్మనందభరితుఁడ నైనాఁడను. నీయుత్తరమును బ్రతాపదేవునకుఁ గూడ వినిపించి, నీవు చెప్పినసంగతు లన్నియు వానికిఁ జక్కఁగా బోధించితిని. గుర్రమదేవి తీర్థయాత్రకు బయలుదేరిన సంగతి వానియుత్తరమువలననే నాకుఁ దెలిసినది. ఇందుతోఁ బ్రతాపదేవుఁడు నీకుఁగూడ నీవృత్తాంతము పంపినాఁడట. ఈ వార్త వినినతోడనే నా యొద్దనున్న జైనభటులను యుద్ధసన్నాహుల నొసర్చి

పంపించితిని. నీవుగూడఁ గొంతసైన్యమును బంపియుండు వని తలంచెదను. మన యదృష్టవశమున నీ ప్రయాణసందర్భములో రుద్రమదేవి మనకుఁ జిక్కినయెడల నన్నివిధముల నదృష్టవంతుల మగుదుము. ఏది యెట్లులైనను నిశ్చితకార్యక్రమము నందు లేకమైనను వెనుదీయక యింతకన్న నెక్కుడు పట్టుదలతోఁ బనిసేయ వలయునని నాయుద్దేశము. ఆరంభించినకార్యమునకు నడుమనడుమ నెన్నివిఘ్నములు వచ్చుచుండినను గార్యజేదులు తమపూనిక లేకమును విడిచిపెట్టరు. ఈ సంగతి బుద్ధిమంతుఁడ వగు నీవెఱుంగనిదికాదు. కాక తీయవంశమును రూపుమాపి, యాంధ్రరాష్ట్రవైభవమును మీరందఱు ననుభవించుచుండఁ గన్నులారఁ జూచు భాగ్యము నా కెన్నఁడుకలుగునో తెలియను.

ఏకశిలానగరమున యుద్ధప్రయత్నము లేమియు నిప్పటికి జరుగలేదు. ఒక ప్పడు దేవి ప్రాణముతో మరల నింటఁ జేరుకొనఁగల్గినయెడ నేమైన జరుగ వచ్చును. దెలిసికొనవలసిన సంగతులన్నియుఁ గ్రమక్రమముగాఁ దెలిసికొని నీపేర వ్రాసెదను. మనమిప్పుడు లోలోపున సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించుటతప్ప తొందరపడవలసిన యవసరములేదు. సమయము వచ్చినప్పుడు దేవగిరిసైన్యములు మాత్రము మనలోఁ గలియునట్లు తగినయేర్పాటు గావింపవలయును. నీయుత్తరము దెచ్చిన యాహవముల్లుఁడు మిక్కిలి చాకచక్యము గలవాఁడగుటచేఁ ద్రిపురాంతక దేవుని పెదకి పట్టుకొనుటయందును, నాయొద్దనున్న జైనవీరులకు యుద్ధక్రమము నేర్పుటయందును, వానిని నేను నియోగించితిని గావునఁ గొన్నిదినములవరకు నాతఁడు నాయొద్దనే యుండును. ఈయుత్తరము నీకిచ్చిన దేవదేవుఁడు నాముద్దు శిష్యుఁడు. మిక్కిలి పరాక్రమశాలి. ఉన్నతదంశసంఘాతుఁ డగుటచే నతిసుకు మారుఁడు. వీని నతిగౌరవముతో నాదరించుచు నిష్ఠము వచ్చినంతకాలమున చెంత నుంచుకొని, పిదప నాయొద్దకుఁ బంపివేయవచ్చును. భగవంతుఁడు మన ప్రయత్నములను ద్వారలోనే కొనసాగించి జయ ముసంగుఁగాక.

గ్రహించవలెను.

ఇట్లు,

జై నాచార్యుఁడు.”

12-వ ప్రకరణము

— సాకదియే చాలును —

ఉత్తరమంతయుఁ జూచినతరువాత • నందలి యొకటిరెండుసంగతులకు మాత్రము విచారించి, పాండ్యరాజు తక్కినయంశములకు మిక్కిలి యానందించి, కొంతసేపు తనలో నేమో యాలోచించి యాలోచించి, రెండుమూఁడుసారులు శిరమును బంకించి తనదృష్టి యంతయు నెదుటనున్న దేవదేవునిపైఁ బ్రసరింపఁ జేయ నారంభించెను. ఆదీర్ఘదృష్టి యొక్కచోటనే నిలువక, యారాజకుమారుని శరీరము నాపాదమస్తకమును బరీక్షింపసాగెను. పరీక్షించుచున్నకొలఁది నారాజు ముఖలక్షణములు త్తణమున కొక మార్పుచెందుచు వచ్చెను. ఆమార్పులయందవ్యాజానుగ్రహము ప్రవహించుచుండెను. ఆ యనుగ్రహప్రవాహమునందలి యుత్తుంగమోహతరంగము లారాజకుమారుని వదనమండలముపై కుప్పొంగుచుండెను. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహమును దనివితీరఁ గనులారఁ జూచి చూచి, తదానందాతిశయమునఁ గొంతవలకు మ్రేమఱచి, యనురాగస్ఫురితము లగుముద్దుపల్కులతో “దేవ దేవా! ఈయాసనముపై నధివసింపుము. నీ వాచార్యులవారి ముద్దుశిష్యుఁడవఁట. ఉన్నత వంశసంభూతుఁడవఁట. మిక్కిలి పరాక్రమవంతుఁడవఁట. ఇన్ని సద్గుణములుగల నీ వెచ్చటనైనను గౌరవార్హుఁడవే! ఇన్నింటికన్నను సౌందర్యాకరమగు నీ యాకారమునం దొకవిధమైన యాకర్షణశక్తి యున్నది. అందుచే లోకసామాన్య పురుషులలో నీవు గణింపఁబడవు. లావణ్యవతుల మని విఱివీగురంభామేనకాతిలో త్రమాద్యభిలగీర్వాణకీరవాణుల గర్వ మడంగించు నొకజగన్తోహినిని సృజింప నెంచి, విరించి ప్రారంభించి, జడమతి యగుటచే నిన్ను మఱచి మగవానినిఁగా గావించియుండును. లేనియెడల లోకములో సుందరపురుషు లెందఱు లేరు? వారియం దీయాకర్షణశక్తి యేల యుండరాదు? దేవదేవా! తమగ్రంథముల యందు సుందరపురుషు లగుకథానాయకులను మతిలేనికవులు మితిమీరి వర్ణింతురు; కాని నేనే దేవినగునెడ, నిన్నుఁబోలిన లోకైకసుందరపురుషు నీక్షించినపుడు పురుషులకు సైతము మోహవికారము జనించునని నాగ్రంథమున వర్ణించియుండును. ఇట్టి పరాకర్షణశక్తి గల నీయట్టి రాజకుమారుని నాకొసంగిన జై నాచార్యుని ఋణము నేను దీర్చుకొనలేను. రాజకీయాంశములలో నీవలన గొప్పలాభమును బొందఁగలనని నాకుఁ దోచుచున్నది. కుమారా! నీవు నాయొద్దఁ గొంతకాల ముండెదవా? నీకు మంచియుద్యోగ మిచ్చెదను. ఆచార్యులవారి యాజ్ఞానుసారము నిన్నత్యాదరమునఁ జూచుచుండెదను. నీగౌరవమునకు లేశమును భంగమును రా నీయను. నీవు నిరంతరము నాయంతఃపురమునందే నాతో సకలభోగములు ననుభవించుచు నివసింపవచ్చును. ఇది నీకిష్టమేనా!”

అని యడుగ దేవదేవుడు చిటునవ్వు నవ్వుచుఁ జేతులు కోడించి యతి విన యనుతో,

“మహారాజా! ఇష్టమేనా యని తమరు నన్నుఁ బ్రశ్నింపవలయునా? నీరిరా మోకాల్లాడువిరసు లుందురా? దేవరయాజ్ఞ కిరసావహించి నే నిచ్చటనే యుందును. నియమితకార్య మెట్టిదైనను, శక్తివంచనలేక భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చుచుందును. తమయనుగ్రహముకన్న వేలువిధ మగువేతన మేమియు నే నాసింపను. రాజకీయాంశములలోఁ దమ కన్నివిధములఁ దోడ్పడఁగల నని నాకు ధైర్యమున్నది.”

“నెబాన్! దేవదేవా! నీరూపసందకు నీవినయగుణసంపద వన్నె వెట్టుచున్నది. ఇంత లేఁబ్రాయముననే యిట్టి నూత్ముబుద్ధి యలవడుట మిక్కిలి యరుదు. నీవు నాచెంత నున్నయెడల నాహవముల్లుడు లేఁడనువిచారము సుంతయు నా కుండదు. జైనస్వామి త్రిపురాంతకునిఁ బట్టుకొనుటయందు వానిని నియోగిం చుట నాకుఁ బరమసమర్థమే!”

“నిజము మహారాజా! ఆదుర్భాగుడు మనకుఁ జిక్కినగాని మనకార్యము లేమియు నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగవు?”

“ఔను. అందుచేతనే వానివిషయమై మే మంతపట్టుదలతోఁ బనిసేయుచున్నా ము. నాకును జైనాచార్యునకును జరుగుచుండిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములలో ననేకములు మనుష్యులతోఁ గూడఁ గానరాకుండ మాయమై పోయినవి. ఆ దుష్టుడు మార్గ మధ్యమున నెచ్చటనో కాచియుండి దోపిడిదొంగవలె మన రాయబారులనుబట్టి కడతేర్చుచు వారియొద్ద నున్నయుత్తరములను సంగ్రహించి, మెల్లఁగా రుద్రమదేవి కంపుచున్నట్లు నాకుఁ దోచుచున్నది. జైనస్వామియే కాక, వానినిమిత్రము నేనుగూడ ననేకగూఢచారులను బరిపించితిని. ఇంతకు నెవరైన నేమి చేయఁగలరు? వాని యాకార మెట్టిదో, వయ సెంతయో, పొడగరియో, పొట్టియో, తెల్లనివాఁడో, నల్లనివాఁడో, స్థూలకాయుఁడో, శుష్కశరీరుఁడో, మొదలగు స్వరూపచిహ్నము లేమియుఁ దెలియకుండ నెట్టి గూఢచారులైన నెట్లు గుర్తించి పట్టుకొనఁగలరు? పేరు త్రిపురాంతకదేవుఁ డని తప్ప మఱియొకసంగతి మనమెఱుఁగము. అంతమాత్రమున నేమి లాభ మున్నది? ఆమాయలమారి యెన్నఁడును దనపేరు పైకిఁ జెప్పకొనఁడుగదా? దొంగ యెన్నఁడైన దాను దొంగయని చెప్పకొనువా?”

“మహారాజా! అట్లెన్నఁడును జెప్పకొనఁడు. పేరు చెప్పకొనకపోవుటయే కాక వాఁడు మిక్కిలి చతురవర్తనుఁ డగుటచే, దినమున కొకవేషముతో సంచ

రించుచుండునని నాయుద్దేశము. నేనొకప్పుడు జైనస్వామి యిచ్చినయుత్తరము ప్రతాపదేవున కిచ్చుటకై యేకశిలానగరమున కేగి, యచ్చటఁ గొందఱు పౌరులవలన వానినిఁగూర్చి కొన్ని సంగతులు వింటిని. త్రిపురాంతకదేవునకు నలువదిసంవత్సరములు వయస్సుండునట.”

“అలాగా? అట్లయినచో నాయాదే?”

“నల్లని దీర్ఘ కాయుడట”

“సరే! నేనుఁగూడ నట్టివాడనే”

“వానిగడ్డము కొంచెము కొంచెము నరికినవెద్రుకలతో గుండెపై వ్రేలాడు చుండునట!”

“ఇదిగో నాగడ్డమును నట్లే యున్నది.”

“మీసముగూడ మీ మీసమువలెనే వంకలులేక నిడుపుగా నుండునట. మూలశరీరుడు కాడఁట!”

“బాగున్నది. ఒకమనుష్యునిఁబోలిన మఱియొకమనుష్యుఁ డుండఁగూడదని కాస్త్రమున్నదాయేమి? సృష్టి యనేకవిధములు. ఈపరమరహస్యము నా కిదివఱకే తెలిసియున్నయెడల నామందభాగ్యుఁడు మనచేఁ బట్టువడియే యుండును. ఇప్పుడైన నేమైనది? నీవు చెప్పిన యాకారవిశేషములను గుర్రెఱింగించి త్రిపురాంతకునిఁ బట్టుకొనునట్లు గూఢచారులకుఁ గఠినముగా నియోగించెదను. ఇంక నీసంగతి యిట్లుండ మనము చేయవలసిన రెండవకార్యము చెఱులోనున్న కుమారదేవు నెట్లులైన వశపఱుచుకొనుట—”

ఆమాట వినినతోడనే దేవదేవుఁ డొక్కమాటు త్రుళ్లిపడి యత్యాతురతతో “దేవా! ఏకుమారదేవుఁడు?”

“కుమారా! రుద్రమదేవినిఁ బట్టుకొనుటకై నేను బంపించిన నైనికులకుఁ బట్టువడిన కుమారదేవుఁడు. వాఁడు రుద్రమదేవికిఁ బ్రాణతుల్యుడఁట. అప్రతిమపరాక్రమవంతుడఁట. మనసైన్యములోఁ జాలభాగ మాతఁడొక్కఁడే నాశనముగావించెనట. అట్టివీరాగ్రేసరుఁడు మనచేతఁ జిక్కినప్పుడు నిష్కారణముగఁ గడతేర్చుటకుమారుగా సామదానభేదదండోపాయములలో దేనిచే నైన లొంగించి వశపఱుచుకొని, మనవత్సమునఁ జేర్చుకొనినయెడల ముందుముందు వానివలన మన కనేకలాభము లుండునని నాకాశ భ్రష్టుటచేత నే నావిష

అయ్యే ప్రయత్నించుచున్నాను. యుద్ధములోఁ దగిలిన గాయమువలన కుమార దేవుఁ డిప్పుడు దీనావస్థయందున్నవాఁడు. మా రాజవైద్యులను బంపించి వానికిఁ దగిన చికిత్స చేయించుచున్నాను. గాయము కుదిరి యాతఁ డించుక మంచిస్థితిలోనికి వచ్చినంత నే పరాకర్షణశక్తిగల నీవే యీ కార్యభారమును వహించి వానిని మనపక్షమునకుఁ ద్రిప్పివేయవలెను. ఈ కార్యమునందు మురారిదేవుని నేను నియోగించితిని కాని వాఁడు వట్టిమందమతి. చతురతగల వాఁడుకాఁడు. వైద్యులు వానికిఁ దగినచికిత్స చేయుచున్నారో లేదో యది కూడ నీవే స్వయముగాఁ బరీక్షించుచుండవలెను. దైవానుగ్రహమువలన నాతఁడు మనకు వశుఁ డైనయెడల నేకశిలానగరమందలి రాజకీయరహస్యము లన్నియు మనకుఁ దెలియుటయే కాక యుద్ధరంగమున మనపక్షమున నిలిచి యభిమన్యునివలెఁ బని సేయునని నేను మిక్కిలి యాశపడుచున్నాను. నీ నీకార్యము నెట్టులైన సాధించినయెడల నీవు కోరినవరమును నీకొసంగి యన్ని విధముల నిన్ను నేను సంతృప్తిపఱిచెదను.”

“మహారాజా! శక్తివంచన లేక నే నీవిషయమునఁ బ్రయత్నించెదను. తప్పక నే నీకార్యమును సాధింపఁగల నని నాకు ధైర్యమున్నది. పిదపదైవమున్నాఁడు.”

“నా కదియే చాలును.”

13-వ ప్రకరణము

— చెజయంతరి కుమారదేవుఁడు —

నాఁటినుండియు దేవదేవుఁడు రాజాంతఃపురమునందే నివసించుచు, మహారాజకుమారునివలె సకలభోగములు ననుభవించుచుండెను. రాజానుగ్రహమునకు బాత్రుఁడైనవారికి రాజ్యమంతయు గడగడ లాఢును గాన దేవదేవుని యధికారము కొలఁదిదినములలోనే కోటయందంతటఁ బ్రబలముగా వ్యాపించెను. ద్వారపాలకులు మొదలుగ నేనానాయకులవఱకుఁ బ్రతిరాజోద్యోగస్థుఁడును వాని యాజ్ఞ మన్నించితీరవలయును. ఒక్కరాజునకేకాక, తదాశ్రితవర్గమున కంతకును దేవదేవుఁడు నిజముగా దేవదేవునివలెనే తోఁచుచుండెను. ఒక్క శుద్ధాంత కాంతాజనాంతఃపురప్రాంతమునకుఁ దప్ప దేవదేవుఁ డరుగరానిప్రదేశ మానగరునం దెచ్చటను లేదు. ఆతఁడు నివసించుచుండిన మేడలోనికిమాత్రము రాజు గూడఁ దనయాజ్ఞ లేనిదే వచ్చుటకు వీలులేదు. ఆతనికి నేవనీయుటకు రాజనేక దాసీజనముల నొసంగెను గాని, దేవదేవుఁ డవసరమని చెప్పి యొక్క ముదుసలి దాసినిమాత్రము తనచెంత నుంచుకొనెను. అందుకుఁ గారణ మేమని రాజు తన్నడిగి

నవ్వుడు దేవదేవుడు “మహారాజా! యీ యైశ్వర్యము చిరకాలమువఱకు నాకుఁ గొనసాగినయెడల నెన్నిభోగము లైన ననుభవింపవచ్చును. కావున స్వల్పకాలమున కిట్టి యాడంబరము నాకిష్టము లేనందున నేను సామాన్యపురుషునివలెనే సంచరించెద” నని ప్రత్యుత్తరము చెప్పచుండును. మొదట నుత్తరము గైకొని వచ్చినప్పుడు దేవదేవుడు ధరించియుండిన సామాన్యదుస్తులను దీసి పాఱవేయించి, రాజు, రాజకుమారులు ధరింపవలసిన యమూల్యాభరణములును, విలువగల వలువలును వాని కొసంగెను. అతినిర్బంధమువలన దేవదేవుడు వాని నంగీకరింపక తీరినదికాదు. ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు దేవదేవుఁ డాయాభరణములచే నలంకృతుడై జల్తారుపనులచే వన్నె కెక్కిన పట్టుదుస్తుల ధరించి, ఖడ్గపాణియై తురంగారూఢుడై పురవీధుల వేంచేయుచు న్నప్పుడు పౌరులెల్లరు గుంపుగుంపులుగఁ గూడి, యా మదనమోహన విగ్రహమును గన్నులారఁ జూచి చూచి తమ జన్మములు సార్థకము లయ్యెనని సంతసించుచుందురు. తమ దృష్టిపథమునుండి తప్పిపోవువఱకు నాసుందరవిగ్రహ సందర్శనమువలనఁ గన్యకామణులు చలనములేక నోట మాటలేక యూపిరియైన విడువక నిర్జీర్ణప్రతిమాకారములతో నాయాస్థితులయం దట్టులే యుండిపోవుచుండిరి. అసురుల మోసపుచ్చి సురల కమృత మొసంగుటకై ధరించిన మోహినీస్వరూపమును బురుషాకారముగా మార్చుకొని శ్రీకృష్ణుడు మరల మధురలో నవతరించెనని కవులు వర్ణించుచుండిరి.

ఇట్లు మధురానగరము నంతటిని సమ్మోహనవిద్యచేఁ దాండవ మాడించుచు దేవదేవుడు తననియమితకార్యముల నతిశ్రద్ధతో నాచరించుచుండెను. ప్రతిదినమును రెండువేళలయందు నతఁడు కారాగారమున కేగుచుఁ గుమారదేవుని యొగక్షేమము లతిశ్రద్ధతోఁ గనుఁగొనుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు దిన మంతయు నచ్చటనే యుండిపోవుచుండెను. అది కనిపెట్టి, తాను నియోగించినకార్యమునందింతపట్టుదల వహించినదేవదేవుని రాజభక్తిని రాజేంతయుఁ గొనియాడుచుండెను. కొన్నిదినములవఱకుఁ గుమారదేవుఁ డాకారాగృహమున ధూళిధూసర మగుకటికి నేలపై వేయఁబడిన చాపపైబరుండి, గాయముచే మిగుల బాధపడుచుండెను గాని, దేవదేవుని యధికారము వచ్చినప్పటినుండియు వాని కా కష్టములు తొలఁగి పోయినవి. పేరునకు మాత్ర మాతఁడు కారాగృహముననుండెను గాని తక్కిన సంరక్షణమున కేమియు లోపము కలుగలేదు. ఆచటసాలతోడనే సంబంధించిన వికాలమగు నొకగది శుభ్రపఱచి యం దొకచక్కనిమంచముపైఁ బట్టుపరుపులను వేయించి, దేవదేవుడు కుమారదేవునందుఁ బరుండఁబెట్టించెను. అది కుమారదేవుని వశపఱుచుకొనుటకై దేవదేవుడు పన్నినయుక్తియని యెంచి రాజామిక్కిలి సంతసించెను. రాజవైద్యులు రెండువేళలయందుఁబోవుచు గాయములకుఁ

గట్టుకట్టి, తీవ్రముగా వావరించినజ్వరము హరించుటకుఁ దగినయౌషధములు సూరి పోయుచుండిరి. మూడు నాలుగు దినములలోనే గాయము అన్నియు శుభ్రముగాఁ బోయి, మచ్చగట్టి, తత్సంబంధమగుబాధ లేకమును లేకుండ వైద్యులు చికిత్స చేయఁగలిగిరి గాని, పట్టిన జ్వరమును లేకమైనఁ దగ్గించుట వారికి సాధ్యము కాలేదు. జ్వరహరిణమునకై యెన్నివిధములగుమహాషధము లున్నవో యన్నియుఁ బ్రయోగించి చూచిరి. అంతకంత కాజ్వర మధికమై రోగిని శుష్కింపఁజేయు చుండుట తప్ప నా యౌషధములవలన వేరు ప్రయోజన మేమియుఁ గలుగలేదు. జ్వరాతిశయమున నూరక పలవరించుచుండుట తప్ప రోగినోట నొకమాటయైన లేదు. గంటెడుజావ యైనఁ గడుపునం దిమిడి యుండదు. ఏకవీర నామస్తరణము నకు మితియేలేదు.

ఈదుస్థితియంతయుఁ గనిపెట్టి కుమారదేవుఁడు బ్రదుకుట దుర్లభమని నిశ్చయించి దేవదేవుఁడు నిరంతరము విచారించుచు రాజవైద్యులు తగినచికిత్స చేయకున్నారని తఱచుగా రాజుతోఁ జెప్పుచు వచ్చెను. తోడనే రాజు వారిని రప్పించి, రోగిని ద్వారలో నారోగ్యవంతునిగాఁ జేయవలసియున్నదనియు, నట్లు చేయలేనియెడల నుద్యోగములకు భంగమువచ్చుటయేకాక, యంతకన్నను నెక్కు డగుశిక్షలు విధింపఁబడుననియు వారిని భయపెట్టుచుండెను. ఎన్నియౌషధములు పోయుచున్నను జ్వరము తగ్గనందున వైద్యులు పిసిగి, రోగిని బలవంతముగఁ జంపి వేసేదశమో యని దేవదేవున కొకయనుమానము కలిగినది. అందుచే నతఁడు వారిని మెల్లగా మంచిమాట లాడుచు, వా రొసంగిన ప్రత్యేషధమును దాను స్వయ ముగాఁ బరీక్షించుచు నిరంతరము కుమారదేవు నతి జాగ్రత్తతోఁ గాపాడు చుండెను.

ఒకనాఁటియుదయమున దేవదేవుఁడు రాజుతోఁగూడఁ కుమారదేవునిఁ జూచుటకు వచ్చెను. వైద్యులుఁగూడ నప్పుడే వచ్చి నాడి పరీక్షించుచు నే యౌషధ మియవలసియున్నదో యాలోచించుచుండిరి. శుష్కించినశరీరముతో లోకముపై లేకమైన జ్ఞానము లేక పడియున్నరోగిని రాజు కొంతవఱకు నిదానించి చూచి తనలో నేమో యాలోచించి తనప్రక్కనున్న వైద్యులవంకఁ దిరిగి యం దొకనితో

“మీ రిప్పు డాలోచించుచున్నవిషయ మేమి ? ఇంతలో నుపద్రవమేదియుఁ తటస్థింపదుకదా ?”

“మహారాజా ! ఇది విషజ్వరమగుటచే నేమి చెప్పుటకును వీలులేదు. నేటినుండియు నౌషధమును మార్చవలె నని యాలోచించుచున్నాము. నాడియందు వాత గుణము ప్రబలముగా నున్నది. అందుచే వాతరాక్షసము—”

“అయ్యో! వాతరాక్షసులకన్న సకలవిధజ్వరములకును సన్నిపాతములకును బిడుగువంటి మహాతరుణార్క మిచ్చినయెడలఁ గొంతప్రయోజన ముండునని నా యుద్దేశము.”

“దేవా! అదియును గొప్పయావధమే! ఈరెండును సమానముగానే పనిచేయఁ గలవు. అయినను మొదటఁ దరుణార్కమే ప్రయోగింతము.”

అని చెప్పి యావైద్యుఁడు తనచేత నున్న డబ్బీలోనుండి యొక చిన్న మాత్రనుదీసి తేనెలోఁగలిపి బలవంతముగా రోగినోటిలోఁ బోసి మ్రింగించెను. బౌషధము లోనికి దిగునట్లు దేవదేవుఁడు వానిగుండెపై మెల్లఁగా రాయుచుండెను. చెంతనున్న వైద్యు లేవో శ్లోకములు జరుపుచుండిరి. అప్పుడు కుమారదేవుఁడు తటాలునఁ దనకన్నులు విచ్చి తనయెదుట నున్న వారందఱి నూరక రెప్పవ్రాల్చక చూచుచు, “ఏకవీరా! ఏకవీరా! ఏదీ? మాయేకవీర యెచ్చటనున్నది? ఆమెను విడిచి నేను బ్రతుకఁగలనా? అయ్యో! ప్రాణేశ్వరీ! నీవు లేకున్నయెడ నా కీజ్వరబాధ యెట్లు తగ్గును? ఈ వట్టియావధములతో నేమి ప్రయోజన మున్నది? ప్రియా! ప్రియా!” అని మరలఁ గన్నులు మూసివేసి యెప్పటియట్లు పరుండెను. ఆపలువరింతలు విని యచ్చటివారందఱు మిక్కిలి యాశ్చర్యమొందిరి! అప్పుడు దేవదేవుఁడు రాజును జూచి, “మహాప్రభూ! చిత్తగించితిరా? ఏకవీర యనునొక కన్యక నీతఁడు వరించియుండును. ఆమెకొఱకు బెంగ పెట్టుకొని, పాప మితఁ డిట్లు నిరంతరమును జ్వరపీడితుఁడై బాధపడుచున్నాఁడు. నే నిచ్చటఁ బ్రవేశించి నప్పటినుండియుఁ గనిపెట్టుచున్నాను. ఎల్లప్పుడు నేకవీరస్వరణము తప్ప మఱి యొకపలువరింత లేదు. అట్టివాని కెట్టియావధములను బోసిన నేమి ప్రయోజన మున్నది? పాపము వైద్యులుమాత్ర మేమి చేయఁగలరు? కుమారదేవుఁడు త్వరలో రోగవిముక్తుఁ డగుటకు నే నొకచక్కని యుపాయము చెప్పెదను. తమ రంతః పురమునకు దయచేసినయెడల సావధానముగా మనవి చేసికొనెదను.”

అని పలుక రాజు వెంటనే వానితో నచ్చటనుండి బయలుదేరి యంతఃపుర మునకుఁ బోయెను.

14.వ ప్ర క రణ ము

ప్రాణరక్షణోపాయము

పాండ్యరాజు దేవదేవునితోఁ గూడ తనయంతఃపురమునకు విచ్చేసి, మేడ వసారాలో నున్న యతివిచిత్రమగు నొక రత్నకంబళముపైఁ గూర్చుండి వానితో నిటు ప్రసంగింప నారంభించెను.

“దేవదేవా ! ఇప్పుడు సావధానముగాఁ జెప్పుము. కుమారదేవునిగూర్చి నీశమి యాలోచించెదవు ? నా కేమియుఁ దోఁపకున్నయది. ఆయేకవీర యెవరెయో మన మెట్లు కొనివచ్చెదము ? ఈమదనతాపజ్వరమునకు మఱియొకమందు లేదు కదా.”

“దేవా ! లేదు లేదు. ఈవట్టి యావధములలో నింకఁ గార్యములేదు. నేను జెప్పినట్లు మీరు చేయఁగలిగినయెడలఁ గుమారదేవుఁడు జీవించును గాని మఱియొక విధమున—”

“నీవు చెప్పినట్లు నేను తప్పక చేసెదను. కాని నాకు సాధ్యమై యుండవలయును.”

“మహారాజా ! ఆసాధ్యమైనకార్యము నే నెన్నఁదైన మనవి చేసుకొందునా?”

“సరే ! అట్లు లెనఁ ద్వరగాఁ జెప్పు.”

“దేవా ! తమ యశ్రితవర్గములో నాయీడుగల యొకచక్కని రాజకుమారుఁడెవఁడైన నున్నాఁడా?”

“నీకు సమవయస్కు లగురాచబిడ్డలు మాకోటలో నున్నారు కాని, వారు నీ యంత చక్కనివారు కారు.”

“పోనిందు ! సామాన్యసౌందర్యమున్నచోఁ జాలును.”

“సరే ! అట్టివారున్నారనుకొందము. తరువాత?”

“అట్టి చక్కనిరాచబిడ్డఁ డొకఁడు తమకొలువులో నున్నయెడల వాని నిప్పుడే కబురంపి రప్పింపుఁడు.”

“ఎందుకొఱకు?”

“ఎందుకొఱకా ? ఆరాజకుమారునకు మనము చక్కని స్త్రీవేషమునువేసి యేకవీర యను పేరుపెట్టి కుమారదేవునియొద్దకుఁ బంపుదము—”

“బలే ! దేవదేవా ! బలే ! కొనసాగినను గొనసాగకపోయినను నీవు చెప్పిన యుపాయము మిక్కిలి ప్రశంసనీయమైనది. ఇంతటి గొప్పయుక్తి నీకు స్ఫురించునని నేను మొదట ననుకొనలేదు.”

“మహారాజా ! మీయంతటివారు తలపెట్టినప్పు డీపాటి స్వల్పకార్యము కొనసాగుట కేమి యాశ్చర్య మున్నది?”

“ఏమియు నాశ్చర్యము లేదు. కాని నామాట వన్నించి యేరాచబిడ్డఁడు అవిక దొడిగి చీరగట్టుటకు సాహసించును?”

“మీయాళ్ళ యైనప్పు డెవ్వరైనను సాహసింపవలయును. మీచే బోధింపఁబడుచు సమయము వచ్చినప్పు డీపాటియుపకారము మీ కొనర్పనియెడల నట్టివారున్న నేమి లేకున్న నేమి? నిక్కమగురాజభక్తి కలవాఁ డెన్నడు నిండుకు వెను దీయఁ డని నా నమ్మకము. అట్టివాఁ డొక్కఁడైన మీకొలుపునందు లేఁడా?”

“దేవదేవా! లేడని చెప్పను. ఉన్నాఁడు. కాని చెప్పినతరువాత నామాట మన్నించి నన్ను గౌరవించునని తోఁపదు, ఏమి చేయవలయును?”

“మీరట్లు సందేహించుచున్నార గాని స్వయముగా మీరు పెలవిచ్చినప్పు డెవ్వఁ డైన నంగీకరింపకపోఁడు. మీతలఁపునం దున్నవాఁ డెవఁడో వానిని రప్పించినయెడల మీ యెదుటనే నేను బోధించి యంగీకరించునట్లు చేయఁగలను. మఱియు నిందులోఁ జిన్నతన మేమియు లేదు. ఇదియొక సాహసము గాదు. సమయము వచ్చినప్పుడు తమ ప్రభువుకొఱ కేపనియైనఁ జేయక తీరదు. కుమార దేవుఁడు బ్రదికి బాగుపడినయెడల వాని నెట్టులైన మనపక్షమునకుఁ ద్రిప్పు కొనవచ్చును. రాజకీయాంశములలో నట్టి వీరాగ్రేసరుఁడు మనపక్షమున నున్నప్పుడు మనకెన్నివిధముల నుపచరించునో మీకు నేను జెప్ప నక్కఱలేదు. కావున మీ రీవిషయమున నశ్రద్ధ వహింపఁగూడదు. ఇంక నాకుమారదేవున కెన్నియాషధములు పోసినను లాభము లేశమును లేదు. ఏకవీరయందలి మోహతిశయమున వానిజ్వర మతితీవ్రముగాఁ బ్రజ్వలించుచున్నది. కావున వానిజ్వరము తగ్గి శరీరముపై స్పృతిగలిగి, యిండుక యారోగ్యస్థితికి వచ్చు వఱకు మన మీ కపటనాటక మాడించినయెడల వాని కింకఁ బ్రాణభయ ముండదు. అప్పుడు మనము పన్నినయుక్తి వానికిఁ దెలిసినను బ్రమాదము లేదు. మంచిమాటలచే సంగతు లన్నియు వానికి బోధించి నేను వానిని సమాధానపఱుపఁగలను. పురుషుఁడై పుట్టి యవసరమునుబట్టి స్త్రీ వేషమును వేసినంత మాత్రమున స్త్రీలలోఁ బరిగణింపఁబడఁడు. ఈస్త్రీ వేషమును ధరించుట కేవలము రాజకార్యముకొఱకు. నిష్కారణముగఁ జనిపోవుచున్న దీనుఁ డగు నొక లేఁబ్రాయపు రాచబిడ్డని ప్రాణములు రక్షించుటకొఱకు. ఇందు రెండు పారమార్థికము లున్నవి. అందుచే డమరు స్వయముగా పెలవిచ్చినయెడల లోకజ్ఞానము గలవాఁ డెవ్వఁడును గాదనఁడు.”

“దేవదేవా! ఈసంగతు లన్నియు నేను నీకు బోధింపవలసినవి కాని నీవు నాకు బోధింప నక్కఱలేదు. నే నడిగినప్రశ్నలకుమాత్రము నీవు సదుత్తరము లొసంగుచుండుము. ఈపని చేసినవారికి లేశము నవమానము లేదని నీవు ధైర్యముతోఁ జెప్పఁగలవా?”

“దేవా! ముమ్మాటికిని జెప్పఁగలను.”

“లోకజ్ఞానముకలవాఁ డెవ్వఁడు నీకార్యమునకు వెనుదీయఁడు కదా?”

“లేశమును వెనుదీయఁడు.”

“అట్లు నేను స్వయముగా నెలవిచ్చినప్పుడు నామాట మన్నింపనివాఁడు కేవల రాజద్రోహియేనా?”

“అందునకు సందేహ మేమి?”

“ఈమారు వేషమును దాల్చుటలో రాజకార్యనిర్వహణము, దీనప్రాణరక్షణము— అను రెండు గొప్పపారమార్థికము లున్న వని నీవు ధారాళముగఁ జెప్పఁ గలవా?”

“అహ! ఘంకానగారాలు మ్రోయించుచుఁ జెప్పగలను.”

“ఇందు గౌరవహాని లేశమును లేదుకదా?”

“లేదని యిదివఱకే మనవి చేసికొంటిని. మరల మనవిచేసికొనుచున్నాను. ఇం దేమియు గౌరవహానిలేదు.”

“అందుచేత నోదేవదేవా! ఈకార్యభారమును నీవే స్వయముగా నేల వహింపఁ గూడదు? వానిని వీనిని బతిమాల నేల? నేను నీకే నియోగించినాను. నిక్క ముగ రాజభక్తిగలవాఁడ వైనచోఁ బారమార్థికచింత వలసినచో నామాట మన్నించి, యిందున కంగీకరింపుము.”

“అహ! మహారాజా! మీ రిన్నిప్రశ్నలును నన్నింత నొక్కి యడుగుచుండ నేమో యనుకొంటిని గాని, యిందులో నన్నే మీరు నియోగించెదరని తలఁపలేదు.”

“దేవదేవా! కుమారదేవుని బ్రదికించుటకై నీ వాయుక్తి పన్నితివి. ఈకార్యము నందు నిన్ను నియోగించుటకై నేనీయుక్తి పన్నితిని. అందుచే నీకిది తప్పదు.”

“దేవా! నన్ను తీమించి యితరుల నెవరినైన నియోగింపుఁడు. నే నంత చాక చక్రము గలవాఁడను గాను.”

“అలాగా? నీకన్నఁ జాకచక్రము గలవారు నాయొద్ద లేనప్పుడు నీవే గొప్పచాక చక్రము గలవాఁడవు కదా? అందుచే నీకే యీకార్యమును నేను నియోగించి తిని.”

“ఈవిషయంలో మీరు నన్ను తీమింపలేరా?”

“లేశమును తీమింపలేను.”

“ఈ స్వల్పకార్యమునకై నేనే కావలయునా?”

“నీవే కావలయును.”

“దేవా! ఇది నాకింకఁ దప్పదా?”

“విశ్వాసపూరితమైనది ననిపించుకొనుట కిష్టమున్నయెడలఁ దప్పదు. లేనియెడలఁ దప్పదు.”

“అబ్బబ్బా నేనంత యపకీర్తి భరింపఁజాలను. ఎన్నివేషములైన వేసెదను గాని రాజద్రోహి ననిపించుకొనలేను.”

“సెబాస్ ! దేవదేవా ! నీవు నిజముగా రాజభక్తుడవే ! ఈ ముత్యాలహారమును నీవు కానుకగాఁ గైకొనుము. స్త్రీ వేషధారణమున నీ కిది యుపకరింపఁగలదు. ఇంకను గావలసిన వస్త్రాలంకారములను నాకొమార్తెయైన మహేశ్వరియొద్ద నుండి తెప్పించెదను. కాని దేవదేవా ! వీలైనప్పుడు నీవు దాల్చిన జగన్ద్రోహినీ స్వరూపమును నన్నొక్కమారు కన్నులారఁ జూడనీయవలెను సుమా !”

“దేవా ! ఈపరిహాసమున కేమి గాని, నే నీస్త్రీ వేషమును దాల్చి, సిగ్గువిడిచి వీధుల వెంటఁ దిరుగుటకన్నఁ గుమారదేవు నెట్టులైన నామేడలోనికిఁ దెప్పించిన యెడల నాకు సదుపాయముగా నుండునని మిమ్మఁ బ్రార్థించుచున్నాను.”

“ఇంతమాత్రమునకై ప్రార్థింపనేల ? యట్టులే చేసెదను. భోజనమునకు వేళయైనది నే నింకఁ బోయెదను.”

అని పలికి రాజు వెంటనే యచ్చటినుండి లేచిపోయెను. దేవదేవుఁడును రాజునొద్ద సెలవు గైకొని, యచ్చటికి సమీపముననే యున్న తనమేడలోనికిఁ బోయెను. అతఁడు పోవుసరికి వానిసేవకై నియోగింపఁబడిన ముదుసలిదాసి, మితి మీటిన ముదిమిచే నొడలంతయు వడఁకుచుండ ద్వారముకడనే నిలిచియుండి, యాతఁడు కంటఁబడినంతనే తన బొడ్డుకొంగులోనుండి యొకయుత్తరమును దీసి మెల్లఁగా వాని కందిచ్చెను. దేవదేవుఁ డాయుత్తరమును గైకొని, యది యేమై యుండునో యని యనుకొనుచుఁ దాను పరుండుగదిలోనికిఁ దిన్నఁగా బోయెను.

15-వ ప్రకరణము

ముదుసలిదాసి

“మనోహరా !

మనోహర సందర్శనమహానందమున వికసితభావము వహించు పద్మినీసుందరి చందమున, నిన్న సాయంకాలమున మీజగన్ద్రోహనారమును సందర్శించి, నే నమితానందహృదయారవింద నైతిని. అప్పటినుండియు మీప్రతిబింబము నా మనోదర్శనమునఁ బ్రతిఫలించుచు నాకన్నులకఁ గట్టినట్టులే యున్నది. మీదివ్య

సుందరమంగళవిగ్రహమును బ్రత్యక్షముగ సందర్శించి, తనివితీర మీమధురవాగ మృతమును గ్రోల నాడెంద మోదోళన మొందుచున్నది. మహేశ్వరీమనో హరుం డగుదేవదేవుడు నామనోరథము నెరవేర్చుగాక. మీయనుగ్రహమునకై యిట్లు ప్రతిక్షణము నిరీక్షించుచుండు మీచరణదాసి మహేశ్వరి.”

అని వ్రాసెను. బడి యున్నయు తరమును జరుపుకొనుచు దేవదేవుడు తనమేడ గదిలో నున్న పందిరిమంచముపై గూర్చుండి యుండెను. ఆయు తరమంతయుఁ జదివిన తరువాత నాతఁడు తనలోఁ దానే నవ్వుకొనుచు, మరల మరల నాయు త్తరమును జూచుచు, మాటిమాటికి శరము పంకించుచు, నేమేమో యాలోచించుచుఁ గొంతసేపుకలుకుఁ గడపి, పిమ్మట, ద్వారముకడ నున్నముదుసలిదాసిని లోనికి రమ్మని పిలిచెను. “ఓహో! నాజీవితచరిత్ర మెంత విచిత్రమైనది? స్త్రీవేషముతోఁ గుమారదేవునికడను, బురుషవేషముతో మహేశ్వరికడను నేనిప్పుడు సంచరింప వలసివచ్చినది. ఈసందర్భమునఁ బుట్టువుచే సహజముగ నేను స్త్రీనో, పురుషుడనో నాకే తెలియకున్నది.” అని దేవదేవుఁ డనుకొని యాశ్చర్యమొందుచుండ. జలా భారముచే నడుము వంగి, శరీరమంతయు, ముడుతముడుతలుపడి, పిట్టలు పీకినటు లిటునటుఁ జెదరిన తెల్లనితలవెండ్లుకలతో నాముదుసలిదాసి లోనికివచ్చి దేవ దేవునియెదుట నొక గోడకుఁ జేరఁబడి నిలిచియుండెను. దానిచూపులయందలి వి శేషములును, ముఖమునందలి లక్షణములును, తక్కిన చేష్టలును జక్కఁగఁ గని పెట్టినయెడల నాముదుసలిదాసి ప్రస్తుతము సాధుశీల యైనను యౌననదశలో నున్నప్పుడు మాత్రము గొప్పకథానాయకియై ప్రవర్తించెనని గ్రహింపవచ్చును. దేవదేవుడు కొంతసేపువరకు నామెను నిదానించి చూచి—

“అవ్వా! శుద్ధాంతకన్యకామణులయొద్దనుండి యిట్టియు తరములను గొనివచ్చి నీవు పరపురుషుల కీయవచ్చునా?”

“నాయనా! ఇందులోఁ బరపురుషు లెవరు?”

“నేను గానా?”

“ఎవరికి? నాకా?”

“ముదుసలిముండవు నీమాట కేమి? మహేశ్వరికి నేను బరపురుషుడను గానా?”

“మహేశ్వరికి మీరు పరపురుషు లైనచో మహాపతివ్రత యగునామె మీ కి యు తర మేలవ్రాసియుండును? నేనెట్లు తేగలిగి యుండును!”

“పరపురుషుడను గాక ఈనామెను నేను బెండ్లియాడితి నా యేమి?”

“ఈ ప్రయత్నమంతయుఁ బెండ్లికొఱకే కదా?”

“ఔను. నే నామె మొగమైన నెన్నఁడు జూచి యెఱుఁగనే?”

“మొగము చూడకుండ-ముద్దులాడకుండ - ముచ్చటింపకుండ - నిప్పుడేమి మించి పోయినది? ఇవన్నియు జరిగినతరువాతనే పెండ్లాడవచ్చును.”

“అవ్వా! మాటిమాటికీఁ బెండ్లి పెండ్లి యనుచుందువు. పెండ్లి యన్న సామాన్య మనుకొంటివా - యేమి? ఆమె నన్ను వరించినను, నాహృదయ మామెయందు లగ్నము కావలయునుగదా? ఇన్నింటికీ దోడు పాండ్యరాజు మాదాంపత్య మున కంగీకరింపవలెనా? లేదా?”

“అబ్బాయిగారూ! యోగము కూడినప్పు డన్నియును సమకూడునండీ! పెండ్లి యన్న సామాన్యము గాక యేమి కష్టమున్నది? ఒక్కమాటతోఁ బెండ్లి - ఒక్క నిమిషములోఁ బెండ్లి-కన్ను చాటైనఁ బెండ్లి-ఇట్టి పెండ్లిండ్లు లక్షలకొలఁది నాచేతులతోఁ జేయించియున్నాను. నీయం దామెమనసు ఆమెయందు నీ మనసు - కుదురుపడినప్పుడు మధ్య రాజాగారిప్రసంగ మెందుకు? ఇంతకు నీ సంగతి వానికెట్లు తెలియఁగలదు?”

“ఔను. తెలుపకుండ మనమెన్నాళ్లు దాచియుంచఁగలము?”

“దాచి యుంచవలసినంతకాలము దాచియుంచవలసినరీతిగా దాచియుంచెదము. చెప్పవలసినవచ్చినప్పుడు చెప్పవలసినరీతిగాఁ జెప్పుదము. రాచబిడ్డఁడవు కదా? ఇదియేనా మీదైర్యము!”

“అవ్వా! అన్నియును బాగున్నవి కాని, యామహేశ్వరినిఁ జూచినప్పుడు నా మనసు తృప్తిపహించునో? లేదో? ఆమె యందకత్తెయే కదా?”

“అయ్యో! వెట్టిబాబూ! అందములో నే మున్నదండీ! నాచక్కదనము మీరు చూచినారుకదా? నేను—”

“అవ్వా? కొంపతీసి మహేశ్వరి నీవలెనే యుండదుకదా?”

“కాదు నాయనా! కొనకరకు వినండి! నేను కాలములో నున్నప్పుడు, ధనవంతులబిడ్డలు-వర్తకులబిడ్డలు-మహారాజులబిడ్డలు-చక్రవర్తులబిడ్డలు-నన్నుఁ బెండ్లి యాడవలెనని, యుత్తరములమీఁద నుత్తరములు-రాయబారములమీఁద రాయబారములు-పంపి నిత్యము నాయెమాకలు కటకట కొఱికి వేయుచుండెడువారు, అట్టియెడ—”

“అవ్వా! అంతటి మహారాజులబిడ్డలే నిన్ను, జేపట్ట నెంచినప్పుడు వారిని నీవేల పెండ్లాడలేదు?”

“నాయనా! బేరము తెగక—ఏదైనను డబ్బుతో మాటకదా? అందుకొకటి యా మహారాజుబిడ్డను మహేశ్వరిని, జేపట్టుమని మిమ్ము బ్రతిమాలుచున్నాను. ఆమె చక్కనిచుక్క - చుక్కలలో, జంద్రబింబము - మచ్చలేని చంద్ర బింబము - చూచి తీరవలయును - ఆ చిన్నది నీవంటివారికి, దగినది. ఆ రూపమునందలి సొంపు - మాటలయందలి యింపు - ఆ ముఖమునందలి యందము - చూపులయందలి చందము - ఆ యావనమునకు, గలతీరు - కేవలము వేరు. ఇతరరాజకన్యక లట్టి యందకలైలుకారు. ఆ చిన్నది నీయొక్కార మంతయు, జూచినది. నన్ను, బిలిచినది. ఈయుత్తరము వ్రాసినది. నీకిమ్మన్నది. నిన్ను, జూచినప్పటినుండియు నీయందే తలపు, నీయందే వలపు. కావున నామాట—”

“అవ్వా! అన్నియు బాగున్నవి కాని, యిప్పుడు నేను చేయవలసినపని యేమి?”

“ఇప్పు డేమియును లేదు. నీవు చేయవలసినపని ముందున్నది. ప్రస్తుతము నీవు తల యూపిన, జాలును.”

“తలయూపిన నేమి చేసెదవు?”

“మహేశ్వరి నిచ్చటకు, దీసికొని వచ్చెదను.”

“అయ్యయ్యా! నాకొంప తీసెదవా యేమి? ఎప్పుడు తీసికొని వచ్చెదవు? ఎట్లు తీసికొని వచ్చెదవు?”

“ఎప్పుడైనను దీసికొని వచ్చెదను. పట్టపగలు తీసికొని వచ్చెదను.”

“పట్టపగలే? అందఱు, జూచుచుండఁగానే?”

“అహ! మెళ్లకు మెళ్లు నడిపించి-క్రోసులకు, గ్రోసులుదాటించు నేర్పుగలనావంటి ముండకు—అచ్చట నున్నమహేశ్వరి నిచ్చటికి, దీసికొనివచ్చుట యాశ్చర్యమా?”

“అవ్వా! నీమాటలను బట్టి ముందు ముందేదో గొప్పప్రమాదము కలుగఁగలదని నాకు భయము పుట్టుచున్నది. ఆమె యొకమహారాజుబిడ్డ—నే నొక సామాన్య పురుషుడను, మాయిరువురకు దాంపత్యము పొసఁగ నేరదు. కావున నీ వింక శ్రమపడక మెల్లగాఁ బొమ్ము.”

“నాయనా! మీకింకను లోకానుభవము చాలదు. మనసుకలసినప్పుడు మహారాజు బిడ్డయైన నేమి? చక్రవర్తిభార్య యైన నేమి? ఒక సామాన్యపురుషుడనని

నీయంతట నీ వనుకొనుచుంటివి కాని యామె యట్లునుకొనలేదు. నేనుఁ గూడ నట్లునుకొనలేదు. నిన్నుఁ జూచుచుండ నావంటి ముదుసలిమండకే మరల వివాహేచ్ఛ పుట్టుచుండ, యశవనవతియు రూపవతియు నగుమహేశ్వరిమాట చెప్పవలయునా? నీవెంత నిరాకరించినను మహేశ్వరి నిన్ను విడువదు. ఆమె నిన్నే పెండ్లియాడునట్లు పట్టుపట్టినది. నిన్నెట్లులైన నామె కప్పగించి తీరెదనని నేను పట్టు పట్టితిని. ఇంక నీవేమని పట్టుపట్టెదవో కానిము. ఇందెవరు గల్పెదరో నీవే చూచెదవు.

“అవ్వా! నీవు తొందరపడి యామె నిచ్చటికిఁ దీసికొనిరాకుము. ఆలోచించి నేను నీకుఁ జెప్పెదను.”

“పోనిము. ఆమె నిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చుట నీ కిష్టములేనిచో నిన్నే యచ్చటికిఁ దీసికొనిపోయెదను. అట్లులైనచో శశిరేఖపెండ్లి. ఇట్లులైనచో నుషాకన్యక పెండ్లి. క్రియ ముఖ్యముగాని యేదైన నేమి?”

“అవ్వా! నీవింకఁ బోము. వేళయైనది. అవకాశము చూచుకొని, సావధానముగా మనము ప్రసంగించుకొంద మని నేను చెప్పినట్లు మహేశ్వరితోఁ జెప్పు.”

“నాయనా! నాతండ్రి! నాబంగారుకొండా! అల్లే చెప్పెదను. బాబూ! నాకింక సెలవా?.....అబ్బాయీ! అమ్మాయి భారమంతయు నీదే సుమా!”

“అవ్వా! నీపిచ్చి గట్టిపెట్టిపో.”

16-వ ప్రకరణము

ప్రతాపదేవుని తలవంపు

“కిరదేవా! నేనన్న వన్నియు కలాక్షరములని నమ్తుము. ఇదిగో! ఖడ్గము. ఇంక దయయు దాక్షిణ్యమును విడిచి, యడవిమృగములఁ జెంతాడినట్లు శత్రుసంహార మొనర్చెదను. ఈపట్టుదలతో, నే నొనర్చిన యీ ఘోరప్రతిజ్ఞతో, నాంధ్ర రాష్ట్రము నిర్మూల మగుటయో, నిశ్శత్రుక మగుటయో. కాకతీయకులయశ శ్చంద్రికలు దిగంతములవరకు విస్తరించుటయో, యస్తమించుటయో, తేలవలసి యున్నది. పైకెత్తిన యీకరనాలము నంతవరకు నొరయందుఁ బెట్టను. అది నుండియు మాకొలుపుకూటమున మిక్కిలి భక్తివిశ్వాసములతోఁ బని సేయుచుండిన వీరాగ్రేసరులగు మీరందఱు నాకుఁ దోడ్పడుటకై సిద్ధముగా నుండుడు! యుద్ధప్రయత్నముల నెడే యారంభింపుడు. రణసన్నాహ మొనర్ప

మన సేనాసమూహమునకు నాజయ్యెనుగదా! ఈదండయాత్రలోఁ బ్రపంచ మంతయు నేకమై మనపైఁ దిరుగఁబడుఁ గాక. విహికభోగముల కాశింపక యాంధ్రవీరులెల్లరుఁ దమప్రచండపరాక్రమానలభ్యాలల భూనభోంతరాళముల వ్యాపింపఁజేసి, రాజద్రోహుల భిన్నరాకులను గన్నులారఁ జూడవలసియున్నది. ఈస్వామిద్రోహులతో నేకమై, యిదియే సమయమని మనపైఁ ద్రుళ్లిపడుచున్న దేశగిరియాదవుల గర్వమడఁగిఁచి రూపుమాపవలసియున్నది. ఇదియే నానిశ్చయము.”

“దేవీ! కాంతింపుము. కుతంత్ర పరాయణులగు రాజద్రోహులకుఁ గాలము సమీపించినది. లేనియెడల నిట్టివిపరీతపుమందబుద్ధు లేల పుట్టును? దేశమున శత్రువుల యార్భాటము లిట్లు చెలరేగియుండుటచేతనే, యీసమయమునఁ దీర్థయాత్రాప్రయాణము ప్రమాదకరమని నేను చెప్పవలసివచ్చినది.”

“శివదేవా! నాపరిపాలనమున నిట్టి ఘోరకృత్యములు జరుగఁగలవని మొదట ననుకొనలేదు సుమా! అహ! నాదెంతటి దుర్దినము? నిజముగఁ గుమారదేవుఁడే నా ప్రాణములు గాపాడెను. కాని వానికి మాత్రము నే నణుమాత్రమును దోడ్పడఁజాలకపోయితిని. ‘దేవీ! నాపని ముగించిన’దని వాని యాక్రందనధ్వని వినినప్పుడే వానికిని నాకును ఋణముతీటిపోయిన దనుకొంటిని. ఒలవంతముగ వానిని మోసికొనిపోయి శత్రువులు చంపివేసిరో లేక ప్రాణములతోడనే కారాగృహబద్ధునిఁ జేసియుంచిరో తెలియదు. వానినిమిత్తమై మనము పంపినగూఢచారు లెల్లరాజ్యములయందుఁ గ్రుమ్మరుచున్నారు. మన సామంతరాజద్రోహులలోఁ గుమారదేవుఁడెవ్వనిచే బంధింపఁబడెనో స్పష్టముగఁ చెలియనందున వానినిఁ బ్రాణములతో మాకప్పగింపనియెడల మీప్రాణములు దక్కవని భయపెట్టుచుఁ బ్రతిరాజునకు నుత్తరములువ్రాసి పంపించితిమి. కాని యొకనియొద్ద నుండియైనను బ్రత్యుత్తరము రాలేదు.”

“దేవీ! మొన్న నేకదా వ్రాసిపంపితిమి. అప్పుడే వచ్చునా? ముఖ్యమైన రహస్యము నే నిదివరకే మనవి చేసికొంటిని. ఈసాహసకృత్య మొక్క పాండ్యరాజు వలనఁ దప్ప నితరులవలన జరుగనేరదు.”

“నిజము నిజము. నేనుఁగూడ నట్టులే నిశ్చయించితిని. ఇంతకాలమువరకును, వారమునకు రెండు మూఁడు తరములచొప్పునఁ దనకుఁ చెలిసిన శత్రురహస్యముల నెల్ల మనకు వ్రాయుచువచ్చిన త్రిపురాంతకుని జూడయే యిప్పుడు కానరాకున్నది. పాప మాతఁ దేమయ్యెనో కదా? ఈసంగతులన్నియు వానికిఁ చెలిసియుండినయెడల ప్రపంచమంతయు జల్లించియైనను గుమారదేవునిఁబట్టి మన

కప్పగించియుండును. ఆనాఁ డేకవీరాలయమున వీరభటులతోవచ్చి నన్ను రక్షించిన పుణ్యాత్ముఁ డాతఁడే యని భ్రమపడితిని గాని, యావీరపురుషుఁ డెవఁడో త్రిపురాంతకదేవుఁడు కాఁడట. వానిచేరు సోమదేవుఁడని వానితోఁ బ్రసంగించిన మనభటులలోఁ గొందఱు చెప్పచున్నారు.”

అని తనముఖ్యమంత్రి యగు శివదేవయ్యతోఁ బ్రసంగించుచు రుద్రమదేవి యొకనాఁటి యుదయమునఁ దనమేడచావడిలో నుచితాసనముపైఁ గూర్చుండి యుండెను. ప్రక్కనే సుఖాసీనుఁడై శివదేవయ్యయు, నెదురుగ నున్నబల్లపైఁ బ్రతాపదేవుఁడును, వాని వెనుక విషయవిధేయులై ముకుళితహస్తులై నిలువఁబడిన యిరువురు రాజభటులునుదప్ప నాకార్యస్థానమున మఱియెవ్వరును లేరు. కన్నుల నుండి క్రోధానలజ్వాలలు ప్రజ్వలించుచుండ జేగురుమొగముతోఁ గాళికాదేవితలె నతిభయంకరస్వరూపమైయున్న దేవినిఁ గన్నెత్తి చూడలేక యచ్చటనున్నవారందఱు భయకంపితులై మొగములు వాల్చుకొని నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. శివదేవయ్యతో నట్లు ప్రసంగించిన తిరువాతఁ గొంతసేపువరకు నామె యెవ్వరితోడను మాటాడక, యూర్ధ్వపదనయై తనలో నేమో యోచించి, యోచించి పిదపఁ దన హ్రుదృష్టి యెదుటనున్నఁ బ్రతాపదేవునిపై నిలిపి,

“ప్రతాపా! కార్యవిచారమున మునిగి నిన్ను రప్పించినమాటయే మఱచిపోయి తిని. మనపట్టణమునం దెచ్చట నేకవీర కానరా దేమి? ఆమెనుగూర్చి నీ వేమైన నెఱుఁగుదువా?”

“దేవీ! ఆమెనుగూర్చి నాకేమియుఁ దెలియదు. ఇంతకు నామె ప్రసంగముతో నా కేమియవసర మున్నది?”

“అలాగునా? నే నిచ్చట లేనిదినములలో నీ వామెను గోడలుగాఁ బరిగ్రహింపఁ బ్రయత్నించినట్లు వినియుండుటచేత, నిన్నీ సంగతి యడుగవలసివచ్చినది.”

“రామరామ! ఎంతపాపము! నేఁడు నాకెంతటి దుర్దినము? ఆమందభాగ్యుఁడగు నాకొడుకు నాగరాజు వద్దరా! నాయనా! యని నే నెంతబోధించినను వినక, యాయేకవీరను మోహించి యెంతప్రార్థించిన నామె తన్నుఁ బెండ్లాడుట కిష్టపడనందున విఫలమనోరథుఁడై యామోహాలిశయమునఁ దుదకుఁ బిచ్చెత్తి, వెట్టికేకలతో వీధులవెంటఁ దిరుగుచు నేమయ్యెనో కాని పడిదినములనుండి పట్టణమున నెచ్చటఁ గానరాకున్నాఁడు.”

“అయ్యో! పాపము! చారుల నంపి వెదకింపలేకపోతివా?”

“తల్లీ! అంత ప్రయాసపడుటకు నా కవసరము కనబడలేదు. దైవమొసంగినయాయువున్నచో బ్రదుకును. లేనిచో గతించును, గతించినచో వానివలన నా కీయపనిందలే తప్పిపోవును.”

“రామరామ! అట్లనకు—పాపము వానివ్రాత యారీతిగా నున్నది—సరే పోనిమ్ము! ప్రతాపా! ఏకవీర యేకారణముచే నెచ్చటికిఁ బాఠిపోయియుండునని నీ యభిప్రాయము?”

“దేవీ! ఒకసారి తనపుట్టినంతికిఁ బోయి తల్లినిఁ జూచుకొరెయ్యన్నట్లు లామె యప్పుడప్పుడు నాతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. దేవి వచ్చినతరువాత నామె సెలవుగైకొనిపోరాదా యని నేనంటిని. పుట్టినంతి కేగుటకై మిమ్మడిగినచో మీరు సెల వీయరనియు, నందుచే మీరులేనప్పుడే పోయి, మీరు తిరిగి వచ్చులోపు ననే తానును మరలఁ దిరిగి వచ్చునట్లు నాతోఁ జెప్పెను. ఇంతకు మించి నేనే పాపము నెఱుఁగను.”

“అమెను నీవేమో చంపఁ బ్రయత్నించితి వఁట నిజమేనా?”

“నేనా? నేనా? ఏకవీర నా? అయ్యయ్యో! ఏమీ సాహసము? నాబ్రదుకు బ్రద్దలుగాను. ఇంత ఘోరకృత్యమున కొడిగట్టెదనా? దేవీ! నాకేమి దారి? ఈయపక్షి నీనెట్లు భరింపగలను? అయ్యయ్యో?”

అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచుఁ బ్రతాపదేవుఁడు కడకు రోదనముసేయ నారంభించెను. అబ్బాల్లి యేడుపు చూచి శిరము పంకించుచు—

“ప్రతాపా! నేను విన్నసంగతి నిన్నడిగితిని. ఇంతమాత్రమునకై రోదన మెందుకు? చాలుచాలు మంచిప్రయోజకుడవే!”

అని దేవి వానిని మందలించుచుండ నప్పు డొకసేవకుఁ డత్యాతురతతో నెచ్చటికిఁ బరతెంచి, వినయవిధేయుడై రాణికి నమస్కరించి, చేతనున్న యుత్తర మామెకుఁ జూపుచు—

“దేవీ! ఎవఁడో యొకమూగివాఁడు వచ్చి నాకీయుత్తర మిచ్చినాఁడు”

“మూగివాఁడా? ఎచ్చటనుండివచ్చినాఁడు? ఆయుత్తర మెవ రిచ్చిరి? సరే చూచెదను.”

“ఏసంగతి యడిగినను, వాఁడు మాటాడక సంజ్ఞలు చేయుచున్నాఁడు. అవి నాకు బోధపడలేదు.”

అని చెప్పి దేవి యా యుత్తరము నందుకొని మొదటఁ దనలోఁ దానే చదువుకొని, వికసితవదనయై “శబ్దా! త్రిపురాంతకా! శబాన్! నీటుణమునే నీజన్మమునఁదీర్చుకొన లేనురా! శివదేవా! మన మనుకొన్నదే నిజమైనది. ఈ యుత్తరము విను.

“దేవీ!

అనఁ దేకవీరాశయమున నాధటవర్గముతోఁ బ్రవేశించి, శత్రువుల బారి నుండి మిమ్ముఁ దప్పించి, యప్పటినుండియుఁ గుమారదేవునకై విశ్వప్రయత్న మొనర్చుచున్నాను. నేటికి వానియునికి స్పష్టముగా నాకుఁ దెలియకపోయినను, సజీవుఁడై యున్నట్లుమాత్రము వినుచున్నాను. కొలఁది దినములలోనే వానిని దమ పాదములసన్నిధికిఁ దోడ్కొని రాఁగలను. వానినిగూర్చి లేశమును మీరు విచారింపఁ బనిలేదు. మీరాజ్యమునందలి శత్రువు లచ్చటచ్చటఁ బన్నుచుండిన కపట వ్యూహములను నేను భేదించుచుంటినిగాని, మీంచెత నేయున్న మీగృహశత్రువు పన్నుచుండిన కుతంత్రముల నేనడఁగింపఁజాలకున్నందుకు మిక్కిలి సిగ్గుపడుచున్నాను. గొప్పవింతలు ముందు తెలియఁగలవు. సర్వేశ్వరుఁడు మనకుఁ దోడ్కుఁ గాక.

ఇట్లు మీ సేవకుఁడు,

“త్రిపురాంతకుఁడు.”

ఆయుత్తర మంతయు విని శివదేవయ ప్రతాపదేవునివైపు చూడ నాతఁ డేదోగొప్పయపరాధము చేసినవానివలె దీనవదనుఁడై చిన్నవోయి మొగమువంచు కొనెను.

17-వ ప్రకరణము

రాజద్రోహసంకల్పము

“ఈసానిటక్కులు నాయొద్దనా? ఈమాయమాడలు నాతోడనా? ఎంత గడుసు దనము? ఆపాటిమరము కనిపెట్టలేని వట్టిపనికిమాలినమూర్ఖుఁడ ననుకొను చున్నదికాబోలు? చేతులు త్రిప్పుకొనుచు, గన్నులు చిట్టించుచు నేమియు నెఱుఁగనినంగనాచివలె ‘ఆమెను నీవు చంపఁ బ్రయత్నించితివట! నిజమేనా?’ యని నన్నుఁ బ్రశ్నించినది. ఎంతగొప్పప్రశ్న? ఆప్రశ్నతో భయపడి నేను నిజము చెప్పివేసెద నని యామెభ్రాంతి. అయ్యో ఎంత వెట్టి తనము? ఏమైన నేమి? ఆమె యదృష్టము బాగున్నది. ఆమె దినములు మంచివి. నేను పన్నిన వ్యూహ మంతయు బూదిలోఁ బోసిన పన్నీరువలె

వ్యర్థమైనది. తెలివిమాలిన మూర్ఖులు - వట్టి పశుప్రాయములు - ఆ హరిహర మురారిదేవు లిరువురును - ఎందుకును బనికిరాని యాచవటపీనుఁగైన కుమార దేవుని విడిచిపెట్టి యీరక్కసిముండను బట్టి మోసికొనిపోయి యాపాండ్య రాజు చెరలోఁ బడవేసియుండినచో, నాకార్య మిన్నివిధముల భగ్నము కాని పోవునుగదా? అంతేకాక, చేతఁజిక్కిన యాజమారదేవునిఁ బ్రత్యేకముగా మధురానగరమునకు మోసికొనిపోయిరట! ఎందుకో? గడ్డికోయుటకుఁ గాఁబోలు? ఈ తెలివికట్టవపనులు నాకాగ్రహమునకు మారు నవ్యుత్పత్తిఁచు చున్నవి. అతిమాత్తుముగా రుద్రమదేవినిఁ గడతేర్చుట కింతకన్న గొప్పయిన కాశము నాకేకముందు లభించుట యబద్ధము. పోయినది. మంచి తరుణము పోయినది ఈమె మరలఁ బ్రాణములతో నింటికినచ్చిన దుర్వార్తవిని పాపము మాజైనస్వామి యెంత విచారించియుండునో? ఆతఁడే కాఁడు. మాయీరువుక తోఁబాటు పాండ్యరాజు సైతము నెంతయో నొచ్చుకొనక మానఁడు. అయినను - ఒకవిధముగా నాలోచింప నింతమాత్రమునఁ జింతించుట యుత్తమ పురుషలక్షణము గాదు. దేనికైన నంతమున్నది కాని బుద్ధియును దాని కింతయని యంతములేదుకదా? కావున నాశేమషీవిశేషము నింకను వెల్లడించి, కొన సాగువలయు నేను బట్టినపట్టుదల విడువను. విడువక కర్తవ్యాంశము నతిజాగ రూకతతో నాలోచింపవలయును..... మొదటినుండియు నాప్రయత్నము కుమారదేవునిఁ గడతేర్చి యందుమూలమున నన్నమదేవుని రుద్రమదేవికి శత్రువుగా నొనర్చుటయేకదా? ఆప్రయత్నమున కిప్పుడేమి భంగమున్నది? నేడే పాండ్యరాజున కుత్తరము వ్రాసి, చెరలోనున్న యామందభాగ్యు నంతమొన రించునట్లు చేసి, వెంటనే యాకుభవార్త దేవికిని నన్నమదేవునకును చెలియు నట్లు లేర్పాటుగావించెదను. మందబుద్ధిని మొదటఁ దప్పవలంచితిని గాని నాప్రయత్నము లేశమును భంగముకాలేదు. దేవిని మాత్తుముగాఁ గడతేర్చుట కిదిమాత్ర ముపాయముగాదా? అన్నమదేవుఁడు శత్రువుఁడైనతరువాత నామె జీవింపగలదా? నావ్యూహమున కిప్పుడేమి యవాంతరము తటస్థించి నది? ఏమియును లేదు. అన్నియు సానుకూలముగానే యున్నవి. ఒకప్పుడు - ఏకవీరవలన నారహస్యములు కొన్ని రుద్రమదేవికిఁ చెలియవచ్చును. అట్లు తెలిసినయెడల దేవి నన్ను శక్తింపకమానదు. అందుచే ముందుగానే తగిన యుపాయ మాలోచింపవలయును. నేను తన్నుఁ జంపఁ బ్రయత్నించుచున్నా నని విని, యాభయముచే నామెపుట్టినింటికి పాటిపోయియుండును. ఆమె యించుక యందకతెయగుటచే నిదివఱకే మార్గమధ్యమున నామె నెవ్వరైనఁ జెరపట్టి తీసికొనిపోయియుండును. లేదా యేమ్రూరజంతువైన నామె నాహార ముగాఁ గబళించియుండును. ఈరెండును జరుగక, చైవవశమున నామె

తేనుముగానే యిల్లునేరి, తేనుముగానే మరల నిచ్చటఁబ్రవేశించి, నేను
 తన్నుఁ జంపనెంచినసంగతి దేవికి విన్నవించినచో, నాకుమారుఁడు తన్ను
 మోహించి, బాధపెట్టియున్న కారణముచే నాపై నిట్టికొండెములు కల్పించు
 చున్నదని సమాధానముచెప్పి యెట్లులే నఁ దప్పించుకొనఁగలను. అందుచే నది
 యొక ప్రమాదముగాఁ బరిగణింపవలసినదికాదు. ఎన్నివిధముల నాలోచించి
 నను ఒక్క త్రిపురాంతక దేవునివిషయమే నాకు దుర్గాహ్యముగా నున్నది.
 అబ్బా! వాఁడెంత మొండిముండకొడుకు? మూలనున్న యెన్నిరహస్యములను
 బెకిఁ దీయఁగలగుచున్నాఁడు? వానికి దివ్యజ్ఞానమున్నదా యేమి? ఎట్లు
 లే నను నేఁటిదినమున వానియొద్దనుండి వచ్చిన యుత్తరమునుబట్టి యాలోచింప
 నేను కొంతవఱకు జాగ్రత్తగానే యుండవలసియున్నది. ఒకప్రక్కనుండి
 నేను - ఇంకొకవైపునుండి జైనస్వామియు - వేటొకవంకనుండి పాండ్య
 రాజు గూఢచారులసంపుచు దేశమందంతట నెంత వెదకించినను వాఁడు పట్టు
 బడకున్నవాఁడు. ఇంతకన్న దురదృష్ట మేమున్నది? వానియుత్తరమందలి
 గృహశత్రుప్రసంగము నన్నుఁగూర్చియేకదా! నన్నుఁగూర్చి యాతఁ డెట్లు
 తెలిసికొనఁగలిగెను? ఒకవేళ జైనాచార్యునకుఁ గాని పాండ్యరాజునకుఁగాని
 నేను వ్రాయుచు వచ్చిన యుత్తరములలో నొకటిరెండు వానిచేతిలోఁ జిక్కి
 యుండునా? అట్లునుకొనుటకుఁగూడ వీలులేదు. నేనువ్రాసిన యుత్తరముల
 కెల్లఁ గ్రమముగాఁ బ్రత్యుత్తరములు నాకు వచ్చుచున్నవే? ఇందులో నేమి
 తింత్రము జరుగుచున్నట్లు నే ననుకొనవలయు? ఒకవేళ జైనస్వామియొద్దకు
 గాని, పాండ్యభూపతియొద్దకుఁగాని, మారువేషములతో నా కపటవర్తనుఁ
 డేగి, వారియొద్దనున్న యుత్తరము లేమైన సంగ్రహించియుండునా?
 అబ్బేబ్బే! అదికలలోనివార్త - వట్టి పిచ్చితలంపు.....దురదృష్టితోఁ
 బరికిలింపఁ ద్రిపురాంతకుఁడుగూడ రుద్రమదేవిని మోసపుచ్చుచున్నాఁడనియే
 తోచుచున్నది. వీలయనఁగా ముందుముందు వానికి దేవియొద్ద నుద్యోగము
 సంపాదించునాశ యొకటి ప్రబలముగా నున్నదికదా? ఆయాశచేత దేవికిఁ
 దనపై మిక్కిలి యభిమానము జనింపవలయునని - తానేమో ప్రయాసపడి
 రాజ్యమునకు గొప్పయుపకారము సేయుచున్నట్లు దేవి భావించి తన్ను మెచ్చు
 కొనవలయునని - యాతఁడు మాటిమాటికి నున్నవికొన్ని లేనివికొన్ని సంగ
 తులు కల్పించి యిట్టి దొంగయుత్తరములు వ్రాయుచున్నాఁడని నాయుద్దేశము.
 అట్లు కానిచో నింతగూఢముగా ప్రవర్తించుచుండిన నేను దేవికి గృహ
 శత్రువునని పోల్చుకొనఁగల్గుట కాతఁడు భగవంతుఁడా యేమి? మానవ
 మాత్రుఁడేకదా! అందుచే నాయుత్తరములో గృహశత్రు వనుమాట వట్టి
 భేషజముకొఱకే వ్రాసియుండును గావున నేను సందేహింపవలసిన పనిలేదు.

ఏకాకణమైనను నేను జాగ్రత్తగానుండుట మంచిదికదా? ఇంతట జాగ్రత్తగానుండవలసిన సమయముగూడ వచ్చినది. తీర్థయాత్రనుండి వచ్చినప్పటినుండియు యుద్ధప్రయత్నములలో దేవి మిక్కిలి పట్టుదల వహించియున్నది. ఆమె పట్టుదలచూడ లోకమంతయు మ్రొంగివేయునట్లు కనబడుచున్నది. ఈ సంగతులన్నియుఁ బాండ్యరాజాదులకుఁ దెలియఁజేసి, వారిచేతఁగూడఁ ద్వారలో రణసన్నాహము చేయింపవలయునుగదా? మహాసేనాసమన్వితముగఁ, దత్తుణము బయలుదేలి, త్వరలో శాంధ్రరాష్ట్రముపై దండెత్తవలయునని దేవగిరిప్రభువునకుఁ గలుగఁజూపట యన్నిటికన్న ముఖ్యమైనపని. సమయమువచ్చినప్పుడు యుద్ధరంగమున మీపక్షమున నిలిచి పనిచేసెదమని కొందఱు మాండలికప్రభువులు వాగ్దానము లొనర్చిరి కాని, యన్నమాట తప్పకుండ దేవగిరివారరుచెంచినయెడలఁ దక్కినవారినిఁగూర్చి యంత లక్షింపవలసిన యవసరము లేదు. ఈపాటికైనఁ ద్వారపడి యుద్ధప్రయత్నము లొనర్పకున్నయెడల రహస్యము లింకను బయలుపడుచుండును. ఇచ్చటి సైనికులసంఖ్యయుఁ బ్రయత్నములయందలి విశేషములును జైనస్వామికిఁ దెలియపఱచి వెంటనే పాండ్యరాజునకుఁగూడ విశదపఱచెదను. ఇంక నుత్తరములతోఁ గార్యములేదు. వ్రాసినయెడల నొకప్పుడు ముప్పఁగూడ రాఁగలదు. అందుచే వర్జములు లేకుండఁ జూచి, కుభలగ్నమున నేను స్వయముగానే బయలుదేలి యాచార్యునియొద్దకుఁ బోయెదను. “కుభస్య కీఘ్ర” మ్మనికదా కార్యవేదుల వేగవాక్యము.”

అని ప్రతాపదేవుఁడు రుద్రమదేవియొద్దనుండి సెలవుగైకొని యింటికి వచ్చినతరువాత నొంటరిగాఁ గూర్చుండి, యిట్లు కార్యక్రమమునుగూర్చి విచారించుచుండెను. అప్పుడు మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంటలు కావచ్చినందున, లోపలినుండి బిజ్జలుఁడువచ్చి “స్వామీ! భోజనమునకు వేళయైనది. లెండు!” అని చెప్పెను. తోడనే ప్రతాపదేవుఁడు వానినిఁ జూచి “బిజ్జలా! భోజనముమాట కేమిగాని, నేటి సాయంకాలమున నాలుగుగంటలకు మనము జై నాశ్రమమునకు బయలుదేఱవలసియున్నది. నీవు మొద్దువలె నెచ్చటనో పరుండి నిద్రింపక భోజనమైనవెంటనే ప్రయాణసన్నాహమున నుండుము” అని పలికి వెంటనే యాతఁడు స్నానమునకు లేచెను.

18. వ ప్రకరణము.

శ్రీ పురాంతక దేవుడు

ఆనాఁ డాపర్యతప్రాంతమునఁ గల తాఁటియాకులయింటిలో రంగనితో నతిరహస్యముగఁ బ్రసంగించి దేవదేవుఁడు మధురానగరమునకు బయలుదేరిన మరునాఁటియుదయముననే, మఱియొక క్రొత్తపురుషుఁ డాయింటిలోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటనున్న వారితో నేమో ప్రసంగించుచుండెను. వారందఱు లోపలనున్న చావడియందుఁ గల చాపలపైఁ గూర్చుండి, యేదో గొప్పయాపద సంభవించినట్లు దీనవదనులై యుండిరి. వారిమధ్యఁ గూర్చుండిన యాక్రొత్తపురుషుఁడు తనయెదుట నున్న వారితోఁ గొంతవఱకు మాటాడి, యెందుచేతనో చిత్రప్రతిమవలెఁ జలనము లేక నిశ్శబ్దముగా నధివసించియుండెను. కొందఱు కూర్చుండియుఁ గొందఱు నిలిచి యుండియు వానిచుట్టును గుమిగూడియున్న వీరపురుషులెల్లరు గంభీరమగు నాతని వదనమండలము నీక్షించుచు నెడతెరపితేకుండ విచారించుచుండిరి. ఆసుందరపురుషునిప్రక్కనే రంగఁడు విషాదాంతరంగుడై దీనవదనుడై నిట్టూర్పులు విడుచుచుఁ గూర్చుండియుండెను. ఆ ట్లాపరివారమంతయు నిశ్శబ్దముగానుండఁ గొంత సేపున కావీరపురుషుఁడు రంగనితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“రంగా! నిజముగా మనకు గొప్పమోసము సంభవించినది. కార్యక్రమమున కారంభించినది మొదలు నా కెన్నఁడు నిట్టి భంగపాటు కలుగలేదు. ఆయుతరము నాధారముగాఁ జేసికొని, నేను మధురానగరమునకుఁ బోయి, యచ్చటఁ జిత్రమైన యొక నాటకము నాడింపవలెనని యింతవఱకుఁ గొండంతప్రయత్నముతో నుంటిని. అదంతయు నిప్పుడు వ్యర్థమైపోయినది. ఇకముందు నేను చేయవలసినదేమో తెలియదు.”

“స్వామీ! మీకు మహాపరాధ మొనర్చితిని. నన్ను క్షమింపుఁడు. నేనేకాదు. వానినిఁజూచి మేనుండఱము మోసపోయితిమి. అజ్ఞానదేవత మమందఱి నొక్క మాటే యావేశించినది. ఆకంతస్వరము - ఆకన్నులు - ఆనుదురు - ఆచెక్కుల నిగనిగ - వేయేల? ఆస్వరూపమంతయు మూఁడుమూర్తులును మీరే! దేవా! జరిగినమోస మెట్లులయినను జరిగిపోయినది. కాని యిందువలన గొప్పవింత యొకటి కనిపెట్టఁగలిగితిమి. లోకములో నొకమనుజునిఁ బోలినవా రింకొకరుండకపోరు. కాని యచ్చగుద్దినట్లు లఘుమాత్రమును గుర్తించుట కవకాశము లేని యేకాకారముగల రెండుస్వరూపములు లోకములో నుండునని నే నిదివఱకు నుకొనలేదు.”

“రంగా! చెప్పకేమి, నాకుఁగూడ నిది వింతగానే యున్నదిసుమా; ఒక్కచెల్లెలు తప్ప నాకన్నదమ్ములునెలము లేరుకదా! నాయాకారముగలపురుషుఁ డెందుండి

వచ్చెను. రంగా! పోనిము. జరిగినదేదో జరిగినది. ఇంక ముందుసంగతి విచారితము. అటు వచ్చి యాముత్యము గొనిపోయిన పురుషుడెవడై యుండునని నీ యభిప్రాయము?”

“దేవా! వాని కులగోత్రనామములు నాకెట్లు తెలియంగలవు?”

“కులగోత్రనామములు కావోయి! అతడు శత్రుపక్షమునకు సంబంధించినవాడా? లేక మనలోనివాడా?”

“దేవా! మొదట శత్రుపక్షములోనివాడే యని నిశ్చయించుకొని యందును గూర్చి తర్కింతము. మనకు శత్రువుడే యైనయెడల వచ్చినవాడాయుత్యమును గొనిపోయినంతమాత్రముతో నూరకుండునా! మనరహస్యములన్నియుఁ బాండ్యరాజునకును జై నాచార్యునకును వెల్లడించి, యిదివఱకు మనకెట్టి యుపద్రవమైనఁ గల్గించియుండఁదా? అంతియేకాక, వాడు నిజముగా మనకు శత్రువుడే యైనయెడల జై నాచార్యుని యుత్యముంతయు నట్లు దిద్దివేయుట కేమి కారణము?”

“అలాగుననా? ఏ యేసంగతులు దిద్దబడినవి?”

“దేవా వినుడు—‘నీయుత్యము తెచ్చిన యాహవనాల్లుడు మిక్కిలి చాకచక్యము కలవాడైనందునఁ ద్రిపురాంతకదేవుని వెదకి పట్టుకొనుటకును జైనభటులకు యుద్ధక్రమము నేర్పుటకును వీనిని నాయుద్ధనుంచికొని, వీనికి మాటుగా దేవదేవుని నీకడకుఁ బంపించితి’నని యాతడు మార్చివ్రాసినాడు. ఒకప్పుడు పాండ్యరాజుకడకు మీరే యాయుత్యముతోఁ బోవలసివచ్చినను, బైసంగతుల నట్లు మార్చివ్రాయక తీరదుకదా? అందుచే నాతడు శత్రువుడే యైనయెడల నీసాహస మేల కావించును?”

“రంగా! నీవు చెప్పినది కొంతవఱకు యుక్తియుక్తముగానే యున్నది. కాని, యాతడు మనపక్షములోనివాడే యైనచో నాపేరును, నావేషమును చాల్చి యిట్లు గూఢముగాఁ బ్రవర్తించుట కేమి కారణము? తన నిజమైన సంగతి చెప్పి తాను వచ్చిన కార్యమెఱింగించి యాయుత్యమును గొనిపోఁగూడదా? ఆయుత్యముకొఱకే వాడిచ్చటకు వచ్చెనని చెప్పుట కేమైన నాధారమున్నదా? లేదు. ఏమైనను మొత్తముపై నిదంతయు నగమ్యగోచరముగా నున్నది. వానిసంగతి ‘ఇద మిత’ మని నిశ్చయించుటకు వీలులేదు. జరిగినదేమో పారపాటే! దైవసంకల్ప మిట్లుండఁగా నీవు మాత్ర మేమి చేయఁగలవు? ఆయుత్యము నాధారముగాఁగొని నేను మధురానగరమునకుఁ జని, యచ్చటఁ గుమారదేవునిఁగూర్చి ప్రయత్నింపవలె నని యనుకొంటిని. ఆసంకల్పము వ్యర్థమైనందున వానినిఁ గూర్చి మరియొకయుపాయ మాలొచింపవలయును. ఎందుకొఱకైనను మనము జాగ్రత్తతో నుండవలసినదినములు వచ్చి

నవి. శత్రువులు మనజాడ పసికట్టినట్లు నా కనుమానము కలిగినది. అందుచే నిత్యమును మనయాశ్రమమునకు మాఁడునాలుగు శ్రోగులదూరమువఱకు మధురానగరమువై పు కొందఱిని, జైనాశ్రమమునకు కొందఱిని గూఢచారులను బంపించుచు శత్రువు లెవరైన మనపైఁ దండెత్తి వచ్చుచున్నారేమో నిత్యముఁ గనుగొనుచుండుము. వీక్షణమునందు శత్రువులు మనపైఁ బడినను వారి నెదిరించి పోరాడఁగలుగుట కనుకూలముగా మన పరివారమంతయుఁ బ్రతిక్షణమును సిద్ధముగా నే యుండవలయును.”

అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచుండ నింతలో వీధిథలుపు నెవరో తట్టి నట్లు ధ్వని వినవచ్చినందున నతఁ డాప్రగంగమును గట్టిపెట్టి తనదృష్టి నాధ్వని వైపునకు మార్చెను, క్రమక్రమముగా నాథలుపు చప్పుడు మఱింత యధికమై “ఏకవీరా! ఏకవీరా! తలుపుతయ్యి” అను మాటలు స్పష్టముగా వారందఱికి వినఁబడఁజొచ్చెను. ఆమాటలు వినినతోడనే త్రిపురాంతకుఁ డొక్కమాటు త్రుళ్లి పడి యిటునటుఁజూచి “రంగ! ఏకవీర యెవరు? నాచెల్లెలుగాదు కదా? ఆ పిలుచు చున్నవాఁ డెవఁడో కనుఁగొని వెంటనే యిచ్చటకుఁ దీసికొనిరమ్మ.” అని పలికి నంతనే రంగఁడును వానివెనుక మఱినలుపురు భటులును బరుగు పరుగున వీధిలో నికిఁ బరుగెత్తిరి. ఆవచ్చినవా రెవరో కనుఁగొనవలయునని త్రిపురాంతకుఁ డత్యా తురతతో నెదురుచూచుచుండఁ గా వీధిగుమ్మములోనుండి పెద్దకేకలును నవ్వులును వానికి వినఁబడఁజొచ్చెను. అందువలన నాతఁడు మఱింత వింతపడి చూచుచుండ రంగఁడు పిచ్చివాఁడైన నాగరాజును దీసికొనివచ్చి పకపకనవ్వుచు వానియెదుటఁ గూర్చుండఁబెట్టెను. ఆవికారాకారమును బట్టి యాతఁడు పిచ్చివాఁడని త్రిపురాంతకుఁడును దక్కినవారును వీక్షణమాత్రముననే గ్రహించిరి. విఘ్నేశ్వరుని వలెఁ దనయెదుటఁ గూర్చుండిన నాగరాజును జూచి త్రిపురాంతకుఁడు నవ్వుచు- “అబ్బాయీ! నీ వెవ్వరు?”

“నేనా? నేనా? నాభార్య యేకవీర. ఏదీ? ఆమె యెచ్చట నున్నది? మా తండ్రియే చెప్పినాఁడు. వాఁడేఁడీ! ఏకవీరను జంపుచున్నాఁడా? ఆయ్యా! ఆయ్యా! నాకేమిదారి? నిజముగాఁ జంపివేయఁడు కదా? తండ్రి! వద్దు! వద్దు. చంపకు. ఆమె నా భార్య. నీకు ముద్దుకోడలు. నన్నుఁ జంపినఁ జంపు. ఏకవీరా! నీకు భయము లేదు. రా! రా!”

“ఓయీ! నీ దేయూరు? నీతండ్రి యెవరు?”

“నాదేయూరా? ఈయూరే! ఏకవీర యెచ్చట నున్న నాకనియే యూరు. ఏక
వీర యేలోకములో నున్న నాలోకముగూడ నదియే! ఏకవీరయే నాభార్య.
ఏకవీరయే నాప్రాణము. ఏకవీరయే నేను. నేనే యేకవీరను.”

“ఓరి పిచ్చివాడా! పోనిమ్ము. ఆయేకవీర యెవరో చెప్పు.”

“నాతండ్రియే చెప్పినాడు. నాతండ్రి చెప్పటచేతనే నే నేకవీరను మోహించి
నాను. నీ వేకవీరవు కావా? ఏదీ ఒక్కముద్దు.”

ఆని తనపైబడుచుండిన నాగరాజును దూరముగాఁ దొలఁగించి, త్రిపు
రాంతకుఁడు వానియవస్థకు మిక్కిలి వగచుచు, నాతఁ డెవఁడై యుండునో యని
తనలో వితర్కించుచుండెను. ఆతఁ డుచ్చరించుచుండిన యేకవీర తనసోదరియో లేక
యాపేరుగల మఱియొక తెయో యని వానికిఁ బెద్దసందేహము కలిగినది. అందుచేఁ
ద్రిపురాంతకుఁడు నాగరాజును విడిచిపెట్టక పాఠిపోకుండ వాని కరచరణములు
బంధించి యొకగదిలోఁ బడవేయించెను.

19-వ ప్రకరణము

మూర్ఛసంకటము

త్రిపురాంత దేవునియాజ్ఞ ననుసరించి, యావల మధురానగరమునుండి యీవల
జై నాశ్రమమువఱకును, నిరంతరము గూఢచారులు సంచరించుచు నెప్పటివృత్తాంత
మప్పుడు తమప్రభువునకెఱింగించుచుండిరి. మఱియు నించుక యనుమానము గలి
గిన ప్రతిమార్గస్థుని బట్టి తనయొద్దకుఁ దీసికొని రావలసినదనికూడఁ ద్రిపురాంత
కుఁడు తనభటులకుఁ గఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. ఒక్కొక్కప్పు డాతఁడు స్వయము
గానే తురంగాయాధుఁడై యిల్లువిడిచి బయలుదేఱి, యాప్రాంతములయం దంతట
సంచరించి మరల నింటికి వచ్చుచుండును. నాగరాజు పిచ్చిమాటలు వినినప్పటి
నుండియు వానిచిత్త మేకవీరను గూర్చియే పలువిధములఁ దలపోయఁజొచ్చెను.
ఆపిచ్చివాని మాటలవలనఁ దనచెల్లలి కేదైన నాపద సంభవించియుండునేమా యని
యనుమానము వహించి, నాగరాజువలన నానొకతి కనుఁగొనవలయునని పెక్కు
సారులు వానిని మాటాడించి చూచెను; కాని యేమాట యడిగినను వాఁడు వెట్టి
నవ్వులు నవ్వుచు, వెట్టియేడ్పు లేడ్చుచు-ఏకవీర-తండ్రి-బలవంతు - మోహము-
అనుమాటలు తప్ప నొకసంగతియైనను సందర్భముగాఁ జెప్పలేదు. ఒక్కొక్క
ప్పుడు-ఏకశిలానగరము-రుద్రమదేవి-అనుమాటలుఁ జెప్పడ నాగరాజు వాక్పూర్వా

హములో దొర్లుచున్నందునఁ ద్రిపురాంతకుఁ డది కనిపెట్టి, యాపిచ్చివాఁ డేక శిలానగరవాస్తవ్యుడై యుండుననియుఁ దనచెల్లెలిని మోహించి, యామె యంగీకరింపనందున మోహితేశయముచే నిట్లు పిచ్చివాడై తిరుగుచుండె ననియుఁ గొంత గ్రహింపఁగలిగెను.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నమునఁ ద్రిపురాంతకుఁడు భోజనముచేసి, రంగనితోఁ బ్రసంగించుచు నడవలో నిటునటు ఒచారుచేయుచుండెను. ద్వారముకడనే నిలువఁబడి రంగఁడు వానికిఁ దగినసదుత్తరము లొసంగుచుండెను. అప్పు డాకస్తికముగఁ గొందఱుచారులు దాదాపుగ నలవది సంవత్సరములు వయస్సుగల యొక పురుషునిఁ గరచరణములు బంధించి వీధిలోనుండి లోనికి మోసికొని వచ్చుచుండుట రంగఁడు చూచి, దేవా! నేఁ డేదో మరల క్రొత్తవింత మనము చూడఁగలము. అదిగో? అటు చూడఁడు ” అని పలికి యాతురతతో వారివైపు పరుగెత్తెను. రెండుమూఁడు నిమిషములలో నాచారులెల్లరుఁ గరచరణబద్ధుఁ డగు నా పురుషుని మోసికొనివచ్చి త్రిపురాంతక దేవుని పాదములయొద్దఁ బడవైచి నమస్కరించి, “దేవా! నేటివేటలో మాకీమృగము లభించినది. నేటి యుదయమున నీతఁడు పాప మొక పాడుదేవాలయములోనుండి వచ్చుచుండగా నందందు సంచరించుచుండిన మేము కనిపెట్టి వాని వెనువెంటనే యొక మైలుదూరమువఱకుఁ బోయి యచ్చట నడ్డగించి మంచిమాటలతో మావెంట రావందున దేహకుద్ధి చేసి యిట్లు కొనివచ్చితిమి” అని విన్నవించుకొనిరి. వారిమాటలకుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు మిక్కిలి సంతసించి యాపురుషుని బంధనములను విప్పించి కూర్చుండఁ జేసెను. కాళ్లు పారఁజూపి, కన్నులు తేలవైచి, నోట మాటలేక యాపురుషుఁడు ప్రాణము పోవుచున్నట్లు లిటునటు జోగిపడిపోవుచుండఁ జెంతనున్నవా రాతనిని బట్టుకొని, సరిగాఁ గూర్చుండఁబెట్టుచుండిరి. అది చూచి త్రిపురాంతకుఁడు మొదట నాతఁడు జీవించునో లేదో యని భయపడెను గాని, యాపురుషుఁడు వట్టి దొంగయనియు టక్కరి యనియుఁ జారులు చెప్పినందున నతఁడు నవ్వుచు వానిచెంతనే తానును గూర్చుండి “ఓయీ! నీ దేయూరు! నీ దేయూరు! ఎచ్చటనుండి యెచ్చటికిఁ బోవుచున్నావు.” అని యడిగెను. ఆమాట కాపురుషుఁ దూరక యాయాస మభినయించుచు నిట్లూర్పులు విడుచుచు మాటాడలేక మాటాడుచు నిట్లు ప్రత్యుత్తరమియిసాగెను.

“అయ్యా! ఏకశిలానగరమునకు సమీపమున నేయున్న యొకపల్లెలో నేను జీవనము చేయుచున్నాఁడను. నా పేరు రామదాసు. పుట్టిసప్పటినుండి దరిద్రుఁడ నగుటయే కాక నూర్చాగోగముచే మిక్కిలి బాధపడుచు ననేకదైవములకు మ్రొక్కుకొని

టిని గాని లేశమును లాభము లేకపోయినది. కడకాంబనేయోపాసకుడైన మాపల్లెకు సమీపముననే యున్న యొకపాడుదేవాలయములోని యాంబనేయ విగ్రహమును బ్రతిదినమును రెండు పూటల దర్శించుచు నాస్వామి నారాధించుచుండుటచేత నారోగము కొంచెము బాగుపడినట్లు కనబడెను. అట్లే శేటి యుదయమునఁ గూడ నే నాగుడిలోనుండి వచ్చుచుండఁగా నీ దుర్గారులు నన్ను —”

అని చెప్పలేక పాప మాత్రుడు రోదనము సేయ నారంభించెను. ఏడ్వవలదని త్రిపురాంతకుఁ డాతని నోదార్చుచుండఁగా లోపలినుండి యొక వీరభటుఁడు పరుగుపరుగున నచ్చటికివచ్చి యామూకలోఁజొరబడి యచ్చటనున్న నూతనపురుషునిఁ జూచి, పెద్దకేక వేసి, త్రిపురాంతకునితో “వహ్వా! నేఁ డెంతటి సుదినము? దేవా! ఈతఁడు రుద్రమదేవికి మహాపకార మొనర్చుచుండిన మహనీయుఁడు. జై నాచార్యునికిఁ బ్రాణమిత్తుఁడు. ఇంక దాపసేల! ప్రతాపదేవుఁడు. దేవినిగూర్చి యీచండాలుఁ డెన్ని కుతంత్రములు పన్నుచుండునో తమకుఁ జెప్ప నక్కరలేదు. నే నేకశిలానగరమున కేగినప్పుడు పెక్కుసారులు వీనిని జూచినాను” అని పలికెను. ఆమాటలు విని, ఆచ్చటనున్న వారందఱు నిరాంతరపడి చూచుచుండ, నాపురుషుఁడు తన రెండుచేతులతో నెత్తియు నోరును మోదుకొనుచు “అయ్యో! నాకర్తము కాలా. నేను ప్రతాపదేవుఁడను గాను. ఆరాజద్రోహిపేరు నాయెదుట నెత్తికుఁడు. నాయనా! నీవు పొరపాటుపడియుండువు. నన్ను బాగుగాఁ జూడుము. నేను ప్రతాపదేవుఁడను గాను. నాగ్రహచారము బాగున్నది కాదు. నేడు లేచిన వేళావిశేషము” అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచుండఁ ద్రిపురాంతకుఁడు వానిఁ జూచి, “ఓయీ! నీవు నిజము చెప్పినయెడల నిన్ను విడిచిపెట్టెదము. లేనియెడల నీప్రాణము లింకఁ దక్కవు.”

“శ్రీహరీ! శ్రీహరీ! నన్నుఁ జంపివేయుఁడు! త్వరగాఁ జంపివేయుఁడు. ఈరోగ బాధ భరింపలేకున్నాను. అయ్యో! ఎంతపాప మెంతపాపము! నేను ప్రతాపదేవుఁడనా? హరహరా! ఏమి సాహసము?”

“ఓయీ! ఈ నక్కటక్కులను నమ్మి నేను నిన్ను విడిచెద నని యనుకొనకుము. దాపక నిజము చెప్పు! నీవు ప్రతాపదేవుఁడ వగునా కాదా!”

అని త్రిపురాంతకుఁడు గట్టిగా గద్దించి పలికెను. ఆమాటలు ప్రక్కనే యొకగదిలో బంధింపఁబడియున్న నాగరాజు విని, కేకలు వేయుచు, “ఏఁడీ! ప్రతాపదేవుఁ డేఁడీ? మాతండ్రి యెచ్చటనున్నాఁడు? నాకొఱ కెవరను దీని కొనివచ్చినాఁడా? ఆహాహాహాహా” అని పెద్దగొంతుకతో మాటాడుచుండ

వెంటనే త్రిపురాంతకుడు వానిని దోడ్కొనిరమ్మని యొక సేవకు సంపెను. అప్పుడే పాప మాశోగికి మార్చవచ్చినందునఁ గాళ్లుచేతులుఁ దన్నుకొనుచు, నోటఁ బొంగలు కార్చుచు, శరీరమంతయు వడకించుచుఁ దెలివి తప్పినట్లు నేలపైఁ బడి పోయెను. ఇంతలో గదిలోనుండి విడువఁబడిన నాగరాజు వెట్టికేకలతోఁ బరుగు పరుగున నచ్చటికి వచ్చి, నేలపైఁబడియున్న యాపురుషునిపైఁ బడి “తండ్రీ! నీ విచ్చటి కేలవచ్చితివి? ఏకవీరను గొనివచ్చితివా? లేదా? ఆమెను జంపివేసెద నంటివే? ఇంకను జంపలేదుకదా? అయ్యయ్యో! ఏకవీరను నే నింకఁ జూడ లేనా? ఆమె నాకింకఁ దక్కుదా? తండ్రీ! నా కేమిదారి? ఏకవీరను మోహింపు మని నన్నెందుకు నిర్బంధించితివి?” అని యింక నేమేమో ప్రేరచుండఁ ద్రిపురాంతకుడు వానినిఁజూచి “ఓయీ! ఈతఁడు మీతండ్రీయేనా? ప్రతాపదేవుఁడేనా?” అని యడిగెను. ఆమాటల కాపిచ్చివాఁడు కెవ్వనఁ గేరుచు, “ఓహో! నాయనా! ఈతఁడే మాతండ్రీ. నన్నుఁ గన్నతండ్రీ. మాప్రతాపదేవుఁడు. నా నెత్తిమీఁదిదేవుఁడు. వీఁడు దొంగ. పచ్చిదొంగ. ఏకవీర నిష్పించెద నని చెప్పినాఁడు. ఇప్పుడు మాటాడఁడు. పో! పో! నేనే యేకవీరను వెదకుకొందును.” అని తటాలునలేచి యిటునటుఁ బారిపోవుచుండ భటులు వానిని బట్టుకొని మరల గదిలోఁబెట్టి బంధించిరి.

అప్పుడు త్రిపురాంతకుడు రంగని బిలిచి “రంగా! ఇంక గండేహ నుందుకు? వీఁడు నిజముగాఁ బ్రతాపదేవుఁడే! నీ వెలుఁగవు గాని యా పాడు గుడియే జై నాశ్రమము. ఈతఁ డాగుడిలోనుండి వచ్చుచుండె నని వినినప్పుడే నా కనుమానము కలిగినది. దేవికిఁ బ్రబలశత్రు వగునీతఁడు మనచేఁ జిక్కుటచేత నే డేంతయు సుదినము. మరల నీని కరచరణములు బంధించి జాగ్రత్తగా నొకగదిలోఁ బడవేయుము. ఈ మూర్ఖుఁడొకటమునకు నేనే తగినయాషధ మిచ్చి బాగుచేసెదను” అని యాజ్ఞాపించి రంగఁడు వెంటనే యట్లు గావించెను.

20-వ ప్రకరణము

కుమారదేవుఁడు

సలము మార్చి కారాగృహమునుండి దేవదేవునిమేడపైఁ జేర్పఁబడినప్పటి నుండియుఁ, కుమారదేవుని దుస్థితి కొంచెము మంచిస్థితిలోనికి వచ్చినదని చెప్పు వచ్చును. దేవదేవునిమేడ రాజోద్యానవనమునకు గూఁపముననే యుండుటచేతఁ దదుద్భవనవనమునుండి నిత్యమును వీతెంచు వివిధకుసుమాచయగుగంధబంధుర మగు

మందమారుతమే, యా రోగికి దివ్యోషధమై వానియారోగ్యస్థితికిఁ గారణమైనది. రోజురోజుకు జ్వరతీతయ మించుక తగ్గుచుండుటయుఁ బట్టిన యాషధములు వెడలఁ గ్రక్కకుండ లోన నిముడుటయు, నాహారముపై నించుక వాంఛపుట్టుటయు, నొకప్పుడు గాక మఱియొకప్పుడైనను గొంచెము మాటాడఁగల్గుటయు, మొదలగు సుగుణములవలనఁ గుమారదేవున కింకఁ బ్రాణభయము లేదని నిశ్చయించి తమకు మాట దక్కునని వైద్యులును, దనప్రయత్న మింకఁ గొనసాగునని పాండ్య రాజును, దాను పడినకష్టమంతయు సఖలమైనదని దేవదేవుఁడును బ్రహ్మనందము నొందసాగిరి. పూర్వమువలెనే యాముదుసలి దాని నొక్కతెను దప్ప వేటెవ్వరి నచ్చటఁ జేరనీయక, దేవదేవుఁ డొక్కఁడే కుమారదేవుఁకు వలసిన యుపచారము లన్నియుఁ జేయుచుండెను. అప్పుడప్పు డుదయవేళలయందుఁ బాండ్యరా జచ్చటికి వచ్చుచు, రోగియవస్థను స్వయముగానే పరీక్షించుచుండెను. మఱియు దేవదేవునిఁ బిలిచి “దేవదేవా! కార్యమునందు లేశమును భంగము రానీకుము. కుమారదేవునియెడల నతిజాగ్రత్తతో మెలఁగవలయును. నీరహస్య మతఁడు గ్రహించిన యెడల ముప్పురాకమానదు. అన్నివిధముల నీవు నిజముగా జేకవీర వనియే వానికి గట్టినమ్మకము కలుగవలయును. వేయేల? నీవు నిజముగా వాని భార్యవే యనుకొనుము. అట్లనుకొని నటించినయెడల నీప్రవర్తనమునఁ గుమారదేవునకు లేశము ననుమానము కలుగదు. నీవు సిగ్గుపడినయెడలఁ గార్యము చెడిపోవునుసుమా!” అని పాండ్యరాజు వానికి బోధించుచువెడలిపోవుచుండెను. అమాటలకు దేవదేవుఁడు తనలో నవ్వుకొనుచు “చిత్తము, చిత్తము” అనిమాత్రము ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁటిరాత్రి మామూలుప్రకారము కుమారదేవుఁ డాషధమును బధ్యమును గైకొని తనమంచముపై వెల్లకిలఁ బరుండియుండెను. గవాక్షమునకుఁ బ్రక్కనే యామంచము వేయఁబడియుండుటచేత నిర్మలశీతలమందమారుత మాగదియందుఁ దాండపమాడుచుండెను. కన్నులు మూసికొనియే యుండెనుగాని, కుమారదేవుఁడు మేల్కనియుండెనో నిద్రించుచుండెనో తెలియదు. గది తలుపులు లోన గడియలుపడియే యుండెను. ఒకమూల గాజుటప్పెయందు విద్యుల్ల తాప్రాయముగ వెలుఁగుచుండిన దీపపుఁగాంతు లామందిరమున కొక క్రొత్తయందమును గల్గించుచుండెను. అప్పుడు మూర్తీభవించిన కుమారదేవుని యబ్బుష్టదేవతయో యన నిందుజవ్వనమున నలరారు నొక మందరకన్యకావిగ్రహ మాతనిప్రక్కనే మంచముపైఁ గూర్చుండి మెల్లఁగాఁ దనపైటకొంగుతో పానిమొగమునఁ గ్రమ్ముచుండిన చెమటబిందువులను దుడుచుచుండెను. అస్త్రీవిగ్రహము స్త్రీరూపమును ధరించిన దేవ

దేవుడే యని వేలుగఁ జెప్పవలయునా? వేషవర్తనములు భేదించినప్పుడు పేరును వేటగును గావున మరలఁ బురుషస్వరూపము దాల్చవలకు మన మావిగ్రహమును నేకవీర యనియే పిల్చుచుండుదము. ఏకవీర తన దృష్టియంతయుఁ గుమారదేవుని యందే యుంచి, వాని కుపచారములు సేయుచుండ నింతలోఁ బండ్రెండుగంటలు కావచ్చెను. వైద్యులు చెప్పిన ప్రకార మది యాషఢసేవకు సమయమగుటచేఁ దన పైటకొంగున ముడివేసికొనిన మాత్రలలోని యొకమాత్ర తీసి, యాసుందరి మెల్లఁగాఁ దనకుడిచేతితో వానిభుజముపైఁ దట్టుచు “ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా!” అని రెండుమాఁడుసారులు పిలిచెను. వెంటనే యతఁడు త్రుళ్లిపడి, మేల్కొని, కన్నులు విప్పి తనప్రక్కనే కూర్చుండిన సుందరీవిగ్రహమును జూచెను. అట్లు చూచి, యామె మఖలక్షణములఁ జక్కఁగఁ బరీక్షించి “హా! సుందరీ! ఏకవీరా! నన్నుఁ గొఁగిలించుకొనుము” అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచు, గన్నీరు గార్చుచుఁ దటాలున మంచముపైనుండి లేవఁ బ్రయత్నించి, లేచుటకు శక్తిలేక, తనచేతులు రెండును ముందునకుఁ జాచి, తనదుఃఖము నాపుకొనలేక వెక్కివెక్కి యేడ్వసారంభించెను. ఏకవీరయుఁ దటాలున వాని బాహుద్వయమునం దిమిడి మెల్లఁగాఁ దన ముద్దుమొగమును వానిగుండియలపైఁ జేర్చి చల్లని తనబాహువుల నాతనిఁ గొఁగిలించుకొని కన్నీరుమున్నీరుగా విలపింపఁజొచ్చెను. ఆయిరువురి కన్నులనుండియు వెడలు దుఃఖబాష్పప్రవాహమున నామంచము లేప్పయై లేలు చుండఁ జైతన్యముతప్పి యాసుందరియుఁ గుమారదేవుఁడును గొంతవలకు నట్టులే యుండిపోయిరి. పిమ్మట నేకవీర మెల్లఁగ వానిచేతులనుండి తప్పించుకొని, లేచి, కుమారదేవుని కన్నులును మొగమును జక్కఁగఁ దుడిచి—

“ప్రాణేశ్వరా! విచారింపకుము. దైవము మనపక్షమున నున్నాఁడు. మనము మిక్కిలి యదృష్టవంతులము.”

“సుందరీ! మన మిప్పు డెచ్చట నున్నాము? నాకేమో యంతయు స్వస్నావస్థ వలెఁ గనఁబడుచున్నది. శత్రువులు నన్నుఁబట్టి మోసికొనిపోయిరి కదా? ఇచ్చటి కెట్లు వచ్చితిని. ఈమందిర మెవరిది?”

“నాథా! మన మిప్పుడు శత్రుగృహమునందే యున్నాము.”

“అఁ-అఁ-శత్రుగృహమా? ఏశత్రువుఁడు? అట్లులె నయెడల ఖడ్గ మీటు తెమ్ము.”

“నాథా! ప్రస్తుతము ఖడ్గము పట్టుకొనుటకుఁ దగినస్థితియందు నీవు లేవు. మన మిప్పుడు పాండ్యరాజునగరునం దున్నారము.”

“ఏమేమీ ! పాండ్యరాజా ? పాండ్యరాజునైన నివలా నన్ను బట్టి మోసికొనివచ్చిన వారు ? రుద్రాంబ కేమియు నాపద కలుగ లేదుకదా ?”

“లేదు. ఆమె సురక్షితముగావే యున్నది ”

“ప్రియా ! ఏకశిలానగరము విడిచి నీ విచ్చటి కెట్లు రాగలిగితివి ? నాకొఱకే వచ్చితివా ?”

“నీకొఱకే వచ్చితిని. ఎట్లు వచ్చితినిో యాకథయంతయు సావధానముగఁ జెప్పెదను. నీ విప్పుడు విశేషముగ మాటాడినయెడల నాయాస మధికమగును. ఈ మాత్రను మ్రొంగి హాయిగా నిద్రింపుము.”

“సుందరీ ! నాకీప్పు డేయాయాసమును లేదు. నేను సావధానముగానే విందును చెప్పెము. నీమఖదర్శనము కలిగినప్పుడే నేను సంపూర్ణారోగ్యవంతుడనైతిని. ప్రియా ! ఎన్నిదినములనుండి నాకీపరిచర్య నేయుచున్నావు ? నీ వీరాజుకడ నెట్లు ప్రవేశింపఁగలిగితివి ?—అబ్బా ! పోనిమ్ము ! నీవేసంగతియుఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నాదగ్గరగా రమ్మ, నీమొగమును నాగుండియలపై నుంచి పరుండుము.”

అని పలుక నేకవీర యట్టులే గావించెను. కుమారదేవుఁ డామె చెక్కులు నిమరుచు ముంగురులు సవరించుచు—

“సుందరీ ! నేను జీవింపఁగలనా ? నాకుఁ బ్రాణభయము లేదని జెడ్డులు చెప్పి నారుకదా ? శత్రువుడ నైననన్నుఁ గడతేర్చక పాండ్యరా జేల ప్రాణములతో నుంచినాఁడు ? మన మిప్పుడు నివసించియున్న దొక మేడవలెఁ గన్నడుచున్నదే ? ఈ రాజభోగములన్నియు మన కెట్లు సంభవించినవి ? సుందరీ ! నేను నిజముగాఁ గుమారదేవుడనేనా ? నీ వేకవీరవేకదా ? నా హృదయేశ్వరివేకదా. నేను నిద్రించుచున్నానా ? మేల్కొనియేయున్నానా ? ఇవి యన్నియుఁ గలవరింతలు కావుకదా ? అయ్యయ్యా ! ఈసంగతులన్నియు నాకెప్పుడు తెలియఁగలవు ? హా ! దేవీ ! రుద్రాంబా ! మరల నీదర్శనభాగ్యము నాకెన్నఁడైనఁ గలుగునా ? అయ్యో ! నాఖడ్గ మేదీ ? ఏమైనదొకదా ? సుందరీ ! ఏకవీరా ! నాతో మాటాడవేమి ?”

“నాథా ! నిన్ను బలిమాలికొనెదను. నామాట విని యాయాసపడకుము. నిద్రలేనియెడల సౌవధము గుణమియదు. సంగతులన్నియు నేను సావధానముగ నీ కెఱింగించెదను. మన మిచ్చటఁ జేయవలసినకార్యముల నేకములున్నవి.”

“సుందరీ ! ఆలాగా ? పోనిమ్ము. నేను మాటాడను - నీవు నాప్రక్కనేపరుండి, నిన్ను నేను విడిచినటమొదలు జరిగిన నీవృత్తాంతమంతయుఁ జల్లగా నాకు వినిపింపుచుండుము. నీకథయంతయు విని నేను హాయిగా నిద్రించెదను.”

అని పలుక నేకవీర వెంటనే లేచి వానిచే నామాత్ర మ్రింగించి, మెల్లగా వానిప్రక్కనే తానును బరుండెను. కుమారదేవుఁ డామెపైఁ దనచేయి వైచు కొని, యామె చెప్పచుండిన వృత్తాంతవంతయుఁ జల్లఁగా వినుచుండెను. కాని యాప్రసంగము పూర్తిగాఁ జెప్పకమునుపే వానికి నిద్రపట్టినది. అందుచే నేక వీరయుఁ గన్నులుమూసి నిద్రించెను.

21-వ ప్రకరణము.

“అహ! యేమి నాభాగ్యము?”

“దేవదేవా! మహారాజుగారు ద్యావవనమందలి కేళికాగారమునఁ గూర్చుండి, మిమెట్లున్న నట్లు తీసికొనిరావలయు నని నా కాజ్ఞాపించినారు. కావున నావెంట దయచేయవలయును” అని యెచ్చటికో పోయి తిరిగివచ్చుచుండిన దేవదేవుని మేడ మెట్లయొద్ద నడ్డగించుకొని, యొక యంతఃపురదాసి పలికెను. ఆమాటలు విని దేవ దేవుఁ డాశ్చర్యమొందుచు, “ఏమేమి? రాజుగారు కేళికాగారమున నున్నారా? ఈయబద్ధము లెచ్చట నేర్చుకొంటివి! ఈమిషతో మహేశ్వరి నిన్నిచ్చటికిఁ బంపించినదా యేమి! మహారాజుగారు యుద్ధసామగ్రిని బరీక్షించుటకై మధ్యాహ్నముననే యాయుధాగారమున కేగినారు. రాత్రి తొమ్మిదిగంటలవరకు రానట్లు నాతోఁజెప్పినారు. అదియునుగాక శుద్ధాంతకాంతామణులు సంచరించు కేళికాగారమునకు నన్నట్లు రమ్మందురా? ఇప్పుడేకదా సాయంకాలమైనది. ఇంతలోనే తిరిగివచ్చిరా?” అని ప్రత్యుత్తరమొసంగ నాదాసి, “అయ్యా! ఆకారణముగ నంతఃపురస్త్రీలనుగూర్చి ప్రసంగించుట మీకేమి యవసరమా? రాజుగారు నేటి మధ్యాహ్నమున నాయుధాగారమున కేగినమాట వాస్తవమే? కాని యాయన యచ్చటనుండఁగా జైనాచార్యునియొద్దనుండి యేదో రహస్యమైన యొకయుత్తరము వచ్చినందున వెంటనే యచ్చటనుండి బయలుదేరివచ్చి, మీతో రహస్యముగఁ బ్రసంగింపవలసియున్నదని యేకాంతముగఁ గేళికాగారమునఁ గూర్చుండి నన్నిచ్చటకుఁ బంపినారు. అంతయేకాని మహేశ్వరి యెన్నఁదైన నట్లు పరపురుషు లగుమీకుఁ గలుగంపించునా? అట్టియసంగళ్ళ మేమైన నిదివరలో జరిగియున్నయెడల నాకుఁ జెలియఁజేయుఁడు. వెంటనే మహారాజుగారికి విన్న వించి, యామెకుఁ దగినట్లు బుద్ధిచెప్పించెదను. ఇప్పడులేనిచో నేను రానని చెప్ప వలయునుగాని, శుద్ధాంతకాంతాజనముపై నిట్టియపనిందల మోపవచ్చునా? సరే!

యాసంగతియే నేను మహారాజుగారితో విన్నవించుకొనెదను.” అని పలికి, మిక్కిలి జాణ యగునాదాసి, వానినిఁ జూరచురఁ జూచుచు, నచ్చటినుండి, రివ్వున బయలుదేరి పోవుచుండ దేవదేవుఁడు భయపడి, మహేశ్వరినిఁగూర్చి తాను పొర పడి వచించినదానికి విచారించుచు, గిట్టునఁ దిరిగి పోవుచున్నదాని వెంటఁ బరు గెత్తి “ఓసీ! దాసీ! నిజముగా నీవన్నట్లు మహేశ్వరినిఁగూర్చి ప్రసంగించుట గొప్పయపరాధమే! మించినదాని కాగ్రహింపక యీసంగతిమాత్రము నీ వెవరి తోడను జెప్పకుము నిన్ను బలిమాలుకొనెదను. ఇదిగో! నీవీయుంగరమును గైకొని సంతోషింపుము” అని తనవేల నున్నయుంగరమునుదీసి యామె కొనఁగఁ బోవ మొదట నాదాసి కొంతవఱకు మురిపించి, తరువాత మెల్లఁగా దానిని బరి గ్రహించెను.

జై నాచార్యుఁ డుత్తరమును వ్రాసెననియు, నదిచూచి, రాజు పరుగెత్తుకొని వచ్చి తనకై కబురంపించెననియు, దేవదేవుఁడు వినినది మొదలు వానిముఖమునం దొక విధమైన భీతియు ననుమానమును దాండవమాడుచుండెను. మనసునందలి తత్తరపాటును బాదములయందలి తడబాటును నేకీభవింప, నాదాసి వెంటఁ జనుచు దేవదేవుఁ డుద్వానవనమందలి కేళికాగారమును సమీపించి మెల్లఁగా నందులోఁ బ్రవేశించెను. ముం దరుగుచున్న యాదాసి కడువడిగా నడచిపోవు చుండుటచేఁ, బాపము దేవదేవుఁ డాదిత్యభవనమందలి చూడఁదగిన వైచిత్ర్య మును జూడలేక, యామె ననుసరించి తానును వడివడిగానే పోవుచుండెను. అటు పోయిపోయి నున్నని చీడీలును వన్నె కెక్కిన పెక్కు చావడులును, చిత్రవిచిత్రము లగుద్వారములను గడచి కడచి, తుదకు వారిరువురును, రత్నఖచితాసనములతోడను, హంసతూలికాతల్పములతోడను, హేమదోలికాపరంపరలతోడను, జాపరులతో మాటాడుచున్నవో యను బహువిధము లగుచిత్రపటములతోడను బహువిధముల నలంకృతమై, రతీదేవిశయనాగారమువలె, సత్యద్భుతమైన యొక సుందరమందిరమునఁ బ్రవేశించిరి. రాజుగాని, తదితరులుగాని, లేక యప్పు డామందిరమంతయు నిశ్శబ్దముగానే యుండెను. అందుఁ బ్రవేశింపఁజేసి, యాదాసి, “అయ్యా! మీరీయాసనముపై నధివసింపుఁడు! మహారాజుగారు లోపుననున్నారు. మీరాక యెఱింగించి, యాయన యిచ్చటకు వచ్చెదరో! మిమ్మే యచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరమ్మనెదరో కనుఁగొని వచ్చెదను.” అనిపలికి, మెల్లఁగా నచ్చటినుండి జాతిపోయెను. దేవదేవుఁ డామందిరమున నొంటరిగా నొక యాసనముపైఁ గూర్చుండి యంతకన్న నెక్కుడు వైభవముల ననుభవించినవాఁ డగుటచేతనో మనసు నకు స్వస్థతలేకయో, యందలి చూడఁదగినవింత లేమియుఁ జూడక దీర్ఘాలోచనము సేయుచుఁ గూర్చుండి దాసిరాక కెదురు చూచుచుండెను. కాని యెంతసేపు

వటకును మరల నాచాని యచ్చటకు రాలేను. దేవదేవుడు కొంతవటకు నిరీక్షించి, నిరీక్షించి, తుదకు విసిగి, “దాసీ! దాసీ!” అని బిగ్గరిగా రెండు మూడుసార్లు పిలిచెను. అట్లు పిలుచుటయే దడవుగఁ గనకకింకిణీమంజీరమంజులారావములును, గరకంకణనిర్వణనములును, బ్రతీహారులగతి తన యాగమనము నెఱుంగఁజేయఁ, బ్రక్కనున్న ద్వారమున కడ్డముగ వ్రేలాడుచున్న పటకవాటమును దటాలునఁ ద్రోసివచ్చి, జలతారుమొగ్గలచే నలంకరింపఁబడిన గలాదిరంగుగల పట్టుచీరయుఁ బసుపుపచ్చనిపైతిణీ పట్టురైకయుఁ బలువిధములగు నాభరణవిశేషములను దాల్చిన యొకసుందరకన్యాలలామ యాదేవదేవుని యెదుట సాక్షాత్కరించి, “దేవా? ఇదిగో మీదాసీ. ఏమిసెలవు?” అని యడుగుచుఁ గట్టెదుట నిలువఁబడెను. తోడనే యాచంచలాక్షి నీక్షించి, మహేశ్వరి యని గ్రహించి, దాని చేసినది మోసమని నిశ్చయించి, సిగ్గుచే మెల్లఁగా మోమువంచి చల్లఁగా నిట్లు ప్రసంగించెను—

“సుందరీ! నీవంతఃపురరాజకన్యకవలెఁ గనఁబడుచున్నావు. నాకు దాసీ పెట్టు లయ్యెదవు? ఇట్లనుట న్యాయమేనా?”

“మనోహరా! న్యాయము గాకేమి? మీ మనోహరసుందరాకారసుందర్యన భాగ్యము గలిగినప్పటినుండియు నేను మీకుఁ జరణదాసినై మీకొఱ కిట్లెదురు చూచుచున్నాను. ఎన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను మీ ప్రత్యక్షదర్శనము నాకు లభింపకున్నందున నేడు నేనే యీతంత్రమును బన్ని మిమ్మిచ్చటికి రప్పించి తిని, నాయపరాధమును తీమింపుడు.”

“మహేశ్వరీ! ముదుసలిదాసీచే మొన్న నీ వంపినయు తరముఁజూచి నేను మిక్కిలి విచారించితిని. మహారాజకన్యక వగునీవు సామాన్యపురుషుఁడ నగు నాయం దింత—”

“మనోహరా! పరిధకథావిధానవిదులగు మీయట్టికోవిదు లీవిధమున వాదించిన లోక మామోదింపదు. మనసు కుదిరినప్పుడు సామాన్యాధిక్యముల నుత్తమ కాంతలు లక్షింపరు. తినఁ దిండియు, నుండ నూరును లేనిస్థితీయం దుండిన కిరీటిని సుభద్రయుఁ దక్కుమారు నభిమన్యుని శశిరేఖయు నేల వరింప వలయు? లోకముతో నెట్టి సంబంధమునులేక విరాగియై కొండపైఁ గూర్చుండిన దేవదేవుని మహేశ్వరి వరించినదా లేదా?”

మహేశ్వరీ! నీవుఁగూడ నామహేశ్వరీ శశిరేఖా సుభద్రాంగనలకు సాటిదానవై యుండవచ్చును. కాని, యయ్యర్జునాదులవలె నే నంతటి మహనీయుఁడను గానుకదా? నన్ను నీవెట్లు చేపట్టఁగలవు?”

“దేవదేవా! దేవదేవానుగ్రహమున నీదేవదేవుడుగూడ నంతటి మహనీయమూరి యేలకాఁగూడదు? పూరుషుని భాగ్యవిశేషము కలకాంత యదృష్టవిశేషమును బట్టికదా ప్రకాశించును?”

“మహేశ్వరీ! నీవు మిక్కిలి విద్యావతి కై నందు కెంతయు సంతసించితిని. ఈ పూర్వగాథల కేమిగాని, మహారాజుగారియనుజ్ఞ గైకొనకుండ నీవు నన్నెట్లు చేపట్టఁగలవు? ముందువెనుక లరయక నీవిట్లు తొందరపడవచ్చునా?”

“మనోహరా! ఒక్క మాతండ్రియేకాదు ప్రపంచమంతయు నేకమై వలదని వారించినను నేను మీపాదసేవనుండి తొలంగను. సకలవిధముల సాధకబాధ కము లాలోచించియే నామనోగతాభిప్రాయమును మీయెడల వెల్లడింప సాహ సించితిని. నాక్షేమమును బాటించి, నామనోభీష్టమును మాతండ్రి నెఱవేర్చి నచో సంతోషమే! అట్లు కానియెడల లోకమంతయుఁ బాండ్యరాజ్యమే కాదుకదా? మన కింతటి యుత్తమజన్మ మొసంగిన సుర్యేశ్వరుఁ డన్నవస్త్రము లకా లోపము గల్గించును?”

“హరహరా! ఎట్టిమాటలు వినవలసివచ్చినవి? మహేశ్వరీ! నిన్ను మఱియొక మాటు ప్రార్థించెదను. నామాట విని మహారాజుబిడ్డ వగు నీ వేమహారాజు కుమారునో వరింపక, వట్టి నిర్భాగ్యుఁడ నగునన్నుఁ జేపట్టి యేమిసౌఖ్యము లనుభవింపఁగలవు? కావున నింకనైన నీమనసు మార్చుకొని—”

“దేవదేవా! ప్రపంచమంతయు మాటినను నామనసు మాటదు. కోరి వరించిన సుందరాంగుని సాంగత్యముకన్న నుత్తమాంగనల కిట్టి కుచ్చసౌఖ్యములు సౌఖ్యదాయకములు కావు. ఒకప్పుడు మీహృదయ మన్యథా ప్రవర్తించు చున్నయెడల నాసంగతి నాకెఱింగించినచో—”

“లేదు. లేదు. నీ వట్లు భావింపవలదు. అమితలావణ్యవతి వగు నీయట్టి మహారాజ కుమారిక కోరి వరించుచుండఁ గాదను నిర్భాగ్యుఁ డెవఁడుండును? నిశ్చయ ముగ నాహృదయము నీయందు లగ్నమైనది.”

“దేవా! ఈసంగతి నిజమేకదా!”

“ముమ్మాటికిని నిజమే?”

“ఇది నన్ను వంచించుట కాదుకదా?”

“ఎప్పటికిని గాదు.”

“నేను మిమ్ము నమ్ముకొనవచ్చునా?”

“అంతటి సాహసమున్నచో నమ్మకొనవచ్చును.”

“అహ! ఏమి నాభాగ్యము,”

22వ ప్రకరణము

రహస్యప్రసంగము

“మహారాజా! మనప్రయత్నములన్నియు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగినవి. నిజముగా నే నేకవీరననియే నమ్మకొని కుమారదేవుఁ డిప్పు డపరిమితాంతరంగుఁడై యున్నవాఁడు. మాయమాటలు బొల్లియేడ్పులు నక్కవినయములుఁజూపినా చాకచక్యమంతయు జెల్లడించితిని. వానిహృదయమును బూర్తిగ నాకర్షించి నాదాసానుదాసునిఁగాఁ జేసికొంటిని.”

“దేవదేవా! ప్రపంచమంతయు నాకర్షించు శక్తిగల నీ కొక్కకుమారదేవుని వశపఱచుకొనుట యాశ్చర్యమా? అందుచేత నేను నిన్నే యీశ్వరమునందు నియోగించితిని. నీ వేకవీర వని నమ్మినతరువాతఁ గుమారదేవుఁడు నీవృత్తాంతమేమియు నడుగలేదా? నీ వేమని చెప్పితివి? వానికి నమ్మకము కలిగినదికదా?”

“మహారాజా! నేనే యేకవీర నని చెప్పినంతనే యాతఁ డూరక కన్నీరుగార్చుచు బిగ్గఱగా నన్నుఁ గొఁగిలించి, పాప మూరక విలపింపఁజొచ్చెను.”

“దేవదేవా! ఈవిధముగానైన జగన్మోహనుఁడ వగు నీ యాలింగనసౌఖ్య మనుభవించిన కుమారదేవుఁ డెంత యదృష్టవంతుఁడు?”

“దేవా! ఈపరిహాసములకేమి? వినుఁడు! ఆతఁడు నన్నుఁ గొఁగిలించి యూరక విలపించుచునుండ నేనుఁగూడ నాయవస్థయే యభినయించుచు,—అబ్బా! నాకే యాశ్చర్యముపుట్టుచున్నది. నిజముగా నేకవీరవలెనే నటించితిని. ఆతఁ డూరక మితిమీరిన ప్రశ్నములు న న్నడుగుచుండఁ దఱచుగా మాటాడవలదనియు నాయాస మధికమగుననియు, నిద్రలేకున్న రోగ మధికమగుననియుఁ జెప్పవలసిన నాచరిత్రమంతయు సావధానముగాఁ జెప్పెదననియుఁ జెప్పి మెల్లఁగా వానినిఁ బరుండఁజేసితిని.”

“దేవదేవా! నీ కెంతకష్టము కలిగించితిని. అయినను నీకష్టము తీరునట్లు నేను దగిన ప్రత్యుపకారము చేయలేకపోను. కుమారదేవుఁ డిప్పుడు పూర్తిగా నాశోగ్యస్థితిలోనికి వచ్చినట్లులే కదా?”

“దేవా ! అందుకు సంకేహము లేదు. ఇప్పుడిప్పుడే మంచముపైనుండి దిగి యిటు వటుఁ దిరుగుటకుఁ గూడ నవకాశము కలుగుచున్నది.”

“అలాగునా? మఖ్యమైనయంశ మొకమార్తైన వానియొద్దఁ గదిపితివా లేదా?”

“కదిపి చూచితిని. ఎట్టులైనను రుద్రాంబయందును దద్రాజ్యమందును గల వాని యభిమాన మొక్కమాటు త్రేంపివేయుట కష్టసాధ్యము కదా ?

“అయ్యో ! దేవదేవా ! ఏదోమాటవరుస కడిగితిని గాని, యింతలోనే యాతఁడు వానకు లోఁబడునని నేను తలంపఁగలనా? వానిమనసు మరలించుట మిక్కిలి కష్టము. వాఁడు గొప్ప వీరాగ్రేసరుఁడు.”

“మహారాజా ! నిన్నటి మధ్యాహ్నమునఁ దమ రాయధాగారమున కేగినప్పుడు మే మిరువురమునుగూడఁ జాలనేపుకఱకుఁ బ్రసంగించితిమి. మహేశ్వరి యను గ్రహముచేత నాప్రయత్నము కొనసాగునని నాకు ధైర్యము తోఁచినది.”

“దేవదేవా ! నీయం దింతటిమోహ మలవడినప్పుడు నీప్రయత్న మేల వ్యర్థమగును? నీక సాధ్యమగుకార్య మేమున్నది? తప్పక నీయభీష్టము నెరవేరఁగలదు.”

“మహారాజా ! నాయం దింతటి మోహ ముద్భవించుటచేతనే, తనదేశమును దన బంధువర్గమును విడుచునట్లుచేసి, యింతటి సాహసమున కొప్పింపఁగలనని నాకు ధైర్యము కలిగినది.”

“ఔను. నిజమే! సాయంకాలములయందుఁ జల్లనిగాలి వీచుచున్నప్పుడు మెల్లఁగాఁ జెంతకేగి, మంచి చూటలాడుచు, నిజముగా నాయందే మోహ మున్న యెడల నే నెచ్చటనున్న నీవుఁగూడ నచ్చటనే యుండవలయుననియు, సకలై శ్వర్యసౌఖ్యములు ననుభవింప వచ్చుననియుఁ దలకెక్కువట్లు బోధింపుము. నీవు మిక్కిలి బుద్ధిమంతుఁడ వగుటచే నీకు నేను జెప్పనక్కరలేదు.”

“దేవా ? అన్యోన్యమురాగముకన్న నాతుచ్చసౌఖ్యములయందుఁ దనకు లేశము నాశలేదని నాతో స్పష్టముగానే చెప్పెను.”

ఆని దేవదేవుఁడును బాండ్యరాజును రాజమందిరమందలి యొక నెలరాల మంటపముపైఁ గూర్చుండి, మధ్యాహ్నము పడునొకండు గంటలవఱకు సంభాషించి, తమ మందిరములకుఁ బోవలయునని లేచుచుండ, నొక ద్వారపాలుఁడు వెంట నొక క్రొత్తపురుషునితో నచ్చటకువచ్చి, ప్రభువునకు నమస్కరించి “దేవా ! వీనిపేరు ఛన్నుఁడట. రుద్రమదేవికడనుండి యేదో యుత్తరమునుగొని దేవరకడకు

వచ్చినాడు.” అని వినయముగఁ బలికెను తోడనే ఛన్నుఁడును దనచేతనున్న యుత్తరమును రాజునకందిచ్చి, దేవదేవునిముఖము నూరక రెప్పవ్రాల్పక చూడ నారంభించెను ఆ యుత్తరమునందలి సంగతులను గనుఁగొనవలె నను నాతురత చేతనో, ఛన్నుని ముఖవీక్షణముచేతనో కాని దేవదేవుఁడుగూడ వానివంక నిదానించి చూడసాగెను. ఈలోపున రాజాయుత్తరమంతయు నామూలాగ్రముగఁ జదివి, తనయెదుట నున్న ద్వారపాలునిఁ జూచి “ఓరీ! నీవీఛన్నుని గైకొని యావలికిఁ బోము. మా సెలవైనప్పుడు మఱల రావచ్చును.” అని వారిరువురి నచ్చటినుండి పంపివేసి, దేవదేవునితో నిట్లు మాటాడెను.”

“దేవదేవా! ఈవింత విన్నావా? తనబంధువుఁడైనకుమారదేవుని మనమే పట్టి బంధించినట్లు తన కనుమానముగ నున్నదనియు, వానిని బ్రాణములతో సురక్షి తముగఁ దన కప్పగింపనియెడల మనప్రాణములు దక్కవనియు రుద్రమదేవి యుత్తరము వ్రాసినది. చూచితివా? ఎంత కండకావరమో?”

“దేవా! కుమారదేవుఁడు మనయొద్దనున్నట్లు లామె యెట్టులో పసిపట్టినది. పసి పట్టుటయేకాక యుద్ధప్రయత్నములలో నున్నట్లు కూడ మనమిందువలన గ్రహింపవచ్చును.”

“పోనిమ్ము! మన కేమిభయము? మనము మాత్ర మూరకుంటిమా యేమి? అందుకుఁ దగిన సన్నాహమంతయు నేనుగూడ నాచరించుచునే యున్నాను.”

“ఔనాను! మీరు మొన్నటిదినమున నాయుధాగారమున కేగినప్పుడే యుద్ధ ప్రయత్నములు జరుగుచున్నట్లు నేను పోల్చినాను. అయినను దమరు సెలవీయ కుండ స్వతంత్రించి యడుగుట కిష్టములేక యూరకుంటిని.”

“దేవదేవా! ఇంతకన్న ముఖ్యమైన కార్యమునందు నీవు ప్రవర్తించుచుండుటచేతఁ జెప్పలేదుకాని, నీయెడల దాపవలసిన రహస్య మే మున్నది? ఇప్పుడు చెప్పె దను వినము. మనప్రయత్నమంతయు సిద్ధమగుచుండుటయే కాక, దేవగిరిరాజు నకుఁ గూడ నుత్తరము వ్రాసినాను. అతఁ డీపాటికే యుద్ధసన్నాహుడై బయలుదేఱి యుండును.”

“అహాహా!! ఎంతటి కుభవార్త వింటిని! మహాప్రభూ! నేను ముందుగానే తమతో విన్నవించుకొనుచున్నాను. యుద్ధరంగములోఁ దమపక్షము వేయి మంది సైనికులకైనను నన్ను మీరు నాయకునిగా నియోగింపవలయును.”

“అహాహాహా! దేవదేవా! నీవెంతటి వెఱ్ఱివాఁడవోయి? వేయిమందికా? పదివేల సైన్యమునకు నిన్ను నాయకునిగాఁ జేసినచోఁ జాలునా? నీకన్న నాప్తులెవ రున్నారు? ఆసంగతి నీవు ప్రత్యేకముగ నడుగవలయునా?”

“అట్లులేనయెడల నేను భక్త్యుడనైతిని. దీని కేమిగాని మహారాజా! రుద్రమ
దేవి కేమని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయవలయును?”

“ఎట్లు వ్రాయవలె నని నీయుద్దేశము?”

“కుమారదేవుడు మాయొద్దనే యున్నాడనియు, నాతఁ డెంతమాత్రమును మీ
కోసంగఁ బడఁడనియు, నిష్ఠమువచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చుననియు నిర్భయముగానే
వ్రాసెదను.”

“ఓహో! దేవదేవా! పౌరుషపరాక్రమములలో నాకు లేశమును నీవు తక్కువ
కావునుమా! అట్లే వ్రాయుము. మన కేమి భయమున్నది?”

“దేవా! మఱియొక మనవి. ఆఛన్నుని మెల్లఁగాఁ దీసికొనిపోయి, వానిని మంచి
మాటలాడి, వానివలన నచ్చట జరుగుచున్న విశేషము లేమైనఁ గనుగొన
వలయునని యున్నది.”

“అబ్బా! దేవదేవా! దేనికైనను రవంత యవకాశము దొరకినచో నీవు విడిచి
పెట్టవుకదా? నీకెంతయోపిక? అట్లులే ప్రయత్నించి చూడుము. ఇందేమి
నష్టమున్నది?”

అని చెప్పి వెంటనే రా జచ్చటనుండి వెడలిపోయెను. అప్పుడు దేవదేవుడు
తనకడకు ఛన్నుని రప్పించి వానితోఁగూడఁ దనమేడలోనికి బయలుదేఱెను.
ఛన్నుడు రుద్రాంబ కొలువునఁ బనిసేయుచుండిన విశ్వాసపాత్రుడగు నొక
యు త్తమరాజభటుడు. మొదటినుండియుఁ గుమార దేవునియందు వానికి మిక్కిలి
భక్తియు, సభిమానము నుండుటచేత వాని నిమిత్త మెల్లెడల వెదకుచు నిట్లు పడ
రానిపాట్లు పడుచుండెను. దేవదేవునితోఁగూడ నాతఁ డట్లు బయలుదేలి పోయి
వానివెంటనే యాతని మేడగదిలోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటనున్న మంచముపై
కుష్మశరీరుడై పరుండియున్న కుమారదేవునిఁ జూచి, కొంతసేపునకుఁ బోల్చి
త్తుల్లిపడి కప్పునఁ గేక వేసి, “ఆ - ఆ - ఏమి నాభాగ్యము? మా కుమార
దేవుడే? మా ముద్దులమాటయేనా? మా కన్నతండ్రియేనా? నాయనా!
కుమారదేవా! అయ్యయ్యో ఏమోయీ! ఇట్లు కుష్మించిపోయితివి!” అని
యూరక కన్నీరుగార్చుచు కోదనముసేయుచుండ దేవదేవుడు వానిని జూచి
నవ్వుచు, “ఛన్నా! కుమారదేవున కేమియు భయములేదు. నీవుమాత్రము గట్టిగా
మాటాడకుము. అత్యంత రహస్యముగ నీతోఁ గొన్ని సంగతులనుగూర్చి ప్రశం
సింపవలసియున్నది.” అని చెప్పి వానిని భద్రముగా నొకమూలఁ గూర్చుండఁ
బెట్టి, యీవలకువచ్చి, చుట్టుపట్టుల నెవరైన నున్నారేమోయని యిటు నటుఁ బరీ
క్షించి, మఱల లోనికిఁబోయి తటాకునఁ దలుపులు మూసివేసి, గడియలన్నియు

బిగించి, వానితో నేమో యతిరహస్యముగ గుఱగుఱలాడ నారంభించెను. మిక్కిలి యాతురతతో నంత యేకాంతముగ ముచ్చటించుకొనుచుండిన యీ రహస్యప్రసంగమునకు మనము భంగముగల్గింపక యీ ప్రకరణము నింతతో ముగింతము.

23-వ ప్రకరణము

శ్రొత్తసైన్యాధిపతులు

అ ట్లతిరహస్యముగ నామేడలో దేవదేవ కుమారదేవు లిరువురును, ఛన్నునితో నేమి ప్రసంగించిరో మనకుఁ జెలియదు. ఆపగలు నారాత్రియుఁగూడ ఛన్నుఁ డచ్చటనే వారిరువురితోఁ గాలముగడిపెను. ఆమరునాఁ డుదయముననే, దేవదేవుఁడు మెల్లఁగాఁ దలుపులుతెరిచి, యీవలకువచ్చి యిటునటుఁజూచి, “ఛన్నా ! ఆయుత్తరము కడు భద్రమునుమా ! ఇందటి ప్రాణములు నందులోనే యున్నవి” అని రహస్యముగాఁ బలికి, మేడదిగి క్రిందకువచ్చి కొంతదూరము నడిచి, “ఓరీ ! ఎవరురా యచ్చట ?” అని బిగ్గరగాఁ బలికెను. తోడనే యా ప్రాంతమున సంచరించుచుండిన యొక రాజసేవకుఁడు పరుగుపరుగున వచ్చి, “దేవా ! వీమి సలుపు?” అని విన్నవించుకొనెను. అందుకు దేవదేవుఁడు “ఓరీ ! సేవకా ! నగరద్వారము లన్నియుఁ గడుచువలకు నీ వీఛన్నుని వెంటనేఁగి, వీని నిటునటుఁ జూడనీకుండఁ దీసికొనిపోయి విడిచిపెట్టి రమ్మ. కోటలోనిసంగతు లేమైన నిన్నాతఁ డడిగినయెడల నీవేమియుఁ జెప్పఁగూడదు. నీవుఁగూడ వాని నేమియుఁ బ్రశ్నింపరాదు” అని కఠినముగా నాజ్ఞాపించుచుండ “మేలు దేవదేవా ! మేలు ! నీవు గొప్ప రాజనీతిజుఁడవని నా కిప్పుడు తెలిసినది.” అనుమాట లాకస్తికముగ వానికి వినిపించెను. వినుటయే తడవుగ దేవదేవుఁ డెవ్వరో యని నలువంకలఁ బరికింప మందస్సి తాననుఁడై పాండ్యరాజు వానికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను.

“దేవదేవా ! ఒక సామాన్య సేవకుఁడు మనకోటలో నిటునటుఁ జూచినంతమాత్రమున నేమిరహస్యములను గ్రహింపఁగలఁడు? ఆబ్బా ! నీకెంత యనుమానము?”

“దేవా ! కార్యముపట్ల నా కనుమానము మెందే ? ఎందుకైనను జాగ్రత్తగా నుండుట మంచిదికదా?”

“ఔను. మంచిదే ! పరిహాసమున కట్టు లఁటినిగాని నాకుమాత్రము తెలియదా యేమి ? మంచముపైనుండి నిద్దురకన్నులతో లేచుచుండఁగనే రుద్రాంబకు నీవు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమును గైకొని సేవకుఁడు నాకడకు వచ్చినాఁడు. ఆయుత్త

రము చదివి సంతకముచేసి, కాలోచితకృత్యములు నిర్వహించుకొని, కుమార దేవునితోఁ బ్రసంగింపవలయు నని యిట్లు వచ్చినాను. సరే దీనికేమి? ఛన్నుని వలన నీవేమైన రహస్యములు—”

“దేవా! రాత్రియంతయు వానినిఁ జావఁగొట్టి చెవులుమాసితిని. కాని వాఁడు వట్టి మొండిముండకొడుకు-లేకమైనను—”

“అహహహ! దేవదేవా! వానియొద్ద నీపాచిక పారలేదు కాబోలు”

“కేవలము లేకపోలేదు. చట్రాతిలోనుండి నార తీసితిని. తమరు లోనికి దయ చేయుఁడు. సావధానముగ మనవిచేసికొనెదను.”

అని పలుక జటవర్త యత్యానందముతో దేవదేవుని వెనువెంటనే యా మేడలోఁ బ్రవేశించెను. వానినిఁ జూచినతోడనే మంచముపై నున్న కుమార దేవుఁడు దిక్కునలేచి నిలువఁబడ రాజు సంతోషించి, వత్సా! కూర్చుండుము. ఈ విధముగా నీవు నన్ను గౌరవించినంతమాత్రమున నాకు సంతోషములేదు. నన్ను గౌరవింపవలసినవిధము వేరుగా నున్నది. నీవుగూడఁ గూర్చుండుము. సావకాశముగ నీ కఠింగించెదను. అని పలికి, వాని నా మంచముపైనే కూర్చుండఁజేసి, వానిసమీపముననే తానుగూడ సుఖాసీనుడై, దూరముగనున్న గవాక్షముపైఁ గూర్చుండిన దేవదేవునిఁ జూచి, యేమో కనుసంజ చేయుచు,

“కుమారదేవా! నీవిప్పుడు పూర్ణముగ నారోగ్యవంతుడ వగుటచే ముఖ్యమైన సంగతులనుగూర్చి నీతోఁ బ్రసంగించుటకు నాకు సమయము వచ్చినది. ఇంత కాలమును—”

“మహారాజా! తమరు నాతోఁ బ్రసంగింపనెంచిన విషయము నాకుఁ గ్రోత్తవిషయముకాదు. ఇదివరలో దేవదేవుఁ డనేకపర్యాయము లాసంగతులు నాతో ముచ్చటించుచు వచ్చెను. రాజనీతిధురంధరు అగు మీ యుక్తివారు చేయరాని దుష్కార్యములు రెండు మీచే జేయఁబడినందుకు నేను మిక్కిలి విచారించుచున్నాను.”

“వత్సా! అట్లు నిష్కల్తమహృదయముతో మాటాడుము. నన్ను నిందించినను నాకుఁ గోపములేదు, నేను చేసిన యారెండు చెడుచేతలేమో చెప్పినఁ దగినసహధాన మీయఁగలను.”

“మహారాజా! మీరు మిక్కిలి పరాక్రమకాలురైయుండియు, దోపుడుదొంగల వలె మీసైనికులను రహస్యముగఁ బంపి, యాలయములోఁ దిరుగుచుండిన మా

దేవి నట్లు చెబుపట్టఁ బ్రయత్నించుట మీపారుషమునకు లోపముకాదా? బహిరంగముగా రణరంగమున నెదిరించి,—”

“అఁ-అగు. అగు. కుమారదేవా ! నీసంశయము నాకు బోధపడినది. నిన్న గాక మొన్న పుట్టినపసికందవై పారుషమే ప్రధానముగఁ జూచుచు లేశమును లోకానుభవము లేని నీకిట్టి సంశయము పుట్టుట యొకవింత కాదు. కుమారా! రాజనీతి మిక్కిలి యగాధమైనది. మహామహులే యందలి రహస్యములు గ్రహింపలేరు. నీవన నెంతవాఁడవు? రాజై పుట్టి పరరాజ్యము లాక్రమించుకొను వాఁడొక్కొక్కప్పుడు దయయు దాక్షిణ్యము విడువవలసి వచ్చుచుండును. అట్టి సమయముల వెనుదీసినయెడల నట్టిరాజుగాని, తద్రాజ్యముగాని, యభివృద్ధిలోనికి వచ్చుట కలలోనివార్త. నలువంకలఁ దన్ను మాట్టడించి బాధించుచున్న శత్రువుల సంహరించుటయందు రాజునకు న్యాయాన్యాయ విచక్షణమును, మృగసంహారమున వేటకానికి జాలియు, గన్నమువేయువానికిఁ బరధనమందు విరక్తిభావమును సృష్టిలో లేవు. ప్రాపంచికగహస్యము నీకిప్పుడు బోధపడినదా! ఇంక నీరెండవసంశయమేదో చెప్పుము.”

“మహారాజా ! నన్ను మోసపుచ్చుటకు దేవదేవునకు నీ వేషమును వేయించి, యేకవీర యనుపేరుపెట్టి—”

“అహాహాహా ! కుమారా ! మఱి నీవు చెప్పనక్కఱలేదు. నాకుఁ తెలిసినది. అది నిన్ను మోసపుచ్చుటకాదు. నీప్రాణములను రక్షించుట యనుకొనుము. రోగనిమగ్నుఁడవై నిరంతరము నదేపనిగా నేకవీరనుగూర్చి పలువరించుచు నెన్ని మందులుపోసినను లాభములేకుండ నీవు శుష్కించుచుండుటచే నీజీవనము నందు సంశయముకలిగి, నీ పలువరింతలవలన నీవేకవీరయను నొక గుండరిని వలించినట్లు గ్రహించి, నిన్నీరోగ సమద్రుమునుండి యొడునఁ బడవేయుటకు నే నీయుక్తి పన్నితిని. బుద్ధిమంతుఁడవగు నీవాసంగతి గ్రహించియే యుందువు. ఇటుచూడు ! నీనిమిత్త మింత ప్రయత్నించి, యింతప్రయాసపడిన నాయందు నామాటయందు - నీవు గౌరవముంచక దీరదు. నీఁల బ్రాణదాత నగు నాయభీష్టమును నీవు నెరవేర్పనియెడలఁ గృతఘ్నుఁడ వగుదువు. రుద్రాంబయొద్దకన్న నీవిచ్చట వేయిరెట్లధికముగ సకలసౌఖ్యములు ననుభవింపఁగలవు. ఆమె యొసంగిన యుద్యోగముకన్న నీకు నేను గొప్పయుద్యోగ మొసంగెదను. సమస్త దైత్యములకు నిన్నధనాధునిగా నభిషేకమొనర్చి, రాజ్యమునం దంతట నాతో సమానమైన యధికారియు నీ కొసంగెదను. నాయొద్దనున్న వారి కెంత స్వాతంత్ర్య ముండునో దేవదేవు నడిగి తెలిసికొనుము.”

“మహారాజా! తను యవ్యాజానుగ్రహమునకు నేను బ్రహ్మనందభరితుడనైతిని. నన్ను నమ్మకొనియున్న రుద్రమదేవిని మోసపుచ్చి, నాకై యూరక విలపించుచున్న యేకవీరను దుఃఖపెట్టి నే నీరాజ్యమున నెట్లు నివసింపఁగలను? నన్ను ముంచి న యామహాఠోగములో నేను గడతేరియుండినచో నా కీకష్టములన్నియు లేకపోవునుగదా?”

“అయ్యయ్యా! కుమారా! నీవెంత పెట్టివాడవు? విధికృతము—”

అని యేమో చెప్పఁబోవుచుండ దేవదేవుఁ డడ్డమువచ్చి,

“కుమారదేవా! ఓమహారాజా! ఈవిచిత్రవార్త మీరిరువురును వినవలసినదే. నిన్నటి రాత్రియంతయుఁ బ్రయాసపడి, ఇన్నునివలన నేను గ్రహించిన సారాంశము మిక్కిలి యద్భుతమైనది. తన మనోహరునకుఁ గల్గిన దురవస్థను గూర్చి పాప మేకవీర యూరక బెంగపెట్టుకొని, దుఃఖించుచుండఁ, గతిన చిత్రయగు రుద్రమదేవి యమంగళకరముగఁ దనయింట రోదనము చేయవలదనియు, నాయుగ్దాయమున్నచోఁ కుమారదేవుఁడు జీవించుననియు లేనియెడల గతించుననియు, నవసర మున్నయెడల వానితో నీవుగూడ గంగలోఁ గలిసి పోమనియు ననేకవిధముల దూషించి, తిట్టి కొట్టి పాప మామెను బట్టణము నుండి గంటివేసినదట. ఆ మహాసాధ్వి వెలనాటిసీమకుఁ బోయి ప్రస్తుతము తనతల్లియొద్దనే యున్నదట.

అని పలికి, రాజామొగముఁ జూచి, గంభీరార్థబోధకముగా మందహాస మొనర్పసాగెను. ఆ మందహాసమునందలి గూఢార్థమును, వాని మాటలయందలి సారమును గ్రహించి, కుమారదేవు నెట్లులైన నంగీకరింపఁజేయుటకే దేవదేవుఁ డీ యు కిపన్నినట్లు భావించి, లోలోన వాని నూరక మెచ్చుకొనసాగెను. కుమార దేవుఁడు దేవదేవుని మాటలు ముగించినంతనే కను లెఱుఁజేసి మితిమీరిన యాగ్రహము నభినయించుచు—

“ఏమేమీ! ఇంతకాలము నేమో యనుకొంటిని. రుద్రమదేవి యంతటి కఠిన చిత్రయా? నాతోఁగూడ నాప్రియురాలగు నేకవీర యేగంగలోనో కలియ వలయునా? అబ్బా! ఎంతసాహసము! సరే! ఇదియు మంచికే వచ్చినది. మరలనే నాపాపాతురాలిమొగము చూడవండ, సంగతులన్నియు ముందు గానే తెలిసినవి. వెలనాటిసీమనుండి నాప్రియురాలిని దెప్పించుకొని నే నెచ్చట జీవనము చేయలేను? ఏరాజు నాశ్రయించిన నా కువ్యోగము లభింప కుండును? తా నొక్కతెయే నాకు దిక్కనుకొనినది కాఁబోలు? ఛీ! నా కెంతవిరక్తి పుట్టించినది?”

అని రోషముతోఁ బలుకుచుండ నామాటలు వినుచున్న పాండ్యరాజు ముఖలక్షణము లెన్నివిధముల మారుచుండెనో చూచితీరవలయును. చిటునగవుతో నతఁడు శిరము పంకించుచు—

“కుమారా! రుద్రమదేవిసంగతి నీకిప్పుడు బోధపడినదా? నిజముగా నీవు పౌరుష వంతుడై వైచిత్ర్యము, నిన్నును నీ ప్రియురాలినిగూడ నింతసేచముగాఁ బరిగణించిన యాచండాలురాలి మొగమును గలలోనైనఁ జూచెదవా? అబ్బాయీ! ఇప్పుడైనను నామాటయందు నీకు గౌరవమును నాదరమును గలిగినదా? ఆ రుద్రమను—”

“ఛీఛీ! మహారాజా! నన్ను తీమించి, యా పాపాత్మరములు నాచెవిలోఁ బడ నీయకుఁడు! నాకుఁ బంచమహాపాతకములు సంభవింపఁగలవు!”

“శబాష్! కుమారా! నీవు నిజమైన పౌరుషవంతుడవు. నిన్నొకమారు కాఁగి లించుకొనినఁగాని, నాకుఁ దృప్తితీరదు!”

అని రాజు వానిని గొఁగిలించి, వాని రెండుచెక్కులను ముద్దుపెట్టుకొనుచుండ, నతఁడు దూరముగాఁ దొలంగి—

“దేవా! నేటినుండియు నేను మీ కాశ్రితుడనైతిని. అందుచే నర్హమైనంత వఱకే నన్ను గౌరవింపవలెను. కాని యిట్లుచేయుట ధర్మముకాదు.”

“కుమారా! ఎంతటి గౌరవమునకైనను నీ వర్హుడవగుదువు. నీవంటి మహానీయుని సాహాయ్యమున్నచో నాపాపాత్మరా లింతకాలమువఱకు నాంధ్రరాష్ట్రపీఠముపైఁ గూర్చుండియుండునా? ఇఁకమీఁద నాసామర్థ్యమును నామెకుఁ గల్గు భంగపాటును నీవే చూడఁగలవు. ఆహా! కుమారదేవా! నిజముగా నేఁడు నాకెంతటి సుదినము? ఏదీ? మఱియొకమారు నిన్నుఁ గొఁగిలించుకొన నిమ్ము! అబ్బాయీ! నేటినుండియుఁ బాండ్యనైస్యములకెల్లఁ గుమారదేవుఁడే ముఖ్యనాయకుఁ డని నేను నిర్భయముగా నెల్లెడలఁ జాటింపవచ్చునా? లేక నీ కింకేమైన సందేహమున్నదా?”

“మహారాజా! ఇంకేమి సందేహమున్నది? తమయాజ్ఞకు నేను వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తింపఁగలనా?”

“సరే! దేవదేవా! నీవు కుమారదేవునకు సహాయ పై న్యాధిపతివై నేటినుండియు మీ రిరువురును గూడి మీయాధికారములక్రింద యుద్ధప్రయత్నములన్నియు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగింపుఁడు.”

“దేవా! చిత్తము.”

24-వ ప్రకరణము

☞ ఛన్నునితోఁ బ్రసంగము ☞

దేవదేవుఁ డొసంగినయుత్తరము గైకొని యానాఁ డుదయమున నే ఛన్నుఁడు మధురానగరమునుండి బయలుదేరెను. పట్టణము విడిచినది మొదలారఁ దిదిక్షిత్రతో నాదినమంతయుఁ బ్రయాణము చేసి, సాయంకాల మగుసరికిఁ ద్రిపురాంతకదేవుని యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు ద్వారముకడఁ గూర్చుండిన యిరువురు పరిచారకులు లోనికిఁబోసీకుండ వాని నడ్డగించి, యాతఁడు తమకుఁ గ్రోతపురుషుఁ డగుటచే సందేహించి యాపాదమస్తకము వానినిఁ బరీక్షింప నారంభించిరి. అట్లు పరీక్షించి, వారిలో నొకఁడు ఛన్నునిఁ జూచి—

“ఓయీ ! నీ వెవ్వఁడవు ? ఎచ్చటనుండి వచ్చుచున్నావు ?”

“అయ్యా ! నాపేరు ఛన్నుఁడందురు. నేను మధురానగరమునుండి వచ్చుచున్నాను. నన్ను లోనికి విడిచిపెట్టుఁడు !”

“విడిచిపెట్టము. నీ వెవరికొఱకు వచ్చితివో మొదటఁ జెప్పుము.”

“మీప్రభువుకొఱకు”

“మాప్రభు వెవరు ?”

“త్రిపురాంతకదేవుఁడు.”

“నిన్నుఁ బంపించినవా రెవరు ?”

“ఆసంగతులన్నియు మీ కవసరములేదు. నన్ను లోనికి విడిచిపెట్టుఁడు ! లేదా ! నేనువచ్చినట్లు మీ రాయనకడకుఁ బోయి తెలియఁజేయుఁడు. ఆలస్యము కాఁగూడదు. ఆత్యవసరముగా మాటాడవలసియున్నది.”

అని బిగ్గటగాఁ బలికినంతనే వారిరువురును లేచి రమ్మని వానిని వెంట నిడుకొని లోనికిఁ దీసికొనిపోయి, యొకగదిలోఁ జాపఁజై నొంటరిగఁ గూర్చుండి యున్న త్రిపురాంతకుని సమీపించి, “దేవా ! మధురానగరమునుండి తమకొఱకవఁడో యొక నూతనపురుషుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. తమతో నత్యవసరముగా మాటాడవలసినపని యున్నదట” అని వినయముతోఁ బలికినంతనే, యేమో యాలోచించుకొనుచు నేమరుపాటునఁ గూర్చుండియున్న త్రిపురాంతకుఁ డా మాటలు విని త్రుల్లిపడి, ఏమేమి ? నూతనపురుషుఁడా ? మధురానగరము నుండియా ?” అని యాశ్చర్యముతోఁ బ్రశ్నించుచు, వారివెంటనున్న ఛన్నునిఁ

జూచి “ఓయీ! నీపేరేమి? లోనికి రావచ్చును.” అని నెలవిచ్చెను. వెంటనే ఛన్నుఁ డాగడిలోఁ బ్రవేశించి, వానియొద్దుటనే తానుగూడఁ గూర్చుండి —

“ఆర్యా! నాపేరు ఛన్నుఁ డందురు. నేను రుద్రాంబపరివారమునందలి యొక రాజభటుఁడను.”

“అలాగునా? అట్లులైన నీవు మా కా పుష్కరిములోనివాఁడవే? కాని నీవు మధురా నగరమున కేఁగుట కేమి కారణము?”

“పాండ్యరాజు నున కుమారదేవునిఁబట్టి బంధించినట్లు దేవి సంశయించి, వానిపేరి నొక యుత్తరమువ్రాసి నన్నుఁ బంపినది.”

“ఛన్నా! కుమారదేవుఁ డచ్చటనే యున్నాఁడా? పాండ్యరా జేమిని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాఁడు?”

“కుమారదేవుఁ డచ్చట సురక్షితముగ నున్నవాఁడు. ఇదిగో పాండ్యరాజు ప్రత్యుత్తరము.”

అని ఛన్నుఁడు తనయొద్దనున్న యొక యుత్తరమునుదీసి వాని కొసంగెను. త్రిపురాంతకుఁ డాయుత్తర మందుకొని చదివి, కిర మూపుచు,

“ఛన్నా! ఈ పాండ్యరాజాధమున కెంత కండకావరము? ఎంత గర్వాంధత? దేవియం దింత నిర్లక్ష్యభావము వహించి యీమూర్ఖుఁ డెంతకాలము రాజ్య మేలుకొనఁగలఁడు? వీని కంత్యకాలము సమీపించినది. సరే! ఈసంగతికేమి? ఛన్నా! కుమారదేవుఁడు సురక్షితముగ నున్నాఁడని చెప్పితివే, ఎట్లు? ఇది మిక్కిలి వింతగానున్నది.”

“దేవా! తమతోఁ జెప్పవలసినసంగతులు వేలును లక్షలు నున్నవి. అందుచే నే సంగతి మొదటఁ జెప్పవలయునో యేని వెనుకఁచెప్పవలయునో తోపక నాలో నేనే యాంధోళన మొందుచున్నాను. ఆంధ్రదేశమునకుఁ జక్రరక్షకులగు మీ దర్శనము నేఁడు నాకు లభించుట మహాభాగ్యము. ఆర్యా! మీరు నన్నున్నఁ డైనఁ జూచినట్లు జ్ఞాపకమున్నదా? నేనుమాత్రము మీ మ్మిదివర కొకమాటు దర్శించితిని.”

“నాకు జ్ఞాపకములేదు. ఎప్పుడు?”

“పట్టాభిషేకానంతరమున రుద్రాంబ వేలనాఁటిసీమకు వచ్చినప్పుడు నేనుఁగూడ నామెతోవచ్చి, మీగుండరమంగళవిగ్రహముగన్నఁగఁజూచిధన్యుఁడనైతిని.

ఇంతలే బ్రాహ్మణుల నేయిట్టి పాపములను పరాక్రమములు వహించి, యింత చాకచక్యముతో నిందరి శత్రువులను ధ్వంసము చేసి మహాకార్యములు చేయుట నాకేకాదు, ఆంధ్ర ప్రపంచమున కంతకు గడువంతగ నున్నది. నాయనా! నిజముగ దేశముకొఱకు బాటుపడవలసినవారు మీయిట్టి వయోవంతులే శుష్కవాదములతో గాలము వుచ్చుట తిప్ప వృద్ధులెన్నడు గార్యక్రమమున కుపక్రమింపలేరు. రాజ్యమునం దీయల్లరులు పుట్టిన తరువాత దేవి పరివారమునందలి మహామహులు కొందరు మనయాంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చి ప్రసంగించుచు బలుమాటలు సభలు గావించుచు వచ్చిరి కాని యది కాదని కొందరు నిదికాదని కొందరు నిటు చేయవలయునని కొందరు నటు చేయవలయునని కొందరు దమలో దాము తగవులాడుకొనుట తప్ప, నిజముగా బనిసేయఁగలిగినవారును, నుపక్రమించి చేయుచున్నవారును, నొకరిద్దఱుకన్న నాకు గానలేదు.”

“ఛన్నా! ఇప్పు డాప్రసంగమంతయు నెందుకు? ముఖ్యమైనసంగతి యేదో చెప్పుము. నే నాతురతతో నున్నాను.”

“దేవా! సంగతులన్నియుఁ జూచి నిజముగా నాకు మతిపోయినది నేను మిమ్ము దీసికొనిపోవలసిన కథాసముద్రమునకు రేవడియో తెలియకున్నది. అయినను మన మీయుత్తరమునే తెప్పగాఁగొని ప్రారంభింతము. వీనిని మీరు చిత్త గింపుఁడు.”

అని పలికి, తనయొద్దనున్న మఱియొకయుత్తరమును దీసి వాని కొసంగెను. త్రిపురాంతకుఁ డాయుత్తరము నందుకొని తనలో నిట్లు చదువనారంభించెను.

“ఆంధ్రరాష్ట్రమదీక్షానిరతు లగు శ్రీ త్రిపురాంతక దేవసుధీమణుల పాదపద్మములకు నమస్కరించుచు విధేయుఁ డగుదేవదేవుఁడు వ్రాసికొనిన విజ్ఞాపన మేమనఁగా:—

ఓయాంధ్రకుమారశేఖరా!

నేనెవ్వఁడనో ప్రస్తుతమును మీరెఱుఁగరు. మీరెవ్వఁగో మొదటినుండియు నేనెఱుంగుదును. అందుచే మీరింటలేనప్పుడు స్వతంత్రముగ మీయాశ్రమమున నేను బ్రవేశించి, సర్వేశ్వరుఁడు నాకొసంగిన మీకూపవిశేషముచేత, మీపరివారమును మీరే యని భ్రాంతి పుట్టించి, మోసపుచ్చి, యేమహాకార్యముకొఱకు మీరేయుత్తరము నతిథద్రుమగ దాచియుంచుకొనిరో, యామహాకార్యముకొఱకాయుత్తరమును నేను సంగ్రహించి, పాండ్యరాజుకడకు వచ్చి, యామధురానగరమున నాజయపతాకమును నిరాఘాటముగ స్థాపింపఁ గల్గితిని. మీసోదరియగు ఏకవీరకుఁ డాణప్రియుండైన కుమారదేవుని....”

“ఏమేమి? ఛన్నా! నాసోదరి ముందు వెనుక అరయక యంతటి మహనీయమూర్తి యగు కమారదేవునే కరించెనా? ఏనుహారాజకుమార్తెనో చేపట్టక, కమారదేవుడు నాసోదరిని బెండ్లాడ సాహసించునా? ఆమె కీపేరాస యేల జనించినది?”

“దేవా! ఇది పేరాసయో కాదో నాకఁ జెలియదు కాని, యామె నొక్క క్షణము చూడకున్నఁ గమారదేవుఁ డొకయుగము గడపవలసివచ్చును.”

“ఓహో! ఇది యెంతవింత? నే నెంత ధన్యుడనైతిని? ఛన్నా! ఏకవీర యేక శిలానగరమునఁ గానరానట్లు జనులు చెప్పకొనుచుండఁగా విని, రుద్రమదేవి కడకు నాయుత్తరముఁ గొనిపోయిన నాపరిచారకఁ డొకఁడు నాతోఁ జెప్పి నాఁడు. ఇదెంతవఱకు నిజము? ఆమె యిప్పు డెచ్చట నున్నది?”

“ఆమె సురక్షితముగా నే యున్నది. దేవియొద్ద నేయున్నది. కమారదేవుని వియోగ దుఃఖముచేత నెదాటుదినములవఱకు నామె నిద్రాహారములు మాని, యెవ్వరి కంటఁబడక యొక గదిలోఁబడియుండుటచేత రుద్రాంబ మొదలగువారందఱు నట్లు భ్రాంతిపడిరి కాని మఱియొకటికాదు. ఈసంగతులకేమి? ఉత్తరమును సాంతముగాఁ జిత్తగింపుడు.”

అనిపలుక నాతఁ డాయుత్తరమును వఱల నిట్లు చదువఁ దొడంగెను.

“.....ప్రాణప్రియుం డగుకమారదేవుని నేనాపత్సమద్రమునుండి సంపూర్ణముగ రక్షించితిని గావున వానినిగూర్చి మీరెట్టిప్రయత్నము నాచరింపవలసిన యవసరములేదు. చేయదలసిన యేర్పాటులుచేసి మే మిరువురమును గొలఁది దినములలోనే మీదర్శనమునకు వచ్చుచున్నారము. మేము వచ్చినతరువాత మీరు ప్రస్తుతమున్న యాశ్రమములో నింక నుండవలసిన యవసరముండదు. అప్పుడు మీరును మాతోఁబాటుగ నుండవచ్చును. మావలెనే సంచరింప వచ్చును.....”

“ఛన్నా! ఈవాక్యములలోమాత్ర మేదోవ్యంగ్య మున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. సరియైనభావము బోధపడిలేదు.”

“ఏమి వ్యంగ్యమున్నది? వా రిరువురును వచ్చినతరువాతఁ గొండలనడుమనున్న యీతాటియాకుల యాశ్రమమున నుండ నవసరములేకుండ వా రిరువురితోఁ మీరును ఏకశిలానగరమునకుఁబోయి హాయిగా యుద్ధప్రయత్నము లొనర్ప వచ్చునని, దేవదేవుని యభిప్రాయము కాఁబోలు?”

“ఔనాను. అదే వానియభిప్రాయము. నేనే పొరబడితిని.”

అని మఱల నుత్తరమును జూచి,

“.....మావలెనే సంచరింపవచ్చును. ఇచ్చట యుద్ధప్రయత్నములు దిన దినాభివృద్ధిగా జరుగుచున్నవి. దేశగిరిసైన్యములు బయలుదేరినవి. కాఁబట్టి యీ రహస్యములు వెంటనే మనరుద్రమదేవి కెఱింగించి, యంతలో నూరకుండక, తక్షణము మీరు మీభటువర్గముతోఁ గూడ బయలుదేరి జైనాశ్రమమును నిర్మూలము గావించి, యా కుతంత్ర పరాయణుఁ డగుజై నాచార్యుని బట్టుకొనవలయును. లేనియెడల మప్పురాకమానదు. శత్రువు లేక కిలాసగరముపైఁ బడ నున్నారు. వ్యవధిలేదు. తక్కిన సంగతులన్నియు ఛన్నుఁడు మీకు వినిపింపఁ గలఁడు.

చిత్తగింపవలయును.

విధేయుఁడు, దేవదేవుఁడు.”

అని యాయుత్తరమంతయుఁ జదివి, తత్తరపడుచు,

“ఛన్నా! ఈదేవదేవుఁ డెవఁడో మనపాలిట దేవదేవునివలెనేకనఁబడుచున్నాఁడు. ఈ రహస్యములు ముందుగా మనకుఁ దెలియకున్నయెడల నెన్నికష్టములు పడవలసివచ్చును? తక్కిన నీవు చెప్పవలసిన సంగతులన్నియు సావకాశముగఁ జెప్పవచ్చును. కార్యతత్పరితచే నామనసిష్ఠుడు వ్యాకల మొందుచున్నది. నీ వొకసారి లేచి నావెనువెంటనే రమ్మ. చిన్నపనియున్నది.”

అని త్రిపురాంతకదేవుఁడు వెంటనే యచ్చటినుండి లేచి ఛన్నుని వెంట నిడుకొని, గుప్తుములన్నియు దాటుచుఁ దిన్నఁగా లోనికిఁబోవసాగెను.

25-వ ప్రకరణము.

మహా పదేశము

“మహేశ్వరీ! ఈదుర్బుద్ధి నీకే పుట్టినదా? లేక నీకెవరైన బోధించిరా? నీకేమైన యుక్తాయుక్తవిచక్షణజ్ఞాన మున్నదా? నీకీస్వాతంత్ర్య మొందుండి వచ్చినది? నీ కెవ్వరును బెద్దలు లేరనుకొంటివా యేమి? వా డెవఁ డనుకొంటివి? వానిని నే నెందుకుఁ జేరదీసితి నో యెఱుఁగుదువా? వానితో నెంతవఱకు నాకు సంబంధమున్నదో గ్రహించితివా? కలకాలము వానిని నే నిట్లు గౌరవించుచుఁ బూజించుచుందుననియా నీయభిప్రాయము? నీదురాలోచనమంతయు నేమైనది? నీ తెలివితేట లే గంగలోఁ గలిసిపోయినవి? పొట్టఁజీల్చి కాగ

దాలతో వెదకినను రవంత యక్షరజానము లేనిదేవదేవుడా నీమనోహరుడు? ఛీ! పాపీ! మూర్ఖచిత్రా! ఎంత దురాలోచన మొనరించితివి? ఈసంగతి నాతోఁజెప్పటకు నీకు సిగ్గెలలేకపోయినది? నీదిక్కుమాలిన రూపురేఖలు విని, నీనిమిత్త మెందలో పేరెక్కిన మహారాజకుమారులు నన్నుఁ బ్రార్థించుచుండ నింకను గొప్పసంబంధములు వచ్చునేమా యని నేను నిరీక్షించుచుంటినే? నిలుచుటకు జేసెడు నీడయైనలేని వట్టిగర్భదరిద్రుఁ డగుదేవదేవునకు నిన్నంట గట్టినయెడల సాటిమహారాజు లందఱు నన్ను, దలయె తి తిరుగనిచ్చెదరా? నేను బ్రదికియున్నంతవఱకు న న్నెవ్వఁడైన గౌరవించునా? న న్నపకీరిపాలు సేయుటకా నీప యత్నము? ఆదేవదేవునికన్న మనద్వారపాలకులలో నెవ్వని నైనఁ జేపట్టఁగూడదా? వారందఱును నింతయో యంతయో నిరవసతి కల వారే! ఆయనామధేయునిపై నీకీపాడుబుద్ధిపుట్టుట నీగ్రహచారమా? నాగ్రహ చారమా? ఇదిగో వినుము. ఇప్పుడే నీతోఁ జెప్పివేయుచున్నాను. నీకు నేను రెండుదినములుమాత్ర ము గడువొసంగితిని. ఈ రెండుదినములలో నీవీయుత్పన్న మందబుద్ధిని మరలించుకొనకలయును. అట్లు మరలించుకొనక, నీ వింకను దత్ప్రి యత్నములో నున్నట్లు నాకుఁ దెలిసినయెడల—ఇదిగో! చూడుము. ఈఖడ్గము నిన్ను ముక్కముక్కలుగఁ దెగఁజేసి, — ఛీ? దుష్టచిత్రా! మహాపాతకీ! ఎట్టి యమంగళములు నానోటఁ బల్కించుచుంటివే! నీపాడుమొగము చూచిన యెడలఁ బంచమహాపాతకములు చుట్టుకొనును. నీకుఁ దగినపని చేసెదను. జాగ్రత్త.”

అని పండ్లు పటపటఁ గొలువచుఁ గేళికాగారమునందుఁ దనయెదుట దీన వదనయై నిలువఁబడిన మహేశ్వరిని దూషించుచుఁ బాండ్యరాజు తన యాసన ముపైనుండి దిగ్గునలేచి, వెనుకకుఁ దిరిగిచూడకుండ నెచ్చటికో పోయెను. తండ్రి యచ్చటనుండి లేచిపోయినతరువాతఁగూడ నాసుందరి లేశమును జలనములేక, చిత్ర ప్రతిమవలెఁ గొంతసేపుకలుకు నట్లులే నిలిచియుండెను. అనాఁడు దేవదేవునితో నచ్చటనే రహస్యముగ సంభాషించి తన మనోభీష్టమును వాని కెఱిగించి నదిమొదలు మహేశ్వరి వానియందే దృఢానురాగమును వహించి, మిక్కిలి పట్టు దలతో నుండెను. దేవదేవుడఁగూడ నామెయందు మిక్కిలి ప్రేమకలవాడగుట చేత, రాజు లేనప్పుడు రహస్యముగా నచ్చటికిఁ బోవుచుఁ దలుచుగా నామెతో సంభాషించుచుండెను. దేవదేవునియం దంతటి గౌరవాభిమానములు వహించిన తన తండ్రి తన మనోరథమును వినిపించినయెడల నంతటి ప్రజ్ఞావంతుని వరించి నందులకు సంతసించి, యాతఁడు వెంటనే యంగీకరించునని మొదటినుండియు మహేశ్వరి కొకపిచ్చినమ్మకము గలిగియుండెను. దేవదేవుడూ మహానుభావుఁ డనియు రాజనీతివికారదుఁ డనియుఁ దన యదృష్టవశమున లభించినాఁ

డనియుఁ బలుమారు లాతఁడు వానినిగూర్చి తనయెదుటఁ బ్రశంసించుచుండుట చేత నే పాప మామె కీపిచ్చినమ్మకము జనించినది. అందుచేత నే యానాఁటియొడయ మున నామె తనతండ్రిని గేళికాగారమునకు రప్పించి, నిర్భయముగా నట్లు తనయభిప్రాయమును వెల్లడింప సాహసించినది. కాని యనుకొనినట్లు జరుగ లేదు. వాని కంతయాగ్రహము జనించుననికూడ నామె భావింపలేదు. వానిమాటలవలనఁ దన హృదయేశ్వరునియందు వానికిఁ గలకపటోద్దేశమంతయు గ్రహించి, యామె మఱింత విచారింప నారంభించెను. రాజు తన యుద్దేశమునకు విరోధముగాఁ బ్రవర్తించినయెడల నామె చేయఁదలంచిన యేర్పాటు వేటుగానుండుటచేత, వాని కఠినోక్తుల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరము లీయక బేలవలె మానము వహించి యూరకుండెను. చాలసేపువఱకు నామె యట్లే యచ్చట నిలిచి కొంతసేపున కొక నిట్టూర్పువిడిచి, యిటునటుఁ జూచి, యా గదితలుపులన్నియు మూసి, లోన గడియలు వేసి, యందుతో సంబంధించి ప్రక్కనేయున్న మఱియొక గదియొద్దకుఁ బోయి, తాళముదీసి, తలుపులను దెఱచి లోనఁ బ్రవేశించి, యందొకమూల గట్టిగ నూపిరియైనఁ దీయక నక్కియున్న దేవదేవునిఁ జూచి, ముందునకు రమ్మని సంజ చేసెను. తోడనే దేవదేవుఁడు చప్పుడుగాకుండఁ బిల్లివలె మెల్లఁగ నడుగు లిడుచు ముందునకు వచ్చి—

“మహేశ్వరీ! నేఁడు మనము చేసినపని యుక్తముగాలేదని నాయంతరాత్మ న న్నూరక బాధించుచున్నదినుమా! రహస్యముగ నే నిచ్చట నక్కియేయుంటిని గాని నాప్రాణములుమాత్రము నాశరీరమున లేవు. అబ్బా! వాని కంతయాగ్రహము వచ్చినది?”

“ప్రాణేశ్వరా! అంతరాత్మ బాధించుటకు మన మేమి తప్పుపనిచేసితిమి? మీకుఁ గూడ నాయందు కృతిచేక భావము జనించినయెడల నింక నాకొఱ కెవ్వరును గవ్వపడవలసిన యవసరముండదు. నేఁటితో నాకాతఁడు తండ్రికాఁడు. నే నాతని కుమార్తెనుగాను. ఇది ముమ్మాటికిని నిశ్చయము.”

“మహేశ్వరీ! ముఖ్యమైన సంగతులుతప్ప మన కధికప్రసంగమున కిది వేళగాదు. నే నిచ్చట జాగుచేసినయెడల ముప్పురాక మానదు. కావున నీయుద్దేశమేమో యిప్పుడు స్పష్టముగా నాకుఁ దెలియఁజేయుము.”

“మనోహరా! ఇన్నిదినములవఱకు సహవాసముచేసి, నాయుద్దేశమేమో మీరు గ్రహింపలేదా? నన్నిప్పుడు క్రొత్తగా నడుగవలయునా? ఎంత చమత్కారము?”

“అటుకాదు. గ్రహించితిని గాని, యిప్పుడు సమయమువచ్చినది. అందుచే నిన్ను మఱియొకమా అడుగుచున్నాను.”

“మీ రెన్నిమారు లడిగినను నేనుచెప్పు ప్రత్యుత్తరముమాత్ర మొక్కటియే ! మీరు సందేహింపవలసినపని లేదు.

“ఔను. సంతోషమే ! కాని నేను చెప్పబోవు సాహసమునకు నీ వొడంబడఁ గలవా ?”

“మనోహరా ! చావునకే తెగించినవారికి సాహసమని యొకటియున్నదా యేమి?”

“నిజమే కాని, నేను పడవలసినకష్టము కొంతకాలమువఱకు నీవుగూడఁ బడవలసి యున్నది సుమా ?”

“ఈశరీరమే మీ కప్పగించినప్పుడు కష్టమంతయు మీదేకాని నా కేమున్నది ? అందుచే నీరెండుకష్టములు నొక్కమారు వహింపవలసినవచ్చినందున మీకే సాహసముండవలయును గాని నాకుఁగాదు. అనుమానింపవలసినదానను నేను గాని మీరుకారు.”

‘ప్రాణేశ్వరీ ! అట్టి యనుమానము లేశము నవసరములేదు. అడుగవలసి యడిగిలిని గాని నీహృదయమును గనిపెట్టక కాదు. నీనిమిత్తము నాప్రాణములనైన నేను వెచ్చించుటకు సిద్ధముగనున్నాను. ఎవ్వరికి నెట్టియపరాధమును జేసియెటుంగని నిరపరాధుల మగు మనకు నెట్టియాపదయుఁ గల్గింపక సర్వేశ్వరుఁ డన్నివిధ ములఁ దోడ్పడఁగలఁడని నాకు ధైర్యమున్నది. సుందరీ ! ఇంక నాలస్య మెందుకు? ఈసుందర కేళికాగారమున మన కిదియే కడసారిప్రసంగము. ఈ కేళికాగారము మనకిప్పుడు కారాగారమైనది. ఇందుండి విముక్తిచెందుటకు నేను నీకొక పరమరహస్యము నుపదేశించెదను. నీవు కడుజాగ్రత్తవహించి, యా యుపదేశముప్రకారము ప్రవర్తించినయెడల మెడలోని వూలదండయైన వాడకుండ, నీ పాండ్యరాజ్యమునుండి కడుసౌఖ్యముగ దాటివేయగలము.”

“మనోహరా ! అంతటిమహాభాగ్యము లభించుటకై మీరు నన్నేమి చేయుచున్నను జేసెదను. అగ్ని నులుకుచున్న నుఱికెదను. విషము ద్రాగుచున్నఁ ద్రాగెదను.”

“సుందరీ ! నీవుచేయవలసిన కార్యములో సంతటిసాహస మూనవలసిన యవసరము లేదు. కొంతవఱకే సాహసమును గొంతయు క్రియు మంచిచాతుర్యమును మాత్ర ముండకలేదు.”

అని పలికి యామెన మఱికొంచెము చేరువగ నిలిచి, యామె కేవియో దేవ దేవుడు చాల సేపువటకు నుపదేశించెను. ఆయుపదేశమంతయు సాంతముగ వినిన తరువాత మహేశ్వరికిఁ గల్గినయానంద మెవరు వర్ణింపఁగలరు ?

26-వ ప్రకరణము

పాండ్యరాజుసంతోషము

ఆరోగ్యస్థానము చేసినతరువాతఁ గుమారదేవునిఁ బాండ్యరాజు సముచిత వస్త్రాలంకారములతో నలంకరించి యొకనాఁడు కొలువుకూటమునకును మఱియొక నాఁడు సేనావారమునకును, దక్కిన రాజకీయకార్యస్థానములకును దనవెంటఁ గొనిపోవుచుఁ దనయుద్యోగస్థుల కెల్లరకు వానిని జూపుచు మనముఖ్య సేనానాయకుఁడే యని చెప్ప మొదలిడెను. పూర్వపుటారోగ్యమును, బూర్వపుజవసత్త్వములను పూర్వపుతేజస్సును మఱల వహించి, చూచుటకు వేయికన్నులైనఁ జాలకుండ నతిప్రతిభాశాలియుఁ దేజోవంతుఁడునై తనసుందరమూర్తిచేఁ గుమారదేవుఁ డెల్లగ దృష్టులనాకర్షించుచు సముచితగతి నందఱచే గౌరవింపఁబడుచుండెను. తాను చేసిన పని కాదనువారియం దీసు వహించుట మొదటినుండియు రాజాస్వభావ మగుట చేత వాని నెఱిఁగినంతవఱకు వాని యుద్యోగస్థు లందఱును వానియెదుటఁ గుమారదేవుని క్లాఘించుచు నట్టివానికి సైన్యాధిపత్య మొసఁగుట గొప్పరాజకీయతంత్ర మని రాజును గొనియాడుచుండిరి. ఆస్తోత్ర పాఠముల కుబ్బి నిజముగాఁ దాను బ్రయోజకుఁడనియే సంతోషించుచుఁ గుమారదేవుని రాజు మఱింత గౌరవించుచుండెను. మధురానగరమున నున్ననూఁడుమాసములలో రమారమి రెండుమాసములు రోగావస్థయందుఁ గడపినను మిగిలిన కొలఁదిదినములలోనే కుమారదేవుఁ డెల్లరియాదరణమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెనని చెప్పవచ్చును.

ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు రాజునాజ్ఞప్రకారము దేవదేవ కుమారదేవు లిరువురును సేనావారమున కేగుచు నచ్చట వలయునేర్పాటులు గావించుచుండిరి. అట్లే యొకనాఁడు వారిరువురు నచ్చటికిఁబోయి, తమకార్యమునం దప్రమత్తులై చరించుచుండ నెందుచేతనో పాండ్యరా జాకస్తికముగ నా సేనావారముకడ కత్యాతురతతో వచ్చి, దేవదేవకుమారదేవులను సమీపించెను. మెడనుండి పాదములునైతము గవ్వనంతటి పాదవై న జీగురుచొక్కాయ ధరించి, వక్షస్థల మిసుమంతయుఁ గానరాకుండ వందలకొలఁది రుద్రాక్షమాలికలఁదాల్చి, యొకచేతియందుఁ ద్రిదండమును మఱియొకచేతియందు భిక్షపాత్రము నూని,

మొగమునం దంతట ప్రేలఁదెత్తున దట్టముగ విబూది మెత్తి, యొందొంటి నంటి కడుదీర్చుములై ప్రేలాడుచుండిన జడలన్నియుఁ గుదురుగఁ జుట్టినచుట్టపై రుద్రాక్షలకిరీటమును బెట్టి, యొకఋషి కుమారుఁడు గూడ నప్పుడు రాజువెంట నేయచ్చటికి వచ్చెను.

నాటిసాయంకాలమున నొకవిశాలమగు మైదానముపైఁ గొందఱు సైనికులను వరుసగ నిలువఁబెట్టి వారి నత్యంత శ్రద్ధతో రణకిత్తు నభ్యసింపఁ జేయుచున్న దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును జేంతనున్న వారివలన రాజురాక విని పరులు పోల్చుకొనకుండఁ దమలోఁ దామె నవ్వుకొనుచు, వెంటనే వచ్చి తమప్రభువు నెదుర్కొని నమస్కరించి, మహానందమును స్ఫురింపఁజేయుచున్న వానిముఖలక్షణముల నీక్షించుచు వెనుకనున్న ఋషికుమారు నరసి యాశ్చర్యమొందసాగిరి. వారినిఁ జూచినవెంటనే రాజు నవ్వుచు “దేవదేవా! కుమారదేవా! శుభములు వచ్చినప్పు డన్నియు శుభములే. కష్టములు వచ్చినప్పు డన్నియుఁ గష్టములే. ఈ ప్రాపంచికరహస్యము బాలురగుటచే మీరు కనిపెట్టఁజాలకపోయినను లోకానుభవము గలనేనుమాత్రము గ్రహించినాఁడను జూడీ” యని పలుక దేవదేవుఁడు వాని కిట్లనియె.

“దేవా! ఏదో మహాకారణ ముండకున్నఁ దమ రీసీతివాక్యమును మాకుపదేశింపరు. తమ రిట్లేల దయచేసితిరి? తమచేతనున్న యాయుత్తరమేమి? ఈఋషి కుమారుఁ డెవరు?”

“దేవదేవా! అహహహ! జై నాచార్యుఁడు — అహహహ! త్రిపురాంతక దేవుఁడు—అహహహ! ఈఋషి కుమారుఁడు—అహహహ! మన కుత్తరము — అహహహ.....”

అని యిట్లు మిలిమిఱిన నవ్వుచేఁ బాండ్యరాజు మాటాడలేక, యూరక పకపక నవ్వుచుండ దేవదేవుఁడు తానును నవ్వుచు,

“మహారాజా! ఇంతనవ్వునకుఁ గారణమేమో తెలియవలెనని నేను మిక్కిలి యాతురతతో నున్నాను. నేనే చదువుకొనెద నా యుత్తరము నిటు తెండు.”

అని పలికి యాతఁ డందిచ్చినయుత్తరము నఁదుకొని, మెల్లఁగ నిటు చదువ సాగెను.

చిరంజీవి పాండ్యరాజునకు—

జై నాచార్యుఁడు వ్రాసినసంగతు లేమనఁగా:—

వత్సా! మనకు మంచిదినములువచ్చినవి. నేనుకొన్నితొందరపనులలో నుండుటచే నీయుత్తరములో ముఖ్యమైనసంగతి యొకటిమాత్రము వ్రాయుచున్నాను.

నీవు త్వరపడవలయును. మించిపోయినచోఁ గార్యములేదు. మధురానగరమునుండి నా యాశ్రమమునకువచ్చు - కాలినడకదారిలో - మీయూరునకు - ఇరువదిమైళ్ల దూరమున - కొండగుట్టలలో - ఒక తాటికూకులయింటిలో - తన పరివారముతో - త్రిపురాంతకదేవుఁడు - నివసించుచున్నట్లు నాకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినది. వానిని బట్టుకొనుటకు నూర్గురు సైనికులతో నీవుకాని నీ సేనానాయకులలోఁ దెలివితేటలు కలవా రెవరైనఁగాని, వెంటనే బయలుదేరవలసియున్నది. ఈపని నేనే చేసి యుందునుగాని కొన్ని కారణములచే వీలులేకపోయినది. సంగతు లన్నియు స్పష్టముగా వ్రాయుటకు నా కిప్పుడు కాలముచాలదు. ఇంకమీఁద నీయిష్టము. ఉపేక్ష చేయవద్దు..

గ్రహింపవలెను.

జై నాచార్యుఁడు.”

అని యాయు త్తరమును ముగించి, దేవదేవుఁడు తెల్లవోయి యట్టులే నిలిచి పోయెను. అది చూచి రాజు

“దేవదేవా ! ఈ మిడతంభట్టు మనచేతిలో నెంతనూత్నముగాఁ జిక్కినాఁడు? పాప మింక రుద్రమదేవిగతి యేమి? అహహహ”

“దేవా ! ఈ యు త్తరమునుబట్టి మన జైనస్వామి యెంతో తొందరపనులలో నున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. లేనియెడల సంగతు లింత యస్పష్టముగా వ్రాయఁడు.”

“దౌను. నిజమే. ఈయు త్తరము వ్రాయుటకే తీరుబాటులేక యెంతో ప్రయత్నించినట్లు కనఁబడుచున్నది. అంత తొందరపని లేకున్నయెడల నాతఁడే యీ కార్యము నెఱవేర్చియుండును.”

“మహారాజా ! ఈయు త్తరము తెచ్చినవాఁ డీ ఋషికుమారుఁడేనా యేమి? ఈతఁడేల వచ్చెను?”

“అయ్యో ! నాయనా ! ఆమహాత్మునిచూయలు సర్వేశ్వరుఁడైన గ్రహింపలేడు. నీవడిగిన ప్రశ్నయే నేనుఁగూడ నీ ఋషికుమారు నడిగితిని. జైనాశ్రమము నుండి మధురానగరమువఱకుఁ గలమార్గమంతయుఁ గాచి యు త్తరప్రత్యుత్తరములఁ దెచ్చుచుఁ గొనిపోవుచున్న మనరాయబారులను దనభటులచేఁ బట్టించి, యా త్రిపురాంతకహతకుఁడు మనప్రయత్నములు భంగముగావించుచుండుట చేతఁ దన కీయు త్తరమిచ్చి, యీ ఋషికుమార వేషమును వేయించి, యొక భిక్షునివలె జైనస్వామి వీనినిఁ బంపించినాఁడట !”

“అహాహా ! దేవా ! ఆతఁ డెంతటియుక్తిపరుఁడు ! ఎంతటి కార్యవేది ! ఎంతటి దూరాలోచనపరుఁడు ! ఎంతటి రాజనీతిజ్ఞుఁడు !...”

“దేవదేవా ! జైనస్వామిని నుతించుచుఁ గూర్చుండుట కిది సమయముగాదు. కార్యానంతరమున సావకాశముగా వానిని మనము క్షాఘింపవచ్చును. ప్రస్తుతము చేయవలసినపని యేమో యాలోచింపుము.”

“దేవా ! ఆలోచించుట కేమున్నది ? చేయవలసినపని యేమో యీయుత్తరమునందే స్పష్టముగ వ్రాయఁబడియున్నదికదా ? అందుచేఁ గాలవిలంబనము జరుగదు.”

“ఔను సరే ! బయలుదేరవలసినవా రెవరు ? నీవా ? నేనా ? లేక మనమిరువురమునా ?” అని యడుగుచుండఁ గుమారదేవుఁడు

“మహారాజా ! యెదుటనేయున్న నన్ను మఱచిపోవుచుంటిరేల ? ఈ స్వల్పవిషయమునందే నేను మీకు మఱపువచ్చితినా ?”

“కుమారదేవా ! అంత నిష్ఠురమెందుకు ? నిన్ను మఱచిపోలేదు. నీవిషయమైకూడ నాలోచించెదను. ఇంతలో నీవు పోయి, యొక గంటలోఁ బ్రయాణసిద్ధులై యుండవలెనని నూర్గురు నై నికులకు నాయజ్ఞ నెఱింగింపుము. వారందఱును తత్కార్యములై యుండవలయును.”

అని పలుక వెంటనే కుమారదేవుఁ డచ్చటినుండి బయలుదేరిపోయెను.

అప్పుడు రాజా,

“దేవదేవా ! నీ కేమందువు ? నీవా ? నేనా ? లేక మనమిరువురమునా ?”

“మహారాజా ! తమ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయవచ్చును. ఆయినను నాకుఁ దోచిన సంగతి విన్నవించుకొనెదను. మనతో బయలుదేరుటకుఁ గుమారదేవుఁడు మిక్కిలి పట్టుదలతో నున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. ఆరంభమునందే యీ స్వల్ప విషయమునందే మనము వానికోరిక నిరాకరించినయెడల ముందుముందు వానిచేఁ జేయింపవలసిన గొప్పకార్యములకు భంగము రాఁగలదు. తరువాత మీచిత్తము.”

“దేవదేవా ! నీ వన్నది నిజమే కాని, కుమారదేవుఁడుఁగూడ బయలుదేరుటకు నేను కొంచెము సంశయించుచున్నాను. ఎందు కనఁగా...—”

అని యతఁడు నసుగుచుండ దేవదేవుఁడు నవ్వుచు,

“దేవా ! మీరు చెప్పనక్కరలేదు. మీయదేశము నేను గ్రహించితిని. ఈ ప్రయాణసందర్భములో నొకప్పు డాతఁడు తనమనసు మార్చుకొని రహస్యముగ మనలోనుండి దాఁటివేయునేమో యని మీసందేహము. కాని రుద్రమ దేవియం దింతటి యసహ్యభావమును మీయం దింతటిగౌరవభావమును గల యాతఁ డెప్పుడు నట్టిపనికి సాహసీపఁగలఁడని మీరు నమ్మవలదు. తన జీవిత కాలమంతయు నిచ్చటనే వెళ్లఁబుచ్చుటకును, దన ప్రీయురాలికి రుద్రమదేవి యొసర్చిన పరాధివమునకుఁ దగినప్రాయశ్చిత్త మొనర్చి తనపగ తీర్చుకొనుట కును నిశ్చయించినట్లు కుమారదేవుఁ డెన్నోమారులు నాతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. నాయందుఁగూడ మీకు నమ్మకము లేనియెడల నే నింకఁ జెప్పజాలను.”

“అయ్యో ! దేవదేవా ! నీయందు నాకు నమ్మకములేనియెడల నాయందు నాకు నమ్మకములేనట్టులే కదా ?”

“ఔనుగదా ! మఱి సందేహ మెందుకు ? ఇచ్చటిప్రయత్నము లన్నియుఁ జూచుచు మీరుండుఁడు. నేను వానిని వెంటనిడుకొని బయలుదేరెదను. మీరు సెలవిచ్చినరీతిగా నొకప్పు డాతఁ డట్టిదుష్ప్రయత్నములో నున్నట్లు నాకనుమానము తోచినయెడల వాని నప్పుడే నాకరవాలమున కెరవేసి—”

“వద్దు వద్దు. నీకట్టి యనుమానము తోచినప్పుడు వెంటనే వానికరచరణములు బంధించి, ఖైదీగాఁ బట్టుకొని, ప్రాణములతోడనే యిచ్చటకుఁ దీసికొనిరమ్ము. అపని నేనే చేసెదను. కాని యంతవఱకు రాఁగూడదు.”

“ఎన్నఁడును రాదు. మీరే వట్టియపోహ మొందుచున్నారు. అందుచే నే నిట్లు చెప్పవలసివచ్చినది. మహారాజా ! మేము వెంటనే బయలుదేరకున్నయెడఁ దెల్లవాఱుసరికి గమ్యస్థానము జేరుకొనలేము.”

“ఔను. నీవు వెంటనే పోయి భోజనముచేసి ప్రయాణసన్నాహములో నుండుము. మీరెట్లులైన నాదుర్మార్గుని బట్టితెచ్చినయెడల—”

“దేవా ! తమరేమియు నింక సెలవీయవలదు. రేపుసాయంకాలమునకు రాజులముగాని యెల్లుండి యుదయమగుసరికి—అసాపాత్తుని మీపాదములకడఁ బడవేయకున్న నన్ను మీరు దేవదేవుఁడని పిలువవలదు. నన్నింకఁ బురుషులలో గణింపవలదు.”

“దేవదేవా ! ఆమాట చాలును. నాకు సంతోష మైనది.”

అని ఋషి కుమారునిఁ జూచి,

“ఓరీ! నీమాట యేమి? మఱల నీవొక్కడవే యెంటరిగాఁ బోవుట కష్టము. ఆందుచే వీరితోడనే కలిసిపోము.”

“చిత్తము, దేవా! చిత్తము. ఆచార్యులవారి సెలవుఁగూడ నట్టులే యైనది. నే నిచ్చట నొక్కక్షణమైన నుండరాదు.”

“సరే! దేవదేవుఁడు నీభోజనమునుగూర్చి యేర్పాటు చేయఁగలఁడు. వానితోఁ బోము. ఆచార్యులవారికి వ్రాయవలసిన ప్రత్యుత్తరము నొకయరగంటలో వ్రాసిపంపించెదను.”

“చిత్తము.”

27-వ ప్రకరణము.

తప్పించుకొనెను

“ఛన్నా! ఇదిగో చూడు! ఈపరివారమంతయు నాదియే! వీరందఱిని నేనే పోషించుచున్నాను. మాతండ్రితాతల యాధిపత్యము క్రిందఁ బనిచేసినవారిందులో ననేకు లున్నారు. వీరందఱు ననేకయుద్ధములలో నారితేరిన వీరాగ్రేసరులు. వెలసాఁటి రాజ్యలక్ష్మి గణపతిదేవుని వరించినదిమొదలు వీరును మాకుటుంబమువలెనే యజ్ఞాతవాస మొనరించుచున్నారు. రాజద్రోహశంకచే నుద్యోగమియ్యకున్నను దేవి నాకు వలసినంత ధన మొసంగుటచే వీరందఱిని బ్రోవు చేసికొని రాష్ట్రాభిమానచిత్తులగు వీరిసాహాయ్యమున నే నింతవఱకుఁ బాటుపడుట కవకాశము కలిగినవాఁడ నైతిని. ఇనుపదండములతో శత్రువులఁ బాదమోది యానాఁ డేకవీరాలయమున రుద్రాంబను రక్షించిన వీరపురుషులు వీరే. ఆ దేవిప్రోత్సాహము వీరిసాహాయ్యమును గలుగునంతవఱకు, నీ యాంధ్రదేశమునందే కాక, హిందూదేశమునం దెచ్చటను నాకసాధ్యమగు కోట లేదని, దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. ఛన్నా! యుద్ధానంతరమువఱకు నా కీ యజ్ఞాతవాసము తప్పదని దేవియజ్ఞ యైనది.....”

అని యనేకవిధములఁ బ్రసంగించుచు, దనకష్టసుఖము లెఱింగించుచు నానాఁడు త్రిపురాంతకదేవుఁడు ఛన్నుని తన గృహాంతర్భాగమునకుఁ దీసికొనిపోయి యచ్చటఁ జూపవలసిన విచిత్రములను వానికిఁ జూపించెను. ఆయ్యాశ్రమమునందలి మనయాంధ్రవీరకుమారుల ధైర్యసాహసములును, బారువసరాక్రమములును, త్రిపురాంతకుని రాజభక్తియు, దేశసేవాభిలాషయును మొదలగుసంగతులు కనిపెట్టి ఛన్నుఁ డవిచ్ఛిన్నానందధరితుఁడై యాశ్చర్యనిమగ్నుఁడయ్యెను. ఛన్నుఁ డెఱింగ

గించు క్రొత్తసంగతులు త్రిపురాంతకుఁడును, ద్రిపురాంతకుఁ డెఱింగించు క్రొత్త సంగతులు ఛన్నుఁడును నాలకించుచు భవిష్యత్కార్యమునుగూర్చి వారుభయలు నతిదీర్ఘముగ నాలోచించి, కార్యతత్పరుఁడైయుండిన రంగని రప్పించి, వానికిఁ గూడఁ దత్కర్మము మెఱింగించిరి.

ఛన్నుఁ డందుఁ బ్రవేశించినదిమొదలు తదాశ్రమసముద్రము వీరభటపుంగ వోత్తుంగతరంగ సంఘములచే మిక్కిలి యల్లకల్లోలమై ముల్లోకములు ముంచునో యనుభయము గల్గింపఁజొచ్చెను. కత్తులు సానకట్టువారును గటారులు గీటువారును, బాకులు నీటెలుఁ బరకులు మున్నగు రణోపకరణముల సవరించువారు నై యందలి వీరభటు లనేకవిధముల యుద్ధప్రయత్నము లొనరించుచుఁ బ్రతిక్షణము నూపిరి యాడకుండఁ బనిసేయుచుండిరి. ఒకవంక ఛన్నుఁడు, మఱియొకవంక రంగఁడు, వేటొకవంక త్రిపురాంతకుఁడును దమతమకార్యములయందప్రమత్తులై చేయుచుఁ జేయించుచు కడుఁజతురతతో వర్తించుచుండిరి.

నాటి సాయంకాలమువఱకేకాక, రాత్రియంతయుఁగూడ నయ్యాశ్రమ మందలి పరివారమంతయు నెడఁతెరిపిలేకుండఁ బ్రవర్తించుచుండెను. ఆశ్రమము నకుఁ జిట్టచివరనున్న యశ్వశాలకడఁ గొందఱును, ఆయుధాగారమునఁ గొందఱును జేరి యతి దీక్షతోఁ బనిసేయుచుండుటచే ముందటిభాగమునందలి గదులును, బావడులును, జీడిలును, గేవలమును జనకూన్యములై దీపములు సైతము లేక గాఢాంధకారముతో నిశ్శబ్దముగా నుండెను. ఒకరిద్దఱు సేవకులు ద్వారరిక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. కాసి దాదాపుగ రెండుజాములరాత్రి యైనంత నే వారుఁ గూడ ముంచుకొనివచ్చుచున్న తమ నిద్దుర నాపుకొనలేక వీధిచావడిలో నొకఁ డును దానికి ముందున్న చీడీపై నొకఁడును శరీరములు చేరవైచి నిద్రించుచుండిరి. చీకటి దట్టముగ వ్యాపించియుండుటచేత వారిలువురును బరుండినస్థలములను గుర్తించుట యసాధ్యమేయైనను, గాఢనిద్రాపరవశులై యుండుటచే వారినుండి వెడలుచుండిన గుఱ్ఱధ్వనివలన రవంత కనిపెట్టుట కవకాశము కలుగుచున్నది.

పైని వివరించినట్లు తద్దృహభాగమంతయు నిశ్శబ్దముగనుండి నాప్రాంత మందలి యొకగదియందాశ్రమము కొంతసేపున కొకవిధమైనశబ్ద మవయించెను. అంతకంత కాశబ్ద మధికమగుచు, నాయాసముచే నెవరో నిట్టూర్పులు విడుచు చుండినట్లు లొకమారును, నేదే నొకవస్తువు నెలుకలు పటపట కొఱికివేయుచుండి నట్లు లొకమారును, బలవంతముగఁ ద్రాళ్లు త్రెంపఁబడుచుండినట్లు “టుప్పు టుప్పు” మని యొకమారును, బలవిధములుగా వినవచ్చుచుండును. పరివార

మంతయుఁ గార్యాంతరమున నిమగ్నమై యుండుటచేత నది కనిపెట్టినవా రెవ్వరు నచ్చటలేరు. అయినను, గొంతసే పైనతరువాత ననుమానమునకైన లేకుండ నా చప్పుడు పూర్తిగా మాయమయ్యెను. అట్టిశబ్ద మేమియు మఱల నాగదిలోనుండి వెలువడలేదు. కాని, యాచప్పుడు చల్లారిన కొన్నినిమిషములకుమాత్ర ముగదిలో నుండి యొక మనుష్యవిగ్రహము మెల్లఁగా బయలుదేరి, తడువుకొనుచు నాకటికి చీకటిలో నెచ్చటికో పోవుచుండెను. చీమ చీటుక్కుమన్నచోఁ ద్రుళ్లిపడుచు, ద్వారరక్షకుల గుట్టుధ్వనుల కలికిపడుచు, మాటిమాటికిఁ బెరటివై పు తొంగితొంగి చూచుచు, నొక్కొక్కప్పుడు నేలఁ దిరుగఁబడుచు మఱల లేచుచు, నాపురు షుఁడు పోవుచుండ నాకస్తికముగ వానిపాదముల కొకగదిగుమ్ము తటాలునఁ దగిలినందునఁ బాప మతఁడు తూలి యాగమ్మునందు దబ్బునఁ బడిపోయెను. అట్లు తిరుగఁబడుటయేగాక, యదివఱకే యాగదిగుమ్ములో నెవరో పరుండి యుండుటచేత నాపురుషుఁడు పాపము వానిపైఁ జలికిలఁబడ, నిద్ర నుండి యతఁడు తటాలునఁ ద్రుళ్లిపడి భయభ్రాంతుడై “ఆఁ—ఆఁ—ఎవరది? ఎవరది? ఎందు కొఱకు? ఎందుకొఱకు? నన్నుఁ జంపుటకా? నన్నే? నన్నే? అయ్యో! అయ్యో!” అని యాకస్తిక నిద్రాభంగమువలనఁ గలిగిన భయముచేతనో లేక, యంతవఱకు నిద్రలోఁ గాంచుచుండిన దుస్స్వప్నముచేతనో వెట్టివానివలెఁ గేకలు పేయసాగెను. తోడనే యతఁ డొక ద్వారరక్షకుఁ డని నిశ్చయించుకొని, వాని మేలుకొనుటవలనఁ దనముందుప్రయత్నమునకు భంగమువచ్చునని యూహించి యాపురుషుఁడు తటాలున వానిపైఁ గూర్చుండి యుటవకుండ దౌడలు దగ్గఱగా నొక్కి చేతిలోనున్న బాకుతో గుండెలుపై గట్టిగా నాలుగైదుపోట్లు పొడిచి యాదిక్కుమాలినవానిని కాశ్యతనిద్రానిమిగ్నునిగా నొనర్చి వెంటనే యచ్చటి నుండి లేచిపోయెను.

లేచుటయే తడవుగ నతఁడు పూర్వముకన్న నత్యాతురతతో నిటు నటుఁ దిరుగుచు, జేతులతోఁ దడవ ననుచు బాదములు నేలరాయుచు నడచినడచి కొంతసేపున కత్యంతకష్టముతోఁ దన గమ్యస్థానముగు పీఠిగుమ్మును జేరుకొనెను. అప్పుడు వాని యాతురతయు నాందోళనమును ద్విగుణములైనవి. అపీఠిచావడిలో నొక ద్వారరక్షకుఁడు నిద్రించుచుండినట్లు గుట్టుచప్పుడువలన నాతఁడు చప్పునఁ బోల్చి చీమకాలంతైనఁ జప్పుడుకాకుండఁ బిలివలెఁ గడు నెమదిగ నడుగులిడుచు వానిపైనుండి మెల్లఁగా దాటి గడియలు తీసి వీధితులుపు తెఱచినయెడల ధ్వని యగునేమో యని సంశయించుచుఁ గొంతవఱ కట్టులే నిలిచిపోయెను. అట్లు తలుపునంటి నిలిచి వ్రేళ్లతో నడుగడియలను గొంచెముగొంచెముగ దిగలాగుచు, గడుఁ బాకచక్రముతో నెట్టగేలి కాకవాటమును దెఱచి “బ్రదుకుజీవుఁడా”

యని యావలబడి, యొక్కనిట్టూర్పు విడిచి, గుమ్మము దాటుటయే తడవుగఁ దనపిక్కబలిమి చూప నారంభించెను.

28 - వ ప్రకరణము.

జై నాశ్రమవిధ్వంసము

ఆట్లు నాటిరాత్రియంతయు సమరసన్నాహ మొనర్చి చేయవలసిన యేర్పాటులన్నియుఁజేసి. చేయఁగా మిగిలిన యొకటి రెండు కార్యములను గొందఱు సేవకులకు నియోగించి యత్యంతసంరంభముతోఁ ద్రిపురాంతక దేవుఁడా వేకువజాముననే తన ప్రాణప్రియులగు ఛన్నని రంగని వెంట నిడుకొని వీరభటు సమేతుడై జై నాశ్రమముపై దండెత్తెను. ప్రభువు నియోగించిన కార్యములను నెఱవేర్చుటకును నిత్యకృత్యమునకై వినియోగించు సామగ్రిలను వెనుకనుండి పట్టించుకొని వచ్చుటకును నాటి వేకువయం దిరువదిమంది సేవకులు మాత్ర ముచ్చటనుండి పోయిరి. తక్కిన వీరభటులందఱు నాయుధపాణులై హయారూఢులై తనవెంట నరుడేరఁ ద్రిపురాంతకుఁడత్యంతవేగమునఁ బ్రయాణముచేసి, మార్గమధ్యమున రెండు మూఁడు మజిలీలు మాత్రమొనరించి, నాలుగవనాఁడుదయముననే జై నాశ్రమమును ముట్టడించెను.

ముట్టడించుటయే తడవుగ నావీరభటు లాపురాతనదేవాలయమును నినుప దండములతోడను గునపములతోడను బారలతోడను గభిల్లుగభిల్లున మోది పది నిమిసములలోనే నేలమట్టముతోఁ గలిపివేసిరి. పిమ్మట నచ్చటనున్న హనుమ ద్విగ్రహమును దీసివేయించి త్రిపురాంతకుఁడాసారంగముచుట్టును ద్రవ్యింప నారంభించెను. ఆసారంగమును నాసోపానపంక్తులనుజూచి ఛన్నఁడు రంగఁడు మొదలగువారందఱు నత్యాశ్చర్యమును వహించి పద్మవ్యూహమువలె దుర్గావ్యూహమును దుర్గమమునై యున్నయాజైనుని మర్త్యహమును గనిపెట్టఁగలిగిన త్రిపురాంతకుని ధీవిశేషమును వేనోశ్యఁ గొనియాడసాగిరి. ఇరువదిగజములమేర నాసారంగముచుట్టును ద్రవ్యనారంభించినంతనే లోపలినుండి యొకవిభుమైన పెద్ద కోలాహల ముచ్చటివారి కందఱికిని వినరాదొడంగెను. పెద్దపెద్దభూమి పెల్లిలుఁ బాషాణములు లోనఁ దిరుగఁబడునట్లు లాప్రదేశమును గొంతవఱకుఁ ద్రవ్వినంతనే లోపలిచాపడులును జీడియను జైనులు దనుకంటఁబడుచున్నందున నావీరభటు లెల్లరు మఱింత ప్రోత్సహమును వహించి యతిసూక్ష్మకాలములోనే యాప్రదేశ మంతయు గుల్లచేసి యత్యంతపరిశ్రమముతోఁ గట్టఁబడిన యీజై నాశ్రమమునొక పెద్ద యగాధమగు గోతివలెఁ గావించిరి.

నాటియుదయమున నయ్యాశ్రమాంతర్భాగమునఁ గల జైనుల దురవస్థ మిక్కిలి విచారకరమైనది. మొదట నాలయములో జనసంచారము విశేషముగఁ గలిగినట్లు తమ కనుమానము గలిగినప్పుడే యేదో యుపద్రవము సంభవింపనున్నదని వారందఱు నిశ్చయించుకొనిరి. ఆలయప్రాంతమునుండి యెవరో బాటసారులు నడిచిపోవుటచేత మనకిట్టి యనుమానము కలుగుచున్నదని మఱికొందఱు భ్రాంతి పడిరి కాని కొలది నిమగ్నములలోనే గుభిల్లుగుభిల్లు మని యాలయము కూలిపోవుచు వారితప్పుతలంపు తొలగించెను. ఆ మహాపద్రవమును జూచి జైనస్వామి నిశ్చేష్టితుడై నోటమాటలేక యొడలెల్ల గడగడవడక యున్నాడమెత్తినవానివలె వెట్టి కేకలతో నేమియుఁ దోచక యిటునటుఁ దిరుగసాగెను. అట్లు కొంతవఱకుఁ దిరిగి తనజైనభటుల నెల్లర నత్యాతురతతో రణసన్నాహుల నొనర్చి సోపానములనుండి పైకెగఁబ్రాకి శత్రువుల నెదిరించునట్లు కఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. వాని యాజ్ఞాను సారముగ వివిధాయుధముల ధరించి లోననున్న జైనవీరులెల్లరుఁ బైకి విజృంభింప నెంచిరి కాని పైనుండి పడుచుండిన పాపాణములును భూమిపెల్లలును వారిప్రయత్నములను నిష్ఫలము లొనరించెను. అంతకంతి కాయుపద్రవ మధికమగుటయే కాక పెభాగమంతయుఁ బూరిగఁ ద్రవ్వఁబడినందునఁ జెలువింకిన చేపలవలె నొకచో దాగియుండుటకైన నవకాశములేక, వడగండ్లవానగలి శత్రువులు వరించు బాణవరములకును రాలవరములకును సహించి యాజైనవితానమంతయుఁ గ్రమ్మక మముగా నేలపాలు కాఁజొచ్చెను. బహుకాలమునుండి యాజైనస్వామి తనభృత్యులకు నేర్పించిన శస్త్రాస్త్రవిద్యాకాశలమంతయు నానాఁడొక చిల్లిగవ్వ కైనఁ బనికిరాకపోవుటయేకాక, యాంధ్రదేశమునుగూర్చియుఁ గాక తీయసామ్రాజ్యమునుగూర్చియు నాతఁడుచేసిన యేర్పాటులను పన్నినపన్నుగడలును, యోజించిన కుతంత్రములును, వహించిన పేరాసలును, బేర్చినవ్యూహములును, నాటియుదయముతోఁ దుదముట్టినవని నిశ్చయించుకొని, పాపమాతఁ డూరక గుండెలు బాదుకొని యేడువసాగెను. ఆహాపములోఁ బోవుటకైన వీలులేనందున నింక శత్రువులకుఁ గాదాక్రాంతు లగుటయే కర్తవ్యమని హతశేషులు నిశ్చయించుకొనిరి. అందుకు జైనస్వామిమాత్ర మంగీకరింపక ప్రాణమున్నంతవఱకుఁ బోరాడకతీరదని తనభృత్యులకుఁ గఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. కాని వానియాజ్ఞ శిరసావహించువారెవరు నచ్చట లేరైరి. తమప్రాణములకు భంగముగలుగువేళ భృత్యులు ప్రభులత్యమును బాటింపరుకదా? శత్రువులు తన్నుఁబట్టి రుద్రాంబ కప్పగింపక మానరనియు నామె పెంటనే చిత్రవధచేయింపక మానదనియు జైనస్వామి నిశ్చయించుకొని తనకింక బలవన రణక్షేత్రము తప్పదని రూఢిపఱచి, దేవితే బలవంతముగ నురి దీయింపఁబడుటకన్న వీరమరణమే యుక్తమైనదని పెంటనే తానుఁగూడ ఖడ్గ

పాణియై బయలుదేరెను. శత్రు సేనపైఁబడి కడ కొక్కనినైనను దనచేతులతో ఖండించి, తాను ఖండింపఁబడవలయు నని జై నాచార్యుఁడు విజృంభించెను గాని, ప్రాణభీతిచే వాని యనుచరు లెవ్వరును వానికిఁ దగిన రీతిని దోడ్పడలేదు. వారెల్లరును దమతమయాయుధముల దిగవిడిచి, తమప్రాణములను శత్రువుల యాధీన మొనరించి, చిత్రప్రతిమలగతి నట్లులే నిలిచిపోయిరి.

సర్వవిధములఁ దనకు లోఁబడిన యనాథులగు నాజైనులను నిష్కారణముగ వధించుట వీరపురుషులక్షణము కాదని యెంచి, త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే యుద్ధ మాపు చేయించి, వారందఱిని ఖైదీలుగాఁ బట్టుకొనవలసినదని తనవీర భటుల కాజ్ఞాపించెను. జైనస్వామిని బ్రాణములతోఁ బట్టి దేవి కప్పగించుటకన్న వాని కింకొక యుద్దేశములేదు కదా! బహుకాలమునుండి రణవిద్యాపరిశ్రమ మొనరించుచుండిన యాజైనభటులెల్లరు ఘోరసంగ్రామ మొనరించినఁ గాని తనకు వశులు గారని త్రిపురాంతకుఁడు మొదట భ్రాంతిపడెను గాని, వారందఱు నింతటి పీరికిపందలని యెన్నఁడు ననుకొనలేదు. తనయాజ్ఞాప్రకారము నాయుధముల విడిచి సైనికు లెల్లరు సంతోషాతిశయమున సింహనాదము లొనరించుచుండఁ ద్రిపురాంతకుఁ డచ్చటఁ దాను స్వయముగాఁ జేయవలసిన కార్యభార మేమియు లేక పోవుటచేతను, అంతకన్న నత్యవసరముగ ఛన్నునితో మాటాడవలసిన పనియుండుటచేతను, వెంటనే రంగుని బిలిచి శత్రువులను గూర్చిన కార్యక్రమమంతయు వాని కప్పగించి తాను ఛన్నునితోఁగూడ దూరముగాఁ బోయి యొక మామిడి చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి యతిరహస్యముగ నేమేమో మాటాడ నారంభించెను. చల్లని యారసాలతరుచ్ఛాయ నధివసించి, ఛన్నుఁడును త్రిపురాంతకుఁడును జాల సేపువఱకు నచ్చటనే యత్యంతరహస్యప్రసంగమును గావించుకొనిరి. ఇంతలో నత్యాకస్మికముగ నొకదుర్వార్త వానిచేవిని బడినందున నాదీర్ఘసంభాషణమునకు భంగము కలుగవలసివచ్చెను. గూఢప్రసంగనిమగ్నుఁ డైయుండిన త్రిపురాంతకుఁడు—

“దేవా! త్వరపడవలయును! సిద్ధపడవలయును! క్రొత్తశత్రువులు వచ్చుచున్నారు. క్రొత్తశత్రువులు వచ్చుచున్నారు!” అను పెద్దకేకలును, గోలాహలమును నొక్కమాటుగాఁ దనకు వినవచ్చుటచేతఁ దటాలునఁ ద్రుళ్లిపడి లేచి “ఛన్నా! లెమ్మ లెమ్మ.” అని నలువంకలఁ బరికింపసాగెను.

అన్యోన్యసందర్శనము

నాయారూఢులు నాయుధపాణులగు నూర్వురు వీరభటులు వెంట నరుదేర నమిత తేజశ్శాలులగు నిరువురు రాజకుమారులు కడు జవమున నాయాశ్రమము వంకకు వచ్చుచుండుట త్రిపురాంతకుఁడు కనిబెట్టి, “ఛన్నా! శత్రువులు! శత్రువులు!!” అని పలుకుచుఁ దన పరివారముచేతకుఁ బరుఁగిడసాగెను. కొంతసేపు వఱకు ఛన్నుఁడు నిర్ఘాంతపడి యావచ్చుచుండిన క్రొత్తసైన్యమును జూచిచూచి, యెందుచేతనో యూరక పకపకనవ్వుచుఁ దన పరివారముతోఁగూడ నూరక తత్తరపడుచుండిన త్రిపురాంతకుని గలిసికొని యిట్లనియెను.

“రాజకుమారా! ఈ యార్భాటమంతయు నెందుకొఱకు? ఆవచ్చుచున్నవారు మన శత్రువులు కారు. ప్రాణమిత్రులు! ప్రాణబంధువులు!”

“ఛన్నా! నిజమేనా? వా రెవరు? మనశత్రువులు కారా?”

“కారుకారు దేవా! ముందువచ్చుచుండిన యావీరపురుషు లిరువురిలో నొకఁడు దేవదేవుఁడు. మఱియొకఁడు మీ బావమఱియైన కుమారదేవుఁడు.”

అని చెప్పఁ గుమారదేవుఁ డనుపేరు వినుటయే తడవుగ నాత్రిపురాంతకుఁడు మితిమీరిన సంతోషాతిశయమునఁ గెవ్వన నొక కేకవేసి, “ఛన్నా! కుమారదేవుఁడా! నిజముగాఁ గుమారదేవుఁడేనా? ఆహా! నేనెంతటి యదృష్టవంతుఁడను? ఈదినము మనకెంత గొప్పసుదినము” అని పలుకుచు నావీరపుంగవుఁ డానందబాష్పసలిలధారల మజ్జనమాడుచుండెను. ఇంతలో నా నూతనపరివార మంతయు వారల సమీపించినది. సమీపించుటయే తడవుగ “త్రిపురాంతకదేవుఁ డెచ్చట? త్రిపురాంతకదేవుఁ డెచ్చట?” అని యడుగుచు నాయిరువురు వీరపురుషులలో నొకఁడు తటాలున గుట్టముదిగిబచ్చి యత్యాతురతతోఁ ద్రిపురాంతకుని బిగ్గఱగఁ గొఁగిలించుకొని, “బావా! నిన్ను బట్టుకొనవలసినదని మాపాండ్య రాజు నన్నును మాదేవదేవుని బంపించినాఁడు.” అని నవ్వుచుఁ బరిహాసమాడఁ ద్రిపురాంతకుఁడును బ్రేమాతిశయమున నాతనిఁ గొఁగిటనిడి “రాజకుమారా! రాజకుటుంబమునకు సంబంధించిన నీయట్టి వీరాగ్రేసరునిచే నింతగా గౌరవింపఁ బడుటకుఁ దగిన స్థితిగతులు గలవాఁడనుగాను. నన్ను నీభృత్యునివలె నే పరిగణింపఁ వలయును గాని, బావా యని సంబోధింపరాదు. కుమారదేవా! నీయట్టి కుమార విక్రముని గోలుపోయినందుకు దేవి పడుచుండిన సంతాపమునకు మేరలేదు. నీకొఱ

కేంద్ర మెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించితిమో వర్ణింపఁజాలను. దేవదేవానుగ్రహమున మృత్యుంజయునివలె మృత్యుముఖమును దప్పించుకొని నీవు సురక్షితుఁడవై మఱలఁ గంటఁబడుట రుద్రాంబ యదృష్టవిశేషము! మా పుణ్యవిశేషము! ఆంధ్ర దేశపు భాగ్యవిశేషము!” అని పలుకుటయుఁ గుమారదేవుఁడు చిఱునవ్వునవ్వుచు, “బావా! నిశ్చయముగ నేను మృత్యుముఖమునుండి తప్పించుకొనఁగల్గుటకు దేవదేవానుగ్రహమే కారణము. ఆ దేవదేవుఁడు నాకుఁ బ్రాణప్రియుఁడు. నాకుఁ బ్రాణబంధువు. ఆతఁ డొనరించిన మహాపకారమునకుఁ దగినప్రత్యుపకార మొనరింపలేక నాప్రాణములును, నాస్పృదయమును, నాశరీరార్థమును వాని యధీన మొనరించితిని. అందుచే నేనే యాతఁడు. ఆతఁడే నేను. రాజబంధువుఁడనైన నేమి? ఐశ్వర్యసంపన్నుఁడనైన నేమి? ఈషన్మాత్రమును జేతకాని యప్రయోజకుండనై నిష్కారణముగ శత్రువులకుఁ జిక్కి మీయందఱికి నిన్నిన్నికష్టములు కలిగించిన నిర్భాగ్యుఁడనగు నేను; వీరాగ్రేసరుఁడవై, నీ పేరు వినినంతమాత్రమున శత్రువులనెల్ల గడిగడలాడించుచు నాటినుండియు నేకదీక్షతో నాంధ్ర రాష్ట్రమునుగూర్చియుఁ గాకతీయ సామ్రాజ్యమును గూర్చియు విపరీతముగాఁ బాటుపడుచుండిన నీయెదుట నిలుచుటకు సిగ్గుపడుచున్నాను.”

అని యింక నేమేమో చెప్పుచుండ నాకన్తి కముగ “సిగ్గుండుకు? కుమారదేవా! నీ కింతసిగ్గున్నదని నే నిదివఱకు కనుకొనలేదు సుమా! మాటువేషమునఁ బురుషులమని చెప్పుకొనువారికిఁడప్పఁ బుట్టువుచేఁ బురుషు లగువారికి సిగ్గు గలుగరాదు.” అనుమాటలు వారికి వినవచ్చినందున నిటునటుఁ జూచుచుండ దేవదేవుఁడు వారియెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అట్లు ప్రత్యక్షమై త్రిపురాంతకునిపాదములకు నమస్కరించి ముకుళితకరకములఁదై “దేవా! ఆనాఁ డుత్తరముఖమున తమింపఁ గోరితిని. నేఁడు స్వముఖమున బ్రార్థించుచున్నాను. నేనుజేసిన యపరాధమును మన్నించి న న్నాదరింపవలయును.” అని వినయముగాఁ బలికెను. కాని దేవదేవుని యందలి స్వరూపరేఖావిశేషముల కత్యాశ్చర్యమొందుచు నిర్ఘాంతపడి చూచుచుండిన త్రిపురాంతకుఁడు వానిమాటల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమియలేదు. ఈ లోపునఁ గుమారదేవుఁడు దేవదేవునిఁజూచి, దేవదేవా! ఆనైనికులనుగూర్చి నేను జెప్పినట్టులే యేర్పాటుచేసితివా?” అని యడిగెను. అందు కతఁడు కిర మూపుచు “అట్టులే యేర్పాటుచేసితిని. ఆ నూర్వరుసిఫాయీలు నీప్రాంతమునకురాకుండ నచ్చటనే గుఱారములు వేసికొనియుండవలయునని కఠినముగ నాజ్ఞాపించియే వచ్చితిని. ఆవిషయమునుగూర్చి మఱి సందేహింపఁబనిలేదు.” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

అట్లు త్రిపురాంతకదేవుడు దేవదేవునియందుఁ గల నిజరూపశేఖావిలాసములఁ గొంతవఱకుఁ జూచి చూచి యొక్క నిట్టూర్పువిడిచి, వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

“దేవదేవా! చేసిన యపరాధమును మన్నింపుమని నన్ను గోరుచున్నావు. ఒకరిని తుమించుటకుఁ దగినంతటి స్థితిగతులు సర్వేశ్వరుడు నా కొసంగలేదు గాని, యది యట్లుంచి ముం దీమాట చెప్పము. తొలుత నీకాపుర మెచ్చట? నీ తల్లిదండ్రు లెవరు? నీవు రుద్రాంబకొలువులోఁ బ్రవేశించి యెంతకాలమైనది?”

“దేవా! ఆప్రశ్నలన్నియు నిప్పు డెందుకు? మనవంటిదీనులకుఁ దల్లియును దండ్రీయును సర్వేశ్వరుడే! మనమొందిన కష్టములును సుఖములును మన పూర్వ ప్రసంగములును హాయిగా ముచ్చటించుకొనుదినము ముందున్నది. అట్టి వినోద ప్రసంగమున కిది యదనుగాదు. మనమిప్పుడు చేయవలసిన కార్యములు పెక్కులున్నవి. వెనుకనుండి శత్రుపరంపరలు తఱుముకొని వచ్చుచున్నవి. లేక, యీసరికే యేకశిలానగరమును ముట్టడించెనో తెలియదు.....”

అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచుండఁ గుమారదేవుడు వాని కడముగా వచ్చి యిట్లనియె.

“త్రిపురాంతకా అన్నిటికన్న ముఖ్యముగ మన యీయు త్తరక్షణమునందే చేయవలసిన కార్యము ఛన్నుని దేవియొద్దకుఁ బంపించి కొంతసైన్యమును దెప్పించుటయే! అట్లు చేసినఁగాని మనవలన నేమియుఁ గానేరదు.”

“కుమారదేవా! ఈయాలోచనము నా కిదివఱకే జనించినది కాని, నన్ను విశ్వసించి, దేవి సైన్యసాహాయ్య మొసంగునో లేదో యని సంశయించి యూరకొంటిని. దైవానుగ్రహమువలన నిప్పుడు నీవు వచ్చితివి కాఁబట్టి యింక భయములేదు. వెంటనే ఛన్నునిబంపి కొంతబలమును దెప్పింపుము.”

“బాగున్నది కాని, ప్రస్తుతము మన కెంతసైన్య మవసరమని నీయభిప్రాయము?”

“అధమపక్షము నాలుగైదువేల సైన్యమైన నుండనియెడల నఖండముగ వచ్చు శత్రు సేనాప్రవాహమును వారింపఁగల్గుట కష్టము.”

“బావా! నీవుచెప్పినది నిజమే? మన మాండలికశత్రువులమాట కేమిగాని, యాదవసైన్యములసంఖ్య రమారమి డెబ్బదివేలకుఁ దక్కువయుండదు.”

అని పలికి కుమారదేవుడు ఛన్ననిఁ జేరఁజేరి “ఛన్నా! నీవు దేవి కా ప
వర్గములోనివాడవు. అందుచే నీ కార్యభారమును నీవే భరింపవలయును. సర్వర
ముగ నేకశిలానగరమున కేగి. రుద్రాంబను సందర్శించి, యచ్చటి సంగతులన్నియు
సంతేపముగా నెఱింగించి, సైన్యములకొఱకు మేమందఱము నిరీక్షించుచున్నారమని
యామెతో విన్నవించి, చతురంగబలసమేతుడవై యొకటిరెండుదినములలో నీ
విచ్చటఁ జేరుకొనవలసియున్నది.” అని యింక నేమోమో చెప్ప యత్నించి,
త్రిపురాంతకుని జూచుచు నెందుచేతనో సంశయించి యూరకుండెను. అది కనిపెట్టి
దేవదేవుడు వెంటనే ఛన్ననిఁజూచి “ఛన్నా! స్వవిషయమును గూర్చి నేనుఁ
గూడఁ గొన్ని సంగతులు దేవికి మనవిచేసికొనవలసి యున్నవి. నీవు కొంచెము
దూరము నాతో వచ్చినయెడల నారహస్యములు మనవి చేసికొనెదను.” అని
పలికి తోడనే ఛన్ననితోఁ గూడ నాప్రదేశమును విడిచి దూరముగాఁ
బోయెను.

30-వ ప్రకరణము

ప్రథమసందర్శనము

మాండలికప్రభువుల కలుక పుట్టించి, దేవగిరియాదవుల కాస కల్పించి,
దేశమునం దెల్లకడల నీయల్లరులు కలిగించుచుండిన దుష్టుడగు జైనస్వామి తనపరి
వారముతోఁగూడఁ బట్టువడె ననుసంగతి వినినప్పుడు దేవదేవకుమారదేవులకుఁ
గల్గిన బ్రహ్మానందమెంతని వర్ణింపఁగలము? త్రిపురాంతకుని యద్భుతసాహసవర్తన
ములును, వానిచాకచక్యమును వేనోళ్లఁ గొనియాడి, “త్రిపురాంతకా! ఇనిన
మహాపకారము లొనరించిన నీఋణము దేవి తీర్చుకొనలేదు సుమా” యని
యామిత్రు లిరువురును వానిని బహూకరింపఁజొచ్చిరి. దేవదేవకుమారదేవుల
సలహాపైని ద్రిపురాంతకుడు తనపరివారముతోఁ గొంతభాగమును సహాయముగా
నిచ్చి యాజైనభైదీలను ఛన్నని వెంటనే యేకశిలానగర కారాగారమునకుఁ బంపి
వేసెను.

అనాటియుదయమున నాయాంధ్రవీరకుమారపరివార మంతయు నానం
దార్ణవమున నోలలాడుచు, గుడారముల నెలకొల్పుకొని మజనభోజనాదు లొనరించి
హాయిగాఁ గాలము గడుపుచుండెను. దేవదేవకుమారదేవు లుభయులు నొక గుడా
రమునందే విడిసిరి. త్రిపురాంతకుడు తనపరివారముతో వేటొక పటకుటీరమున
నివసించెను. సాయంకాలము నాలుగుగంటలవఱకుఁ బ్రయాణాయాసోపశమనమునకై
విశ్రమించి, తరువాత దేవదేవకుమారదేవులిరువురును దమగుడారమున నుచితాసనా

సీనులై యుండి త్రిపురాంతకని రప్పించి వానితోఁ గార్యక్రమమును గూర్చి ముచ్చటింప సాగిరి. కుమారదేవుని ప్రక్కనే దేవదేవుఁడును, వారియెదుటఁ ద్రిపురాంతకుఁడును, జెంతనే రంగఁడును సుఖాసీను లైరి. అగుదారములో సగము భాగమువఱకు నడ్డముగా నొక తెర కట్టఁబడియుండుటచేత నందెవ్వరో ఘోషాస్త్రీలుండవచ్చునని రంగఁడును ద్రిపురాంతకుఁడును భావించుకొనిరి. కాని కుమారదేవుఁ డవివాహితుఁ డగుటచే దేవదేవునకు సంబంధించినవా రెవరైన నందుండి యుందురని భావించి, సకలవిధముల శరీరమాత్ర భేదముగఁ బ్రవర్తించుచుండిన యాయరువురి పరస్పర స్నేహాతిశయమునకుఁ ద్రిపురాంతకుఁ డత్యాశ్చర్యమొంద సాగెను. అట్లుకూర్చుండినతరువాతఁ గుమారదేవుఁడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి, యిట్లు మాటాడెను.

“త్రిపురాంతకా ! నీకుఁ జెప్పవలసినసంగతులును, నిన్నడుగవలసినసంగతులు ననేకములున్నవి. రుద్రాంబకుఁ బ్రబలబాహ్యాశత్రువు జైనస్వామి. వాఁడు నీచేఁ బట్టువడెను. ప్రబలగృహశత్రువులైన ప్రతాపదేవుఁడు మాచేఁ బట్టు వడెను. ఈసంగతి నీ వెఱుఁగవు కాబోలును.”

అని వలుకఁ ద్రిపురాంతకుఁ డాశ్చర్యముతో—

“ఏమేమీ ? కుమారదేవా ! దుష్టుఁ డైనప్రతాపదేవుఁడు మీచేఁ జిక్కెనా ? కాదు కాదు. మీరు భ్రాంతిపడి యెవనినో చెఱపట్టియుందురు కాని, యామంద భాగ్యుఁ డిదివరకే నాయొద్ద భైదీగా నున్నవాఁడు.”

“లేదులేదు, బావా ! ఆపారపాటు నీయొద్దనే జరిగియుండును. వాఁడు నీ కెప్పుడు అభించెను ? ఎట్లు పట్టువడెను ?”

“ఒకనాఁ డతఁ డీ జైనాశ్రమమునుండి వచ్చుచుండఁగా నీప్రాంతమున గుంచ రించుచుండిన యాగూఢచారులు వానిని బట్టి నాయొద్దకు మోసికొనివచ్చి పడ వేసిరి. అతఁడే ప్రతాపదేవుఁడని నాసేవకులలో నొక రిద్దఱు చెప్పిరి కాని, నేనంతమాత్రమున విశ్వసింపక స్త్రీమోహాతిశయమునఁ బిచ్చివాఁడై తిరుగు చుండినవాని కుమారుఁడగు నాగరాజు—

అని చెప్పుచుండగా దేవదేవుఁడు వానినిఁ జూచి—

“ఆర్యా ! ఏస్త్రీమోహమున ?”

“ఎవలెయో యేకవీరయట ! ఆయేకవీర యే యేకవీరయో యని నేను సందేహించు చున్నాను. అయిన నాసంగతి యిప్పుడెందుకు ?—ఆనాగరాజదివరకే నాయాశ్రమ మునఁ జిక్కియున్నందున వెంటనే వానిని రప్పించి యీతఁ డెవఁడని యడిగితిని.

అపిచ్చివానిమాటలవలన నాతఁడు ప్రతాపదేవుఁడే యని నిశ్చయించి, నేటి తరకును వానిని నాయొద్దనే ఖైదీగా నుంచితిని. కుమారదేవా ! అట్టి ప్రతాపదేవుఁడు నీకుఁ బట్టువడుట యెట్లు తటస్థించినది ?”

“ఎట్లు తటస్థించినదా ? మేము మధురానగరమునుండి వచ్చుచుండఁగా నాతఁడత్యంత సంభ్రమముతోఁ బరుగుపరుగున వచ్చుచు మార్గమధ్యమున మాకంటఁ బడెను. తోడనే యతఁడు ప్రతాపదేవుఁడని మేము గుర్తించి పట్టుకొంటిమి. నన్నుఁ జూచినంతనే యతఁడు నిర్ఘాంతపడి తన యొడలంతయుఁ గంపింప నే నేసంగతి యడిగినను బ్రత్యుత్తరమియక మానముద్ర వహింపఁజొచ్చెను. నీ కదివఱ కెన్నఁడును వానిని జూచియుండకపోవుటచేఁ బిచ్చివానిమాటలు నమ్మి భ్రమపడుచుంటివిగాని, నాకుఁ జిక్కినవాఁడే నిజమైన ప్రతాపదేవుఁడు.”

అని ప్రసంగించుచుండ నంతలో గుడారము వెలుపలినుండి “అయ్యా ! మా ప్రభువుగారైన త్రిపురాంతకదేవుఁడుగా రిచ్చట నున్నారా !” అని యెవరో గట్టిగా నడుగుచుండ నది విని త్రిపురాంతకఁడు “రంగా ! చూడు చూడు !! ఆ వచ్చినవా రెవరో కనుఁగొనుము” అని చెప్పి పంపించెను. వెంటనే రంగఁడు వెలుపలికిఁ బోయి యచ్చట నిలువఁబడియున్న పురుషునిఁ జూచి—

“వెంకన్నా ! నీవా ! ఇంతయాలస్యమైన దేమి ? ప్రభువుగారు నీకొఱకు ఊణ ఊణము నెదురుచూచుచున్నారు.” అని పలుకుచు రంగఁడు వానిని లోనికిఁ గొనివచ్చెను. తోడనే వెంకన్న త్రిపురాంతకనకు మ్రొక్కి కట్టెడుట నిలువం బడ నతఁడు వానితో నిట్లు మాటాడెను.

“వెంకన్నా ! మీరందఱును సురక్షితముగ వచ్చినారా ? ప్రమాద మేమియుఁ దటస్థింపలేదు కదా ?”

“దేవా ! అపరాధము ఊమించినయెడల విన్నవించుకొనెదను. ప్రమాదమే తటస్థించినది.”

“ఏమీ ! ఏమి తటస్థించినది ? చెప్పు చెప్పు ! మీలో నెవ్వరికిని బ్రాణభంగము లేదుకదా ? ముం దామాట చెప్పు.”

“దేవా ! లేదు లేదు. మే మందఱును సురక్షితముగానే వచ్చినారము. కాని—”

“సరే ! అట్టులైనయెడల విచారము లేదు. తదితరమైన దేమి జరిగినను దాని నొక ప్రమాదముక్రింద నేను గణింపను. సంగతి యేమో యింక సావకాశముగ నెఱింగింపుము.”

“స్వామీ ! ప్రతాపదేవుఁడు తప్పించుకొని పోయిపోయినాఁడు.”

“అఁ—ఎప్పు డెప్పుడు ? ఎట్లు తప్పించుకొనెను ?”

“దేవా! ఆనాటి రాత్రియంతయు మన మందఱమును బ్రయాణసన్నాహముతో మునిగియుండిన సమయము కనిపెట్టి వాఁ డెట్టులో తనకట్లు త్రొంపుకొని, యా కటికి శీఁకటిలో నెవ్వరికంటఁబడకుండ మెల్లఁగఁ దప్పించుకొని పాటిపోయి నట్లు తోచుచున్నది? దేవా! ఇంతకన్నఁ జిత్రమైనసంగతి వినుఁడు. ఆపోవు వాఁడు మెల్లఁగఁ దనత్రోవనుబోక యెందుచేతనో నిష్కారణముగఁ దన కుమారుఁడైన యీపిచ్చి నాగరాజును గుండెలపై బాకుతోఁ బొడిచి చంపి వేసినాఁడు.”

“నారాయణ! నారాయణ! దురార్థుఁ డెంతపనిచేసినాఁడు? వారహరా! ఎంత పాపాతుఁడు! ఎంత కఠినచిత్తుఁడు? వెంకన్నా! మీ రాశక మేమి చేసినారు?”

“దేవా! మామాసామగ్రు లన్నియుఁ జక్కపెట్టుకొని, మేమాశ్రమమును విడిచి బయలుదేరినప్పుడు కలికములోనికి నఁ గానరాజుండఁ దద్ద్రుచుమాను బరకు రామప్రీతిగావించియే రావలయునని తమరు మాకు నెలవిచ్చినారు కదా? అందుచే నాగరాజుశక మచ్చటనే యుంచి యాశ్రమము ముట్టించినారము.”

“పోనిమ్మ. మంచిపనియే చేసినారు. ఆనాథప్రేతసంస్కారమువలనఁ గోటియాగ ములఫల మున్నదట.”

“స్వామీ! తమ రాశ్రమములోనికి దయచేసినయెడల నింకను గొన్నిసంగతులు తమకు వినిపింపవలయును.”

అప్పుడు కుమారదేవుఁడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి, త్రిపురాంతకా! ఇప్పుడు మన సందేహము తీరిపోయినదికదా? ఆప్రతాపదేవతాతకుఁడు నీయొద్దనుండి తప్పించుకొని పాండ్యరాజుకడకుఁ బాటిపోవుచు మాకుఁ బట్టుపడినాఁడు.”

“ఔను. ఆపరమచండాలునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్త మొనర్పకయే మనము విడువఁ గూడదు.”

అని పలికి తనకుఁ గొంచెము పనియున్నదనిచెప్పి త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే తన యాసనమునుండి లేచి నిలువఁబడెను. తోడనే వారును లేచిపోయిరి. త్రిపురాంతకుఁడు వారియొద్ద నెలవుపుచ్చుకొని, యెందుచేతనో యా గుడారమున వ్రేలాడుచుండిన తెరవంక నిదానించి చూచుచుండ, వాయువశమున నా తెరయు నించుక ప్రక్కకుఁ గొట్టుకొనినంతనే యాలోపున నున్న యొక గుండరకన్యకా విగ్రహము వానికంటఁబడుట తటస్థించెను. తోడనే నూతన ముఖలక్షణములతో వెలవెలఁబోవుచుండిన త్రిపురాంతకునిఁ జూచి చిటునవ్వు నవ్వుచు దేవదేవుఁడు గాలిచే నల్లలాడకుండ తెర నెప్పటియట్ల సవరించెను.

31.వ ప్రకరణము

అస్వస్థత

“ఓహో! ఆదివ్యమంగళవిగ్రహమును దత్సహజసౌందర్యలావణ్యాతిశయమును నా హృదయమున నెంతలో నాటినవి? ఆసుందరి యెవలెయె యుండునో? దేవదేవుని భార్యయై యుండునా? ఎందుచేతనో యాతఁడు తనచరిత్ర మేమియు నాతోఁజెప్పక దాచియుంచినవాఁడు. ఆ కన్యకారత్నము వానిసోదరియై యవివాహితయైయున్నచో నేను ధన్యుడనగుదును. అయ్యయ్యో! ఏమి నా వెట్టి! సోదరియే యైనయెడల నెవనికో తగినవానికిచ్చి పెండ్లిసేయక యిట్లు తనవెంట నూరూరఁ ద్రిప్పకొనుచుండునా? కావున నాసుందరి వానియరాంగ లక్ష్మియే యై యుండవలయును. అందుచేఁ బరకాంతయగు నామెనుగూర్చి నేను దలపోయుట మహాపాపము. కావున నాప్రసంగ మెట్లులైన మఱచిపోవల యును.....నిజమే కాని యెట్లు మఱవఁగలను? ఆసుందరి న న్నిక్షింప లేదు కాని నాకంటఁబడిన యాసౌందర్యరాశి యిప్పటికిని నాకన్నుల యెదుట నున్నట్టులే యున్నది. ఆహా! ఆదేవదేవుఁ డెంతటి యద్భుతవంతుఁడు? దేవి యొద్ద వాని కేదో గొప్పయుద్యోగ ముండియుండును. అందులో సహజముగా మంచి చాకచక్యముకలవాఁడు. మిక్కిలి రూపసి. యోగ్యమైన యిన్నిసద్గుణము లుండుటచేతనే యేమహారాజకుమారిక నో యాతఁడు చేపట్టఁగలెనుగాని, యుండ నూరులేక, తినఁ దిండిలేక, యుద్యోగరహితుఁడనై యడవులయందును గొండలయందును దిరుగుచుండు నాయటి పరమనిర్భాగ్యున కేతల్లిదండ్రులు తమకన్యక నిచ్చి యామెగొంతుక బలవంతుఁడఁ గోయఁజూచెదరు? ఒకప్పుడు నేను వివాహమాడఁ బ్రయత్నించినయెడల నే బీదకుటుంబమునకో తగినంత ధనసాహాయ్య మొనర్చి వారి కన్యకను సంపాదించవలయును గాని మఱియొక విధమగు నాధార మేమియులేదు కదా? అట్లు చేసినయెడల నాసమవయస్కులగు దేవదేవ కుమారదేవాదులలో నాకెంత తలవంపు? కావున నట్టి తుచ్చ సౌఖ్యమున కాసింపక వివాహేచ్ఛయే సంపూర్ణముగా విడిచి నా జీవితకాల మంతయు బ్రహ్మచర్యవ్రతములతోడనే గడపెదను. యుద్ధానంతరమున దేవి యనుగ్రహమున నా కేదైన నుద్యోగము లభించినయెడల ధనదుపురమునుండి మా ముదుసలితల్లిని గొనివచ్చి యామె నేవచేయుచు నేకశిలానగరమందే కాలము గడుపుచుండును. కుమారదేవుఁడు నాసోదరియం దత్యంతానురాగ ముతో నున్నవాఁడట. వానిచర్యకూడ నట్టులే కనఁబడుచున్నది. కావున నేకవీరనుగూర్చి నే నేమియు శ్రమపడ నవసరములేదు.”

అని త్రిపురాంతకుఁ డనేకవిధములఁ దన భవిష్యజీవయాత్రనుగూర్చి తల పోసికొనుచుఁ దనగుఱారమునకు వచ్చి యందొక మాసముపై నిశ్చేష్టితుఁడై

కూర్చుండియుండెను. తనప్రభు వేదో దీర్ఘాలోచనమున నున్నట్లు కనిపెట్టి, వాని జెనుకనున్న బెంకన్న యాతని నేమియు మాటాడింపలేదు. కొంతసేపునకుఁ ద్రిపురాంతకుడే తనప్రక్కనున్న బెంకన్నను జూచి,

“బెంకన్నా! చెప్పు! చెప్పు!! క్రొత్తవిశేషము లేమున్నవి?”

“దేవా! నేను వచ్చుచుండఁగా నీసమీపమునందే నూర్గురు పాండ్యసైనికులు నా కంటఁబడిరి.”

“బెంకన్నా! అప్పుడే నీకంటఁబడిరా! నీ నేమియు వారితో నధికప్రసంగము చేయలేదుకదా?”

“నే నేమియు నధికప్రసంగము చేయలేదు. వా రెవరో చూడవలయునని చెంతకుఁ బోవుసరికి వారు మాటాడుకొనుచుండినమాటలు నాచెవిని బడినవి.”

“అలాగా? చెప్పు! చెప్పు! వారి సంభాషణములోనిరహస్య మేమియో నాకు వినిపింపుము.”

“దేవా! ఆరహస్యము తప్పక వినవలసినదే! దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును దమ ప్రభువును మోసపుచ్చి తమఁ గొనివచ్చినారట! అందుచే నాయురువురి నెట్లు లైన బలవంతముగఁ బట్టుకొని మరలఁ దమ ప్రభువునొద్దకుఁ గొనిపోవలయునని కొందఱును—ఎవ్వనినైన నొక సైనికుని రహస్యముగ మధురానగరము నకుఁ బంపి యీవృత్తాంతము తమప్రభువునకుఁ దెలియఁజేయవలసియున్నదని కొందఱును—ఈపరివారముపైఁ దిరుగఁబడుటకు మనము నూర్వురమును జాలమా యని మఱికొందఱును దమలోఁ దాము గుసగుసలాడుకొనుచుండిరి. అందుచే మనము జాగ్రత్తపడవలయు నేమోయని తలంచుచున్నాను.”

“బెంకన్నా! నిశ్చయముగ నీవు మాకు మహాపకార మొనర్చితివి. ఒకవిధముగా నీ యధికప్రసంగము మాకు లాభించినదని చెప్పవచ్చును. ఈసంగతి దేవదేవకుమారదేవులకుఁ దెలియఁజేసి, తగినయేర్పాటు గావించెదను. నీవింకఁబొమ్ము.”

అని పలికి త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే వానికి సెలవిచ్చి తా నచ్చటినుండి లేచిపోయెను.

ఆయుత్తరక్షణమునందే త్రిపురాంతకుఁడు తన పరివారముకడ కేగి, యాయుధపాణులగు నిన్నూర్గురు వీరభటుల నొకయరగంటలో సిద్ధముచేయించి, వారిని వెంటనిడుకొనిపోయి పాండ్యసైనికులు నివసించియున్న గుడారములను ముట్టడించెను. ఆవృత్తాంతము విని దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నచ్చటికిఁ బరుగునఁ జని సంగతి యేమని త్రిపురాంతకు నడుగ నతఁడు బెంకన్నవలనఁ దాను

వినిన క్రమమంతయు వారి కెఱింగించెను. వారును బాండ్వైసెనికుల దురాలోచనముల కాగ్రహించి, త్రిపురాంతకుఁడు చేసిన యుపాయమునకు మిక్కిలి సంతసించిరి. కాని యదివఱకే వారిలో నొకఁడు రహస్యముగ మధురానగరమునకు బయలుదేఱియుండు నను ననుమానము వారి మువ్వరిని మిక్కిలి బాధించుచుండెను.

ఆగుడారములచుట్టును త్రిపురాంతకుఁడు తనవీరభటులను గడుభద్రముగఁ గాపుంచి, తనసెలవు లేకుండ నొక యీగయైనను లోనికిఁ బోవుట కాని పైకి వచ్చుటగాని జరుగరాదని కఠినముగ కానించి, చీకటిపడుచుండఁ దనకుటిరమునకు విచ్చేసెను. సాయంకాలమునుండియుఁ బూర్వపుఁజకచకలు గాని చుటుకుఁ దనము గాని లేక త్రిపురాంతకుఁడు కడుమందముగనే సంచరించుచుండెను. భోజనము సేతము సరిగా నొనర్పక యెవ్వరితోడను మాటాడక, మాటిమాటికిఁ దనలో నేమేమోదీర్ఘాలోచన మొనర్చుచుఁ త్రిపురాంతకుఁడు తనయనుచరులకందఱికిఁ గ్రొత్తగాఁ గన్పట్టుచున్నందున, నట్లుండుటకుఁ గారణ మేమని వెంకన్నయు, రంగఁడు మొదలగువారును వాని నప్పు డప్పు డడుగుచు వచ్చిరి గాని, యతఁడు చీకాకుతో వారి నావలకుఁ బొమ్మనుచుఁ దగినసమాధానమేమియుఁ జెప్పలేదు. నాటిరాత్రి పండ్రెండుగంటలవఱకు నిద్ర లేక సంతాపితహృదయుడై శయ్యపైఁ గూర్చుండుచుఁ బరుండుచు లేచుచు నిటునటుఁ దిరుగుచుఁ గడపి తుడకట్టులో నిద్రించెను.

ఇంతలోఁ బల్లవాఱినది. త్రిపురాంతకుఁ డప్పుడే మేల్కొని ద్రవస్థానమునర్చి, శయ్యపైఁ గూర్చుండినంతనే చేత నొకమూటతో వెంకన్న వానికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే త్రిపురాంతకుఁడు వానిని జూచి నవ్వుచు—

“వెంకన్నా ! నిద్దురకన్నులతో లేచి నీ మొగము చూచితిని. నేఁడు నా కేమైన నసంతృప్తి కలిగినయెడల నిన్నుఁ జావఁగొట్టెదను బాగ్రత్త.”

“దేవా ! లాభము కలిగినయెడల నాకుఁ బారితోషిక మిప్పించెదరా ? అదికూడ సెలవిండు.”

“అహా ! తప్పక యిచ్చెదను. కాని నీచేతిలోని మూట యేమి ?”

“స్వామీ ! నేటియుదయమున నా మొగము చూచినందువలన మీకుఁ గలిగినలాభ మిమూటయే. దీనిని మీరు పరిగ్రహింపుఁడు.”

అని పలుకుచు నతఁ డామూట వానియొడిలోఁ బడవేసెను. తోడనే త్రిపురాంతకుఁడు దానిని విప్పి చూడ నందు బంగారుజరీపనులతోఁ దళతళలాడుచు మహారాజ కుమారులు ధరింపవలసిన విలువలేనిపట్టుమస్తులు వానికంటఁ బడెను. తోడనే యతఁ డాశ్చర్యచేతస్కుఁడై వెంకన్నను జూచి,

“వెంకన్నా ! ఇవి నీకెక్కడనుండి వచ్చినవి ? ఎవరికొఱకు ?”

“దేవా ! ఆసంగతి విన్నవించుకొనెదను. చిత్రగింపుఁడు. నేటి ప్రాతఃకాలము ననే, నేను లేచి, యోగక్షేమము లరయవలయునని దేవదేవ కుమారదేవుల గుఢారమునకుఁ బోయియుంటిని.”

“వెంకన్నా ! కొంపమునిగినట్లు నీవంత ప్రొద్దుననే లేచి వారిగుఢారమున కేల పోవలయు? వారి యోగక్షేమముల బాధ్యత నీ కెందుకు? పనిలేనియెడల నూరక యొకచోఁ గూర్చుండుటకు నీకుఁ దొఁపదుకాబోలు ? సరే ! తరువాత నేమైనది.”

“నేను బోవునది కచ్చట నేమో గుఱగుఱలాడుకొనుచుండిన దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నన్నుఁ బిలిచి యీమాటను నాకందిచ్చి రహస్యముగా నాచెవిలో
“ఓయీ ! యిందలిదుస్తులను ధరించి, యొకమారు దయచేయవలసియున్నదని మిప్రభువుతోఁ జెప్పము” అని చెప్పి నన్నిచ్చటికిఁ బంపించిరి. తమరు త్వరగా కావలసినపని యున్నదట.

“వెంకన్నా ! కాలాచితకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని, నే నిప్పుడే వారిదర్శనమున కేగెదను గాని యీదుస్తులనుమాత్రము నేను ధరింపలేనోయి ! ఆయినను సంతోషపూర్వకముగ వారొసంగినవస్తువును దిరస్కరించుట కూడదు. కావున నీమాట నాపెట్టెలోఁ బడవేయుము.”

“దేవా ! అట్లు కాదు. తమ రీదుస్తులను ధరించినచోఁ గన్నులవేడుకగాఁ జూడ వలయునని నేను ముచ్చటపడుచున్నాను. కాబట్టి తమరు ధరింపక తప్పదు.”

“ఛీ ! దొర్భాగ్యుఁడా ! నీకుఁ గన్నులవేడుక కావలయునా ? అధికప్రసంగము చేయక వెంటనే నేను చెప్పినట్లు చేయుము.”

“దేవా ! తమ రీదుస్తులనుధరించుట కంగీకరింపలేదని వారితో మనవిచేసి యిప్పుడే వచ్చెదను. సెలవా ?”

“ఓరి నిర్భాగ్యుఁడా ! నీకు బుద్ధిలేదా యేమి ? నాతోఁ జెప్పకుండ నీపైని నీవా గుఢారమున కేగినచో నేమి చేసెదనో చూడు !”

“చిత్రము. తమ కేమిచేసినను జేయవచ్చునుగాని, మీరీదుస్తులను ధరింపనియెడల నాసంగతి వెంటనే తమ కటింగింపవలసియున్నదని వారిరువురును నాకు సెల విచ్చియున్నారు. ఆమీద మీచిత్రము. మీరు వీనిని ధరింపనియెడల వారు స్వయముగావచ్చి ధరింపజేసెదరట.”

“వెంకన్నా! గట్టిచిక్కు తెచ్చితివే! మంచియుపకారమే చేసితివి! ఛీ! ప్రాద్దు ననే లేచి నీ మొగముఁ జూడఁగూడదు.”

“నిజము దేవా! నిజము! నా మొగము చూచినవారి కిట్టిస్థితియే ప్రాప్తమగు చుండును.”

అని పలుకఁ ద్రిపురాంతకుఁడు వానిని జూచి నవ్వుచుఁ గాలోచితకృత్యములు నిర్వర్తించుకొనుటకై లేచెను.

32- వ ప్రకరణము.

“నేను దేవదేవుఁడను గాను”

నిర్వర్తితకాలకృత్యుఁడైన తనప్రభువు బయలుదేరువఱకును వెంకన్న వాని వెంటనే సంచరించుచుండెను. తలఁచినకార్యమును, బట్టినపట్టును గొనసాగువఱకు విడిచిపెట్టని మొండితనముగల వెంకన్న యన్నఁ ద్రిపురాంతకునకు మక్కువ యొక్కవ. వట్టి మొండితనమేకాని, తక్కినవారివలె లేశమును గడుసుఁడనము లేని యమా యకుఁడని జాలిపడి యతఁడు వానికిఁ జనవొసంగి యాదరించుచుండును. అనాఁటి యుదయమున వెంకన్న పోరు భరింపలేకయే త్రిపురాంతకుఁ డాదుస్తులను ధరించుట కంగీకరించెనని చెప్పవచ్చును. అదియును గాక, వానిని దాను దాల్చనియెడల దేవదేవకుమారదేవులిరువురును దన్నుఁగూర్చి దురభిప్రాయ మొందెద రనియు, మనసు చిన్నపుచ్చుకొనెద రనియు నెంచి తన కణుమాత్రమైన నిష్టము లేకపోయినను త్రిపురాంతకుఁ డాదుస్తులను ధరించి బయలుదేఱెను. జరీకమ్మల యాకుపచ్చని పట్టువరాయియు, జలతారుపనులచేఁ జిత్రింపఁబడిన పసుపుపచ్చని పట్టు అంగీయు, ధగధగలాడు గులాబిరంగు పట్టుచెమ్మాయును దాల్చి దక్షిణవాస్తమునఁ గల లోకభీకరమగు ఖడ్గరాజము చూపరుల కన్నులకు మిలుమిట్లుగొలుప, భూలోకమున నవతరించిన లక్ష్మీకుమారుఁడో యన వీరాగ్రేసరుఁ డగుమనత్రిపురాంతకుఁడు తన గుడారమునుండి వెడలి దేవదేవకుమారదేవుల గుడారమును సమీపించెను. చూచుటకు వేయికన్నులైనఁ జాలని యింతటి గంభీరాకారమును, నింతటి సౌందర్యాతిశయమును, దమ ప్రభువునందుఁ గలవని, యిన్నాశ్శకుఁ బోల్చుకొనఁ గల్గితిమని, యాతని యనుచరులెల్లరు వానిని జూచి తమలోఁ దాము ముచ్చటించుకొనసాగిరి. అందుచేతనే వేషభాషలని చెద్దలవాడుక.

అట్లు గుడారమును సమీపించి త్రిపురాంతకుఁడు తటాలున లోనఁ బ్రవేశించి, యచ్చటఁ దనకంటి కెవ్వరును గానరానందున దేవదేవకుమారదేవులు లోపల నున్నారని యూహించి, చెంతనున్న యొక యాసనముపై సధివసించి,

“కుమారదేవా! కుమారదేవా! అని రెండుమూడుసార్లు పిలిచెను. తోడనే ప్రక్కను వ్రేలాడుచుండిన పటకవాటమును దొలగించి, తొలినాటి సాయం సమయమున నాతడు చూచిన కన్యకావిగ్రహము తటాలున వాని కట్టెదుటకు వచ్చి నిలువంబడి సుందరమందహాసరుచులు వాని మొగముపై బ్రసరింపజేయుచు, “మనోహరా! కుమారదేవుఁ డింత సేపువటకు నిచ్చటనే యుండెనుగదా? మీతోఁ జెప్పకుండ నెచ్చటి కేగెను?” అని పలికెను. అట్లు తన కట్టెదుటకు వచ్చి నిలిచిన యాభువనమోహనస్వరూపమును జూచినతోడనే సహజపౌరుషపరాక్రమవంతుఁ డయ్యెను త్రిపురాంతకుఁడు వెలవెలబోవుచు, నించుక శరీరకంప ముదయింపఁ, జీటుచెనుటల నొడలెల్లఁ జెమ్మగిల్ల నోటమాటలేక చిత్ర ప్రతిమాకారమును ధరించి యుండెను. ముల్లోకముల జయింపఁగల ప్రతాపవంతునైనను మాయాశక్తిమయం బగు నొక్కస్త్రీస్వరూపమును జయింపఁ గల్గుట దుర్లభము కదా! ఈశ్వరసృష్టియందలి వైచిత్ర్యములో నిదియే ముఖ్యమైనది!

అట్లు త్రిపురాంతకుఁడు కొంతవఱకుఁ దన్తోహనాకారసందర్శన వివరిత చేప్పుడై యుండి, పిదప నించుక ధైర్యము వహించి, యాజగన్తోహినితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“సుందరీ! నీమాటవలన నీవు దేవదేవుని యర్థాంగివలెఁ దోచుచున్నావు. కాని—”

అని యింక నేమో చెప్పఁబోవుచుండ నామె నవ్వుచు—

“ఔ నాను. నామాటవలన నేను దేవదేవుని యర్థాంగివలెఁ గనఁబడుచున్నాను.

మీ స్వరూపమువలన మీరీ మహేశ్వరికే బ్రాణవల్లభునివలెఁ గనఁబడుచున్నారు. అబ్బా! ఏమి వేళాకోళము?”

“సుందరీ! ఇది వేళాకోళము గాదు. నేను జెప్పఁబోవునదికూడ నదియే! నా స్వరూపమును జూచి నీవు మోసపోవుచుంటివి గాని, నేను దేవదేవుఁడను గాను. నాపేరు త్రిపురాంతకదేవుఁడు. ఈశ్వరసృష్టివిశేషమున మే మిరువురము నేకాకారులమై జనించితిమి.”

“మనోహరా! ఇది యొక్కటియే కాదు. ఈశ్వరసృష్టియందు పలువిశేషములున్నవి. మీస్వరూపమును జూచి నేను మోసపోలేదు గాని, యానాఁడు మీరు పల్కిన మాటలను నమ్మకొనినందుల కెట్టిమోసమును గల్గకున్న నదియే చాలును. దేవదేవాభిధానమును విడిచి, మీరీ త్రిపురాంతక నామధేయమును నేడే ధరించుకొంటిరా యేమి? ఆయిన నేమి? మీరు దేవదేవులైనను త్రిపురాంతకదేవులైనను నేను మహేశ్వరిని గావచ్చును గదా?”

ఆమాటలకుఁ త్రిపురాంతకుఁడు నవ్వుచు—

“నుందరీ! గట్టిచిక్కు తటస్థించినది. నాస్వరూపవిశేషము నామాటలను నిన్ను విశ్వసించునీయకున్నది. నే నేమి చేయుఁగలను. కొంచెము నేపువలకు నీవట్టి మతి భ్రమమును గట్టిపెట్టినయెడల దేవదేవుఁడు వచ్చినంత నే నీసందేహము నివృత్తి కాఁగలదు. నా రెవ్వరును లేనప్పుడు నే నీగుడారమునఁ బ్రవేశించి మహాపరాధ మొనర్చితిని. నన్ను తుమింపుము.”

“అపరాధమా? తుమింపవలయునా? రామరామ! ఎంత యమాయకము! దేవదేవుఁడు వచ్చినంత నే నాసందేహము తీరుననుచున్నారా? సరే బాగున్నది. ఒక్కస్వరూపముగల యిరువురుపురుషు లున్నప్పుడు—ఒక స్వరూపముగల యిరువురు స్త్రీలుగూడ నుండవచ్చును గదా? అందుచే దేవదేవుని వరించిన మహేశ్వరి వేఱు త్రిపురాంతకుని వరించిన మహేశ్వరి వేఱు. మే మిరువురము నొక్కటియే యాకారముకలవారము. ఈయుక్తికి మీరేమి సమాధానము చెప్పఁగలరు?”

“మహేశ్వరీ! నేనంత యుక్తిపరుఁడనుగాను. కాని నన్నిదివల కేమహేశ్వరి యును వరింపలేదు. అందుచే—”

అని యింక నేమేమో చెప్పబోవుచుండఁ దటాలున గుమారదేవుఁ డా గుడారములోఁ బ్రవేశించుటచేత వారి సంభాషణమునకు భంగము జనించెను. తోడనే మహేశ్వరియు నాపటకవాటమును దాటి లోనికిఁ బోయెను. గుమారదేవుఁ డట్లు ప్రవేశించినతోడనే చిఱునవ్వు నవ్వుచు—

“బావా! యిచ్చట నేమి చేయుచున్నావు?”

“ఏమియును లేదు గాని దేవదేవుఁ డెచ్చట నున్నాఁడు?”

“దేవదేవుఁడా? గుడారములోఁ గూర్చుండి ప్రియురాలితో ముచ్చటలాడుకొనుచున్నాఁడు.”

అమాటలు తెరచాటుననే నిలువఁబడియున్న మహేశ్వరి విని నవ్వుచు—

“అన్నయా! మీరాయన నీపైని దేవదేవా యని పిలువకుఁడు. త్రిపురాంతకుఁ డని పేరు మార్చుకొనినారట.”

“అలాగా! అమాయీ! నా కాసంగతి తెలియదు. గడియ కొకపేరు, గడియ కొకవేషము వీనికి నైజములు కాఁబోలు.”

అని త్రిపురాంతకునిఁ జూచి మఱింత నవ్వుచు—

“బావా! చాలు! జాలు! ఇంక లెమ్ము. చేయవలసినకార్యము అనేకములుండఁగా నిచ్చటఁ గూర్చుండి పరిహాసము లాడుచుంటివా?”

అని పలుకుచు వానిచేయి పట్టుకొని గుడారమువెలుపలికిఁ దీసికొనిపోయెను. ఇరువురును గలసి పొండ్వై న్యమొనఁగఁ బోవుచుండఁగాఁ ద్రిపురాంతకుఁడు

కుమారదేవునితో నేమోచెప్పట కుద్యమించెను. కాని, యంతలో దేవదేవుడచ్చటికి వచ్చి వారిని గలసికొనుటచేతఁ దాను మాటాడఁదలచిన యంశమున కది యదనుగాదని యూరకుండెను. దేవదేవుడచ్చటికి వచ్చి వారిరువురినిఁ జూచి నవ్వుచుండఁ, కుమారదేవుఁ డేదో కనుసంజ్ఞ చేసి యామందహాసమును మాన్పించెను. అప్పుడు దేవదేవుడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి—

“దేవా! మన మిప్పుడు చేతువలసినకార్య మేమో మీరూహించినారా?”

“నే నేమియు నూహింపలేదు. మీ రెట్లుచెప్పిన నట్లు చేసెదను.”

“నేడో రేపో పాండ్యసైన్యములు వచ్చునని నా కనుమానముగా నున్నది. అందుచే మన మీనూర్గురు ఖైదీల నెంతకాలము కాచుకొనియుండఁగలము. కావున వీరియొద్దనున్న నాయుధపరంపర గైకొని విడిచిపెట్టుటయే యుత్తమ మని తోచుచున్నది. మీ రేమందురు?”

“అయుధపరంపర గైకొనవచ్చును గాని, పాండ్యరాజువచ్చువరకు మాత్రము వీరిని విడిచిపెట్టఁగూడదు.”

అని మాటాడుకొనుచు వారు మువ్వురు నాప్రదేశమును సమీపించిరి.

కెకి-వ ప్ర క రణ ము

భవిష్యత్ప్రయత్నము

ఆయుధములను వాహనాదులను దమ స్వాధీన మొనర్చుకొనుటయేకాక, ఖైదీగాఁ బట్టువడిన ప్రతాపదేవునిఁ గూడ నచ్చటనుండి వేరుచేసి, కుమారదేవాదులు తమ పరివారమున కప్పగించిరి. ఏక్షణమునఁ బాండ్యరాజు సైన్యములతో వచ్చి పైనిఁబడునో యను ననుమానముచే, నామువ్వురు రాజకుమారులును బ్రతిక్షణమును బరివారముతోడ యుద్ధసన్నద్ధులయియే యుండుచుండిరి. ఏకకిలానగరమునకు వచ్చుఁడు బయలుదేరినదిమొదలు మూడు నాలుగుదినములవఱకు దేవియొద్దనుండి ప్రత్యుత్తరముగాని, సైన్యముగాని రాలేదు. దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నీవిషయమునుగూర్చియే యామూఁడు నాలుగుదినములను దీర్ఘముగ నాలోచించుచు, సాంగ్రామిక ప్రయత్నములలోఁ దమకన్న పదిరెట్లుగ నెక్కువ యనుభవముగల త్రిపురాంతకునితోఁ గార్యక్రమమునుగూర్చి యోచింప సాగిరి. కాని, తన మనసునకుఁ దగినంత స్వస్థతలేనందున నొకప్పుడు వారిప్రశ్నల కేదో యొక సమాధానము చెప్పుచుండుటయు, మఱియొకప్పుడు మీసెలవుప్రకారము నడచుకొనవలసినవాడనే కాని, యంత దీర్ఘకాలాచనపరుడనుమాత్రము కానని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు జరుపుచు వచ్చెను.

ఒక నాటి సాయంకాలమునఁ ద్రిపురాంతకుఁడు తనగుడారమున నొంటరిగఁ గూర్చుండి తనలో నేమో యాలోచించుకొనుచుండ, దేవదేవుఁ డచ్చటఁ బ్రవేశించి కట్టెదుట నిలిచి నమస్కరించెను. త్రిపురాంతకుఁడును వానిని సుఖాసీను నొనరించి, విశేషమేమి యని యడుగ దేవదేవుఁడు వానితో నిట్లు ప్రసంగించెను. “ఆర్యా! విశేషము లేవియును లేవు. నేటికి రెండుమూఁడుదినములక్రిందట మేము లేనప్పుడు తమరు మాగుడారములోఁ బ్రవేశించి—”

అని యింక నేమో చెప్పఁబోవునదికి, త్రిపురాంతకుఁ డాకస్మికముగఁ జెల్లవోయి, మహాపరాధము చేసినవానివలె నిటునటుఁ జూచుచు వెలవలఁ బోవసాగును. అది కనిపెట్టి దేవదేవుఁడు—

“తమ కీయాశ్చర్యమేల? నాప్రియురాలే నాతోఁ జెప్పుచున్నది. ఆమె యబద్ధమాడునదికాదు—”

“దేవదేవా? అబద్ధమని నేను చెప్పలేదు. నావలన నట్టియపరాధము జరిగినమాట వాస్తవమే! త్వరగా రమ్మని కబురంపుటచేత మీ యిరువురును గుడారములో నుందురనియే భావించి తటాలున నేను లోనఁ బ్రవేశించితిని.”

“ఔను, దయచేయవలసినదని మీకుఁ గబురంపించితిమి గాని యాకస్మికముగఁ బాండ్యసైన్యమునొద్దకుఁ బోవలసివచ్చుటచేత వెంటనే మిమ్ము దర్శింపలేక పోయితిమి.”

“దేవదేవా! అందుచేత నే యింతవఱకు వచ్చినది. ఆకారవిశేషమువలన నేకాక, మీ రొసంగిన దుస్తులవలనఁగూడ మహేశ్వరి నన్నుఁజూచి పూర్తిగా భ్రమపడి మోసపోయినది. అంతయొకాని, యీశ్వరపాక్షిగ నే నెట్టి దురుద్దేశమును వహింపలేదు. ఈవిషయములో నన్ను విశ్వసింపవలసినదని వినయముగఁ బ్రార్థించుచున్నాను.”

“దేవా! మీయందు నాకట్టి దురుద్దేశ మేమియునులేదు. మహేశ్వరి మీయం దంత యసరాగముతో నుండ మీరేల యామెను బరిగ్రహింపఁగూడదు? నే నింక నామెను వివాహమాడలేదుకదా?”

“రామ! రామ! దేవదేవా! నేను మూర్ఖుఁడనుగాను. కేవల మోహంధుఁడనుగాను. వివాహము కాకపోయినను నీవు చేపట్టినచిన కన్యకను గన్నెత్తియైన నే నీక్షింపవచ్చునా? తప్పు! తప్పు! నీ వట్లనఁగూడదు.”

“నిజమే కాని, మీయాకారము చూచి మోసపోయియో లేక మతేకారణము చేతనో, మీయందు మోహబుద్ధివహించిన మహేశ్వరిని జేపట్టుట నా కింక నిష్ఠములేదు. కావున నీక్షింపవలయును. మీ రామెను దయతోఁ బరిగ్రహించినచో సంతోషమే! లేనియెడల నే నామెను విడిచిపెట్టుచున్నాను.”

“దేవదేవా ! నీ వింకను బాలుడవు. లోకానుభవము లేనివాడవు. అందుచే లోక మేమని నిందించునో యని జంకక యట్లు తొందరపడుచున్నావు. పాప మా మహేశ్వరి యెవ్వరెయో కాని, యేపాప మెఱుంగని యామెను నీ వట్లు విడిచి పెట్టినయెడల దిక్కులేనిదై యాదీనురాలు ఇంతకును గారకుండ నగు నాయం దుసురుమని యెంత యేడ్చునోకదా? ఆబ్బాయీ ! ఆమహాపాతకమును నా మెడకుఁ జాట్టవలయుననియా నీ ప్రయత్నము? ఇంక నెన్నఁడు మీగుడారము నకు నేను రాను. జరిగినదానిని బాటింపక నన్ను మన్నింపుము.”

“దేవా ! ఆమహాపాతకము మీ మెడకుఁ జాట్టుకొనకుండ మీ రామహేశ్వరి నేల పరిగ్రహింపరాదు?”

అని పలుకుటయుఁ ద్రిపురాంతకుఁ డేమో ప్రత్యుత్తర మీయ నుద్యమించు చుండఁ దటాలున కుమారదేవుఁడుఁగూడఁ బరుగుపరుగునవచ్చి యాగుడారములోఁ బ్రవేశించెను. దేవదేవ త్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దమసంభాషణ మంతలో నాపివేసి, యత్యాతురతతోఁ బరుగెత్తివచ్చిన కుమారదేవుని మొగమువైపు చూడసాగిరి. అచ్చటఁ బ్రవేశించుటయే తడవుగఁ గుమారదేవుఁడు నిట్టూర్పులు విడుచును “త్రిపురాంతకా ! త్రిపురాంతకా ! శత్రువులు వచ్చుచున్నారు. మన మింకఁ ద్వరపడవలయును.” అని యాతురతతోఁ జెప్పెను. తోడనే యతఁడు శ్రుతి పడి కుమారదేవునితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“కుమారదేవా ! మన మనుకొనినట్లు పాండ్యరాజే వచ్చుచున్నవాఁడా? ఈసంగతి నీ కెట్లు తెలిసినది?”

“మన మఁపించిన గూఢచారులు వచ్చి యిప్పుడే నాతోఁ జెప్పినారు. పాండ్య రాజు దాదాపుగఁ బదునైదువేలసైన్యముతో బయలుదేరి మనవైపునకే వచ్చు చున్నాడట ! తెల్లవారుసరికి మనలను సమీపింపవచ్చునట. ఇంక మనకుఁ గర్తవ్యమేమో నిర్ణయింపుము.”

“కుమారదేవా ! నానైనికులందఱు నించుమించుగ నేనుర్గురికన్న మించియుం డరు. ఎంతటి రణనిపుణులైనను బహిరంగ ప్రదేశమున వీరిని వెంటనిడుకొని బదివేలసైన్యము నెదిరించుట యింనుక కష్టసాధ్యము. ఏమిచేయవలయును? ఏకశిలానగరమునకు మనమంసిన గూఢచారు లింకను రాలేదుకదా ?

“ఏదీ? వారిజాడ యింకను గానరాలేదు.”

“కుమారదేవా ! మనమిప్పుడు క్రొత్తగాఁజేయవలసిన యుద్ధప్రయత్నము లేనియను లేవు. ప్రతినిమిషమును మనసైనికులు యుద్ధసన్నద్ధు లయియేయుండుచున్నారు.

శత్రుసైన్య మెంతయున్నను మనము నిర్భయముగా నెదిరింత మనుకొండము. కాని, మనసామానులను మహేశ్వరినిమాత్రము జాగ్రత్తగా రక్షించుట కుపాయ మాలోచింపవలసియున్నది. ఏమి ? నిజమేనా ?”

“నిజమే ! నీవు కేవలమును మహేశ్వరీధ్యానగతుండవై యుండుటచేతఁ జక్కని యుపాయము నీకు స్ఫురింపకున్నది. అందుచేత నా కొకసాధనము పొడగట్టుచున్నది వినుము. ఇప్పుడు నాలుగైదుగంటలకన్న నెక్కుడు వేళగాదు. తురంగారోహణమున నిపుణుడైన యొకచారుని మన మిప్పు డేకశిలానగరము నకుఁ బంపినయెడల నతఁడు రాత్రి భోజనమువేళకుఁ బూర్వమే దేవిని దర్శింపఁగలఁడు. దేవియు నొక గంటకాలములో సైన్యముల నిద్రముచేయించి, యధమపక్షము పండ్రెండుగంటలకుఁ బంపించినను కేపుదయ మేదేనిమిదిగంటలకు మన కందఁగలవు. అంతకరకు జరుగకుండ మార్గమధ్యముననే దేవి పంపించిన సైన్యములు మనచారున కెదురుపడవచ్చునని నాకు ధైర్యము తోచుచున్నది.”

“కుమారదేవా! అట్లు లెదురుపడినయెడల మన మదృష్టవంతులమే! కాని కీదెంచి మేలెంచవలయును గదా? కేపుదయమునకుఁ గూడ దేవిసైన్యములు మన కందనిచో మన మేమి చేయవలసియున్నదో మొదటఁ జెప్పుము”

“అన్నా! బావా! మహేశ్వరిని గూర్చినభయము నిన్ను మిక్కుటముగ బాధించుచున్నది. ఆమె కెట్టియాపదయు రాకుండఁ గాపాడుభారము నేను వహించుచున్నాను. కావున నీ సందేహమును విడిచి లేచి రమ్మ.”

అందు కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక త్రిపురాంతకుఁడు మోము వంచుకొని యూరకుండెను.

34-వ ప్రకరణము

— ఆంధ్రవీరుల సమరోత్సాహము —

భక్తివిక్వాగములును, దలఁచినకార్యమునందు మిక్కిలి పట్టుదలయుఁ గల వాఁ డగుటచే వెంకన్నయే నాటిసాయంకాలమున రుద్రమదేవియొద్దకుఁ బంపఁబడుటకుఁ ద్రిపురాంతకాదులచే నిర్ణయింపఁబడెను. వానివెంట ఖైదీయైనఁ బ్రతాపదేవుని, మహేశ్వరిని, సామానులను భద్రముగా నేకశిలానగరమునకుఁ బంపివేయవలయునని మొదట వారు భావించిరి గాని, యట్లు పంపినయెడల వెంకన్నకుఁ గొంతపరివారమును సాహాయ్యముగా నీయవలసి యున్నదనియు, మొదలే స్వల్పమైయున్న తమసైన్యములో నింకను దగ్గించినయెడల శత్రువుల నెదుర్కొ

నుట దురటమనియు నూహించి కుమారదేవాదు లట్లు చేయలేదు. సైన్యమత్యంతావశ్యకమై యున్నదనియు, సుత్తరక్షణమునఁ బంపబన్నఁ బెక్కుచిక్కులు తటస్థించు ననియు, నెంతమాత్రమును జాల మొనర్పరాదనియు మొదలగుసంగతులతోఁ గుమారదేవుఁడు రుద్రమదేవికి వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరమును గైకొని, వెంకన్న తురంగారూఢుఁడై నాటిసాయంకాలముననే యేకశిలానగరమునకు బయలుదేరెను.

నాటిరాత్రి త్రిపురాంతకాదులు తమపరివార మంతటితోఁగూడఁ బెందలి కడనే భోజనము లొనరించి, స్వకార్యనిర్వహణమునం దప్రమత్తులై సంచరింపఁ జొచ్చిరి. తమతమ యాయుధములను వాహనాదులు నెవరికి వారు సిద్ధ మొనరించుకొని సైనికులందఱు నత్యుత్సాహముతో శత్రువులకొఱ కెదురుచూచుచుండిరి. పాండ్యసైనికులు నిరాయుధులై యుండుటచే వారివలనఁ దమకెట్టి ప్రయాసమును గలుగజేర దనియు, నింక వారిగుడారములచుట్టును దమవీరభటులను గాపుంచుట యనవసర మనియు, నవసరమైనను దమ కట్టియవకాశము లేకమును లేదనియు నెంచి కుమారదేవాదు లా నూర్వరను విడిచిపెట్టి యిష్టమువచ్చినయెడకుఁ జొమ్మిరి. బ్రతుకుజీవుఁడా యని వారును దత్ప్రదేశమును విడిచి యెందేనియుం బోయిరి. ఆనాటి రాత్రియంతయు నిద్రయెట్టిదో యెఱుఁగక యావీరరాజకుమారులు మువ్వరును దత్ప్రాంతమం దంతట వాహనారూఢులై సంచరించుచుఁ జీమచిటుక్కుమన్న శత్రుసైన్యము వచ్చుచున్నట్లు భావించి తుల్కిపడుచుఁ దెల్ల వాలుజామువలుకును గడపిరి.

నికాసమయము గడచిపోవుచున్నకొలఁదిని దమతమ హృదయాందోళనములును రణోత్సాహమును నంతకంత కధికమగుచుండుటచేఁ దెల్లవారుజామైనంతనే దేవదేవాదులు శత్రువులవచ్చి తమపైనిఁ బడుచున్నట్లులే భావించి, పూర్వము కన్న నెక్కుడు చుఱుకుఁదనమును జాగరూకతయు కపించి, తమసైన్యమునకు భద్రమని హెచ్చరిక కూర్ప నారంభించిరి. అఖండముగ వెలుగుచుండిన యచ్చటి కరదీపికలకాంతిలో నా మామిడితోఁటలో గుడారములచుట్టును దిరుగుచుండిన త్రిపురాంతకుఁడు తనకేమో యనుమానము తోఁచినందునఁ దమలో నేవిషయమునుగూర్చియో దీర్ఘముగ నాలోచించుచుండిన దేవదేవకుమారదేవులయొద్దకుఁ దటాలునఁ బరుగెత్తుచువచ్చి యిట్లు ప్రసంగింప నారంభించెను.

“కుమారదేవా! విను! విను! దూరమునుండి యేదో జనులయలుకుదు నాకు వినవచ్చుచున్నది. ఏమి? బౌనా? లేదా?”

“త్రిపురాంతకా! లేకపోలేదు. మేముగూడ సావిషయమునుగూర్చియే యాలోచించుచున్నాము. ఆయలుకుదు స్పష్టముగానే వినవచ్చుచున్నది. శత్రుసైన్యమే వచ్చుచున్నయెడల నాశబ్దమంతకంత కధికమై మనకు మఱింత స్పష్టముగా విన

బడవలసియుండెను. కాని యరగంటపేసెనను నది యొక్కరీతిగానే యున్నది. ఒకవేళ నాయలుకుడు మనము విడిచిపెట్టిన నూర్వరుపాండ్యసైనికులచే యుండును. ఈరాత్రిగడపి తెల్లవాటినంతనే బయలుదేరిపోవలయు నని యూహించి వారి చుట్టుప్రక్కలనే యెచ్చటనో బసచేసికొని యుండియుండురు.”

“కుమారదేవా! అట్లునుకొనుటకుఁ గూడ వీలులేదు. ఆయలుకు దేదో మహాపదవకరమైనదియై కావలయును. ఇది నిశ్చయము.”

అని పలికి, త్రిపురాంతకుఁడు తనయనుమానము తీరనందునఁ గొంచెము ముందునకుఁ దనగుఱమును నడపించి ప్రక్కకుఁ దొంగిలొంగి చూచుచు “దేవదేవా! కుమారదేవా! చూడుఁడు! చూడుఁడు! ఈకటికిచీకటిలోఁ గనుచూపు మేరనుండి యేదో చిన్న దీపమువలె మెరయుచు నాకంటఁ బడుచున్నది?” అని యాతురతతోఁ బలికినంతనే, వారిరువురునుగూడ నాతనిని సమీపించి యాప్రక్క పరిశీలింపసాగిరి. అప్పుడు మెఱుగుడుపురుగువలె నొక చిన్న వెలుతురు మిణుకుమిణుకులాడుచు, వారికంటికిఁ గానవచ్చుచుండెను, అది మెఱుగుడుపురుగే యని మొదట వారు భ్రాంతిపడిరి; కాని, యంతకంత కావెలఁ గధికమై తమకు వఱింత స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచుండినందున వారు దీపపుఁగాంతియే యని నిశ్చయించుకొనిరి. వేలకొలఁదికరదీపికాకాంతులు కానరానందున నాచిన్ని వెలుతురు శత్రుసేనాగమనచిహ్నముమాత్రము కాదని దేవదేవాదులుపోల్చుకొని యావంక కేనిదానించి చూచుచుండఁ గొంతసేపున కావెలగు గుర్తించుట కనుకూలమగునట్లుగా వారిని సమీపించెను. అందువలన, నొక చేతియందు దివిటియును, రెండవచేతియందుఁ గరవాలమును గల్లెమును గైకొని, తురంగారూఢుఁడై యొకపురుషుఁడు మామిడిచెట్లమధ్యనుండి పరుగున వచ్చుచున్నట్లు వారు వెంటనే కనిపెట్టి, యామువ్వురును వాని కెదురుగాఁ బరుగెత్తసాగిరి. అదిచూచి యావచ్చుచున్న పురుషుఁడు దూరమునుండియే “కుమారదేవా! త్రిపురాంతకదేవా! నన్నుఁ జంపివేయకుఁడు. నేను మీశత్రువుఁడను గాను. వెంకన్నను, వెంకన్నను?” అని బిగ్గరఁగ కేకలిడుచు వారిని గలిసికొనెను. అట్లు కలిసికొని వారు తన్నేమియుఁ బ్రశ్నింప నవసరము లేకయే వెంకన్న నిట్టూర్పులు విడుచుచు, “ఓవీరపురుషులారా! లెండు! లెండు! త్వరపడుఁడు! దేవిపంపించిన మన యైదువేలసైన్యములకును, బాండ్యరాజుతో వచ్చిన పదివేలసైన్యములకును నీసమీపమునందే ఘోరసంగ్రామము జరుగుచున్నది. మొట్టమొదట మనసైన్యములే మీపైఁబడవచ్చుచుండిన పాండ్యసేనల నడ్డగించినవి. ఈయైదువేలసైన్యములకును గుమారదేవత్రిపురాంతకదేవుల నాయకులుగా నియమింపవలసిన దని దేవి ఛన్నునితో సెలవిచ్చెనట! మాండలికరాజసైన్యములును దేవగిరియాదవసైన్యములును గలిసి దాదాపుగ మూడులక్షలశత్రుసైన్యములొకటిరెండుదినములలో నేకశిలానగరమును ముట్టడింపవచ్చుచున్న వని గూఢ

చారులవలనఁ జెలియవచ్చుటచేతఁ దత్ప్రియత్నములయందుఁ బూర్తిగ నిమగ్నయై యున్న రుద్రాంబ మనకుఁ ద్వరగా సైన్యసాహాయ్యమొనర్పఁజాలకపోయినది. ఇప్పుడైనను గార్యము మించిపోలేదు. ఛన్నుఁ డొక్కఁడే నాయకుఁడై మన సైన్యముల నడపించుచున్నాఁడు. రండు! రండు! ఆలస్యము వలదు.” అని పల్కి నంతనే కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవులు వెంకన్నవలన సంగతు లన్నియు విని, సంభ్రమా య తచితులై నూర్వరుభటులతో దేవదేవు నాగుడారములయొడఁ గాపుంచి తక్కినసైన్యముతోఁ దడవుసేయక వెంటనే యచ్చటినుండి పరువెత్త సాగిరి.

అట్లు పరువెత్తుచు నామామిడితోఁటను విడిచి రమారమి యొక మెలుదూరము గడచినంతనే విశాలమగు నొకమైదానమున గాఢాంధకారమునందుఁ గరదీపికా కాంతుల సాహాయ్యముతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించుచుండిన యుధయసైన్య ములను నావీర కుమారశేఖరులు చూచిరి. చూచుటయే తడవుగ నావీరకుంజరు లిరువురును దమపరివారముతోఁగూడ రెప్పపాటునఁ బాండ్యసైన్య సరోవర మధ్యంబునకు విజృంభించి యల్ల కల్లోలమొనర్చుచుఁ గ్రీడావిహార మొనర్ప నారంభించిరి. ఆంధ్రవీరశేఖరులు నాహవ కళాధురంధరులు నగుకుమారదేవ త్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దమకు నాయకులైవచ్చిరనువార్త వినినంతనే దేవిసైన్యము లకుఁ గల్గిన సంభ్రమమును రణోత్సాహము నెంత వర్ణింపఁగలము!

35-వ ప్రకరణము

భయంకరసంగ్రామము

అపరిమిత సేనాసమన్వితమగు స్వామిద్రోహ మాండలికరాజమండలము సాహాయ్యముగాఁ ద్రిలింగసామ్రాజ్యతృష్ణాయత్తస్వాంతుఁడై యాంధ్రదేశమునకు దీర్ఘ శత్రువైన దేవగిరిప్రభువు వహదేవరాజు, మొత్తముపై దాదాపుగ మూఁడు లక్షలసైన్యముతో దండెత్తివచ్చి, యేకశిలానగరదుర్గమును ముట్టడించెను. తీర్థయాత్రనుండి తిరిగి వచ్చినదిమొదలుగ యుద్ధసన్నాహములయందుఁ బూర్తిగ నిమగ్నయైన, స్వామిద్రోహులశిక్షించి యాంధ్రరాజ్యమును నిశ్శత్రుకముగ నొనర్ప దేవి విశ్వప్రయత్న మొనర్చుచుండెనని చెప్పవచ్చును. కుమారదేవునియునికిని గూర్చి నిజమైన సమాచారము తనకుఁ జెలియనఁతవరకు నామె యుద్ధప్రయత్నము లలోఁ గొంచెముగ నశ్రద్ధ వహించెను గాని, యాతఁడు సజీవుఁడై యుండుటయే కాక శత్రుమధ్యమునుండి తప్పించుకొనివచ్చినాఁడనుసంగతి ఛన్నునివలన విని నంతనే యామెకుఁ గల్గిన బ్రహ్మానందమును, రణోత్సాహమును వర్ణనాతీతములు.

మాసముదినములకుఁ బూర్వమే దేవి తన్ను భక్తివిశ్వాసుములతో సేవించు సానుంతభూకాంతుల కెల్లరకు యుద్ధసంసిద్ధులగునట్లు లాజాపించి, యేకశిలానగరమునఁగూడఁ దత్ప్రియత్నములను బాలవఱకుఁ బూర్తిగావించెను. ఆమె యాజ్ఞాను

సారముగ మంత్రులును, సేనానాయకులును, సరదారులును నత్యంతరహితాహ్వా
మున రాత్రింబవళ్లు నిద్రాహారములులేకుండఁ బనిసేసి, సమరసన్నాహ మతిజాగ
రూకతతో నిర్వ్వరించిరి. రుద్రాంబ యేకశిలానగరమునకుఁ జుట్టును గంపకోటను
గట్టించెను. దీనికి లోతట్టున మట్టికోటను గట్టించెను. దీనిచుట్టును గొప్పయగడ్డను
ద్రవ్వించెను. భూమి కోటకు గవనులు 8 యును, దిడ్లు 18 యును, పుట్టి
కోటకు గవనులు 4 ను, దిడ్లు 8 యును, రాలికోటకు, లోతట్టున రాలిసోపాన
ములును బెట్టించి, అలంగమమీఁదఁ దన బంధువర్గములోని వీరభటులనుండ నియో
గించి, తక్కిన బంధువర్గమునంతటిని రాలికోటకు లోతట్టున నున్న యిటుక
కోటలోనుండ విధియించెను. కొమ 1 కి నిద్రలును, బురుజు 1 కి నేఁబదుగురును,
దిడ్డి 1 కి నూర్వురును, గవను 1 కి నేనూర్వురును, వీరభటులను గాపువెట్టెను. ఆ
యేర్పాటులను, రుద్రాంబ ధైర్యసాహసములను జూచి, గుండెలు బాదుకొనుచు,
దేవాసురులకైన నీయేకశిలానగర దుర్గమును భేదించుట యశక్య మశక్య మని
ప్రజ లెల్లరుఁ జెప్పకొనుచు వేనోళ్ల క్లాఘించుచుండిరి. స్త్రీయయ్య గహజమగు
భీతి లేశమునులేక, వీరపురుషోచితమగు వేషమును ధరించి, మహిషాసురమరనివలెఁ
జూపరులకు భీకరాకారయై నియమితసానముల సేనానాయకుల భద్రముగఁ
గాపుంచి, మొత్తముపై నున్న లక్షసైన్యమునకును దానే నాయకురాలై రుద్రాంబ
స్వయముగానే నడిపించుచుండెను. కాని, యసంఖ్యాకములయిన సైన్యములతో
వచ్చిన మహాకూరశిఖామణియగు మహాదేవరాజుకోటను ముట్టడించి, పదునాలుగు
దినములవఱకు మిక్కిలి పట్టుదలతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించి, యధికప్రయాస
ముతో నెట్టులెట్టులో దుర్గముచుట్టును గట్టఁబడిన కంపకోట మొదలగు మూఁడు
నాలుగుకోటలను బూరిగ నిర్మూలముగావించి, యేకశిలానగర ప్రాకారవడ్డ్యము
లను సమీపించి వానిని దాఁకఁ గల్గెను.

పదునైదవనాఁ డుదయమున నుభయపక్షములకును బూర్వముకన్న ఘోర
సంగ్రామ మారంభించెను. వెలమలు కత్తులు రెడ్లు పద్మ నాయకులు మున్నగు నాంధ్ర
వీరకుమారుల ప్రతాపానలకీలికామాలికల మ్రగ్గి యాపదునాలుగుదినములలోఁ దన
సైన్యసర్వస్వమున నించుమించుగ సమభాగము నశించిపోయినను, నిక్క నొక్క
ప్రాకారము భేదించినచోఁ గోటలోఁ బ్రవేశింపవచ్చు ననుపేరాసగొని, యంత
వఱకుఁ దా నొనర్పఁగల్గినదానిని దలంచుకొని, ప్రోత్సాహమువహించి పట్టినపంత
మును విడక, యొకటిరెండుదినములలోఁ ద్రిలింగసామ్రాజ్యవీరముడై దాను
పట్టాభిషిక్తుఁ డగుటయో లేక, యేకశిలానగర కారాగారమున బంధింపఁబడు
టయో జరుగవలసియున్నదని దేవగిరిప్రభువు దృఢముగా నిశ్చయించుకొనెను.
వాని యాజ్ఞానుసారముగ యాదవసైన్యములు ప్రాణాశ విడిచి, విజృంభించి, గుభిల్లు
గుభిల్లునఁ ప్రాకారములను బగులఁగొట్టి నారంభించెను. పైనుండి యాంధ్రవీరులు
వర్షించునగ్నివర్షములను, బాణవర్షములను శిలావర్షములను, లేశమును సరకు

నేయక, ప్రాకారముచుట్టు నగాధమెయ్యన్న మగడను బూడ్చివేయువారును, విచ్చెనలపైఁబె క్రాంత్రాకువారును, గోటద్వారములఁ ద్రవ్వ నుద్యమించువారు నె యాదవవీరులెల్లరు తమతమ ధైర్యసాహసముల వివిధగతులఁ బ్రకటించుచుండిరి. అట్లు భయంకరసంగ్రామ మొనర్చుచు మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంట లగుసరికిఁ గోటచుట్టునున్న కందకము సగము పూడ్చివేయుటయేకాక, యాదవసైన్యము లుత్తరద్వారమును బూర్తిగఁ దమస్వాధీన మొనర్చుకొనఁగలిగెను.

ఈ యుపద్రవములన్నియుఁ జూచి దేవి కించి దీర్ఘితి వహించి, బాంగరము వలెఁ గోటబురుజులపై సంచరించుచు నందఁడఁ గల సేనానాయకులను సెనికు లను ప్రోత్సహపఱచుచు “లెండు! లెండు! వెనుదీయకుడు! శత్రువుల యార్భాటములు మితిమీరుచున్నవి. మీదుర్గమును, మీరాజ్యమును, మీప్రజలను మీరు కాపాడుకొనుఁడు. ఆంధ్రవీరులు పిరికిపందలగు యాదవులను సైతము నెది రింపఁజాలని యసమర్థులని కాశ్వతాపయశమును బొందకుడు! తుచ్చసౌఖ్యముల కాసింపక, ప్రాణముల లక్షింపక పౌరుషప్రధానలై యాంధ్రసామ్రాజ్యమో! వీరస్వర్గసామ్రాజ్యమో! యభిలషింపుఁడు!” అని పలుకుచు హెచ్చరింపఁ జొచ్చెను. అంతలో విడువక రుద్రాంబ, గవినీలను రప్పించి, బురుజులపైకెక్కించి, పలనాటివీరచరిత్రమునందలి వీరరసస్ఫురితకథావిధానములను వారిచే మనోహర ముగఁ బాడింప నారంభించెను.

“నుముఁజూడునాయఁడా! మాలావుకొఱఁది, మముఁజూడు బ్రహ్మన్న మా శౌర్యపటిమ సింధురంబులమీఁదఁ జెన్నుగా గుమికి, కుంభస్థలంబులు క్రుంగఁజేసెదము కొదమసింగంబులఁ గూఱఁ ద్రోచెదము, గండభేరుండాలు ఖండింతు మలుక వాయువుఁ బోనీక వడి నాపఁ గలము, జాతవేదునిఁ బట్టి చమిరి పె చెదము ఘనసముద్రముఁజొచ్చి కలఁగఁజేసెదము, కుంభినిఁ గాళ్లతోఁ గ్రుంగఁదన్నెదము కులగిరు లెనను గొట్టి పె చెదము, గురిజాలనేలెడు కువలయేశ్వరునిఁ గొలపగ కైపట్టి క్రొవ్వణఁగించి, చలమున విడువక చంపఁగాఁగలము.

... ..

మొదలుగాఁగల పలనాటివీరుల కథాభాగములును దేవి ప్రోత్సహవచ నములును విని శరీరములు పులకరింప ధైర్యసాహసములు రెట్టింప, నింక నొక్క రిప్పుసెనికునేనిఁ ప్రాకారమును దాఁకనీయమని కేకలువేయుచు, నాంధ్రవీరులెల్లరు నొక్కమాటుగ విజృంభించి, యొక్క యరగంటకాలములో శత్రుసేనలఁ బీనుఁగుపెంటలుగాఁ గావించిరి. ఉత్తరద్వారము శత్రువులయధీన మొనదను సంగతి తనకుఁ దెలిసినంతనే రుద్రమదేవి, కమసేనానియగు నాగచమూపతిని, వెలమసేనానియగు రుద్రమనాయకుని దక్షిణమున నైదుజేలసైన్యముతో నచ్చటకుఁ బంపించి, వారిసానమునఁ దనయల్లఁదైన యన్నమదేవుని నియోగించెను. భీష్మాదులవలె నావెల్లమ కమసేనాను లిరువురును, మత్తరద్వారమును సమీపించి,

నేలయిననీల వేలకొలది మూగిన యచ్చటి శత్రుపరంపరల నీక్షించి, నేమి తమకు జేతులనిండఁ బని కల్పించినదని సంతసింపనాగిరి ఇంచుమించుగ మూడు వంతులు శత్రుసైన్య మాయుతరద్వారముకడ నే కాచియున్నదని చెప్పవచ్చును. అచ్చటఁ బ్రవేశించినతోడనే రుద్రమనాయక నాగచమూపతు లిరువురుఁ దమ రణకళాకాశలమును బ్రదర్శించుచు, నిసుకవేసిన రాలకుండ మూగిన రిపులమూకల క్షణకాలములో నిటునటుఁ జెదగఁగొట్టి, యద్వారముఖభాగమును నిశ్శత్రుక ముగా నొనరించిరి. సలసలఁ గ్రాగుతెలవర మన మలమలమాడి, యగ్నివర్షమున దహింపఁబడి శిలావర మన నుక్కుదక్కి, శావర మన రూపుమాసి, యాతర ద్వారముఖోనుఖమైన శత్రుమండలమంతయు నతిస్వల్పకాలమున ననేకవిధమాల విధ్వంస మయ్యెను.

ఉత్తరద్వారమును విడిచి, జయాభిలాష విడిచి శత్రుసైన్యమంతయు నిట్లు లల్లకల్లోల మొందుచుండ గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటుకరణి నింతలో మఱియొక యుపద్రవము తీటసింఁచెను. నికాతశరపరంపరల మిలిమిరివరింపుచుఁ దళతళలాడు ఖడ్గరాజములఁ గంటఁబడినవారి నెల్ల ఖండించుచు యానుదండములవంటి భయంకర ములగు నినుపదండములతో నొక్కొక్కమూఁక నేయొక్కొక్క ప్రేటునఁ జావ మోడుచు నాకసి కముగ వేలకొలది నూతనవీరులు వెనుకనుండి పరుగుపరుగునవచ్చి యారణరంగమును మఱింత బీభత్సముగాఁ జేసిరి. ముందువైపునుండియు, వెనుక నుండియుఁగూడఁ దామొక్కరీతిగా నాశనము కాఁబడుచు, నేమి యుపాయ మును దోపక యెవ్వరి నెదిరించుటకు వీలులేక హతశేషులగు యాదవసైనికు లెల్లరుం దమప్రభువు నాజ్ఞకొఱ కెదురుమాచుచుండిరి.

36 - వ ప్రకరణము.

పరస్పరాస్థేషములు

రెండుప్రక్కల శత్రుసైన్యములు దాకి ప్రచండగతిఁ బోరాడుచుండినను నెట్లులో సహించి సహించి, మధ్యాహ్నము మూడుగంట లగుసరికి మహాదేవ రాజు జయమనుగూర్చిన తనదైర్య మంతయు సంపూర్ణముగ విడిచి నీగుచ్చే దల యొత్తుకొనలేక సంధికార్యమును నూచించుపతాకమును మాత్రము పైకెత్తించెను. ఉత్తరద్వారముపై నున్న బురుజుపైనుండి యాపతాకమును దాచి, దేని వెంటనే యుద్ధము నాపవ. నినదని తనసేనానాయకుల కాజ్ఞ పంచి, సంధివరకు లనుగూర్చి యాలోచించుటకై వెంటనే కొలువుకూటమునకు హాజరు కావలసి నదని రుద్రమనాయకుని, నాగచమూపతిని, నన్నమదేవుని, శివదేవయ్యను బిలువఁబంచి, తానుఁగూడ మెల్లఁగా నచ్చటినుండి బయలుదేరెను. రుద్రమదేవి మాబురుసాప నుండి క్రిందికిదిగి నాలుగై దడుగులిడుసరికి, రక్తధారానీకముగు కరవాళియు శరీర

దాల్చి నిట్టూర్పులు విడుచుచుండిన యొక సుందరరాజకుమారవిగ్రహము పరుగు పరుగున నామె వెనుకనుండివచ్చి, కలుసుకొని, ముందరికిఁబోయి, యడ్డముగా నిలిచి యామె పాదములకు సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించెను. ఆస్వరూపమును జూచి, దేవి యానందాతిశయమున రెండు మూఁడు నిమగ్నములవలకు నోట మాటలేక, పాదములపైనుండి తటాలున లేవనెత్తి కాఁగిలింపుకొని, “నానాయనా! నాబంగారుకొండా! నాచిన్నికమారా! నిన్నెంతకాలమునకుఁ జూడఁ గంటి నోయి! తండ్రీ! కమారదేవా! ఆపాండ్యరాజహతకుఁడు నిన్నుఁ గఠినశిక్షల బాధింపలేదు కదా? ఛన్నుఁడు చెప్పినసంగతులవలన నీ కచ్చట నెట్టి యాపదయు జనింపలేదనియే తెలిసికొని మిక్కిలి సంతసించితిని. నాయనా! ఎవఁడో దేవదేవుఁడట! పాండ్యరాజును మోసపుచ్చి నిన్ను రక్షించిన యాపుణ్యపురుషుఁడెచ్చట నున్నవాఁడు?” అని మితిమీరిన యాతురతచే వాని నెన్నియో ప్రశ్నలడుగుచుండఁ గుమారదేవుఁడు నవ్వుచు—

“దేవీ! నిన్ను విడిచినదిమొదలు నాచిత్రకథయంతయు నీకుఁ గడువినోదముగ విని పింపవలెనని నే నింకను ననుకొనుచున్నాను. కాని యీవిషయమంతయు ఛన్నుఁడు నీ కిదివఱకే యెఱింగించెనా?”

“బోను కమారా! మున్న సైన్యములకొఱకు నీవంపించిన ఛన్నుఁడు నాకడకు వచ్చినప్పుడు నే నానాటి రత్రియంతయు నిద్రలేక నీవిచిత్రచరిత్రమంతయు వానివలన విని మిక్కిలి సంతసించితిని. ఆదేవదేవుఁడు నిజముగా మనపట్ల దేవదేవుఁడే! ఆతనిఋణము మనమెట్లు తీర్చుకొనఁగలమా తెలియదు. దేవదేవుఁడు పాండ్యరాజపుత్రికయైన మహేశ్వరిని వరించి తెచ్చికొనినాఁడట! వారికిరువురకును మనమే స్వయముగా వివాహోత్సవమును గావించెము. ఆతఁడు కోరినయెడల వానికి నాయొద్ద మంచియుద్యోగ మిచ్చెదను. ఇంకను మనము చేయవలసిన యుపకార మేమైనయున్నయెడలఁ జెప్పము తప్పక చేసెదను.”

దేవీ! నీవన్నెట్లు మనమెంతచేసినను వానిఋణము తీర్చుకొనలేము. వాని సంగతి యటుండనిము దేవదేవుఁడేకాక, మనము మాఖ్యముగ నాలోచింపవలసిన రెండవవాఁడు త్రిపురాంతకదేవుఁడు.....”

“నాయనా! సందేహమేమి? నాటనుండియు నొక్కరీతిగ మనకాకతీయ సామ్రాజ్యమునుగూర్చి యాతఁడు పొందినకష్టములును, మనకొనరించిన మహాపకారములును, మఱచుటకు నేను విశ్వాసఘాతకురాలనుగాను. వానిని నాకన్న కుమారునివలె నిఁకమీఁదఁ జెంతనిడుకొని పోషించుచుందును.”

“అత్తా! నీ సెలవులేనిదే నగరులోఁ బ్రవేశించుటకు సందేహించుచుఁ ద్రిపురాంతకుఁ డీ యుత్తరద్వారమావల నే తనపరివారముతో నున్నవాఁడు.”

“అ—అ—త్రిపురాంతకఁడు గూడ నీతోడవచ్చినాఁడా? లోపలికి వచ్చుటకు సందేహించుచున్నాఁడా! సరే! వానికిప్పుడే కలు రంపించెదను.”

అని పలికి, సమీపముననే యున్న యిరువురు సేవకుల కాకార్యభారమును నియోగించి, పరివారముతోఁగూడ త్రిపురాంతకని దీసికొనిరావలసినదని నెల విచ్చి పంపించి,

“అబ్బాయీ! పాప మొక్కవిషయములోమాత్రము నేను త్రిపురాంతకన క సం తృప్తి కలిగింపవలసినవచ్చునెమో యని విచారించుచున్నాను.”

“అత్తా! ఏమేమి? అదియేది?”

“కుమారా! పాపము వాని చెల్లెలైన యేకవీర నేటి కంతోకాలమునుండి, యెచ్చట వెదకించినను నేమైనదో మాయమై కానరాకున్నది. త్రిపురాంత కఁడును, వాని ముదుసలి తల్లియు, దమచేతులతో నామెను నాకప్పగించి నారు. ఛన్నఁడుమాత్ర మేమి కేమియు భయములేదని యెందుచేతనో ధైర్య ముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. కారణ మేమో తెలియదు.”

అమాటలకుఁ గుమారదేవుఁడు పకపక నవ్వుచు—

“అత్తా! ఏకవీరపై నీకింత యభిమానము జనించినదేమి?”

“కుమారా! నాయభిమానముమాటకేమి కాని, నీయనురాగ మేమైనది? ఆమె కాన రాకున్నదని విచారించుటకు మారుగ నీకీ నవ్వెట్లువచ్చినది. క్రమక్రమముగా నీకామెపై నసహ్యముపుట్టియుండును. ఔను నిజమే! నీవుమాత్రము బుద్ధి మంతుఁడవు కావా? ఏవిషయమునందును మనకు నాటికాని కన్యకను వివాహ మాడఁగోరెదవా?”

అని ప్రసంగించుచు దేవి కుమారదేవునితోఁగూడఁ దనకొలువుకూటమును సమీపించి యందుఁ బ్రవేశించి నివాసనాసీన యయ్యెను. కుమారదేవునిఁ జూచిన తోడనే యెచ్చటివారి కందఱికిని నందు ముఖ్యముగా నన్నమదేవునకుఁ గలిగిన సంతోష మింతింతగాదు. ఆతఁడు తన ముదుతమునిఁ జూచినంతనే తటాలునఁ గోరిలింపుకొని యొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యెన్నియో ప్రశ్నలడుగుచు నెంతయో యాతురత వహింపఁజొచ్చెను. కుమారదేవుఁడు పానిప్రశ్నలకు సదుత్త రము లిచ్చుచుఁ బ్రక్కకుఁజూచి “దేవీ! ఆడుగో త్రిపురాంతకదేవుఁడు! అని తటాలునఁ బెద్దకేక వేసెను. దేవియు సభ్యులు నాతురతతో నావంక విలోకించు చుండఁ త్రిపురాంతకఁ డాకొలువుకూటమునఁ బ్రవేశించి దేవికి నమస్కరించి కట్టెగుట నిలువ, రుద్రాంబ నవ్వుచు వానిని గూర్చుండ నియమించి—

“త్రిపురాంతకా! నీవు చూపిన భక్తివిశ్వాసములును, నీధైర్యసాహస విశేషము లును మిక్కిలి ప్రశంసనీయములు. సంతోషపూర్వకముగ నీయిష్టమువచ్చిన యుద్యోగమునఁ బ్రవేశించి నీవు మాయొదనే యుండవచ్చును.”

“తల్లీ! మహాప్రసాదము. తమరు దయతో నొసంగు నెట్టియుద్యోగ మైనను నేను సంతోషపూర్వకముగఁ బరిగ్రహించి, తమ నేవించుకొనుచుందును.”

“త్రిపురాంతకా! జై నాశ్రమమును నీ వెట్లు కనిపెట్టఁగలిగితివి?”

“తనీ! పాండ్యరాజుకడనుండి యాహవపల్లెఁడను నొక సేనాని యొక యుతరముతో జై నాశ్రమమునకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యమున నాకంటఁబడెను. తోడనే నేను వాని ననుమానించి, సమీపించి, ప్రసంగించి, నేనుఁగూడ జై నస్వామి శిష్యుఁడనే యనిచెప్పి నమించి, నాయాశ్రమమునకుఁ గొనివచ్చి, జై నాశ్రమ ప్రదేశము నెఱింగినవానివలెనే యాతనితోఁ బ్రసంగింప నారంభించితిని. ఆ ప్రసంగములో వానిమాటలయందు జై నాశ్రమచిహ్నములు నేను గుఱెఱింగి, యామందభాగ్యుని గుఱమాటించి వానియొద్దనున్న యుతరమును దీసికొని వాని వేషముతో బయలుదేరి జై నాశ్రమమును బ్రవేశించితిని.”

అని త్రిపురాంతకుఁడు మొదటినుండియుఁ దనపడిన ప్రయాసములన్నియు నెఱిఁగింప దేవియు నన్నమదేవదులను వానిసంగతియంతయు విని మక్కువైవ్రేలిడుకొని యాశ్చర్య మొందసాగిరి. ఇంతలో “కుమారదేవా! కుమారదేవా!” అని వెలుపలినుండియే బిగరగఁబిలుచుచు దేవదేవుఁడు మహేశ్వరీసమేతుఁడై వెంకన్నయు రంగఁడును దన్నుఁగొల్పుచుండ నాకొలుపుకూటమునఁ బ్రవేశించి, “కుమారదేవా! ఖై దీలను గారాగారమునకుఁ బంపివేసితిని. ఇంక మనము చేయవలసినదేమున్నది?” అని దేవిని జూడకయే పలికెను. తోడనే కుమారదేవుఁడును దటాలున లేచి వానిచేయి పట్టుకొని నవ్వుచు “దేవీ! ఆర్తత్రాణపరాయణుండును, మదీయప్రాణరక్షకుఁడను నగు దేవదేవుఁ డీతఁడే! వీని ప్రాణప్రియయగు మహేశ్వరి యీమెయే” అని పలుక రుద్రాంబ సభ్యులందఱితోఁబాటుగ వారిరూపసంపదలకుఁ దానుఁగూడ మిక్కిలి యాశ్చర్యపడుచు నుచితాసనాసీనులఁ గావించి, యందు దేవదేవునితో—

“అబ్బాయీ! నీవేనా దేవదేవుఁడవు! మాకుమారదేవుని రక్షించిన పుణ్యాత్ముఁడవు నీవేనా? తండ్రి! నీయుగము నే నెట్లుతీర్చుకొనఁగలనో చెప్పుము.”

“అమ్మా! మీరట్లు నెలవిచ్చుట ధర్మముగాదు. నేను చేసిననుహాకార్య మేమియు లేదు. నేను నిరంతరము మీ పాదసేవకుఁడనే. నన్ను విడిచి మీరీ మహేశ్వరి నాదరింపుఁడు.” అని పలికెను. అఁగుకు రుద్రాంబ నవ్వుచు, మహేశ్వరిని జూచి, చెంతకుఁ బిలిచి, వీఁళ్లుపైఁ దట్టుచు,

“అమ్మాయీ! మహేశ్వరీ! నీవు మాద్వీపశ్రువుఁ డైనపాండ్యరాజు పుత్రిక వేయయ్యసు, మాదేవదేవుని నడించిన కారణమున మాబంధువర్గములోఁ జేరిన దానవైతివి. నీమూలమునను దైవానుగ్రహముచేసిను, నీమీఁదఁ గాకతీయపాండ్య వంశముల కన్యోన్య స్నేహభావములు గలుగునని యనుకొనుచున్నాను.”

“దేవీ! మాపాండ్యవంశమున కంటినుహాభాగ్యము గల్గునని తోఁపదు. ఆయినను గారాగారముననున్న మాతండ్రిని రప్పించి—”

అని మహేశ్వరి మఱుమాటాడలేక కన్నీరుగార్చుచు నూరక విలసింపఁ జొచ్చెను. అదిచూచి దేవి యశ్వర్యముతో—

“ఏమేమి? మహేశ్వరి? మీతండ్రి మాగారాగారమున నున్నవాడా?”

అని యడుగ దేవదేవుడు.—

“దేవీ! తమరంపించిన సైన్యసాహాయ్యమునఁ బాండ్యసైన్యములఁ బోకార్చి పాండ్యరాజును బట్టుకొని, మన కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవులు తీసికొని వచ్చినారు.”

“అలాగునా? అట్లులే నయెడల నే నిప్పుడే పాండ్యరాజును బిలిపించి, సామ వాక్యములఁ బ్రసంగించి, వానిని సన్తాపరునిగాఁ గావించెదను. మహేశ్వరి! అంతకన్న నీకేమికావలయును? నీవు నీప్రియుడైన దేవదేవునితో హాయిగా—”

అని యేమో చెప్పుచుండ దేవదేవుడు—

“దేవీ! ఈమింపవలయును. మహేశ్వరికి నే నొక్కడనే ప్రియుడనుగాను. త్రిపురాంతకుడుఁగూడ.”

“ఆ - ఆ - త్రిపురాంతకుడుఁగూడ నీమేనే వరించెనా? ఔనా త్రిపురాంతకా! మీరువురును గలిసియే యీమహేశ్వరిని బెండ్లాడెదరా యేమి? అయినను దప్పులేదులే! శరీరములే భేదములుగాని, మీస్వరూపములు రెండును నొక్కటియేకదా? అని హాస్యపూర్వకముగఁ బలుక దేవదేవుడు—

“దేవీ! త్రిపురాంతకుని యాశ పోఁగొట్టుట ధర్మముగాదు. కావున మీరట్లే కటాక్షింపవలయును.”

“దేవదేవా! నీ వింతటి కష్టపడి సంపాదించుకొనిన యీదివ్యమంగళవిగ్రహమును నీవు విడిచిబెట్టెదవా?”

“దేవీ! విడిచిపెట్టలేకయే మిమ్మింతగాఁ బ్రార్థించుచున్నాను. పరులుపాలుగానీక, నే నధిక ప్రయాసతో సంపాదించుకొనిన సుందరవిగ్రహమును నాకేయిప్పించి, మీరు న్యాయమును బరిపాలింపవలయును.”

“దేవదేవా! ఇప్పుడు కాదనువా రెవ్వరున్నారు? అట్లే చేసెదను.”

“దేవీ! అట్లులే నయెడల నేను మిమ్ము విశ్వసింపవచ్చునా?”

“తప్పక విశ్వసింపవచ్చును.”

“తల్లీ! ఇది మోసముగాదుకదా?”

“మోసముచేయుటకు నీవు నాకు శత్రువుడవా?”

“తల్లీ! నే నత్యాయాసమున నార్జించుకొనిన సుందరవిగ్రహుడగు కుమారదేవుఁ డొక నాధనమైనట్టులేకదా?”

“కుమారదేవుడా! దేవదేవా! కుమారదేవునిఁ బెండ్లాడెద ననుటకు నీ వేకవీరవు కావే?”

“జేపీ! ఎట్లు కాకుండును?”

“అట్లే న నీ వేకవీరవేనా?”

“జేను.”

స మా ప్తి.

పాతకమహాశయులారా! మన కథావిధాన మింతతో ముగిసినది. ఏకవీరయే దేవదేవుఁ డయ్యెనని తెలిసినంతనే రుద్రమదేవి మహానందభరితయై యామెను గొఁగిలించుకొని యనేకవిధముల బహూకరింపఁజొచ్చెను. తన మనోహరునికై యన్నివిధములఁ గట్టపడి శత్రువులనుండి విడిపించి తెచ్చుకొనిన యేకవీరనుజూచి జాలిపడి యాశ్చర్యపడి యామెను దనతమ్మునకిచ్చి తప్పక పెండ్లిచేయవలయునని యన్నమదేవుఁడు పలుక రుద్రాంబయు నందుకు మనస్ఫూర్తిగ సమ్మతించెను. ఏక వీర తానుచేసిన మోసమును త్తమించి త న్నాదరింపవలయునని మహేశ్వరినిఁ బ్రార్థింప, నామె త్రిపురాంతకనిజూచి నవ్వుచు నట్లు ప్రార్థింప నవసరములేదని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. దేవి యొనర్చిన బోధనవలనఁ బాండ్యరాజు బుద్ధి తెచ్చుకొని యప్పటినుండియు నామె కాపుఁడును మిత్రుఁడును బంధువుఁడు నై మెలఁగు చుండెను. ఏకవీరాకుమారదేవులకును, మహేశ్వరీత్రిపురాంతకదేవులకును పాండ్య రాజుసమక్షముననే దేవి యత్యంత వైభవముతో వివాహోత్సవములు గావించెను. కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దేవి యనుగ్రహమున నామె సేనావార మునకెల్ల ముఖ్యనాయకులైరి.

దేవగిరిరాజు పశ్చాత్తాపచిత్తుడై దేవియాజ్ఞానుసారముగ నామెకుఁ గోటి ద్రవ్యంబు లపరాధమిచ్చుకొని శరణువేడి, నిజరాజధానికిఁ బోయెను. అప్పుడు రుద్రమదేవి తనదేశమునకును, మహాదేవరాజు దేశమునకును, సరిహద్దున జయస్తంభ ములను బాతించి వానిపై కాసనములను వ్రాయించి, యేబదితక్షలఘోన్నులను దనసైనికులకుఁ బంచిపెట్టెను.

జై నస్వామికిని దక్కినజై నులకును గూడ నామరణాంతకారాగారనివాస శిక్ష విధింపఁబడెను. బలవంతముగఁ దానే చేతులారఁ దనకుమారుని, జంపుకొను టయుఁ దానుచేసిన రాజద్రోహములను దలంచుకొనుచుఁ బ్రతాపదేవుఁడు కారా గృహమునందే పిచ్చియై త్రి కొన్నిదినములకు నపకీర్తికేషుఁడయ్యెను.

ఆంధ్ర గ్రంథములు

ప్రతి 1-కి రూ. అ.		
గరుడాచలము, యక్షగానము	0	6
గజేంద్ర మోక్షము, సటీక,	0	10
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు,		
శ్రీమద్రామాయణమునకు సరియైన		
పద్యము, కవనము మిక్కిలి సొంపు.		
సీతక ఆదివిపులము.	25	0
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమ భాగము	2	8
చెన్నబసవపురాణము, పాపకవికృత	2	8
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛంద)	2	0
శైమినిభారతము ఆశ్వమేధపర్వము	2	8
తెనుగుసమస్యలు	0	4
దళకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము.		
కేతనకవికృతము, ఆచ్చు		
దశావతారచరిత్ర,	4	0
దసరూపద్యములు	0	3
నరసభూపాలీయము, సటీక	3	0
నలోపాఖ్యాము, సటీక	0	12
నలచరిత్ర, ద్విపద	2	4
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	2	8
నిరంకుశోపాఖ్యానం, రుద్రకవికృత	0	12
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి		
తిమ్మ కవికృతము	0	12
పంచతంత్రము, నారాయణకవికృత	2	8
,, వేంకటనాథరాజకవి	2	8
నీలపద్యసంగ్రహము, సటీకపూర్ణము	0	6
నృసింహపురాణము, ఎత్తాప్రగడది	2	8
ప్రభావతీప్రద్యున్నము	2	8
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజు	1	0
పాండురంగమాహాత్మ్యము, సటీక	6	0
బసవపురాణము, పిడపర్తిసోమనాథ		
ప్రణీతము	4	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము	3	0

ప్రతి 1-కి రూ. అ.		
భాస్కరరామాయణము	8	0
భోజరాజీయము. అనంతామాత్యకృత	0	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్లరామస్వామి		
శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్న		
నైజున మేలుకాకిములమీద స్ఫుట		
మైన అక్షరము. తో చక్కగముద్రి		
చియన్నారము	5	0
భోగినీదండకము	0	3
మార్కండేయపురాణము, మారన		
కృతము	4	0
మొల్లరామాయణము, చిన్ననైజు	1	8
రంగనాథనామాయణము, ద్విపద, రీ		0
రంగరాయచరిత్రము, దిట్టకవి నారా		
యణకవి కృతము ఆచ్చు		
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము	0	6
రాఘవపాండవీయము, సటీక,	4	0
రాజయోగసారము, ద్విపద	3	8
రాజశేఖరవిలాసము	1	0
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి	1	0
రామాభ్యుదయము	2	8
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక	0	10
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	1	0
రుక్మాంగదచరిత్ర, వికాదళిమా		
హాత్మ్యము	2	0
లంకావిజయము, (రావణదమ్మియము),		
సటీక, పిండిప్రోలు లక్షణకవి		
కృతము	2	8
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకనూతనాంశము		
లుగల చక్కనికొత్తకూర్పు	8	8
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీ చినసీతారా		
మస్వామి శాస్త్రికృతము. ఆత్యద్భు		
తములగు కొత్తవిషయము లనేకము		
లిందుగలవు.	2	8

ఆంధ్ర గ్రంథములు

22

ప్రతి 1-కి రూ. అ.			ప్రతి 1-కి రూ.		
వసిష్ఠజనకసంవాదము	0	12	స్థిత్ మాండ్ మేజస్త్రేటు	1	0
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్వీపద, తరిగొండ			చిన్నక్క	0	0
వేంకటద్రి	1	4	చతురంగము	1	0
విక్రమార్కచరిత్ర. జక్కనకవి	2	8	నాటకములు		
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకట			నందవధము	0	12
కవికృతము	1	8	శాకుంతలనాటకము రాయదుర్గము		
డిటో టులుసు వేంకటరమణయ్యగారి			నర్మయ్యశాస్త్రి	1	0
టీకతో	3	8	నరకాసురవిజయావ్యాసాగమము	0	12
విదురనీతి, సతీక, ఆంధ్రభారతము			నందునివర్తిత్రము నాటకము	0	12
లోనిది	0	6	రథాకరవిజయము	1	8
వీరభద్రవిజయము. బచ్చెర సోత			శూరబొబ్బిలి నాటకము	0	12
రాజకృతము	2	8	రామపనవాస నాటకము	0	12
విశ్వభారతగ్రంథములు			విచిత్రపాదుకావ్యాభిషేకము	0	12
ప్రచురణములు			కలలాపహరణము, జి. సి. వి.		
అన్నపూర్ణాదేవి మందిరము	3	0	క్రిస్టివాసాచార్యకృతము	1	4
ఇంటా బయటా	4	0	ఆంధ్రీకృతి ప్రసన్న రాఘవ నాటకము		
కథాగుచ్ఛము:—			కొల్లొండ వేంకటరత్నం		
„ I భాగము	2	8	పంతులు	1	0
„ II „	2	8	కర్ణభారము	0	3
„ III „	2	8	సుజనమైత్రీ	1	0
„ III „ ప్రథమభండం	4	4	మధ్యమ యోగము	0	3
„ III „ ద్వితీయభండము	4	4	పూర్వశాకుంతలము	0	12
„ IV „	2	8	చినరుగారాయనాటకము	0	8
„ V „	2	8	వీరాభిమన్యనాటకము	1	4
„ VI „	2	8	విధిలేకవైద్యుడు	0	8
గృహప్రవేశము	1	4	స్వర్ణచూతము	0	10
ప్రాయశ్చిత్తము	3	0	ఎలక్ట్రా ప్రహసనము	0	2
పోస్టాఫీసు	1	0	వివిధ గ్రంథములు		
పడవమునుక (నవల 560 పుటలు.)			హిందీ ఇంగ్లీషుబాలికా	0	4
అట్టబెండు-గ్లెజాకాగితం	3	0	హిందీ తెలుగుబాలికా	0	5

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

సోస్టుబాక్సు 1372.

292, ఎన్ ప్ల నేడ్, చెన్నపురి. 1